pierre benőit

koenigsmark-atlantida

BEIS'OIT *Peirre* (născut la Albi, Tarn, 16. VII. 1886 [mort 3. III. 1962]). Romancier francez. După ce a publicat, fără succes,

cîteva poeme, B. a cucerit dintr-o lovitură un imens public cu primele sale două romane *Koenigsmark* (1917) şi *Atlantida* (1919). De atunci B. a publicat aproape cincizeci de volume toate scrise după aceeaşi tehnică consis- tînd într-un amestec subtil de elemente foarte diverse: intrigă agitată, din resorturile căreia unele rămîn cufundate în taină, inexplicate şi misterioase; eroine romantice şi fatale (al căror nume începe întotdeauna cu litera A) împing la aventură şi adesea În moarte tineri burghezi simpatici şi înflăcăraţi; lovituri de teatru; funda-

pierre benoît

koenigsmark-

adantida

pierre benoit

koenigsmar
k

în româneşte de Raul Joii

atlantida

în româneşte de Gellu Naum

Editura pentru
literatură universală
Bucureşti - 196
*8***Coperta :** ***Dumitru Ionescu***

Pierre Benoit OEUVRES ROMANESQUES
© Editions Albin Michel
PcriB 196

6koenigsmark

Doctorului LÉON LASCOUTX

Acele vechi castele din galanta Saxonie şi electoralul Hanovra, acele palate gotice, mohorîte şi tăcute pe dinafară, dar feerice pe dinăuntru, cu lambriurile Lor de aur masiv, cu tapetele de brocart, cu grelele lor portiere de tapiserie, nu constituie oare un spectacol straniu şi fantastic pentru noi ? Acolo tragedia se amestecă cu pastorala : la fiecare uşă te izbeşte o intrigă ; de-a

lungul coridoarelor luminate pe jumătate, amorul îşi joacă sarabanda...
BLAZK PR NURY[1]

CUVÎNT ÎNAINTE

Multă vreme am şovăit să scot la lumina zilei ceea ce moartea îmi încredinţase. Apoi, gîn- dindu-mă că locotenentul Vignerte şi aceea pe care a iubit-o s-au întors în eterna umbră, am socotit că nu există nici o raţiune să mai păstrez tăcere cu privire la tragicele evenimente întîmplate în lunile din preajma Marelui Război şi al căror teatru a fost curtea germană din Lautenburg-Detmold.

P. B

---

1 Vezi **nota** do la pag. **93.**

.PROLOG

— RUPEŢI RÎNDURILE!

Şi, din obişnuinţa care te scuteşte de orice altă comandă, convoiul mohorît al companiei făcu la dreapta, în rînd cîte patru.

Venea noaptea, dezolantă şi rece, striată de lungi dîre lichide. Plouase toată ziua. În mijlocul luminişului, apa băltoacelor oglindea, palid încă, cerid coclit.

Se auzi un ordin: Vnainte !

Mica trupă se puse în mişcare. Eu eram în frunte.

La liziera pădurii se ridica un pavilion, un fel cie *casă de petrecere în genul celor din secolul al XVIII−lea; vreo două, trei obuze abia îi ştirbiseră părţile laterale. Lumina lustrelor din salonul de la parter, multiplicată în oglinzi, se răsfrîngca prin geamurile înalte şi făcea mai sinistră şi mai neagră noaptea de octombrie care se lăsa.*

Vreo cinci, şase umbre cu pelerine lungi se profitau afară pe fundalul acestei lumini.

— *Ce companie, locotenente ?*

— *Compania 22 din regimentul 218, domnule general.*

— *Vă instalaţi în tranşeele de la Blanc-Sablon ?*

— *Da, domnule general.*

— *Bine. După ce toată lumea îşi va ocupa locurile, dumneata te duci la postul de comandă şi primeşti ordine. Comandantul dumitale de batalion le are... Noroc!*

— *Mulţumesc, domnule general.*

În întuneric, oamenii aveau nişte siluete ciudate, de cocoşaţi, aşa cum umblau sprijiniţi în bastoane şi purtînd în spate raniţele supraîncărcate în care înghesuiseră cele mai diferite lucruri. În tranşee eşti ca pe o insulă pustie. Poţi şti de ce-o să ai nevoie ? Aşa că soldaţii vîră. în raniţe tot ce se poate duce.

Domnea o tăcere gravă şi ursuză, tăcerea care se lasă cînd porneşti să ocupi un sectar cu care nu eşti obişnuit, fi apoi, Blanc-Sablon avea favmS proastă.

Tranşeele inamice erau, ce-i drept, destul de departe — vreo trei, patru sute de metri — dar natura terenului nu îngăduise să se sape decît nişte adăposturi mizerabile, care ameninţau mereu să se prăbuşească, fiind menţitmte eu rrmltă caznă de trunchiuri deseatfte de brad. în afam. de **aceasta,** lacul era accidentat şi împădurit, de nu. vedeai nici la cincizeci de metri în faţa ta. Şi nimic nu-i mai enervant în război deeît misterul invizibilului.

Un **glas** întrebă:

— Cine ştie dacă vom putea cel puţin să aprindem luminările ?

A aprinde lumînările, asta. însemna să jucăm cărţi. Se poate juca numai dacă şanţurEe sînt destul de adinei şi intrarea bine camuflată eu o foaie de cort.

Un altul bolborosi:

— Cît timp o să stăm atei ?

întrebarea rămase fără răspuns. În octombrie 1914, războiul nu- căpătase încă un caracter administrativ, cu schimburi fixe, cu permisii... Cînd intrai în nişte tranşee proaste, neştimd czte zile vei ramîne acolo* nu te puteai hotărri să le aduci îmbunătăţiri nu merita osteneala. O lună de zile am stat locului. Cu siguranţă câ înainte de sfârşitul săptă-mînii vom pomi-o mai departe.Dibuiam. eu bastonul cărarea de pădure, luminată la trei paşi de o păcătoasă de lanternă, pe care un soldat a ţinea sub pelerină. Groaznic lucru e să fii călăuză, în pădure, noaptea, pe un, drum necunoscut. Oamenii din spatele tău, chiar şi gradaţii, te urmează ca nişte mieluşei, fiind atenţi numai să nu se izbească în nas, la o oprire bruscă, de ra- TT/îţâ inainîbaşviiui, singwrul mrmmtit dl fiecăruia. <Oe$l'älfi se gînăeau poate la trupa de sdh&nib, Jiu © partidă de cărţi, la cei de-ctcasă, ts -mm FTITA eu ce... Eu TIU m>eam decet o singură grijă r să M dwc pe tm 'drum greşit mulţimea ;asta oarbă.

Mu se auzea decît t<ropwtvl surd al convoiului care şerpuia neostoit îndărătwl mea. Copaăi clădeau © boltă neagră deasupra capefrdL&r noastre. Din «fină în ând, trecînd prtn- tr-un luminiş, ridicam capul; dwr

¡certă era tot citit *de întunecat ca şi plafonul de ramuri.*

— Unde-i locotenentul ?

— în frunte, dvrmnule locotenent.

0 mină se aşează pe umărul meu : era mina lui Vignerte.

■Cîrid, după luptele de la Craonne [1], căpitanul nostru ne-a părăsit, fiind numit comandant de batalion într-un alt regiment, Raoul Vignerte, mai vechi decît mine, luase comanda 'companiei. Era un băiat 'de vreo douăzeci şi cinci de

---

1 **Platoul Craonne a fost teatriil unor lupte sîngeroase în timpul primului răzooi mondial.**

ani, subţirel, cu un cap splendid de brunet. În două litrii de război ne apropiasem mai mtilt decît am fi putut-o face în zece ani de pace. Fără să ne fi cunoscut înainte de august 1914, aveam totuşi amintiri comune. Eu sînt din Beam, el din Landes. Eu mă pregătisem să ■dau la Sorbona examenul de agregat în germană. El

se pregătise doi ani
mai tîrziu să dea tot la
Sorbona examenul de
agregat în istorie..
Rînd pe rind, vesel şi
taciturn, era în toate
împrejurările tm
admirabil comandant
de companie. Soldaţii
găseau că e uneori
puţin cam distant,
puţin lunatic, dar le
plăcea foarte mult
curajul său <calm,
grija constantă pe

«rare o avea pentru ei. Vignerte nu dormea laolaltă cu oamenii, aşa cum făceam eu. Dar ei ştiau că, dacă stătea singur.. >şi alegea în schimb adăpostul cel mai oropsit, cu cele mai puţine paie şi cel mai expus

.În ce mă priveşte, nu ştia ce să mai facă, ca să uit că, deşi el e cu doi ani mai tânăr ca mine, dev-emse comandantul meu. La rîndu-mi, pe lîngă că eram înântat să fiu la ordinul unui asemenea camarad, mă simţeam fericit că nu mai aveam răspunderea de fiecare clipă, pe care o are un comandant de companie. Întocmirea statelor, discuţiile cu sergentul-major şi cu furierul, contabilitatea, oricit de redusă ar fi în timp de război, nu mi-ar fi făcut de loc plăcere. Vignerle, care în timpul retragerii nu dormise o oră pe noapte, care plecase ultimul din Guiseul în flăcări şi intrase cel dinţii în Ville-aux-Bois, după ce fusese făcut una cu jjămhitul, acelaşi Vignerte se ocupa meticulos de cele mai neînsemnate mărunţişuri. Uneori, cînd îl vedeam

pe acest fermecător intelectual acordînd întreaga sa atenţie unor treburi insuportabile, se întîmpla să mă gîndesc: Ce-o fi vrînd să uite ? Căror gînduri negre vrea să se sustragă ?... Atunci, ca şi cum s-ar fi temut că l-am ghicit, se apropia de mine cu vreo glumă, şi regimentul nu cunoştea în ziua accea tovarăş mai vesel şi mai lipsit de griji ca dînsul.

În seara aceea, trecea prin momentele sale grave. Nici nu e de mirare. Cînd ai sarcina să răspunzi de două sute cincizeci de oameni, într-un sector nou ! Şi apoi, se putea să-i fi venit nişte ordine de care eu nu ştiam încă.

— Unde ne aflăm ? întrebă el.

— Mai avem zece minute pînă la postul de comandă.

Apoi îl întrebai în şoaptă :

— E ceva nou ?

— Cred că o companie a batalionului va trebui să efectueze o anumită operaţie. Dar nu e rîndul nostru. Dealtfel, voi rămîne la postul comandamentului. Ai să faci schimbul fără mine. Peste un sfert de oră sosesc şi eu cu ordinele.

Blanc-Sablon era un loc de-a dreptul lugubru. Pe marginea unei văi, se afla o pădure pitică, desfundată de obuze, presărată cu cioturi ieşite în afară şi gropi întunecoase, iar drumul din faţa noastră, care ducea spre satul ocupat de inamic — la vreo sută de metri depărtare — era baricadat cu crengi.

Soldaţii, care tăcuseră mile pînă atunci, nu se putură opri să nu facă nişte scurte comentarii:

— Ei da, e ceva pe cinste ! Numai nouă ni se. poate în- tîmpla să dăm peste astfel de meleaguri...

— Tăcere !

Schimbul are ceva din figurile de cadril. Comandantul de companie, şeful de secţie, caporalul, soldatul trebuie să-şi găsească repede perechea, pe comandantul, şeful de secţie, caporalul, soldatul căruia urmează să-i ia locul. Treaba se face în cinci minute, fără zarvă ; altminterea artileria duşmană ar deschide imediat focul împotriva oamenilor înghesuiţi unul într-

altul, din care jumătate e în a/ara adăpostului, şi i-ar nimici.

Liniştea, relativ uşor de păstrat de cei care sosesc, se obţine mai greu de la cei care pleacă. Bucuria de a dormi în curînd într-un loc ferit, de a se odihni cîteva zile în dosul frontului, îi stîrneşte la vorbă. Şi încep să dea sfaturi celor care vin să-i înlocuiască :

— ...Şi încă ceva, fii atent la crenelul de colo. Drept în faţă, e un cetăţean care are pică pe mine. Am tras astăzi de trei ori în direcţia lui; dacă n-a murit, cu siguranţă că vrea să se răzbune. Aşa că...

— Tăceţi odată !

într-adevăr, afurisit sector : trebuie să împrăştii oamenii la patru-cinci posturi mici, îţi trebuie douăsprezece santinele, fără a mai pune la socoteală şi patrulele. Ah, oamenii mei, săracii, n-o să aibă prea mult timp de dormit.

— La revedere, domnule.

— La revedere, şi-ţi mulţumesc că ai fost atît de îndatoritor.

E ofiţerul companiei înlocuite, care îşi ia rămas bun : larma se stinge în pădure.

Era şi timpul: uite luna.

Tristă, voalată de o ceaţă gălbuie, îşi face drum printre nouraşi cenuşii.

Ea luminează jalnicul peisaj albicios, trunchiurile sfîrtecate ale copacilor, pămîntul răscolit. Oamenii au dispărut în adăposturile lor. Santinelele au îndreptat puştile cu ţeava în jos, ca să nu sclipească baionetele. îndărătul nostru răsar movilite turtite, înconjurate de nişte emoţionante gărdulefe de o palmă făcute din ramuri împletite.

Sint mormintele.

Soldaţii nu le-au văzut. Cu aUt mai bine ! E mai sănătos să le vadă abia mîine, la lumina zilei, cînd se vor mai fi obişnuit puţin aici, rănă soarele va străluci aproape vesel deasupra capetelor noastre.

Ostaşii din cele cinci posturi mici şi cele douăsprezece santinele sînt pe locurile lor. Compania

s-a băgat în găurile de cîrtiţă. Jumătate din efectiv — cei ce nu sînt de strajă — au şi început să sforăie.

Cu doi voluntari — se găsesc totdeauna cîţiva treji sau curioşi — am pornit în patrulare.

— Spuneţi-i locotenentului Vignerte că am plecat să fac legătura cu compania 23; să m-aşteple în adăpostul meu. Mă întorc într-un sfert de oră.

Ne strecurăm de-a buşilea pe lîngă garduri. Lu intervale regulate, o fîşie de lumină se ridică din tranşeele germane şi cade înconjurată de un nimb albastru, 'difuz..

— 'Cine-i ?

— Massena.

— Melun.

—■ E ofiţerul din compania .24, care vine să fiică legătura. Ce mai e nou pe la voi ?

— Nimic, domnule locotenent. în afară de faptul că ne-am încăierat cu o patrulă germană. Astea au fost împuşcăturile pe care le-aţi auzit adineuurea. Am ucis un soldat.

Un corp zace în iarbă. Mă aplec. Poartă numărul 182 pe epoleţi.

— Şi hîrtiile unde sînt ?

— Le are căpitanul.

— Bine. Aici, la dreapta, în pădurice, la o sută de metri, se află un mic post al nostru. A !... Şi la ora două trece o patrulă. Cred că n-o să i se joace vreo festă, nu-i aşa ?

— Nici o grijă, domnule locotenent.

La revedere

.Cînd, mă întorc^ îl găsesc, pe Vignerte hi adăpostul meu. Fumează* a ţigară. 11 întreb :

— Nu-i nimic nou ?

— Nimic,, îmi răspunde el, eelt puţin pentru noaptea asta. S-ar putea ca cei din compcmm 22 sa aihă de. furcă. În faţa. Ier se află. m corn de pădure şi avem toate motivele să credem că se pune la cale o lovitură acolo. Compania 2.2 trebuie să. se ducă să. vadă ce-i, şi, dacă e posibil, să le zădărnicească planurile. La fase dimineaţa pleacă © secţie — ceilalţi vin. după ei să Ier dea & mină de ajutor, îndată ce nor răsuria detunăturile, compania 23 trebuie să deschidă focul asupra tranşeei din faţa lor, ca s-o imobilizeze. Noi, noi nu ne vom. amesteca decît daca lucrurile se încurcă. Dar, în orice caz, compania 23 contraatacă înaintea noastră. Prin urmare, o noapte liniştită. Şi la voi, nimic nou ?

— Compania s-a instalat,, i-am: răspuns. De altfel, stăm în nişte condici atât, de proaste acolo, că pot fi liniştit: o bună parte a campaniei va fi mereu, de veghe. Am stabilit legătura cu cei din dreapta noastră; nici acolo nu-i nimic important, în afară de faptul că s-au încăierat eu o patrulă germană. Pe unul l-au doborît.

— Ce armă ? întrebă Vignerte.. Infanterist ? Vmător ?

— Infanterist. Din infanteria prusacă, regimentul 182.

— Sînt curios să ştiu de unde provin oamenii din faţa noastră, spuse camaradul meu.

Şi zicînd acestea, scoase o mică agendă Lavauzelle:

— 160, Posen, — IM, Alterna* — 181, Lippe, — 182, Lautenburg... Lautenburg:...

— Şi ce-i cu asta ?

El mai repetă o dată :

— Lautenburg.

■— Cunoşti cumva Lautenburgul ? l-am întrebat, puţin mirat de tonul lui.

— Dă, răspunse el grav.. Eşti sigur ete numărul regimentului ?

— Sînt sigur, i-am răspuns, pierzîndu-mi puţin răbdarea. La urma urmei ce-are a face dacă-i din Lautenburg sau de aiurea ?
— Evident, murmură dînsul. Ce-are a face ?
Nu-l slăbeam din ochi. mai ales că, absorbit cum era, nu-mi dădea nici o atenţie.
— Vignerte, ce este ? îl întrebai. Parcă nu eşti în apele tale. Ai vreo ştire proastă ?
Dar el, între timp, îşi venise în fire, şi dînd din umeri, îmi răspunse:
— Sărmane prietene ! O ştire proastă ? De la cine, mă rog ? Sînt singur pe lume. O ştii prea bine.
— N-are a face, stăruii eu. Eşti nervos astă seară. Ar fi bine să rămîi cu mine. Poţi să-ţi stabileşti postul de comandă unde vrei.
— E adevărat, mă întrerupse el, sînt puţin cam nervos. CU e ceasul ?
— Şapte.
— Atunci, hai să jucăm cărţi.
Propunerea era atît de neaşteptată din partea lui încît cei doi soldaţi care mă însoţeau ridicară capul, uluiţi. Niciodată Vignerte nu fusese văzut, în compania noastră, punînd mîna pe o carte de joc.
— Ei, voi doi, Damestoy, IJenriquez, aveţi cărţi de joc, nu-i aşa ? întrebă el.
Soldaţii făcură un semn afirmativ. Se putea să n-aibă ?
— Ce ştiţi să jucaţi ?
—- Ruina[1], dommde locotenent.
—- Fie, să jucăm ruina.
A fost o partidă ciudată. Timp de o oră, Vignerte fusese copios ruinat. Bieţii soldaţi se uitau nedumeriţi unul la altul, întrebîndu-se ce era mai extraordinar în aventura lor, onoarea pe care le-o făcusc. locotenentul Vignerte, sau suma — zece franci — pe care o cîştigaseră de la dînsul.
îl priveam din ce în ce mai neliniştit.
Deodată zvirli nervos cărţile.
— E un joc stupid; e ora opt, mii duc să supraveghez primul schimb.

' **Joc de cărţi. în franceză : *Bourre*, denumit şi *La Ruine*, pentru că fiecare partener poate într-un timp foarte scurt să pitirdfi sume importante.**

— *Te însoţesc.*

Nu voi uita niciodată noaptea aceea. Puţin cîte puţin, cemd se curăţase de norii de vată. Luna, aproape plină, strălucea în azurul albastru şi rece. Jos peste pilcuri de dumbrăvi întunecate, pe nisip şi pe tranşee, lumina ei trăsese dîre albicioase.

Lansarea rachetelor luminoase, devenită inutilă, încetase.

Domnea o linişte adîncă. Uneori, cîte un glonte rătăcit zbura pe lîngă noi, cu un ţiuit ascuţit. Şi se auzea, apoi, detunătura puştii, jos în vale.

Pe şoptite, schimbam parola cu santinelele noastre, unii întinşi pe burtă în vreo gaură de obuz, alţii pe vine îndărătul unui tufiş. Compania era desfăşurată pe un front imens: cel puţin cinci sute de metri. Inspecţia a durat o oră întreagă.

Cînd ajunserăm la capăt, Vignerte mă întrebă:

— *Unde este ultimul post al companiei 23 ?*

Ne îndreptarăm într acolo. Cei patru soldaţi se căzneau să-l îngroape cît mai afund pe neamţul ucis adineaori.

Cu un gest, Vignerte îi dădu la o parte şi, aplecîndu-se peste groapă, scotoci prin nisipul aruncat înăuntru. Apăru cadavrul.

— *182. Ăsta este, murmură el.*

Apoi, scuturat de un fior, îmi spuse :

— Să *ne întoarcem, a început să mi se facă frig.*

În coliba în care veniseră să-i caute pe cei trei oameni de legătură, Damestoy şi Henriquez dormeau. Soldaţii, cu respectul lor deosebit pentru ofiţeri, ne pregătiseră cel mai bun culcuş posibil. Două scobituri adinei într-un morman de paie, sub un teanc de pături cafenii.

Numai respiraţia ca de copii a acestor oameni de treabă rupea tăcerea şi, din cînd în cînd, se mai auzea şi chiţcăitul unui şoricel de cîmp, atras de paiele aruncate acolo cu spice cu tot. Nu-l vedeam pe

Vignerte, care stătea întins alături de mine, dar simţeam că nu doarme. În golul uşii apărea un dreptunghi albastru, tăiat în firmament, iar în adîncul lui, atîrna lacrima unei stele de argint.

Trecu astfel poate o oră. Vignerte nu se mişca. Adormise, desigur, misteriosul camarad pe care mi-l trimisese războiul. De ce era atît de tulburat astă seară ? Ce amintire venise să-i stăpînească gîndurile, pe care le îndreptase cu atîta străşnicie pînă acum spre miile de detalii ale războiului, ca şi cum ar fi vrut să le împiedice s-o ia razna prin lumi interzise ?...

Şi deodată auzii un suspin adînc, în timp ce mă apuca de mînă.

— Vignerte, pentru Dumnezeu, ce ai ?

Singurul răspuns fu o strîngere mai convulsivă a mîinii mele.

— Prietene, dragul meu prieten, ştii că am dreptul să-ţi zic astfel. Nu mă lăsa pradă neliniştii. Suferi în seara aceasta. Spune-mi ce durere te chinuie. Dacă am fi la Paris, sau oriunde în altă parte, nu aş fi atît de indiscret. Dar o confidenţă care ne-ar face ridicoli în altă parte, aici devine sacră. Miine, poate, ne vom bate cu duşmanul, Vignerte. Miine, poate, patru soldaţi ne vor săpa o groapă în nisip ca aceea unde doarme acum neamţul de adineaori. N-ai să-mi vorbeşti, Vignerte, n-ai să-mi spui ?...

Simţeam mîna lui într-a mea devenind din ce în ce mai moale.

— Ar fi multe de spus, bietul meu prieten. Ai să mă înţelegi ? Vreau să spun : n-ai să mă iei drept nebun ?

— Te ascult, spusei pe un ton imperativ.

— Hai, fie. Atît de mult mă înăbuşă amintirile acestea ; şi-ar fi într-adevăr un egoism din parte-mi dacă le-aş lua cu mine în mormînt. Cu atît mai rău pentru tine, în noaptea asta nu vei mai dormi...

Şi iată acum ciudata povestire pe care mi-a spus-o în noaptea aceea de 30 octombrie 1914 locotenentul Vignerte, pe locul denumit Răspîntia Morţii, de cei care l-au ocupat.I

EŞTI UNIVERSITAR, începu el. Nu te superi dacă povestirea mea exprimă, din capul locului, oarecare amărăciune împotriva universităţii, din care n-am putut face parte. Amărăciune nejustificată, fără îndoială, deoarece universităţii îi datorez, prin faptul că nu m-a primit în sînul ei, amintirile pe care, la urma urmei, nu le-aş schimba pentru o catedră la Sorbona.

Mi-am făcut studiile aşa cum le fac toţi cei care au un pic de inteligenţă şi nici un fel de avere. Am fost bursier. Ceea ce înseamnă că m-am străduit în fiecare an să-mi iau examenele într-un anumit fel, să dobîndesc o stare de spirit particulară, şi, ca încununare, titlul de agregat şi un post la un liceu din provincie.

Am răspuns la început speranţelor pe care şi le-a pus în mine consiliul general al departamentului de baştină. Bursa la liceul din Mont-de-Marsan a devenit o bursă de retorică superioară la liceul Henric al IV-lea. M-am prezentat, în 1912, la Şcoala normală superioară. Au fost primiţi treizeci şi cinci de elevi. Am fost clasat al treizeci şi şaptelea. Cu titlu de consolare, am obţinut o bursă, de astă dată de licenţă, la Facultatea de litere a Universităţii din Bordeaux.

Am făcut atunci o ispravă, aspru judecată de cele cîteva persoane care se interesaseră de soarta mea. Cînd eram în primul an de internat, întocmai ca deţinutul care zăreşte cimpia printre gratiile celulei, întrevăzusem Parisul. îmi amintesc că într-o zi de iunie, cînd se desfăşurau pe Champs-Elysées cursele pentru Marele Premiu, am asistat, eu, sărmanul licean, la întoarcerea cortegiului milionarilor. Oricare din caroseriile acelor automobile, care se revărsau ca un fluviu strălucitor pe bulevard, făcea de zece ori mai mult decît tot ce s-a cheltuit cu bietul de mine, de cînd am venit pe lume. Mai era, pe deasupra, şi o minunată lumină aurie şi mov. Eram uluit. Nu aveam împotriva

luxului nici unul jin gîndurile care transformă pe neputincioşi în revoltaţi. A ! numai să am şi eu într-o bună zi partea ce mi se cuvine ! „Balzac este un admirabil realist", bolborosea profesorul meu de retorică superioară. Prin urmare, chiar după mărturisirea acestui om de treabă, dar mărginit, sînt reale toate aventurile tinerilor eroi provinciali care, în loc să se resemneze la mediocritate în vreun colţ al ţinutului lor natal, au venit în Marele Oraş, l-au dominat şi au făcut din el servitorul respectuos al pasiunilor lor...

Şi acum, voiau să mă trimeată înapoi. M-au aşezat pe cîntar şi-au văzut că sînt prea uşor. Ei bine, vom vedea noi.

Aşa s-a făcut că am renunţat la bursă şi ni-am hotărît să mă înscriu la Sorbona, să-mi iau licenţa în litere.

Un glas îmi şoptea : „Nu intra la universitate. Dar nici nu neglija titlurile. Ele nu prezintă vreo valoare dccît atunci cînd n-ai trecut pe acolo. În afara universităţii, ele sînt o straşnică păcăleală."

După un an mi-am luat licenţa, întreţinîndu-mă din lecţii, pe care le dădeam ici şi colo ; această treabă anevoioasă îmi stîrni şi mai mult dorinţa de libertate ; învins, în cele din urmă, m-am resemnat cu soarta, dispreţuită pînă atunci.

Îmi pusei candidatura pentru o bursă ; voiam să fac studii superioare de istorie, şi am cerut să fiu trimis la Bordeaux. Astfel mi-am luat rămas bun de la Paris.Comitetul consultativ al învăţămîntului public, însărcinat să se pronunţe în astfel de cazuri, se întruneşte de obicei în primele zile ale lunii octombrie. Cele două luni de aşteptare le-am petrecut în depar'amc mul Lancles. într-un sat maritim, la un bătrîn preot (iartă-mi clişeul, dar ăsta-i adevărul). în amintirea părinţilor mei pe care-i cunoscuse, preotul îmi oferise căsuţa lui săracă.

Acolo, prietene, am trăit ce'] o mai liniştite zile din viaţii mea. Liber, hoinărind după pofta inimii prin măreaţa natură silvestră, nu simţeam altă constrîngere decît aceea a orelor de masă, şi citeam pentru prima

oară cărţi care nil figurau în programul de examen sau de concurs de la finele anului, cu atenţia îndreptată numai spre miracolele frumosului anotimp în agonie.

Presbiteriül era la marginea unui eleşteu care comunica, printr-un canal îngust, năpădit de ierburi acvatice, cu marea. Dimineaţa, mă trezea, în camera cu ferestrele dcschise, rumoarea mareei. Vedeam de la geam, sub cerul cenuşiu şi trandafiriu, cum se umfla din ce în ce mai tare apa verde şi întinsă. Stoluri de raţe negre şi de fluierari se învîrteau deasupra apei, cu ţipete tînguitoare. Ah ! Să pot rămîne aici ! Să văd desfăşurîndu-se calmul ciclu al anotimpurilor. Să nu am, pe undeva, o stare civilă, un dosar, o legătură cu viaţa. Să alerg toată ziua de-a lungul dunelor rectilinii, unde talazurile vin unul după altul. în bătaia vîntului, unde pe panglica de argint a nisipului, meduzele înămolite par imense pandantive de ametist !...

într-o dimineaţă de octombrie, am primit două scrisori : una venea de la Academia din Bordeaux, din caro am aflat că, tlin păcate, Comitetul consultativ „nu socotise de cuviinţă să acorde cererii mele de bursă un răspuns favorabil".

Cealaltă era semnată de domnul Tbierry, profesor de limbă şi literatură germanică la Sorbona. îi avusesem timp de un an profesor pe omul acesta

minunat, pe acest erudit scrupulos ; el îmi corectase lucrarea de licenţă, prezentată în iulie, cu tema „Clausewitz şi Franţa", mă rog. A fost totdeauna foarte binevoitor cu mine. Simţeam că-mi nutrea o prietenie, pe care, poate, şi-o reproşa puţin

.Făcea parte din Comitet. Scrisoarea încerca să motiveze hotărîrea. Personal, făcuse tot ce s-a putut. Dar unii membri îşi arătaseră îndoielile în privinţa vocaţiei mele universitare, şi el însuşi mărturisea că-i lipsea la acest punct convingerea pentru a-mi putea apăra eauza. Dealt- minterea a fost mai bine că s-a

întîmplat aşa. El nu mă prea vedea studiind în provincie.

„Întoarce-te îndată, încheia el, poate se va găsi un mijloc să se aranjeze lucrurile şi să poţi rămîne la Paris."

Mă despărţii de preot, un om atî-t de cumsecade, făgă- duindu-i că mă voi înapoia în vacanţa de ianuarie, şi a treia zi, am coborît în gara d'Orsay.

Venise iarna. În Luxemburgul desfrunzit puteai număra acum toate statuile sale cenuşii. În micul apartament din strada Royer-Collard, unde locuia domnul Thierry, ardea focul în sobă.

— Copilul meu drag, îmi spuse el — şi cum eram singur pe lume, i-am fost nespus de recunoscător pentru acest preambul — nu trebuie să fii supărat pe Comitet. Colegii mei au datoria să vegheze cu străşnicie la interesele universităţii, şi dumneata însuţi ai să recunoşti că adesea ai dat dovadă, la învăţătură de — cum să zic ? — de fantezie, da, de o fantezie menită să alarmeze nişte spirite atît de... serioase. Eu te cunosc, dar asta-i altceva. Ştiu că din această fantezie, bine orientată, va rămîne doar o fericită originalitate. Dar mai întîi o întrebare. Simţi într-adevăr vocaţie pentru o carieră universitară ?

Ce răspuns poţi să dai, cînd ai în buzunar exact 107 franci şi eîteva centime ? Mi-am afirmat vocaţia în mod energic.

— Bine, continuă el, las' că aranjez eu. Bursa s-ar fi ridicat la cel mult 1.200 franci. Te-am recomandat unui vechi prieten care conduce un institut particular la Ternes. Îi trebuie un profesor de istorie : şase ore pe săptămînă, 175 franci pe lună şi posibilitatea de a avea meditaţii. Va trebui să munceşti însă serios pentru a continua în acelaşi timp studiile la Sorbona. Dar te cunosc, răspund de dumneata. Azi e marţi. Dacă eşti de acord poţi începe de vineri.

Mă simţeam prins ca într-un corset scorţos şi rece, care mă strîngea pînă la gît. Ah ! Champs-Elysées ! femei în blănuri, care lasă în urma lor dîre de parfum minunat !

Dar cura aş fi putut să nu fiu „de acord" ? 107 franci şi cîteva centime...
Mă pierdui în mulţumiri. El îşi frccă mîinile.

— îl văd pe domnul Berthomieu astă-seară. Vino din nou mîine la ora zece, am să-ţi fixez o întîlnire cu el.

Marţi, 21 octombrie l-913. Se lăsa noaptea. Pe strada Auguste Comte mă izbeam de pilcuri de copii care ieşeau de la liceul Monlaigne. Ah ! dragii mei elevi, dragii mei bursieri, învăţaţi bine la matematică, intraţi la Şcoala de Arte şi Meserii, staţi în dosul unei tejghele, dacă nu vreţi ca într-o zi să deveniţi ca mine, o umbră ridicolă care ocoleşte grădina Luxemburg şi o porneşte pe strada Assas.

Mereu fantezia asta, pe care mi-o reproşa bunul meu profesor. Biata fată! hai să-i oferim o ultimă bucurie. S-o invităm la cină, undeva pe malul drept al Senei.

În clipa cînd ajunse aici cu povestirea, Vignerte se întrerupse. Apoi:

— *Adineaori, continuă el, a şuierat un glonte, tocmai deasupra capetelor noastre. Te-ai gîndit, dragă prietene, că dacă în clipa aceea ţi-ar fi venit ideea să scoţi nasul afară, ai sta acum întins ţeapăn la pămînt ? Ce spui de rolul hazardului în viaţă ?*

— *Zilele trecute, îi răspunsei eu, a unsprezecea es- cuadă era în fierbere. Nimeni nu voia să facă de corv-oadă la apă. Fiecare pretindea că nu-i rîndul lui. Deoarece gălăgia creştea, am intervenit. L-am trimis pe cel dinţii care mi-a venit la îndemînă, pe cel care ţipa mai tare. A plecat bombănind, protestînd că i se făcea o nedreptate. Îşi lăsase mantaua acolo. Cînd s-a întors, n-a mai găsit-o. Un obuz o făcuse praf, împreună cu cei doisprezece camarazi ai lui.*

Sîntern de acord, spuse Vignerte. Şi continuă

:Eu, care niciodată nu trecusem podurile seara, mulţu- mindu-mă cu tristele bucurii ale Cartierului Latin, nu ştiu ce forţă m-a împins în seara aceea ! Mi-aduc aminte că am făcut o orgie de unul singur la *Grand U;* apoi mi-a venit pofta să iau cafeaua pe terasa Weber. Avînd pretenţia să nu-mi refuz nimic, am trecut pe lîngă lampioanele Olympiei cu ferma intenţie de a-mi îngădui şi mie o raită pe culoar. Puţin cam ameţit de sticla de Barsac, pe care o golisem, mergeam ţanţoş, uitîndu-mă cu îndrăzneală la trecătoare.

Era frig. Intrai. la Weber; luminile şi mulţimea mă făcură să redevin timid. Mă aşezai umil, într-un colţ, cu stîngăcia celor slăpîniţi de teama că se va observa că nu sînt obişnuiţi ai localului.

În faţa mea, era un grup de tineri foarte gălăgioşi. Mă uitam la ei şi le invidiam siguranţa, îmbrăcămintea, toată fericirea asta pe care, poate, eu n-o voi atinge niciodată. Ah ! cît de puţin eram făcut pentru universitate, eu, care rămîneam sceptic la parada erudiţiei, la bibliografii, la referinţe şi căruia o haină bine croită, o cravată înnodată savant, nişte ciorapi fini ghiciţi sub cuta pantalonilor îmi dădeau aproape palpitaţii !

Erau patru, printre care o femeie, rozalie şi drăgălaşă în blană. Puţin prea fardată, poate, dar asta nu mi-a displăcut niciodată. Şedea pe o banchetă, lîngă unul din frumoşii tineri, faţă în faţă cu mine. Ceilalţi doi stăteau cu spatele la mine, dar vedeam în oglindă obrazul lor uşor încălzit de copiosul dineu, pe terminate.

înţelesei în seara aceea ce înseamnă umilinţa de a lua cafeaua într-un mare restaurant. „Ah, era mai bine să fi rămas av.asă, îmi spuneam eu, să fi mîncat orice, şi să mă îi culcat; să fi dormit, să fi dormit. Somnul este refugiul celui sărac. Nu trebuia să vin aici."

Şi totuşi...

Nici n-am observat cînd unul dintre comeseni, care stătuse cu spatele la mine şi mă privise stăruitor prin oglindă, se ridică şi veni spre mine :

— Vignerte !

— Ribeyre !

Îl cunoşteam pe Ribeyre din clasa de retorică superioară. După licenţă, se pregătise să intre la Şcoala Normală, dar cu toată dezinvoltura acelora care au ceva avere şi tot felul de ambiţii.

— Ce faci aici ?

— Vezi doar, îi răspunsei puţin stingherit.

Adăugai repede :

— Şi tu ? ce-ai mai făcut de cînd ai terminat liceul Henric al IV-lea ?

— A ! dragul meu, nu-mi vorbi de şandramaua aia infectă. Şi se mai spune că acolo se face educaţia tineretului ! Mi-aş fi ratat viaţa, dacă îi ascultam pe ăia...

La rîndul lui, mă întrebă şi el:

— Dar tu ?

■— Eu am fost silit să-i ascult. Şi mai trebuie s-o fac şi acum, răspunsei cu amărăciune. Dar ce faci tu ? Nu s-ar zice că te plictiseşti.

— Dragul meu, m-au pocnit toate noroacele. Am fost secretarul unui deputat, care, după şase luni, a devenit ministru la Afacerile Externe. M-a luat cu el la Quai d'Orsay [1]. Şi uite aşa. Dar urneşte-te de aici ! Hai să te prezint unor prieteni de la minister.

Ribeyre mă prezentă într-adevăr : „Amicul meu Vi- gnerte. Om studios. Licenţiat, tobă de carte. Agregat universitar, poate ? Nu ? Cu atît mai bine pentru tine. Dar cu siguranţă ştie mai multe lucruri decît noi trei laolaltă ; n-o mai punem la socoteală şi pe Clotilde."

Clotilde mă salută, înţepată, şi-mi aruncă o privire ironică.

A fost un chin. Ah ! panegiricul ăsta se potrivea de minune cu nenorocirii mei pantaloni umflaţi la genunchi.

1 **Sediul Ministerului Afacerilor Externe.**

KOEN1GSMAKK

Dealtminterea, toţi erau nişte oameni fermecători. Laudele aduse cunoştinţelor mele nu erau mai curînd un elogiu al dibăciei lor, al artei lor de a se descurca în viaţă ?

PMRR® BSmWK

— După un timp, Ribeyre se ridică.Pe mîîhei prieteMh !; Qmagîiik mele;. CiotiMte. Vino cu mine,. Vignerte, săi mă Sxai^^f o • bucatâr dfe- dram.

Afară, mă Ifciă dte' toaţ;

— Mă întorc la Quai d'Orsay. Am efe» expediat crteva' scrisori ale bătrînului. Vino şi tu !

Strada Royale era strălucitoare; Femei înfăşurate în lungi cape de mătase coborau din automobilele: oprita în faţa restaurantelor. Luxul acesta: mă. ameţeai mă biciuia, mă stimula să încerc a profita de întîlhirea mea cu Ri-- beyre. Simţeam că-i. dispus să-mi stîmească uimirea cu noua lui situaţie. Cine ştie,, poate voi reuşi; să. mă folosesc de dorinţa M de a arăta ce-i în stare;. Ce nu se poate obţine de la vanitatea omenească.?

Ce prostească vanitate mă cuprinse pe mine însumi cînd urcai cu dînsul peronul din dreapta al palatului Afacerilor Externe ? Un lacheu înalt ne deschise uş,a ascensorului. Un altul ne întîmpină la primul etaj.

— N-a telefonat nimeni, Fahien ?

— Ba da, cineva de la Ministerul Comerţului. Ia mîine cina. cu ministr,uL Voia să-i dea întîlnire la Cameră.. Am notat în scris comunicarea.

După un minut, ne aflam într-un. splendid, cabinet gri-auriu.

Ribey-re ciocăni în masă.

— Biroul lui Vergennes, spuse el în treacăt. Inii dai voie ? mă întreabăr, aşezîndu^se.

Şi începu să scoată scrisorile din plicuri,, făcînd pe fiecare cîte un semn cu creionul roşu.

— Poţi să-mi vorbeşti, să ştii că nu mă stingherește. Nu-i o treabă care cere prea multă concentrare. Hai, spune-mi ce faci ? Cum stai eu Universitatea. 1

B-am povestit,, i-arn povestit, tot, începînd aur. plecarea mea de la liceul. Henric al IV-lea. pîiiă la apropiata mea angajare la domnul Berthomieu.

A ridicat ochii spre mine :

— Şi ai primit aşa ceva ?

Aveam altceva de făcut ? i-am răspuns eu aspru. Nu puteam muri de foame.F^arrre. Cuvîatul răsună sfcraîiiu în mijlocul vgoblenu- ¡rikir, a .mobilelor Boule şi a jporţelaiîuirilor de Sevres.

Kibeyre se sculă îm picioare, âm avut impresia că eram .salvat

— aDa-agul meu, mu taibuie rsă îiitri la Berthomieu. Te pierzi în felul acesta. Eli te canosc. îţi jur <că ta nu ieşti făcut pentru Universitate. Ceea ce-iţi trebuie ¡ţie e asta.

Şi arătă ¡CEI un gest .circular luxul .pe care ŢI-l îngădui cînd ieşti .1-a putere ş-i oare ne înconjura. Ce psiholog Ri- beyre ăsta !

— AscuLtă-mă, -îmi spuse el, aşezmdu-se pe un braţ al fotoliului în care stăteam. Ai consimţi să te expatriezi momentan ? Spun momentan, fiindcă partida se joacă la Paris şi tot aici se -eîştigă. Vezi ;bine, tu n-ai o para în buzunar. Şi aici, un băiat ca tine poate să-şi facă un viitor, cu condiţia să aibă cu ce trăi un an de zile, să jiu-l preocupe nici o <grijă materială.

— Bine, şi... ? îl întrebai eu, cu lăcomie.

El «•oritinuă, savurind plăcerea .de a-mi părea un om aitît de mare.

— lată despre ce-i vorba. îmi faci şi mie un serviciu tot aşa cum te servesc ~şi eu pe tine. Am luat azi dejunul la ^ambasada germană împreună ;cu Marc-ais. Nu-l cunoşti pe Mar^is ? E ministrul nssiru .la Lăutari burg. Ştii se e Laiateraburgul, -domniile agregat în .geografie ?

— E unul din ratatele germane.

— Marele ducat de Lauteriburg-Detmold. Prinţul suveran, Aîteţa-Sa Fr-ederic August 1 rosti el pedant. Al- teţa-sa e împovărat de un moştenitor de vreo cincisprezece ani, .pentru <care e în căutarea unui preceptor. Or, ştii că francezul are mare căutare la toate curţile din lume. Esti licenţiat ?

— Da.

— Perfect. Ştii germana?

— Aproximativ, pentru Sorbona.

— Ei ! las că acolo vorbesc toţi franceza. Află că marele duce l-a Însărcinat pe Marcais, cînd a

plecat la Paris, să-i găsească un preceptor. Marcais c un om fermecător şi 'de o distincţie i... Poartă cravate confecţionate de Char- vet, exclusiv pentru el. După ce i le face, Charvet distruge modelele. Dar nu-i fac nici un reproş, sînt alţii mai isteţi ca el. Ieri, mi-a mărturisit, întîmplător, ce problemă îl preocupă. Trebuie să se ducă mîine la Ministerul Instrucţiunii Publice. înţelegi că acolo găseşte la preceptori cu duiumul, măi ales că salariul oferit de marele duce este de 10.000 de mărci pe an.

— 10.000 de mărci pe an ? repetai eu uluit.

— Trebuie aranjată chestiunea imediat. Ascultă, să ştii că-i trimit o scrisoare [1] lui Marcais.

Îmi citi scrisoarea. Nu puteam decît roşi, auzind laudele pe care mi le aducea.

— Marcais o va avea mîine dimineaţa. E un băiat aşezat, se scoală la ora nouă, tocmai bine ca să te cheme la el. A ! dar ce adresă ai ?

— Strada Cujas nr.- 7.

— Bine, nu uita să mai treci pe la adresa aia, a ta, să nu scapi întîlnirea.

— Dă-mi mie scrisoarea. Am s-o expediez eu !

Se vedea că-i foarte măgulit de înfrigurarea mea. Zîmbi **vanitos.**

— Ei, flăcăule ! în loc să înghiţi ciorbele alea ale lui moş Berthomieu, ai să guşti şi tu viaţa de castel, de palat. Lautenburg, după cît se pare, este o reşedinţă delicioasă. De doi ani de zile refuză Marcais avansarea numai ca să rămînă acolo. Marele duce e un om amabil. Marea ducesă vînează la vulpi mai dihai decît un bărbat. Marcais mi-a spus că şi-a prăpădit calul cel mai bun, ţinîndu-se după ea. Trebuie să ştii să-ţi faci un loc acolo, asta-i tot.

1 **În original, *pneumatique,* prescurtare de la *carte pneumatique,* carte poştală sau scrisoare, transmisă cu ajutorul aerului comprimat.**

Spunînd acestea, îl văzui aruncînd o privire la hainele mele ponosite.

— Să n-ai nici o grijă, i-am răspuns cu o siguranţă, care l-a uimit.

Se uită la mine şi zîmbi iarăşi :

— Ei, ei! Cred că am făcut pe cineva să se descopere pe el însuşi. Să te lupţi acolo, băiatule ! Să te întorci cu cîteva miişoare. Şeful meu are o poziţie solidă, dar dacă începe să se scufunde, părăsesc nava înaintea lui. Ne vom mai întîlni noi. Vezi tu, pentru ca oamenii să-ţi facă un adevărat serviciu, trebuie să nu mai ai nevoie de ei. Un cabinet de ministru, nu există nimic mai bun. Dar trebuie să ai ceva ca să poţi aştepta, să poţi ţine piept. De nu, eşti obligat să te vinzi unei prefecturi pentru 2.000 de franci şi să faci pe consilierul. N-are să-ţi fie greu să pui deoparte vreo 6.000 de mărci. Scutit de orice cheltuială, foloseşte ce-ţi rămîne ca să te înţoleşti. Aştia sînt bani plasaţi cu dobîndă de sută la sută. în privinţa asta, poţi să-l imiţi pe Marçais. Dacă nu s-ar îmbrăca atît de bine, de multă vreme ar fi fost debarcat.

Acestea au fost cuvintele lui Etienne Ribeyre. Pe lîngă alte preţioase sfaturi, mi-a demonstrat că în viaţă se poate întîmpla ca un ins oarecare, căruia nici nu-i pasă de tine, să te ajute mai mult decît un prieten.

Ah ! luna aceasta minunată de octombrie pe cerul strălucitor al Parisului ! Sena curgea învăluită într-o ceaţă uşoară de un violet deschis. Am depus scrisoarea la poşta din strada Bourgogne, colţ cu Camera Deputaţilor. Apoi, am simţit nevoia să umblu, să fiu singur cu mine însumi. 10.000 de mărci, 12.500 de franci. Banii nu aduc fericirea omului. Dar ce-l face pe om fericit, vă întreb eu ? Ce mi-ar fi dat mersul acesta sigur, încrederea aceasta, bucuria aceasta ?

Strada de Varenne, strada Barbet-de-Jouy, bulevardul Montparnasse au putut admira, pe rînd, trufia mea. Nu-i vedeam pe trecători, umblam cu capul sus. Nu ştiu cum, dar deodată ochii mi se opriră asupra unei fiinţe care stătea lîngă un felinar şi se uita cu teamă în jur — era aproape de Observator. Văzui o fată

subţirică, cu un păr enorm, de un blond roşcat. Bucuria din seara aceea era prea mare ca s-o pot suporta singur. Dar, cînd mă aflai lîngă ea, nu mi-a trecut nici o clipă prin gînd că trupul îi aparţine realmente ei. Corpul subţirel era aidoma cu acel al femeilor de pe Champs-Elysées, al elegantelor de la Maxim's, şi al acelora, cu mult mai frumoase, care, fără **îndoială,** mă aşteptau la o îndepărtată curte germană, pe **¡malul** unui fluviu wagnerian, murmurînd, pentru a-şi în**şela** nerăbdarea, cele mai molcome strofe din *Intermezzo.*

E ora zece dimineaţa. Şi era să uit întîlnirea pe care o aveam cu domnul Thierry.

îl găsii citind la gura sobei. Cînd intrai, se îndreptă spre mine cu un zîmbet încîntat.

— Dragă prietene, totul e aranjat cu domnul Bertho- mieu. Te primeşte.

— Dragă domnule profesor, îi răspunsei, cred că v-am deranjat degeaba.

Şi-i depănai povestea de aseară, fără a putea, cu toată dorinţa de a-i părea indiferent, să-mi ascund bucuria.

îmi fu necaz cînd văzui că nu ia parte la bucuria mea. Se uita mirat la mine, şi, după cît mi se părea, chiar cu un pic de dezaprobare.

Toţi universitarii sînt la fel, mă gîndeam eu. în afara universităţii, nici o scăpare ! Şi atunci am părăsit moderaţia, pe care-mi fusese atît de greu s-o păstrez, şi mi-am manifestat din plin orgoliul pe care mi-l dădea noua mea situaţie.

— în sfîrşit, încheiai eu, mă întreb cîte examene ar trebui să trec, la cîte concursuri ar trebui să particip şi cîţi ani să aştept ca să ajung la situaţia care mi se oferă din capul locului : 10.000 de mărci pe an.

— Evident, murmură profesorul, visător.

Privi o clipă la tăciunii din sobă, apoi se ridică, se duse **în** bibliotecă şi se întoarse cu un volum mare, legat în pînză — o pînză din acelea de culoare vie — platâ şi aurită, aşa cum sînt multe din operele engleze sau germane.

— Chiar în numele marelui duce de Lautenburg-Det- mold ţi s-a făcut propunerea de care-i vorba ? mă întrebă el.

— Da, în numele marelui duce Frederic August.Da, ăsta e. Ca să fii preceptorul unicului său fiu, ducele Joachim.

Astfel aflai numele viitorului meu elev.

Bătrinul profesor mai reflectă vreo cîteva clipe şi, **în-** dreptjnd spre mine ochelarii săi incolori :

— Şi... pot să te întreb dacă te-ai şi legat printr-un angajament ferm ?

— La drept vorbind, încă nu. Dar hotărîrea mea e fermă şi, numai în cazul în care va fi preferat un altul, nu voi pleca.

— în cazul acesta, să nu mai vorbim, răspunse domnul Thierry, şi puse volumul la loc.

Eram intrigat şi chiar puţin enervat.

— Dragă domnule profesor, îi spusei, vreţi să-mi vorbiţi sincer ? Ştiu că sînteţi plin de grijă faţă de mine şi, dacă nu aţi avea cele mai serioase motive, nu m-aţi sfătui să nu accept o ofertă atît de strălucită. Afară de aceasta, trebuie să vă spun că, venind azi dimineaţă aici, mă bizuiam să obţin de la dumneavoastră, cel mai bun cunoscător al oamenilor şi al stării de lucruri din Germania contemporană, amănunte preţioase despre curtea din Lautenburg-Detmold. Amănuntele acestea văd că le cunoaşteţi, scumpul meu profesor, chiar mai bine — nu încape îndoială — decît puteam să-mi închipui. Trebuie să mă întîlnesc curînd cu domnul de Marţais, ministrul nostru la Lautenburg. Dar mi-ar fi foarte greu să-i pun lui asemenea întrebări. Şi apoi, un diplomat este ţinut să păstreze anumite rezerve, pe care dumneavoastră nu aveţi motive să le folosiţi faţă de mine. într-un cuvînt, lăsaţi-mă să vă pun o întrebare care să rezume toată discuţia noastră : dacă aţi avea un fiu, domnule Thierry, l-aţi lăsa să facă ceea ce vreau să fac eu ? L-aţi lăsa să plece la Lautenburg ?

Se uită ţintă la mine şi-mi răspunse pe un ton hotă- rît :

— Niciodată.

Mărturisesc că uimirea mea începea să iacă **loc neli**nişţii. îmi dădeam foarte bine seama **că** nu **era**

vorba de o supărare copilărească — pentru **că** nu **m-am învoit** cu situaţia pe care mi-o găsise el — care să influenţeze un om atît de ponderat.

— Trebuie să aveţi motive foarte serioase, domnule profesor, îi spusei cu glasul puţin tremurător, ca să-mi daţi un răspuns atât de categoric.

— într-adevăr am asemenea motive, îmi răspunse.

— Aţi putea să-mi spuneţi obiectul investigaţiei pe care aţi făcut-o adineaori în cartea ceea ?

— Copilul meu drag, gîndeşte-te că în acest anuar al claselor domnitoare nu poate exista nimic de natură să justifice temerile pe care mi le poate da soarta dumitale acolo; am verificat un nume, unele reminescenţe, asta-i tot. E adevărat că posed asupra casei Lautenburg-Detmold cîteva informaţii particulare, pe care domnul de Marţais însuşi nu şi-ar putea permite să le ignore, dacă diplomatul acesta ar fi înzestrat cu mai multă perspicacitate decît e reputat că are. Dealtmintrelea, nu-i de multă vreme la Lautenburg. El nu l-a cunoscut pe răposatul mare duce Rudolf.

— Cine a fost marele duce Rudolf ?

— Nu ştii nici măcar lucrul acesta ? A fost fratele mai mare al ducelui de astăzi. A murit acum cîţiva ani. Acum doi ani, dacă nu mă înşel.

— După moartea lui, a devenit moştenitor marele duce Frederic August ?

— Nu direct. Statul Lautenburg-Detmold are o constituţie particulară. Acolo nu se aplică legea salică. Coroana ducală, la moartea marelui duce, revenea soţiei sale, marea ducesă Aurora-Anna-Eleonora.

— Şi atunci l-a luat în căsătorie pe cumnatul ei ?

— Exact. Şi cum nu există copii de pe urma marelui duce Rudolf, viitorul dumitale elev, ducele Joachim, fiul marelui duce Frederic August şi al unei oarecare contese germane, a devenit moştenitorul prezumtiv al statului Lautenburg-Detmold. Ca să înceteze a mai fi moştenitor, ar trebui ca din această căsătorie a tatălui său cu marea ducesă Aurora să rezulte un copil, lucru destul de improbabil, după cît se pare.Parcă-mi amintesc ceva, spusei eu. N-a existat cumva, acum doi, trei ani, un mare duce german care şi-a găsit moartea în Africa, în Congo, într-o călătorie de studii ?

— Exact, răspunse domnul Thierry. Era marele duce Rudolf. Toată viaţa lui a îndrăgit studiile geografice. Călătoria sa n-a fost de altfel cu totul dezinteresată. Cam după cîteva luni, a urmat Agadirul şi, pentru noi, pierderea Congoului; m-am gîndit adesea că marele duce de Lautenburg s-a dus acolo cu o misiune din partea augustului său văr, Kaiserul. De altmintrelea nu şi-a putut duce la bun sfîrşit misiunea, pentru că, după puţină vreme de la sosirea sa în Congo, a murit. Şi e ciudat...

— Nu văd, în nici un caz, dragă domnule profesor, zisei eu, întrerupîndu-l, din tot ce-aţi povestit, ce-ar putea să justifice, cît de cît, temerile pe care le-aţi manifestat adineaori.

Păru stingherit.

— Copilul meu drag, îmi răspunse el, cu oarecare efort, datoria unui istoric este, evident, să nu accepte ca sigur ceea ce n-a putut controla cum se cuvine el însuşi. Din acest punct de vedere, mărturisesc că nu cunosc decît nişte lucruri vagi şi greu de verificat. Unele zvonuri, anumite aluzii, în fine, cîteva amănunte pe care mi le-a dat acum cîtva timp un prieten, al cărui nume nu pot să-l divulg, asta-i tot ce ştiu. Dar am destulă încredere în proverbul care zice că unde nu-i foc nu iese fum.

— N-aţi putea preciza ceva mai mult obiectul acelor zvonuri ?

— Dar vei păstra absolut totul numai pentru dumneata, îmi promiţi ?

— Vă dau cuvîntul meu.

— Ei bine, se pare că nu se moare totdeauna de moarte naturală la curtea din Lautenburg-Detmold.

Devenisem curios la culme.

— Ce se spune ?

— Din păcate, sau mai degrabă din fericire, nimic precis Dar oricum eşti forţat să constaţi că două persoane se interpuneau între coroană şi ducele PYederic August.

— Marele duce Rudolf a murit de insolaţie în Congo, asta au scris toate ziarele.

— Evident. A avut o moarte naturală. Dar nu se poate spune acelaşi lucru, pare-se, şi despre moartea contesei de Tepwitz, prima soţie a marelui duce actual, mama ducelui moştenitor Joachim.

— I se impută marelui duce această moarte ?

— Marele duce Frederic August este un om foarte ciudat, continuă domnul Thierry. Inteligent, foarte cultivat, dar de o prefăcătorie îngrozitoare. Urzeşte ceva pentru el ? în favoarea regelui de Wurtenberg, suveranul său direct ? în favoarea împăratului ? Am studiat problema din punct de vedere al politicii germane. Nu e simplă. Frederic August este un ambiţios. Şi cred că nu se dă în lături de la nimic.

— A ţinut, desigur, seama, în calculele sale, şi de marea ducesă moştenitoare, spusei eu. I-^a trebuit totuşi consim- ţământul ei ca s-o ia în căsătorie.

Domnul Thierry zîmbi.

— Poate că au fost de acord. Mărturisesc că nu cunosc latura asta a problemei. Nu ştiu nimic despre marea ducesă, în afară de vîrsta ei — spuse, reluînd în mînă cartea, legată în pînză de culoare aurie — şi prenumele sale : Aurora-Anna-Eleonora, origina sa

rusă, şi că e născută prinţesă Tumen. Tumenii sînt seniorii cei mai puternici ai guvernămîntului Astrahan. Să fi urzit ceva împreună cu marele duce actual ?! E posibil. Ştii de altfel că se încheie multe căsătorii din raţiuni de stat. Dar, încă o dată, nu ştiu nimic despre ea.

— Toate lucrurile astea nu mi se par destul de limpezi, spusei eu, puţin decepţionat. Dar, în orice caz, nu văd cum ar putea suferi nu biet preceptor din cauza răfuielilor dintre aceste înalte personaje.

— Ceea ce spui dumneata are aparenţa unui adevăr, Dar poţi şti vreodată ce se va întîmpla cînd trăieşti în mijlocul unor asemenea afaceri tulburi ? Cîteodată te vezi amestecat, fără să ştii, în multe intrigi; dumneata, de exemplu, ai idee ce servicii îţi vor cere ? Uite, îţi dezvălui gîndurile mele cele mai ascunse. Ţi se oferă o leafă anuală de 10.000 de mărci, nu-i aşa ? Ei bine, nu mă pot opri să nu găsesc această cifră exagerată. Prietenul dumi- tale Bouvelet, cu şcoala normală şi agregat universitar, nu avea decît 8.000 de la regele de Saxa.

Văzui foarte bine că bătrînul profesor avea unele motive foarte precise să-mi vorbească astfel, şi că numai teama de a se compromite îl împiedica să spună mai multe. De altmintrelea cred că ar fi fost şi inutil. Curiozitatea mea era aţîţată la culme. Se trezise în mine nevoia de aventură. Şi cu glasul cel mai hotărit i-am spus :

— Vă mulţumesc, scumpul meu profesor, că mi-aţi atras atenţia să mă păzesc, dar hotărîrea mea e luată. Cu grija constantă de a mă ţine deoparte, de a nu-mi depăşi niciodată atribuţiile, cred că voi evita orice fel de pericol. Şi trebuie să mărturisiţi că nimic nu-i mai puţin sigur că mă aşteaptă vreun pericol. îmi îngăduiţi o rugăminte ?

— Spune!

— Dacă vreodată un lucru mi se va părea suspect, am să vă scriu şi am să vă solicit sfatul, aşa încît voi avea timp atuncea...

— Fereşte-te de aşa ceva, sărmane prietene, exclamă eJ. Să-ţi intre bine în cap că acolo vei fi, fără doar şi poate, înconjurat de spioni. Să nu scrii niciodată vreo scrisoare care să nu poată fi citită de marele duce ; poţi fi sigur că, dacă i-ar veni pofta s-o citească, nu are să-ţi ceară îngăduinţa. O dată ce Vei fi la Lautenburg, vei fi izolat în mod absolut de toată lumea. Cunosc palatul ducal. Cu tot luxul, seamănă mai curînd a fortăreaţă decît a castel.

— îl voi avea totdeauna alături de mine pe domnul de Marţais.

— Domnul Thierry surise; surîsul lui îmi aminti cuvintele lui Ribeyre : „Sînt alţii mai isteţi ca el".în sfîrşit, spuse el, te văd ferm decis. La urma urmei, temerile mele sînt poate exagerate. Şi apoi, eşti tînăr, eşti singur. Eşti ager. ai voinţă. Nu ştiu eu însumi dacă am dreptate, dezaprobîndu-ţi nevoia de aventură. Din acest punct de vedere, sînt puţin prizonierul gusturilor mele de bătrîn universitar : o viaţă calmă, biblioteca. Apropo, vei avea la Lautenburg, la dispoziţia dumitale, una dintre cele mai frumoase biblioteci din lume, termină el. Colecţia marelui duce este celebră. Arc manuscrisele lui Erasmus şi cea mai mare parte din ale lui Luther... Aşadar, du-te, copilul meu drag. Totuşi, mai treci pe la mine, după ce vei vorbi cu domnul de Marţais, adăugă el. Poate că am să-ţi dau cîteva sfaturi practice asupra celui mai bun mod de a înţelege rolul dumitale de preceptor.

La locuinţa mea de pe strada Cujas m-aştepta o scrisoare cu un sigiliu delicat de ceară violetă. Domnul de Ma^ais mă informa că ar fi îneîntat să mă vadă acasă ia el, în aceeaşi zi, la ora trei.

Îndreptîndu-mă spre strada Alphonse-de-Neuville, unde locuia ministrul Franţei la Lautenburg, nu făceam altceva decît să-mi reamintesc amănuntele convorbirii mele cu domnul Thierrv. „El ştie desigur mult mai multe decît îndrăzneşte să spună, mă gîndeam eu. Comit oare o nebunie ? Ei ! Vom vedea. Nu există o nebunie mai mare, cînd ai douăzeci şi cinci de ani, decît aceea de a lăsa să-ţi scape din mînă un

venit de 12.000 livre, ca să duci o viată mediocră, fără perspectivă..."

După cele ce mi s-au întîmplat. părerea mea rămîne acecaşi în privinţa asta

.Contele Mathieu de Marţais avea aproape figura şi prestanţa cu care ni-l putem închipui pe domnul de Marcellus [1] şi, pe deasupra acel aer rezervat, plin de subînţelesuri, al diplomaţilor. Cu o asemenea înfăţişare, poţi să-ţi plăteşti luxul de a avea un creier perfect găunos. Nimeni nu poate găsi nimic de cîrtit.

O simpatică femeie de vreo patruzeci de ani se ocupa, cu un marc lux de unelte, să-i facă unghiile ministrului plenipotenţiar, cînd am fost introdus la dînsul.

— Domnule, îmi spuse el, cu nişte gesturi de o mare delicateţă, nu ştiu cum să mă scuz pentru impolitetea de a vă primi în halul accsta. Dar timpul, dragă domnule, timpul la Paris, ştiţi dumneavoastră ce lucru preţios este pentru noi toţi. Gîndiţi-vă cum trebuie să-l drămuiesc eu, care nu stau în acest oraş iubit decît cincisprezece zile pe an.

îmi înşiră astfel vreo jumătate de duzină de banalităţi, privindu-se în oglindă şi observîndu-mă pe furiş. Ghicii, aşa credeam, că primul meu examen în faţa lui, atît de important pentru un om cu o asemenea inteligenţă, nu era în defavoarea mea. Dar ghicii, în acelaşi timp, că, în mod precis, nu-i voi schimba

---

1 ***Charles de Marcellus*** **(contele de) (1795—1865), diplomat şi arheolog francez.**

părerea aspră pe care putea s-o aibă despre felul în care se îmbracă universitarii.

Pe cînd una din mîinile sale, fiind terminată, se scălda molatic într-un castron cu apă călduţă şi trandafirie, el se hotărî să treacă la subiect.

— Nu mi-aş fi permis, scumpe domn, să vă convoc ca să suportaţi un fel de examen de probă, treabă de care sînt de altmintrelea cu totul incapabil. Ştiu că prezentaţi toate garanţiile ştiinţifice necesare. Garanţiile morale şi intelectuale — înainte de a fi în măsură să le constat eu însumi — mi-au fost furnizate anterior prin recomandarea prietenului nostru Ribeyre.

M-am înclinat eu. S-a înclinat şi el. Părea încântat că vorbise atît de bine.

— V-ar plăcea poate să aflaţi în ce constă viitoarea dumneavoastră sarcină la Lautenburg. A! nu-i mare lucru ! Ducele Joachim are un preceptor pentru partea ştiinţifică. Maiorul de Kessel e însărcinat cu instrucţia sa militară. Vă rămîne să-l învăţaţi franceza şi istoria, istoria universală, bineînţeles. A, totuşi mai e ceva, un lucru pe care marele duce mi l-a recomandat în mod special...

„Acu-i acu", îmi spusei eu, gîndindu-mă la bănuielile domnului Thierry.

— Citiţi bine versuri ?

Rămăsei puţin derutat de această întrebare, atît de inofensivă şi de simplă, totuşi.

— Dumnezeule, nu prea ştiu, mi-ar fi greu...

— Asta e esenţialul : marele duce mi-a spus să veghez îndeaproape asupra acestei chestiuni. Şi iată de ce. Marea ducesă Aurora este îndrăgostită de poezia franceză. S-ar putea ca din cînd în cînd să-i fiţi ataşat pentru un timp. E o surpriză pe care Alteţa-Sa se gîndeşte să i-o facă soţiei care se plînge neîncetat de puţinele resurse pe care le oferă Lautenburgul în această privinţă. „Dragul meu conte, mi-a spus el, vă ştiu cunoscător în ale literaturii şi un om de gust, mă bizui pe dumneavoastră". Aşadar, vă rog să mă scuzaţi, scumpe domn, dacă vă cer de astă dată să daţi o adevărată probă. Poftim, adăugă el, arătîndu-mi cu

mina umedă o vitrină. Sînt acolo nişte poeţi excelenţi. Alegeţi şi citiţi orice, la întîmplare.

Nu erau, la drept vorbind, decît autori destul de perimaţi în vitrina ceea. Fui silit să mă mulţumesc cu un volum de Casimir Delavigne. De bine de rău citii admirabilul poem : *Limbes.*

Zboară, dar n-avzi Aripele lor bătînd.

— Perfect, perfect, îşi dădu cu părerea domnul de Marcais, ca un cunoscător. Nu-i aşa, doamnă Mazerat ?

Manechiurista scoase un cotcodăcit convins pentru a-şi dovedi extazul în care o lăsase lectura. Am văzut în viaţa mea scene ridicole, dar mai ridicolă ca asta, niciodată

— .Aşadar, totul merge strună, spuse contele, ridicîn- du-se. Nu-i nevoie să vă spun că veţi fi tratat acolo cu toată deferenţa. Marele duce este un om delicios. Marea ducesă... — ridică ochii spre cer — domnule, e rusoaică, asta spune tot în privinţa frumuseţii ei. Prinţul Joachim e foarte docil, gîndeşte,

poate, prea încet. Dar nu li se poate cere? nemţilor vivacitatea franceză. În fine, curtea e plină de bărbaţi fermecători şi de femei răpitoare. Călăriţi ?

Făcui semn că nu.

— Veţi învăţa. Veţi călări cu Kessel. Un călăreţ excepţional... Veţi lua dejunul la legaţie. Am acolo o mică „fantezie", un desen de-al lui Poiret despre care o să-mi spuneţi impresiile dumneavoastră. O veţi vedea la întoarcerea mea. Peste zece zile. Căci veţi pleca înaintea mea. Vă aşteaptă să veniţi cît mai repede posibil. Dacă plecaţi poimîine seara la ora zece, veţi fi la Lautenburg duminică dimineaţa, cam pe la ora nouă.

— Ne-am înţeles, am zis eu.

— Ne-am înţeles. Salutaţi-l respectuos pe marr le duce din partea mea şi binevoiţi a depune omagiile mele la picioarele Alteţei-Sale marea ducesă. A ! Doamne, ce zăpăcit sînt !

Se ridică şi scoase din portofelul său un plic sigilat.

— Marele intendent, domnul de Soldau, m-a însărcinat să vă predau asta, spuse el cu discreţie. Cheltuieli de drum. Noroc şi pe curînd ! Scuzaţi-mă, doamnă Mazerat. Acuma sînt numai al dumneavoastră.

Niciodată nu m-am urcat într-o trăsură la Paris, decît atunci cînd plecam în vacanţă sau mă întorceam şi eram silit s-o fac din cauza valizei. De astădată, cum am ieşit, am şi luat o trăsură spre casă, atît de grăbit eram să văd conţinutul plicului, pe care nu îndrăzneam să-l deschid pe stradă.

Începeam să simt, cu adevărat, beneficiile pe care ţi le procură societatea celor mari de pe acest pămînt. Una dintre hîrtiile cu *en-tete*-ul cancelariei ducale spunea : „Rugăm pe domnul preceptor să binevoiască a primi onorariul pe primul trimestru, plus 1000 de mărci cu titlu de indemnizaţie pentru cheltuielile de transport." La această graţioasă invitaţie se aflau anexate 3.500 de mărci.

O sumă mai mare de 4.-000 de franci ! Eram în posesia unei sume mai mari de 4.000 de franci, eu,

care descinsesem ieri la Paris fără să ştiu dacă am din ce trăi opt zile!

Vizita promisă domnului Thierry începu să mă apese. Hotărîi să mă descotorosesc repede de el, spunîndu-i că plec a doua zi, dimineaţa.

îl găsii în cabinetul său de lucru.

— După înfăţişarea dumitale radioasă, îmi spuse el, văd că totul ţi-a mers după pofta inimii. Cu atît mai bine ; poate că n-am procedat cum trebuie, cînd te-am speriat. Cînd pleci ?

— Mîine, i-am răspuns.

— Prin urmare, copilul meu drag, e o vizită de adio. Ce-aş putea să-ţi spun ? Sînt sigur că ai să te descurci nici că se poate mai bine cu misiunea dumitale pedagogică. Aminteşte-ţi înaltul principiu stabilit de părintele lui Pascal : încearcă să-l înalţi totdeauna pe elevul dumitale deasupra sarcinii sale. E o regulă imposibil de aplicat de către un profesor de liceu care este silit să ţină seama de capacitatea medie a clasei. Dar cînd ai norocul să fii profesorul unui singur elev, principiul devine posibil şi obligator.

Omul acesta minunat îmi dădu apoi sfaturi privitoare la alegerea cărţilor pe care urma să le consult pentru pregătirea lecţiilor. îmi dădu cartea sa : *Istoria literaturii germane,* care mi-a fost de atîtea ori de un real folos.

— Nu-mi mulţumi, îmi spuse el, pe cînd îi murmuram cîteva cuvinte de recunoştinţă. Poate că eu îţi voi rămîne obligat dumitale. Ţi-am mai spus că vei găsi la Lautenburg o bibliotecă admirabilă. Conservatorul ei, profesorul Cyrus Beck — pe care am avut ocazia să-l cunosc la diferite congrese — o supraveghează cu străşnicie. Dar e un om de ştiinţă. Nu mă îndoiesc că-ţi va pune la dispoziţie toate operele şi manuscrisele care nu au o legătură directă cu marea lucrare pe care o pregăteşte cu privire la istoria teoriilor transmutaţiei metalelor. Or, ştii poate că şi eu scriu o carte, şi anume despre moravurile de la curtea din Hanovra la sfîrşitul secolului al XVII-lea. Am putut vedea la Biblioteca Naţională, în catalogul bibliotecii ducatului de Lau- tenburg, că sînt acolo documente de

o importanţă capitală. Azi-dimineaţă, după ce ne-am despărţit, am dat o fugă pînă acolo ca să notez principalele opere, pe care ţi-aş fi recunoscător să le consulţi pentru mine. Sînt sigur de altfel că treaba asta te va interesa şi pe dumneata. Iată aici lista. îţi semnalez mai ales opera : *Stattmutter der Koenig-lichen Hoeuser Hannover und Preussen,* de marea ducesă de Ahlde, editată la Leipzig în 1852. La Paris, n-avem de- cît o reimprimare incompletă ; îţi recomand de asemenea cărţile lui Cramer şi Palmblad, ca şi *Octavia romană (die Roemische Octavia),* a ducelui Ulrich von Wolferibiittel. Din nefericire, continuă el, în timp ce eu împăturam preţioasa hîrtie, nu am putut nota decît tipăriturile. Manuscrisele din Lautenburg nu sînt inventariate. Dacă le-ai parcurge, mi-ai face cel mai mare serviciu. Fără îndoială că vei descoperi documente de nepreţuit asupra societăţii feudale din secolul al XVII-lea, rafinată în aparenţă, dar în fond mai violentă şi mai crudă decît şi-a putut închipui vreodată cineva.

îmi ţinea ambele mîini într-ale sale ; emoţia lui mă făcea să înţeleg că mai avea să-mi spună ceva.

— N-aş vrea, pentru nimica în lume, să mai revenim asupra convorbirii noastre de azi dimineaţă, murmură el, în sfîrşit. Dar, copilul meu, cunoşti interesul pe care ţi-l port. îmi dau şi mai bine seama acum cînd ne despărţim. Ei bine, te conjur să nu cedezi niciodată dorinţei, chiar invitaţiilor ce ţi s-ar putea face, de a ieşi din rolul dumitale de pedagog. Există la Lautenburg un material destul de bogat pentru acei care — aşa cum sîntem noi — au misiunea de a scrie istoria. S-o scriem, ferindu-ne de ispita de a participa la ea.

Eram de bună credinţă cînd i-am jurat că voi avea totdeauna prezente în memorie ultimele sale sfaturi.

Ascultă, mai e ceva. în afară de prinţul Joachim, de marele duce, marea ducesă şi domnul de Marpais, nu cunosc pe nimeni la Lautenburg. Totuşi, ştiu că a existat altădată acolo un oarecare baron de Boose. Dacă se mai află şi acum, evită-l cît vei putea. Să te fereşti de el ! Să te fereşti de el

!*Am* vrut să cunosc motivele acestei ultime recomandări. Dar el deveni dira nou istoricul conştiincios, funcţionarul timorat.

— Nu, cat, Mna sprase. Simt impresii cu totul personale. Orioe ar fi, 'dacă ¡oroul acesta nun mai <e la Lautenteurg, să an pui una un fel de întrebare cu privire la dmsul. Aşteaptă să se vorbească <de el, să se facă .aluzie ia dm-sul... Hat, dragă pjnetene, tretouie să -ne despărţam.

Ne-aurm îmbrăţişat. De atunci nu l-am mai văzut

MwMurea pe care nai-o nasasc aceasta "vizită s-a risipit repede m fata etaseului *4e » *Dewscne Bank,* unde am di b m ed a ɹɪtu aed suma primiţi. În resua: sari], am alergai dupa 'haine. iracă,lţăminte, ten- T-erie. Pentru mtiia oara im viaţa mea, am cunoscut minunata şi amara Ducurie de a cheltui banii, fără rid o socoteala. Avind o tane ooasnmia. nu -ma-a fost greu să găsesc ia *uia. Enmanâ* un costum, nan pardesiu, încălţăminte pe masura mea. S-a lacut Mim pachet dan bietele mele boarfe, care a fosi trimis în strada i^uias.

Apoi. încrezător în -mine. ama riscat sa mă duc la un mare croitor. Cu autoritatea pe care mi-o dădea portofelul. comandai un costum, o redingota şi îincă un sacou. Am platai -anticipat cete opt sute de franci, cît mi s-au cerut, în scasm&ol promisiunii că a treia zi, seara, voi primi .toi ce-atn comandat.

E ora şapte seara. Ce minunat e pe *boulevard des "Capucin cs* în octombrie. Mă bucur că sînt bine îmbrăcat, că am bani în buzunar, că toată lumea, mă înţelegi, toată lumea e a sraea *1* Zurgălăii albaştri ai *Olimpiei* produceau o ameţitoare pălălaie de lumini. Trăsurile urtriau, taxiurile claxonau. Biserica Madeleine, abia mirezărtută, ridica în oeaţă enorma sa turlă.

Haide, hai 1 Abia poimâine părăsim noi toate astea. Să ne bucurăm de efemera noastră domnie.Stranie senzaţie. Aveam bani. Dar nu le puteam pretinde să-mi creeze relaţii pe moment. Aveam bani, dar daeă nu aveam nici un prieten căruia să i-o dovedesc, era ca şi cum n-aş fi avut.

îmi: veni deodată în minte o amintire neaşteptată, şi parcă mi s-ar fi deschis capul. Intrai la Weber. Nu aici aveau să se adune numaidecit Ribeyre ş£ prietenii lui din ajun ? Mă gîndeam mereu la Clotilde, mă obseda. Avea ieri un mantou lung de catifea neagră care-i scotea în evidenţă tenul trandafiriu şi şuviţele blonde, ciudat de netede şi lucioase. Ce bucuros *aş* fi să mă vadă, acum, în noile împrejurări favorabile în care mă aflu !

Ribeyre era acolo.

— Ei, dragul meu, totul merge cît se poate de bine. L-am văzut adineaori pe Marçais, e încîntat. Se pare că ar un glas fermecător. Drace ! Nu ţi-ai irosit timpul în zadar i exclamă el, observînd transformarea mea.

Cînd doamna de Rénal îl sileşte pe Julien Sorel[1] să-şi lepede sacoul îngust dintr-o ţesătură de lînă creaţă, cînd Lucien Chardon[2], pentru a deveni Rubempré, vine la Paris împreună cu doamna de Villeneuve-Bargeton, născută Nègrepelisse d'Espard[3], tinerii aceştia găsesc îndată drumul Damascului. Nu întîmpină nici un fel de oprelişte în calea lor spre *dandysm*. Mi se păru că surprind o nuanţă ironică în mirarea lui Ribeyre. Mă gîndeam la Baudelaire despre care Gautier spunea că-şi freca hainele noi cu glaspapir ca să le dispară aspectul de nou-nouţ, atît de preţuit de filistini şi burghezi. Siguranţa mea începu să

1 **Personajele principale din *Roşu şi Nngru.* roman da Stendhal.**

2 **> [8] Personaje din *Iluzii pierdute,* roman de Balzac.**

se clatine, satisfacţia mea risca în clipa aceea să se destrame. Apoi m-am gîndit : „Ei, şi ! Nu sînt decît haine de confecţie. Doar nu era să vin aici cu pantofii scîlciaţi şi eu sacoul meu de-acum doi ani. Au să vadă ei peste două zile." Şi certitudinea că m-am dus la unul dintre cei mai scumpi croitori îmi redădu toată încrederea.

Deodată intră Clotilde. Purta o haină de vulpe albă, care mi se părea în seara ceea a fi culmea luxului şi a bunului gust. Cînd am cumpărat pentru ea de la un nenorocit toate violetele care i le întinsese spre vînzare, a binevoit să-mi dea atenţie şi să mă facă să înţeleg că-i eram acum mult mai agreabil.

— Clotilde, spuse Ribeyre, dacă mă iubeşti, ai să-l înşeli astă seară pe Surville cu prietenul meu Vignerte. E plin de bani şi pleacă poimîine, două lucruri pe care, de obicei, femeile le apreciază.

Un sfert de oră mai devreme, gluma aceasta bărbătească mi s-ar fi părut îngrozitor de deplasată. Dar oribilul *porto* alb îşi făcea efectul; şi-apoi Clotilde rîdea, amuzată, fără să zică nu.

Sosi şi Surville, împreună cu încă unul, un oarecare Mouton-Masse. Erau amîndoi la cabinetul ministrului de Interne, unul ataşat, celălalt şef adjunct.

— N-o să rămînem multă vreme în spelunca asta, zise Surville, un băiat înalt. De două ori, una după alta, e prea mult. Sînt încîntat, domnule, luaţi cina cu noi !

— Prietenul meu Vignerte m-a însărcinat să vă rog să binevoiţi a-i accepta invitaţia la cină, spuse Ribeyre. Pleacă peste două zile la curtea din Lautenburg şi doreşte să ne ofere o masă din cheltuielile sale de transport.

Mouton-Masse, cel scund, dădu a înţelege că era cu totul de acord cu dorinţa mea.

— Unde mergem ?

Domnii aceştia discutară mai bine de zece minute, aruncîndu-şi unul altuia, ca mingile, o sumedenie de nume care mi-erau cu totul necunoscute : Viei, Sergenţii, La Turn, amestecate cu

bizare denumiri de animale : Cucul, Melcul. Măgarul roşu.Nu-i ascultam. Un al treilea *porto* îmi turnă în sînge o infinită beatitudine. Calda atmosferă de cafenea mă ameţise. Mă gîndeam cu dispreţ la soarta mea de pînă ieri, la bursele de studiu, la examenele de admitere, la decanii celor patru facultăţi, la prorector, în cabinetul său din strada des Ecoles. Femeile elegante, tinerii plini de morgă care se învîrteau în jurul meu în bătaia luminilor îmi amintiră, prin contrast, de culoarul rece de la Sorbona şi de fresca lui Henri Martin : aceea în care domnul Ana- tole France, îmbrăcat ca un explorator, într-un peisaj plin de confeti, expune în faţa a vreo doisprezece tineri agregaţi prost îmbrăcaţi concepţia sa personală asupra destinului uman.

„Adevărata concepţie asupra vieţii, iat-o !" mă gîn- deam cu voluptate, contemplînd pe Clotilde care-şi prindea buchetul mov şi verde pe haina de blană albă.

Ribeyre şi prietenii săi, punîndu-se, în sfîrşit, de acord, ne urcarăm într-un taxi, care ne lăsă în piaţa Gaillon, în faţa unui restaurant, al cărui nume l-am uitat.

Draperiile grele din interior ascundeau trecătorilor vederea în sală. Surville, care cunoştea localul, ne duse într-o cameră rezervată, unde se puseră la iuţeală cinci tacîmuri.

Stăteam alături de Clotilde, sau cel puţin lîngă femeia cu numele acesta. Asta era pentru mine esenţialul. Ce s-a servit în timpul faimosului dineu, la drept vorbind, nu mai ţin minte. Trebuia să fi fost nişte mîncăruri foarte pipărate, deoarece am băut enorm de mult. „Semnezi în alb ?" mă întreba Ribeyre, arătîndu- mi, cînd pe Clotilde, cînd pe Surville cu o privire batjocoritoare. Un picolo negru primea mieros comenzile de vin. N-aş putea s-o spun cu toată gura, dar cred că Ribeyre se pricepea la vinuri. Fără şampanie, decretă el. Nu-mi amintesc exact. Parcă am început cu un Pouilly alb foarte sec, fiindcă mîncam stridii. Apoi Mouton-Masse, de prin partea locului, a cerut după aceea un Saint-Emilion 1892. După care,

Clotilde, întîmplător originară din Beaune, insistă să i se dea din vinul ţinutului ei natal. Nu pierdui ocazia să-i fac curte şi îndrăznii să-l somez pe picolo să aducă din calitatea cea mai bună. Atunci, Ribeyre crezu de cuviinţă să comande, într-una din acele sticle cu gîtul lung şi gura strîmtă, un *wolxheim*. Trebuie să adaug că cel mai mare succes l-am avut eu care am solicitat la urmă un vin din regiunea nisipoasă Landes. Nici unul din comesenii mei nu gustase vreodată din această viţă de temut, care absoarbe din sărăcăcioasele noastre dune aurul gălbui al soarelui marin ; după ce-l bei, îţi lasă capul limpede, inima uşoară, numai picioarele ţi le taie fără cruţare.

Surville şi Mouton-Masse mă tutuiau. Clotilde mă striga Raoul şi mă puse să-i jur că am să-i scriu de acolo cărţi poştale. Ribeyre, mai rezistent, purta o conversaţie continuă cu omuleţul negru, şi-mi făcea semne din ochi : „Nu te jena".

Mă simţeam asemenea zeilor, avînd în plus conştiinţa rapidei mele ascensiuni. Revedeam biata trăsură hodorogită care acum două zile mă ducea la gara pierdută din Landes. Un singur felinar ardea în noaptea ceea; şi era un vînt, ce vînt era ! Venea dinspre mare. Dar în sufletul meu era o noapte şi mai neagră.

Ca aurul lichid, vinul de Sauternes strălucea în pahare. Abajururile lămpilor electrice se reflectau în el ca nişte mici lalele trandafirii. Dinţii Clotildei străluceau pe cupa de cristal din care bea, cu mici sorbituri, rîzînd de-i tre- sălta pieptul alb. Mîna ei, pusă pe a mea, îmi transmitea fiecare tresărire a acestui animal blîml, care nu ştia ce-i răutatea. Ribeyre exulta. Mouton-Masse mînca uscăţele şi bea rachiu de cireşe. Surville bea şi el.

Cînd veni rîndul licherurilor, avu loc o scenă : Surville voia neapărat să fie servite în pahare de bordeaux, Mouton-Masse degeaba îi atrăsese atenţia că ajungeau păhărelele mici pentru că sticlele tot rămîneau pe masă. S-a încăpăţînat. Şi i s-a dat un pahar mare.

Ober-chelnerii plecaseră. Fumul de ţigare estompa lumina electrică. Florile mureau pe masă. Surville sforăia. Mouton-Masse îşi scosese carneţelul din buzunar şi se sforţa să facă nu ştiu ce socoteală, în care se încurca, şi înjura, iar Ribeyre, care nu renunţase la ideea lui, îşi trecuse braţul drept sub braţul meu stîng, şi braţul stîng sub braţul drept al Clotildei, care stătea răsturnată pe spate ; el ne trăgea pe unul spre celălalt şi vorbea la urechea tinerei femei care rîdea, cu buzele umede, scuturată de mici frisoane.

În seara de vineri 24 octombrie 1913 totul era gata pentru plecarea mea. Hainele erau împachetate într-un geamantan mare, nou ; într-o valiză mai mică erau cărţile. N-am vrut să arunc nimic din lucruşoarele vechi adunate în camera mea de hotel şi care rezumau trei ani de viaţă activă, dar tristă. Totul fu aşezat cu grijă într-un geamantan vechi care fusese cîndva al mamei; pusesem acolo pînă şi uniforma mea de ofiţer în rezervă, jerpelită după două perioade de instrucţie — oamenii săraci fac întotdeauna, în mod voluntar, instrucţii suplimentare. Am cărat toate astea la gara d'Orsay, şi le-am expediat pe adresa bătrînului preot care mă găzduise în timpul vacanţelor.

La ora cinci terminam o scrisoare prin car-e-i arătam noua mea situaţie ; apoi am făcut nişte socoteli. îmi rămăsese ceva mai mult de două mii trei sute de franci, inclusiv zece ludovici, pe care fusesem ■ fericit să-i împrumut lui Ribeyre. Mă hotărîi să trimit o sumă echivalentă bătrînului preot pentru nenorocita de biserică din mijlocul dunelor, din ce în ce mai dărăpănată.

După ce-am dus scrisoarea la poşta din strada Tournon, m-am întors prin grădina Luxemburgului, şi am trecut prin faţa palidei fîntîni Medicis, unde de atîtea ori am aşteptat vreo aleasă imaginară a inimii mele. Paznicul stătea în ghereta lui, invizibil. Grandioasa grădină regală nu fusese niciodată mai pustie ca în această seară de sfîrşit de toamnă.

Printre copacii despuiaţi de frunze, sub cerul gălbui, în agonie, reginele înfrigurate stăteau în cerc pe soclurile lor de marmoră, ciudat de albe în noaptea care se lăsa.

Orologiul de la Senat sună orele cinci şi jumătate. În inima Parisului, moartea şi pustiul erau stăpîni

.Marele bazin octogonal, al cărui havuz amuţise, îşi întindea oglinda, mai limpede — prin ce miracol ? — decît cerul. Un bărbat, singurul — afară de mine — care se afla în celebrul parc, se oprise la marginea bazinului, fă- cînd gesturi ciudate de semănător. Arunca pîine păsărelelor. Erau acolo vreo trei duzini de vrăbii, porumbei sălbatici, cenuşii şi greoi, care se mişcau cu o mînie stîngace.

Era un bătrîn, purta un palton înverzit, cu gulerul de blană ros. Avea un sac lîngă el.

M-am apropiat, păsărelele au zburat.

Bătrînul mă privi dojenitor, îşi aruncă sacul pe umăr şi plecă.

Cînd am ieşit şi eu din grădină, se făcuse noapte de-a binelea.

Patru ore mai tîrziu, luam la gara de Est expresul Paris-Berlin

.II

PE CERUL DE OŢEL *albastru, steaua rece care strălucise adineaori numai era.*

Vignerte avu o tresărire:

■— Cit e ceasul ?

— Douăsprezece fără zece, răspunsei eu, lurrunîndu-mi ceasornicul cu lanterna.

îi trezii pe cei doi oameni de legătură: [v]

— Henriquez, du-te la secţia a treia. Spune-i adjutantului să aibă grijă de schimbul plutonului doi. Să vină aici, la locotenentul Vignerte, să raporteze. Tu, Dames- toy, du-te la secţia a doua, spune comandantului de secţie să facă acelaşi lucru pentru plutonul unu. A ! Să nu uite patrula, la ora două. I-o furnizează escuada unsprezecea, caporalul Toulet. Ai înţeles ? Hai, treziţi-vă o dată !

Cei doi soldaţi se ridicară şi ieşiră din adăpost. Timp de două secunde nu văzurăm bucăţica de cer albastru.

E stranie noaptea asta liniştită. Abia se aude ici-colo cîte o împuşcătură rătăcită ; nici o lovitură de tun.

Vignerte povesti mai departe.

— Ai citit *Baronul vGn Heidenstamm ?* Meyer-For- ster[1] a luat puţin de la Tolstoi — (tot capitolul cursei pentru cupa împăratului e furat din *Ana Karenina)* şi mult, din păcate, de la Octave Feuillet al nostru. Ou toate astea, să citeşti paginile consacrate Hanovrei, vieţii de garnizoană germană, parcului regal sub zăpadă. Sînt acolo impresii pe care le-am resimţit şi eu cînd am venit la Lautenburg, duminică, 26 octombrie 1913, la ora 10 dimineaţa.

Timp de opt ore, văzusem dispărînd puţin cîte puţin culmile Harzului v/alpurgic, înecate la sud de nori arămii. Veniră apoi cîmpii fertile, fără nici o frumuseţe, fără ceva deosebit. La urmă, după ce trenul trecu peste Aller, peisajul deveni accidentat. Atunci, apăru sălţînd între malurile sale de bazalt, sinuosul rîu Melna, care se varsă în Aller la vreo şaizeci de kilometri în aval de Lautenburg. Ne apropiam.

Cerul era trist şi spălăcit. Oraşul, agăţat de coastele unei coline, înconjurată, de jur împrejur, de rîul Melna, semăna puţin cu Pau, sau, mai curînd, din cauza cărămizilor trandafirii ale caselor, cu Saint-Gaudens. Sus de tot, foarte departe, într-un pîlc de arbori, văzui un turn înalt. Ghicii că acolo era castelul.

Ca un cal care adulmecă grajdul, trenul îşi forţa aburii. Treceam de-a lungul, apoi de-a curmezişul, pîraie care curgeau între două rînduri de sălcii; vedeam apa făcînd spumă albă lîngă colţurile de stîncă şi clătinînd ierburile acvatice, şi ghiceam dulcea ei frămîntare, deşi n-o auzeam. Un peisaj destul de clar şi liniştit în fond; aducea chiar puţin cu Île-de-France. Dumnezeule, la urma urmei, se putea trăi fericit şi aici !

Gar-a din Lautenburg, trebuie s-o spun, era de-a dreptul infectă. Parc-ă era faimoasa gară din Metz, ceva mai mică şi mai periferică. Dealtfel nici n-avui timp s-o văd mai în amănunt.

— Domnul profesor Vignerte ? mă întrebă, cu un respect exagerat, funcţionarul cu chipiul pe cap, cînd i-am înmînat biletul.

Marpais telegrafiase că sosesc.

Omul cu chipiu făcu un semn. Doi zdrahoni de lachei, în livrea neagră cu fireturi de aur, se înfiinţară în faţa mea.

în timp ce unul îmi lua chitanţa bagajelor, celălalt mă urcă într-o limuzină enormă, care porni îndată.

în zece minute străbătusem Lautenburgul şi pătrundeam cu toată viteza în curtea palatului. O santinelă, pentru orice eventualitate, îmi prezentă arma.

— Domnul profesor doreşte să-şi dea osteneala să coboare ? mă pofti lacheul, deschizînd portiera, în timp ce şoferul claxona.

Un majordon rubicond apăru pe peron. Se înclină de vreo trei-patru ori.

— Domnul profesor a călătorit bine ? Dacă domnul profesor are bunăvoinţa să vină cu mine, îl voi conduce în apartamentul său.

Dacă aş fi dat toate concursurile posibile, **n**-aş **fi fost** întîmpinat de alîtea ori cu titlul de profesor nici **în** zece ani în Franţa, de cîte ori mi s-a spus în dimineaţa **sosirii** mele la Lautenburg.

Bagajele le-am găsit în cameră. Văzui cu oarecare plăcere că-mi pregătiseră pe măsuţă o gustare cît se poate de îmbietoare, după aspect.

— Dacă domnul profesor are nevoie de cel mai mic lucru, n-are decît să sune. Ludwig, valetul de cameră al domnului profesor, e aici alături, la dispoziţia domniei-sale.

înainte de a ieşi, grasul se înclină şi mai adînc, întin- zîndu-mi un plic pecetluit din belşug cu ceară roşie.

— Dacă domnul profesor binevoieşte, îl rog să ia cunoştinţă de scrisoarea pe care i-a lăsat-o domnul maior von Kessel.

Domnul maior von Kessel, preceptorul Alteţii-Sale ducele moştenitor, îmi cerea scuze că nu mi-a putut ieşi **în** întîmpinare cînd am sosit. Toată curtea din Lautenburg era La vînătoare şi a trebuit să-l însoţească pe elevul său. **În** consecinţă, mă invita să folosesc ziua ca să mă obişnuiesc cu palatul. Va avea onoarea să m-aştepte a doua zi, luni, la ora zece fără un sfert, ca să mă prezinte, la ora zece, marelui duce Frederic August.

Dorind să-mi încep imediat exerciţiul prerogativelor mele, am sunat. A apărut Ludwig.

„Ah ! dacă domnul Thierry te-ar vedea s-ar simţi liniştit", mă gîndeam eu.

Băiatul- acesta, în vîrstă cam de vreo treizeci de ani, avea cea mai inexpresivă figură din cîte mi-a fost dat să văd înainte de a fi păşit pe solul Germaniei. De atunci m-am obişnuit cu capetele acelea rotunde ca o piine cazonă, blonde şi cu ochi albaştri. La fiecare zece prizonieri prinşi de noi, nouă aveau astfel de capete.

Nu i-am putut smulge lui Ludwig decît o singură informaţie, şi anume că voi lua masa la parter (apartamentul meu era la primul etaj), în sufrageria rezervată casei civile şi militare a ducelui moştenitor,

adică mie, maiorului von Kessel şi profesorului Cyrus Beck, de la universitatea din Kiel, fiecare dintre noi avînd de altmintrelea latitudinea să fie servit şi în cameră.

Vignerte, care de la început vorbise pe acelaşi ton uniform, amintindu-şi, fără greutate, cele mai mici amănunte ale unor întîmplări, pe care le retrăia — se vedea bine — zi şi noapte, Vignerte făcu aici o pauză :

— Dragul meu, văd că amintirile mele nu te plictisesc. Dar, începînd din clipa de faţă, îmi dau seama de dificultăţile sarcinii mele de narator. Pînă acum, ordinea cronologică era suficientă. Cred însă că acum risc să încurc totul şi să-ţi întunec ideile sub un nor de fapte mărunte ; trebuie să renunţ la ele. Să-mi dai voie, prin urmare, să-ţi prezint Lautenburgul şi pe locuitorii săi într-o formă analitică. După ce le voi pune la punct, ne vom întoarce la evenimentele petrecute. Ele se vor însărcina cu sinteza.

\ § I DESPRE PALAT

N-ar trebui să vorbesc de palat, ci de palate, deoarece reşedinţa marilor duci de Lautenburg-Detmold este formată dintr-un castel Renaissance, clădit în flancul unui turn gotic, şi dintr-un palat Louis XIV, copiat fără jenă după cel din Versailles. Luate fiecare în parte, asemenea edificii nu sînt lipsite de stil. Dar amalgamul acesta trebuie să fi provocat adevărate suplicii arhitectului marelui duce Ulrich, bunicul actualului prinţ, care a fost însărcinat cu fuzionarea celor două edificii cu totul nepotrivite între ele. A ieşit din încurcătură, dînd jos o aripă la stînga, un turnuleţ lateral la dreapta şi înălţîncj la mijloc un fel de hol, care aduce cu gara din Orsay şi cu capela de la Versailles. Mărturisesc că era o problemă dificilă, dar de ce se pun totdeauna în Germania asemenea cazuri nerezolvabile de conştiinţă arhitecturală ?

Aşa cum este, această enormă construcţie serveşte de sală de consiliu şi sală festivă ; trebuie să spun că, avînd o comunicaţie cu galeria palatului şi cu sala de onoare a castelului, îşi joacă rolul destul de bine.

Palatul e lipit de castel la mijlocul său, dînd planului general al edificiului forma unui T. Totul e aşezat pe o înălţime care domină oraşul, abruptă în faţa castelului, uşor înclinată în spatele palatului. Melna, după ce străbate Lautenburgul, înconjoară castelul într-o albie destul de adînc zăgăzuită, pe o lungime de aproape o sută de picioare, apoi se îndepărtează şi închide grădina în stil francez, aflată îndărătul palatului.

În partea dinspre oraş, pe unde se urcă spre reşedinţa ducală, se găseşte o esplanadă imensă, tot în stil Versailles. Acolo e şi piaţa armelor. Aici se făcea şi trecerea în revistă a trupelor. Un grilaj aurit porneşte de la aripa stîngă a palatului şi vine să se unească — formînd o curte triunghiulară — cu aripa dreaptă a castelului, lăsînd în afara ei turnul cel mare.

Turnul acesta, singurul care a supravieţuit locuinţelor gotice ale burgravilor din Lautenburg, poartă în vîrf drapelul alb şi negru cu un leopard de aur şi deviza Lauten- burgului : *Summum decus, flectere.* Turnul este, firește, înzorzonat, ca şi restul castelului, cu un lux de motive ornamentale după moda Augsburgului. Dacă donjonul are crenelurile căptuşite cu tinichea, peronul de intrare, a cărui scară are totuşi nişte balustrade admirabile, poartă sus un fronton corintic.

Partea care dă spre Melna a suferit mai puţin. A ferit-o, cred, prăpastia, şi artiştii care lucrează în carton presat au lipit desigur cu multă prudenţă cartoanele lor decorative. În schimb se întinde iedera, şi se înalţă fagii enormi, de pe malul rîului, care-şi leagănă frunzişul întunecat sub ferestrele mari, în formă de lance.

Nu-i nevoie să-ţi descriu palatul : un Versailles în mic, un Versailles cu douăzeci şi cinci de ferestre la faţadă în loc de optzeci şi nouă, dar un Versailles destul de bine imitat, pe scurt, o copie a maiestăţii, maiestuoasă şi ea.

Parcul francez, sub cerul acesta al Hanovrei, vorbeşte totuşi inimii. Seniorii de prin partea locului şi-au dat, după cum se vede, toată osteneala. Disciplina

germană a făcut minuni. Totul este drept şi neted. Un covor verde, fără cusur, conduce la bazinul Persefonei, o lucrare destul de bună a lui Ernout, el însuşi destul de bun elev al lui Coysevox. Secretul acestei nobile înfăţişări generale ţi-l explici de altmintrelea îndată ce afli că planul grădinii se datorează lui La Quintînie, care a trimis să-l execute pe cel mai bun colaborator al său.

Dacă marele duce Georg-Wilhelm, căruia regele Franţei îi asigurase un venit anual, a fost un mare admirator al lui Ludovic al XIV-lea, nepotul său Frederic rămîne unul din roadele cele mai frumoase ale despotismului luminat. L-a primit pe Voltaire, în trecere pe acolo, şi l-a cunoscut pe Rousseau la Grimm. Lui i se datorează grădinile de tip englez care înconjoară parcul francez, înfiinţat de bunicul său, şi coboară ca o reţea, nu lipsită de pitoresc, spre Melna. Rîul limpede şi săltăreţ e tăiat de un pod de lemn care şi-a păstrat numele de puntea Meille- raie, destul de lat ca să permită trecerea cavalcadelor care se duc să vîneze în splendida pădure a castelului, Hsrren- wald, a cărui frunziş se vede, de pe terase, ondulîndu-se la nesfîrşit.

§ 2 DESPRE APARTAMENTUL MEU

Două încăperi mari, avînd pereţii căptuşiţi cu lemn, la primul etaj, în partea nordică a castelului, adică, în partea opusă a pieţei

.Una din cele două camere, aceea în care lucrez, are ie*- şire pe terasă. Prin fereastra deschisă, zăresc marea neagră a copacilor sub cerul' galben. O linişte infinită.

Cealaltă, mai veselă, are două ferestre care dau spre albia în care curge Melna, dar mai încolo; *se* vede Koenigs- platz, cazarma regimentului 182 de infanterie, catedrala violent colorată. Un fulg alb mişcîndu-se între două paralele albastre : trenul din Hanovra cu care am venit.

Binecuvîntată fie hotărîrea de a mi se da locuinţă în acest corp al clădirii. Am un şemineu gigantic, împodobit cu ciudate lucrături în fier : toate acestea datează de pe vremea cînd gustul lautenburghez nu fusese încă iremediabil compromis.

Sînt tocmai la capătul castelului, exact deasupra aşa-zi- sei săli a armurilor. Această sală, cea mai bizară din toate, a căpătat cu încetul altă întrebuinţare. S-au scos de acolo frumoasele armuri ale marilor burgravi eponimi, aceea a lui Goetz von Vertheidigen-Lautenburg, care a fost braţul drept al lui Albert Ursul, aceea a lui Miltiade Bussmann, care l-a rănit pe Henric Leul, aceea a lui Cadwalla, — amintit şi de Hugo — al cărui coif poartă încă semnul teribilei lovituri de măciucă pe care i-a tras-o, la Bouvines, colonelul Wilhelm von Barres.

§ 3 DESPRE ALTEŢELE-LOR

Marele duce Frederic August îşi are apartamentele la primul etaj al palatului. Camera lui, ca şi aceea a lui Ludovic al XIV-lea, se află în corpul principal al clădirii. Cabinetul de lucru este la dreapta, cu vederea spre parc.

Aici m-a adus Kessel, a doua zi după sosirea mea, la ora zece dimineaţa.

Marele duce lucra la un birou Louis XV foarte simplu.

S-a sculat în picioare şi mi-a întins mîna.

— Domnule Vignerte, nu-i nevoie să vă spun cîte lucruri bune despre dumneavoastră conţine scrisoarea domnului de Margais. Ştiu că ministrul Afacerilor

Externe al Franţei v-a desemnat în urma înţeleptei sale alegeri. Aş fi nedrept dacă nu m-aş declara complet satisfăcut de asemenea referinţe. Aş dori numai să găsiţi la Lautenburg puţin din plăcerea pe care ne-o faceţi nouă, care vă primim aici.

Marele duce e de statură înaltă şi numai cu un an mai tînăr decît fratele său mai mare, răposatul mare duce Rudolf. Născut în 1868, e prin urmare în vîrstă de patruzeci şi cinci de ani. Blond, puţin chel, complet ras, are ochi albaştri, ale căror priviri, după ce te cîntăresc la început, devin apoi vagi. În afară de împrejurări deosebite, nu l-ara văzut niciodată altfel îmbrăcat decît în uniforma obişnuită a generalilor de divizie, albastru închis, cu guler roşu, fără decoraţii.

Are mîini fine. Şi le priveşte cu satisfacţie.

— Domnul von Kesgel, continuă el, v-a făcut cunoscut probabil care va fi sarcinîk dumneavoastră. E inutil să vă spun, domnule, că înţeleg sa vă las cea mai deplină libertate asupra modului de a vă) achita de ea. Ştiţi că fiul meu este înscris la Universitatea din Kiel ; ţin să-şi ia toate examenele. Veţi fi, prin urmare, obligat să aveţi în vedere programele ei. Acestea fiind spuse, conformaţi-vă metodei care vă va plăcea. Sînteţi însărcinat în special cu istoria şi literatura. Nu vă cunosc opiniile politice, domnule, adăugă el zîmbind. îmi închipui că aveţi păreri puţin liberale. Să nu vă simţiţi obligat să vi le schimbaţi. Liberalismul nu-i de temut decît pentru democraţii. Un şef de stat circumspect ştie să tragă întotdeauna excelente foloase de pe urma lui.

Sună.

— Anunţă-l pe ducele Joachim că-l aştept în cabinet.

Elevul meu era un tînăr înalt, de un blond şters, cu o
înfăţişare puţin adormită. Am înţeles că niciodată nu voi fi silit să-i temperez vivacitatea spiritului.

—- Joachim, spuse marele duce cu glasul mai puţin blajin decît acela cu care îmi vorbise mie, ţi—1 prezint pe domnul Vignerte, noul tău profesor de litere.

Sper că progresele pe care le vei face cu dînsul vor fi mai rapide decît acelea pe care le-ai obţinut cu domnul Ulricht. Kessel, ce notă a luat la ultima oră de tactică ?

— 8 din 20, Alteţă, răspunse Kessel.

— Nu-i destul. Vreau ca data viitoare să iei nota medie. Poţi pleca.

Tînărul ieşi cu o bucurie prost ascunsă.

— Vedeţi, domnule, spuse marele duce, întorcîndu-se spre noi, că veţi putea conta în mod absolut pe autoritatea mea. Să-l notaţi pe fiul meu cu stricteţe, chiar cu severitate. Veţi avea întotdeauna aprobarea mea.

Făcu un gest pentru a ne concedia.

— Apropo, spuse el rechemîndu-mă, Mar pai s v-a anunţat că veţi avea poate prilejul de a vă folosi talentul de lector pe lîngă marea ducesă ? A ! adăugă el, poate că-i un exces de precauţie din parte-mi să vă previn. S-ar putea foarte bine ca soţia mea să nu recurgă la dumneavoastră. Deocamdată a revenit la vechea ei pasiune pentru cai. Dar, în fine, trebuie să prevedem totul şi, fiţi sigur, termină el, cu un zîmbet pe care ştia să şi-l facă delicat, voi veghea să nu se atenteze peste măsură la libertatea dumneavoastră.

— Voi fi fericit să fiu cu totul la dispoziţia marei ducese, cînd va dori.

— Mulţumesc, răspunse el, reluîndu-şi lucrul.

Pe coridor, Kessel îmi spuse :

— Dacă marea ducesă ar avea fantezia să vă vadă, va trebui să vă pot încunoştinţa imediat. Voi lăsa vorbă valetului dumneavoastră. Să treceţi în cursul zilei pe la apartamentul dumneavoastră.

Şi astfel, începînd de a doua zi a sosirii mele la castel, pînă în ziua sărbătorii husarilor din Lautenburg, cînd o văzui întîia oară, mă urcam zilnic de cîte cinci, şase ori pînă la locuinţa mea, mai jignit decît voiam să-mi mărturisesc, fără să găsesc vreodată convocarea prin care marea ducesă Aurore-Anna-Eleonora să-şi manifeste dorinţa de a mă vedea.

§ 4 DESPRE CURTE

Oare Curte ar trebui să spunem cînd vorbim de anturajul ducilor din Lautenburg ? Cuvîntul este puţin cam prea pretenţios. Dar nu găsesc un altul şi se potriveşte destul de bine cu eticheta rigidă care domnea la castel.

Ţi-am mai vorbit de maiorul conte Albert von Kessel, din artileria a 11-a prusacă, cu garnizoana în Koenigsberg.

Şef de promoţie al Academiei de Război din Berlin, Kessel e, fără îndoială, unul dintre cei mai buni ofiţeri ai armatei germane; ofiţer pînă în adîncul sufletului. Preocupat numai de meseria sa, nu afişa decît atît cît trebuia din insuportabila morgă a castei sale. M-a tratat totdeauna cu cea mai perfectă curtoazie şi n-am avut decît să mă laud de pe urma sfaturilor sale şi a influenţei pe care a exercitat-o asupra ducelui moştenitor.

Zdravănul colonel von Wendel, de la cavaleria din Hanau, cumulează funcţiile de guvernator al palatului şi de şef al casei militare a marelui duce. În baza titlului din urmă, are sub ordinele sale pe căpitanul Miiller, de la vânătorii din YVurtenberg, pe locotenenţii Bernhardt şi de Choisly, ulani, ofiţeri de stat-major ai marelui duce.

E un om de treabă, care ţipă tot timpul cît nu e marele duce acolo, şi cînd e acolo, tremură ca o frunză moartă. îmi închipui că Kessel are un profund dispreţ pentru el. Iar el îl respectă nespus de mult pe Kessel, care face parte din Marele Stat-Major. Nici nu i-ar trece prin cap că dubla sa funcţiune i-ar îngădui să-i dea vreun ordin acestui taciturn artilerist.

în schimb, îi stătea ca sarea în ochi micul locotenent von Ilagcn, din regimentul de husari din Lauitenburg, ofiţer de ordonanţă al marei ducese. De multe ori au izbucnit conflicte între colonel şi locotenent. Dar cel din urmă e susţinut de marea ducesă, care nu se poate lipsi de el. Marele duce nu vrea să audă nimic în această privinţă. Wendel a trebuit să cedeze. Din primele zile după sosirea mea, am simţit animozitatea dintre cei doi bărbaţi. Fără **a** merge pînă la confidenţe, guvernatorul castelului a lăsat să-i scape

vreo două, trei cuvinte amare asupra greutăţilor sarcinii sale. Simt că dacă l-aş; încuraja... Dar rm^am jurat să-mi văd de treburi şi să nu mă amestec în afacerile lor.

Totuşi,, mărunţelul' vor» Magen, eu monoclul său, cu feliul lui de a măsura oamenii, cu suficienţa sa de ins care se ştie ferit de orice primejdie, grozav îmi displace. Marea ducesă l-a luat pe lîngă ea de doi ani. Se pare că în clipa cînd l-a cerut husarilor din Lautenburg, acesta era gata să-şi zboare creierii din cauza unor încurcături la jocul de cărţi.

Ceilalţi sînt în general amabili. De cînd au aflat că sînt ofiţer de rezervă au devenit şi mai amabili. Şi în ziua ceea, colonelul Wendel m-a po£tit la cină. Doamna von, Wendel, o roşcovană duioasă de vreo patruzeci de ani, îmi spunea tot timpul „domnule locotenent". La desert, cînd sergentul- major venea „să-şi facă comunicările", ea m-a întrebat, cu glasul muiat, dacă am citit *Logodnica din Messina*.

La urma urmei, îmi place mai mult să-mi petrec zilele aici decît la Sorbona, la cursul domnului Seignobos. L-am amintit pe acesta, dar puteam tot aşa de bine să vorbesc de oricare altul.

§ 5 DESPRE BIBLIOTECA ŞI BIBLIOTECAR

Prima ţine un loc atît de considerabil în povestirea aceasta că rni-e imposibil să nu-i consacru vreo cîteva detalii.

Cît despre al doilea, profesorul Cyrus Beck, de La Universitatea din Kiel, ar fi nedrept să nu-i aduc un scurt omagiu omului căruia, involuntar, i-am cauzat moartea !

Biblioteca este instalată acum în castel, în fosta capelă, căreia i s-a schimbat destinaţia. S-a făcut o altă capelă în castel într-un stil uşor iezuit. Admirabila sală ogivală, care taie în unghi drept sala de onoare şi aceea a armurilor, a devenit liberă. Uşa din stînga dă în sala armurilor. Se pătrunde în bibliotecă prin uşa din fund a sălii de onoare.

De vreo trei sau patru ori mai mare, ea aminteşte de biblioteca de la castelul lui Montesquieu de la Brede, cu singura diferenţă, dacă nu mă înşeală

memoria, că la Brede bolta este romană. în afara acestui detaliu de construcţie, orînduirea generală este aceeaşi. La mijloc, o vitrină imensă, cu cele mai curioase piese de numismatică. Se află şi o medalie de aur din Conradin, care e o capodoperă.

Vreo cinci sau şase pupitre din strană au fost transformate în birouri rulante, foarte practice pentru lucru. Un mare număr de becuri electrice fac cercetările foarte comode. Sala este într-adevăr atît de întunecoasă, că nu s-ar putea citi sau scrie fără ajutorul lor.

Să nu te aştepţi să-ţi fac cea mai sumară expunere asupra bogăţiilor îngrămădite aici de la Gutenberg încoace. Cred că nu s-ar putea scrie nici o lucrare asupra Germaniei fără a recurge la biblioteca din Lautenburg ; registrul în care vizitatorii veniţi să lucreze aici sînt solicitaţi să b'inevoiască a se iscăli poartă cele mai ilustre nume ; am descifrat semnăturile lui Leibnitz şi Humboldt, Ottfried Muller şi Curtius, Schleiermacher şi Renan.

Mai preţioase încă sînt tezaurele pe care le conţine sacristia. în dulapuri căptuşite cu lemn, rezervate odinioară patrafirelor şi potirelor, se află acum teancuri de nepreţuite manuscrise care provin fie de la arhivele publice şi private ale ducilor de Lautenburg, fie din achiziţii făcute de ducii care s-au interesat de asemenea lucruri ; unele din cele mai importante piese se datorează fratelui marelui duce actual, marelui duce Rudolf. Domnul Cyrus Beck, bibliotecarul, însărcinat cu clasarea lor, le ţine cu străşnicie sub cheie.

Domnul Cyrus Beck, profesor — în concediu — al Universităţii din Kiel a fost împrumutat acum zece ani de la rectorul Etlicher de către marele duce Rudolf pentru clasificarea manuscriselor sale.

Marele duce actual l-a menţinut în funcţie, cerîndu-i să binevoiască a-şi rezerva patru ore pe săptămînă pentru iniţieiea ducelui Joachim în ştiinţele exacte.Bătrînul profesor îşi petrece jumătate din timpii] earc-i mai rămîne în sacristie. în mijlocul manuscriselor, cealaltă jumătate în laborator, printre cuptoare şi retorte. Laboratorul e situat în triunghiul format de sala armurilor, capelă şi zidul castelului. Ca şi camera mea, are vederea spre rîul Moina, sau mai curînd spre copacii care mai că împiedică orice priviri.

Prima oară cînd am pătruns în acest laborator, însoţit de Kessel care venise să mă prezinte colegului nostru, am fost primit aproape ca Gulliver. printre pînzele de păianjen ale academiei din Laputa.

Un. glas ţipător înccpu să ne someze în mod violent să închidem uşa, afirmînd că din cauza curentului de aer au să se stingă cuptoarele.

Apoi îşi făcu apariţia un omuleţ furios din mijlocul unei fumărăi acre. Doctorul Cyrus Beck avea chelia lucioasă, ca şi cum ar fi fost frecată cu acizii cei mai virulenţi. Un halat lung, gălbui, plin de pete de chimicale, îl învăluia din cap pînă în picioare. în mijlocul aparatelor sale, avea într-adevăr aerul foarte lioffmamiesc.

Cînd îl văzu pe Kessel, se linişti. îşi ceru scuze spu- nîndu-ne că tocmai făcea o experienţă hotărîtoare pentru lucrările sale cu plivire la izolarea... (unui corp al cărui nume l-am uitat). Devenise aproape amabil cînd însoţitorul meu îl informă că şi eu aveam de gînd să fac unele cercetări în secţia manuscriselor. Se înclină, cînd maiorul adăugă că marele duce îl ruga să-mi facă toate înlesnirile posibile în această privinţă ; dar eu vedeam bine că nu mă va ajuta tocmai în această sarcină.

— Eh ! mă gîndeam cu nepăsare, zăpăcitul ăsta bătrîn e plin de manii, cu timpul voi descoperi mania pe care trebuie să i-o flatez.

Nimic nu mă zorea. îmi acordasem un răgaz de două săptămîni pînă să mă apuc de lucru pentru domnul Thierry, şi, eventual, pentru mine.§ G DESPRE STATUL LAUTENBURG-DETMOLD

Marele ducat Lautenburg-Detmold, unul dintre cele douăzeci şi şapte de state ale confederaţiei germane, se întinde de la nord la sud pe o lungime de aproximativ o sută de kilometri. Lăţimea sa, de la est la vest, variază între douăzeci şi patruzeci de kilometri. Populaţia e de 280.000 locuitori.

Schwartzhugel, ultimul lanţ secundar de munţi din Harz, este singura! sistem orografic care rupe monotonia cîmpiei hanovriene.

Din punct de vedere al apelor, marele ducat este mărginit de Weser, şi străbătut de Aller. Melna este rîul cel mai important, ca număr de kilometri, de pe teritoriul Lautenburgului.

O pădure de fagi şi brazi, Herrenwald, care începe la nordul Lautenburgului. acoperă mai bine de o treime din teritoriu. Restul e constituit din terenuri nisipoase, destul de refractare agriculturii, dar cu totul proprii pentru exploatarea varului, principala resursă a ţării.

Două oraşe : Sandau, oraş exclusiv industrial, aşezat pe cîmpie, la nord, 22.000 locuitori; Lautenburg, capitala marelui ducat, 40.000 locuitori, sediul episcopatului, al Curţii de Apel; o brigadă de cavalerie, formată din regimentul 11 dragoni şi 7 husari; un regiment de infanterie, al 182-lea; o jumătate de regiment de artilerie ; un detaşament din regimentul 3 de geniu.

Constituţia este monarhică ; marii duci ai Lautenbur- gului-Detmold se succed în ordinea primogeniturii, femeile nefiind excluse de la succesiune. La sfîrşitul secolului al XVIII-lca, marea duccsă Carlota Augusta a exercitat singură puterea. Astăzi, marele duce Frederic August îşi datorează puterea căsătoriei sale cu marea ducesă moştenitoare.

Marele duce de Lautenburg este vasalul nemijlocit al regelui Wurtenbergului, el însuşi vasal mijlocit al împăratului Germaniei.

Statul Lautenburg alege trei deputaţi pentru Reichstag. Doi dintre deputaţi simt agrarieni ; al treilea, cel din Sandau, e socialist. Toţi trei fac parte de drept din dieta ducală, care se întruneşte de două ori pe an la castelul din Lautenburg. Fac de asemenea parte de drept din dietă preşedintele consiliului municipal al Lautenburgului şi doi consilieri desemnaţi de colegii lor. Ceilalţi membri ai dietei sînt aleşi, prin sufragiu restrîns, de populaţia marelui ducat. Marele duce este preşedintele ei. O delegaţie permanentă de şase membri, analoagă cu comisiunile noastre departamentale, asigură, în afara sesiunilor, rezolvarea af& cerilor curente.

§ 7 RECAPITULARE : DESPRE VIAŢA DIN LAUTENBURG

De patru ori pe săptămînă, dau lecţii ducelui moştenitor : două lecţii de istorie, una de filozofie, una de literatură. În acest scop, mă duc la el, în apartamentul său situat în aripa dreaptă a palatului, partea centrală, după cum îţi aminteşti, aparţinînd părintelui său, iar aripa stîngă fiind rezervată exclusiv marei ducese Aurora.

Cabinetul de lucru al ducelui Joachim are pereţii tapisaţi cu hărţi germane, semnate Kiepert, care sînt cele mai bune. Mai sînt două portrete — al marelui duce şi al primei sale soţii, născută contesă de Tepwitz, o bavareză de treabă, care poartă crucea lui Luther ; a murit acum trei ani. Ducele Joachim îi seamănă trăsătură cu trăsătură.

Nu există un elev mai ascultător decît acest tînăr duce german. Ştie de pe acum o mulţime de lucruri. Din nefericire, toate sînt pe acelaşi plan. Dacă, după moartea marelui duce Frederic August, statul Lautenburg va deveni un teritoriu al Imperiului, nu mă voi mira peste măsură.

Oamenii cărora niciodată nu le-a lipsit nimic ar putea fi contrariaţi auzind că o viaţă confortabilă ajunge din plin pentru fericirea omului. Eram fericit. Nu trebuia să mă ocup decît de cursurile mele. Două sau trei manuale, necunoscute aici, şi treaba mergea strună.

Eram fericit, îţi spun. Într-una din zile urma să iau prînzul la marele duce. Între timp, cinasem de trei ori la colonelul von Wendel. Soţia lui se împrietenise realmente cu mine. I-am împrumutat cîteva din cărţile pe care le adusesem pentru marea ducesă. Era o femeie amabilă şi apoi era preferabil să fiu în termeni buni cu colonelul.

Luam dejunul în mod obişnuit împreună cu Cyrus Beck, Kcsscl şi statul-major. Mărunţelul von Ilagen venea numai din cîncl în cinci. Ceilalţi rîdeau pe înfundate cînd îl vedeau ; spuneau c-ă-i ziua lui de concediu de la marca ducesă. Seara, toată lumea se eclipsa : domnii aveau relaţii în oraş. Eu rămîncam singur, numai cti profesorul şi uneori, nu lo'jdcauna, cu taciturnul Kessel. Discuţia noastră se învîrtea în jurul recriminărilor lui Cyrus Becii. Elevul său nu făcea progrese. Şi apoi, nu era asta meseria lui. Ah ! răposatul mare duce Ruclolf cîl de bine îl înţelesese ei pe profesor. Era un erudit. Sc pare că nu avea pe- rcche ca geograf.

Kcsse'l, după ce-şi termină cafcaua, răspunde liniştit :

— Un geograf care nu ştia cum se manipulează un tun de 77.

Cyrus întreabă înciudat :

— Alunei îl preferaţi pe marele duce actual ?

— N-am cunoscut pe Alteţa-Sa marele duce Rudolf, răspunde placid Kessel. Ştiu numai că rolul unui mare duce este să fie mare duce, să cunoască artileria, cea grea şi cea uşoară, ca să dea astfel geografilor posibilitatea să lucreze în pace.

Lucru slraniu, profesorul i se plînge lui Kessel, de caro îi este în mod vădit teamă, şi nu mic, care sînt francez. Îţi spun cu ataşamentul accstor oameni faţă de regim este nemărginit.

Iar noi, noi nu ne simţim bine decît atunci cîncl pulern fi în opoziţie.în timpul zilei, cea mai vie plăcere a mea era să mă plimb prin Lautcnburg. Frumoasele uniforme germane mă Sncîntau, clar nemaipomenita disciplină care domnea acolo mă cam nelinişlea. Muzica regimentului 182 cînta de două ori pe saptămînă, în piaţa regală, în faţa teatrului. Mă amuza stîngăcia fermecătoare a grupurilor de fete cu care mă

încrucișam. îmi aduceam aminte de cuvintele spuse de bătrînul general de cavalerie von Dcwilz ofițerului său de ordonanță și constatam că sînt într-adevăr juste :

„Sînt fete de rasă, dragul meu, și simți într-adevăr o bucurie să le privești. Nu sînt femei pe jumătate artificiale, sînt femei mame ! Și te încredințez că generații de generații se prezintă așa. Priviți-o numai pe blonda de colo, care trece acum ! Uiți taţi-vă la obrajii ci împurpurați, la mersul ei ! Fiecare pas al ci are un metru și douăzeci de centimelri. Unui vechi soldat ca mine, îi face o bucurie nespusă ; mă delectez cînd le văd !'" [1]

Și eu mă delectam, eram plin de voioșie, și în fața absenței totale a insubordonării, subordonarea fiind noțiunea perfectă a ceea ce constituie destinul lor, îmi aminteam de cuvintele ofițerilor francezi de la Sedan, acei care refu- zînd să semneze capitularea ajunseseră în captivitate : „Poftiți o nemţoaică să ia loc și ea se va culca !"

Se lăsa seara în tonalităţi de mov şi gal bon : berăriile se deschideau cu mare zarvă. Trecea o florărcasă. în seara aceea luam cina la

1 **W. Meyer-Forster, *Baronul von Heidenstaam,* Partea întîi, I. (Nota autorului.)**

colonel. Ia stai, mă gîndii eu, dacă i-aş duce doamnei von Wendel un bucheţel de

Vergiss'nwin- nicht[1] *?..*

1 **Nu-mă-uita (germ.).**

.lii

ÎNTR-O DIMINEAŢA de decembrie, stăteam la căldura unui foc grozav de lemne şi-mi pregăteam, tihnit, lecţia de după-amiază. Afară era un frig aspru şi uscat. Soarele galben de iarnă topea aburii ce se depuseseră în timpul nopţii pe geamuri prefăcîndu-i în picături de opal.

Cineva bătu la uşă. i — Intră !

în prag stătea Otto, şeful serviciului interior, fost subofiţer, deţinînd un loc de mijloc între funcţionarii palatului şi pleiada de valeţi, lucrători, oameni de serviciu, pe care-i strunea milităreşte.

Plastronul său alb şi obrazul mare şi roşu se desprindeau violent din întunecimea culoarului. în spatele lui se vedeau doi inşi, care duceau parcă nişte lucruri bizare.

— Să mă scuze domnul profesor. îl deranjez poale pe domnul profesor ?

— Ba de loc, Olto, ce este ?

Intră, urmat de cei doi oameni. Aceştia aveau braţele încărcate cu mănunchiuri de drapele.

— Domnule profesor, mîine e sărbătorirea regimentului 7 husari din Lautenburg. E o mare bucurie pentru oraşul nostru. Tot palatul e pavoazat, şi-am venit să împodobesc şi cele trei ferestre alg dumneavoastră.

Aruncai o privire afară. Pe Koenigsplatz, în depărtare, oameni minusculi trebăluiau de zor la rînduirea unui întreg material festiv : stîlpi, steaguri, baniere.

— Fă-ţi treaba, te rog.

începură, pe-ndelete, să aranjeze obiectele aduse. Erau trei steaguri enorme, printre care stindardul german la mijloc, între drapelul alb-roşu al Wurtembergului şi baniera alb-negru, cu leopard de aur, a Lautenburgului-Detmold. Totul fu legat de ferestrele vecine prin gigantice ghirlande de pînză verde cerată, imitînd cununile şcolarilor premianţi.

În timp ce supraveghea operaţia, Otto îmi dădu cîteva amănunte cu privire la ceremonia de a doua zi.

— E o mare sărbătoare, domnule profesor. Începînd de astă-seară palatul va fi iluminat. Va avea

loc o retragere cu torţe după sosirea M.S. regele Wurtembergului şi a ex- celenţei-sale generalul Eichhorn, care îl reprezintă pe ma- jestatea-sa împăratul.

— E obiceiul ca împăratul să fie reprezentat la sărbătorirea tuturor regimentelor ?

— Nu la toate, domnule profesor. Dar 7 husari nu e un regiment ca toate celelalte. Stindardul său e decorat. Căpitanul regimentului este prinţul Eitel. Şi mai ales, fiindcă are drept colonel pe alteţa-sa marea ducesă a noastră, verişoara împăratului. Aşa încît vă daţi seama...

— îmi dau seama că are să fie foarte frumos, Otto, şi că-ţi dă, desigur, mult de furcă.

— Domnul profesor ar putea s-o mai spună o dată. Dar s-a terminat. Ei, voi de colo, haideţi ! Toate mulţumirile noastre domnului profesor pentru amabilitatea sa.

Eram cu atît mai bucuros de ştirea că voi vedea una din accle fastuoase parăzi germane, cu cît, cam pe la ora unsprezece, un lacheu îmi aduse un bileţel din partea maiorului von Kessel.

Preceptorul prinţului mă prevenea că în după-amiaza ceea, elevul său trebuia, împreună cu marele duce, să treacă în revistă garnizoana care se pregătea pentru paradă, şi mă ruga să binevoiesc, în consecinţă, a amina lecţia mea pentru a treia zi.

La dejun, doctorul Cyrus Beck, mai hoffmannesc ca întotdeauna, coborî cu întirziere, părînd a fi foarte surescitat.

Am vrui să aflu motivele.

-— Asia c de vină, îmi răspunse el mînios. Ai cilii, domnule, pamfletul ăsta ? Şi îmi întinse *Pielea de sagri* [1].

— Un pamflet ? l-am întrebat, destul de mirat.

1 **Roman de Balzac. ca şi** toato **celo la care se facc aluzie în** acest **pasaj.**

— I)a, un pamflet, o prostie. Trebuie să ai uşurimea de spirit a francezului ca să tratezi miele subiecte cu o asemenea dezinvoltură. Ştiinţa însăşi este ridiculizată aici, domnule. Poftim : îţi petreci toată viaţa studiind două sau trei probleme, spargi retorte, îţi arzi faţa la creuzete, rişti de o mie de ori pe zi să sari în aer cu laborator cu tot, şi vine apoi un porc de romancier, şi, în cîleva cuvinte de un dispreţ pe carc-l consideră nimicitor, îţi spune ce gîndeşte dumnealui despre line şi te ia în balon în faţa întregii lumi.

— Nu ştiu precis ce pasaj din *Pielea de sagri* a stîrnit mînia dumneavoastră, îi răspunsei eu : şi de altmintrelea nici nu am competenţa necesară pentru a-l apăra pe Balzac în chestiunea asta. Ingăduiţi-mi, totuşi, să vă spun că în general scriitorul nostru era destul de tine documentat.. Partea istorică a operei sale este un preţios izvor de informare. Pe de altă parte, am auzit un excelent avocat spu- nînd că falimentul lui César Birotteau, transferul titlurilor Roguin sînt, din punct de vedere juridic, nişte capodopere. în sfîrşit...

— Domnule, continuă el din ce în ce mai furios, nici dreptul, nici istoria n-au pretins niciodată că sînt ştiinţe exacte. Un spirit fals ca Balzac al dumneavoastră poate excela în ele. Dar ştiinţa, domnule...

■— Dragă domnule Beck, i-am răspuns agasat, dacă *Pielea de sagri* vă face impresia asta, sînt curios să ştiu ce-o să spuneţi cînd veţi citi *în căutarea absolutului ?* E acolo un anume Ballhazar Claes, care urmăreşte şi el piatra filozofală, cu acelaşi mare lux de experienţe ca şi dumneavoastră ; cine ştie, poate că acolo veţi găsi cîleva indicaţii preţioase.Nu ştia prea bine dacă-mi bal joc de el sau vorbesc serios. Dar, prudent, îşi scrise pe manşetă titlul operei. Apoi buzele o porniră în căutarea lingurii care nu părăsea suprafaţa ciorbei, după obiceiul nemţesc.

— Vă duceţi mîine la paradă ? îl întrebai eu.

Mă aşteptam la o nouă contestaţie. Mare mi-a fost surpriza cînd îmi răspunse că nici gînd să lipsească de la această cercmonie.

— Avem locuri rezervate la tribuna de onoare, lîngă corpul diplomatic, îmi spuse el cu orgoliu.

Accsl savant cârc nu ieşea din casă, dar se bucura ca un copil că are un loc oficial la o paradă militară mă copleşi de bună dispoziţie. „Cîtă deosebire între omuleţul acesta şi antimilitaristul de Bergeret[1] al nostru !" mă gîn- dcam eu, fără a şti, în definitiv, care dintre accste două concepţii este cea bună.

Tot palatul era într-o agitaţie extraordinară. Ofiţerii, îmbrăcaţi în mare ţinută, alergau zoriţi de colo colo. M-am încrucişai eu Kessel, foarte aferat : „Regele soseşte la ora nouă, îmi spuse el, duceţi-vă la gară. Va fi interesant pen- ti'u dumneavoastră. Pînă atunci, dacă doriţi, puteţi asista la trecerea în revistă care va avea loc în faţa marelui duce, la ora trei, pe esplanadă."

îi mulţumii, clar ncvrînd ca spectacolul de a doua zi să piardă pentru mine din prospeţime şi văzînd că sînt prea împins încolo şi încoace şi prea riclicul, singur, în mulţimea ceea de uniforme multicolore, mă dusei să mă închid iii bibliotecă. Aici, începui să aştern pe liîrtie cîleva însemnări privitoare la viitoarea lecţie

1 **Personaj din *Istoria contemporană*, roman de Anatole France, tipul profesorului erudit şi sccptic.**

pe care trebuia s-o dau tînărului duce asupra istoriei filozofici alexandrine.

Cînd am ieşit, se înnoptase ; mă hotărîi să fac o plimbare prin oraş. Oraşul era iluminat, Cînd mă găsii în mijlocul pieţei armelor, mă întorsei şi tot castclul îmi apăru inundat de lumină. Plăccrea copilărească pe care o produc luminile colorate, geamurile împestriţate mă împiedică să observ că iluminaţia nu păcătuia poate printr-un exces de gust. Dar, ce importanţă avea ! Fără să ştiu de ce, mă simţeam fericit.

La mijloc, se ridica vulturul imperial, imens, făcut din lampioane galbene, şi avînd cu siguranţă zece metri înălţime. La stînga, apărea leul wurtemberghez, din lampioane roşii. La dreapta, se vedea leopardul lautenburghez, din lampioane verzi. Dificultatea de a diferenţia prin lampioane electrice aceste animale a trebuit să-l pună la o grea încercare pe artistul iluminator. Dar, adevărul e că se distingeau destul de bine.

În jurul meu, din mijlocul unor grupuri învăluite în întuneric, se ridica o rumoare admirativă şi confuză. în piaţa armelor, se înălţa tribuna de onoare pentru parada de a doua zi.

Strada Hanovra, cea mai frumoasă din Lautenburg, era înţesată de lume. Mulţimea umbla încolo şi încoace pe trotuare, într-o ordine remarcabilă. Deodată, din cartierele cărora li se ridicase consemnarea, se revărsă un lux uluitor de uniforme. Dolmanele roşii ale husarilor din Lautenburg alternau cu dolmanele albastre ale dragoni- lor din Detmold şi tunicile negre ale infanteriştilor. Studenţii, veniţi în mod special din Hanovra, îşi plimbau feluritele lor caschete şi tăieturile de spadă de pe obraz cu o aroganţă, care dispărea subit cînd se încrucişau cu vreun ofiţer.

în apropierea Crăciunului, vitrinele magazinelor erau supraîncărcate în mod strident cu tot felul de surprize, de o naivitate că-ţi venea să urli. Birturile erau pline de gîşte măestrit împodobite cu culorile celor douăzeci şi şapte de state germane. Gîsca cu dungi albastre din Ru- dolfstadt stătea alături de gîsea roşie

din Wurtenberg. Mezelăriile etalau piramide de salamuri modelate după imaginea celor mai ilustre monumente ale imperiului : Reichstagul, gara Berlin, catedrala din Koln. Dar cel mai mare succes îl deţinea arcul de triumf făcut din grăsime de porc, cu basoreliefuri de gelatină trandafirie şi anta- blamenţi de ficat.

Treceau fete în grupuri de trei sau patru, ţinîndu-so de braţ, şi lăsînd ochii în jos, supuse, sub privirile domU natoare ale ofiţerilor.

Am cinat la taverna lui Lohengrin, cea mai mare, cea mai aurită din Lautenburg. îţi aminteşti de caii de lemn din copilăria noastră ? Colţul unde se adăposteau muzicanţii şi bătrînul cal puchinos era înzorzonat cu hîrtie poleită, care arunca sclipiri de aur ; ei, bine, nimic nu seamănă mai leit cu o luxoasă tavernă germană. Numai fumătorii, cred, se puteau aşeza acolo la masă fără să fie incomodaţi. Norii de fum care rătăceau sub plafon te duceau cu gîndul la o Walhalla pantagruelică.

Sunară oarele opt, cînd urlete frenetice de : *hoch, hoch !*[1] care se auziră din stradă, îi atraseră la uşă pe toţi oaspeţii tavernei; în scînteieri de săbii trecea spre gară escadronul de dragoni, pentru a da onorurile regelui Wurtembergului şi generalului von Eichhorn.

Era atîta mulţime în apropierea gării că am renunţat să-mi mai fac loc. La colţul cu Roonstrasse putui zări, ca într-o străfulgerare, în mijlocul dragonilor, automobilul în care marele duce Frederic August şi regele Wurtem-» bergului stăteau faţă în faţă cu elevul meu şi cu generalul von Eichhorn.

Pastorul Silbermann, în templul din Siegstrasse şt monseniorul Kreppel la catcdrală, oficiară la ora opt ser-: viciul divin al cultului respectiv, la care fuseseră aduşi, pe detaşamente, soldaţii de confesiune catolică şi ref o ramată. Apoi, la ora zece, avu loc parada militară.

Timpul era prielnic regimentului 7 husari din Lau-l tenburg. Soarele strălucea, luminos şi rece. Din piaţă se- zărea cum se desprind — bătute de vîntuleţul rece, care sufla din vest — frunzele negre de pe copacii din jurulj castelului şi cum cădeau încetişor **în** Melna.

* Trăiască ! (Germ.)Ţi-am mai spus că din camera mea nu se vedea piaţa armelor — unde urma să se desfăşoare parada. Dar trezii dis-de-dimincaţă, zării regimentul 182 de infanterie prusacă — regiment caro trebuia să asigure, cu două companii, serviciul de ordine — trecînd prin Koenigsplatz pentru a-şi ocupa poziţiile. Marca îmbulzeală a populaţiei îmi umplea inima de bucuria vanitoasă a acelora care ştiu că-şi au locul lor rezervat.

I.a ora şapte eram gata, dar foarte hotărît să nu plec deeît mult mai tîrziu, cînd va fi ocupată cel puţin jumătate din tribună. Am luat o carte la întîmplare, incercînd să mă las prins, fără să-mi dau cîtuşi de puţin seama de pricina enervării pe care o simţeam crescînd în mine.

La ora nouă, larma de afară urca pînă la mine şi-mi umplea toată camera, aşa încît am socotit că pot porni, fără să mă fac ridicol.

Cît de mic m-am simţit cînd am trecut prin imensa piaţă, care părea încă mai goală din cauza enormei mulţimi înghesuită de jur împrejur, şi ţinută în loc de un cordon de infanterie, cu baioneta la armă.

Tribunele erau pe trei sferturi ocupate, cînd am ajuns acolo. Aş fi descoperit destul de greu locul care mi-era destinat, dacă n-aş fi văzut o mînă ridicată fluturînd o pălărie şi făcîndu-mi semn : era domnul de Marcais.

— Sînt vecin cu dumneavoastră, îmi spuse amabilul diplomat. Cu atît mai bine. Vom sta de vorbă, între timp.

Mîndru că mă putea epata, îmi dădu numele personajelor mai importante din jurul nostru. Ministrul Austro- Ungariei, contele Bela, clispărînd sub un morman neverosimil de blănuri, purtincl o căciulă de astrahan cu egretă de argint; domnul Nekludov, ministrul Rusiei, într-un frac foarte simplu; monseniorul Ivreppel, cu greaua lui cruce de aur pe brîul violet; rectorul Etlicher, de la academia din Kiol.

Deodată, îl apucai de braţ.

O femeie tînără splendidă se aşezase drept în faţa noastră, în primul rînd al tribunei. Putea să aibă

vreo douăzeci, douăzeci şi cinci de ani. Brună, cu pielea foarte

76 imată, cu o înfăţişare plictisită, purta un taior albastru, lung, tivit cu sconcs. O mînă nemişcată şi lipită de corp era înfundată într-unui din acele gigantice manşoane plate, cum se purta pe atunci. O tocă de sconcs îi încadra şuviţele 'linse de păr negru şi des.

Zărindu-l pe Marcais, ea îl salută cu un gest galeş şi obosit.

— Cine e ? murmurai eu.

— Cum ? mă întrebă el, îneîntat. N-o cunoaşteţi i>e domnişoara de onoare, nedespărţita, confidenta marei ducese Aurora, domnişoara Melusina de Graffenfriod ? Ei ! atunci ce-aţi făcut de cînd sînteţi aici ?

—■ Ce frumoasă e !

— Da, foarte frumoasă ! Nu sînteţi primul care o admiraţi. Dar să ştiţi, domnule dragă, nu-i nimic de făcut, adăugă el. aruneîndu-mi o privire şircată şi cam ciudată. De altfel, nici n-o veţi mai vedea cînd marea ducesă va fi aici. Pînă atunci, nu-i aşa, nu costă nimic...

Şi însoţind cuvintele de un gest, atinse cu delicateţa umărul frumoasei noastre vecine :

— Domnişoară de Graffenfriod. Sînt multe lucruri care merg destul de prost la castel. Iată un locatar care nu v-a fost prezentat încă şi care solicită această onoare. Compatriotul meu, domnul Raoul Vignerte, preceptorul alteţei-sale duccle moştenitor.

Adorabila fată se întoarse, şi, învăluindu-mă într-o privire angelică, privire care, nu ştiu de ce, mă umplu de cea mai bizară tulburare, spuse :

— Vă mulţumesc, dragă conte, că-mi daţi posibilitatea să-l cunosc pe domnul Vignerte, nu numai din auzite. Şi dumneavoastră, domnule, lăsaţi**-mă să** sper că ne **vom** mai vedea fără să aşteptăm ocazii atît de solemne. **Dar** se pare că lucraţi foarte mult.

N-a fost prima oară cînd am constatat **că nişte** distinşi Imbecili au mai multă prezenţă de spirit **decît** oamenii avînd reputaţia că sînt inteligenţi. Domnul **de** Marţaia îmi dădu încă o dovadă, răspunzînd în locul meu i *

— Poate că, dragă prietenă, s-o spunem fără a vă jigni, e mai uşor să pătrundă cineva în biblioteca din castel decît în intimitatea dumneavoastră.

Pleoapele Melusinei clipiră imperceptibil.

— Nu-i nimic jignitor în cuvintele dumneavoastră, din contra, răspunse ea zîmbind, şi domnul Vignerte, care este un adevărat erudit, vă va spune că bibliotecile cele mai preţioase sînt acelea unde intri cel mai greu. Nu-i aşa, domnule Beck ? zise ea, adresîndu-se bătrînului savant, vecinul nostru, care sosise tocmai atunci şi contempla cu interes şi uimire concentrarea de trupe la cele două extremităţi ale pieţei.

I-am admirat marea artă de a devia o conversaţie, care ameninţa să devină anevoioasă.

— Aveţi perfectă dreptate, domnişoară, se grăbi să răspundă bătrînul meu coleg cu acea absolută naivitate a savanţilor ; domnul Vignerte ştie de altmintrelea că întreaga bibliotecă, inclusiv manuscrisele, este la dispoziţia sa.

— Ssst! făcu domnişoara de Graffenfried, întorcîn- du-se, a sosit regele.

Un grup de călăreţi îşi făcuseră apariţia în dreptul nostru, în partea opusă a pieţei, în curtea castelului.

Imediat sfîrtecară aerul cîteva comenzi scurte. Călăreţii şi infanteriştii înţepeniră în poziţie de drepţi. Cu un zgomot de parcă s-ar fi sfîşiat o pînză metalică, apărură deodată baionetele în vîrful ţevilor de puşcă. Se iviră instantaneu trei mii de săbii, trei mii de fulgere cenuşii.

Trompetele şi flautele atacară un marş lent, o arie destinată onorurilor militare, posacă şi stridentă, în totală armonie cu aspra dimineaţă de decembrie.

Cînd muzica încetă, răsună enorma aclamaţie a mulţimii, surdă şi răguşită, stăruitoare, asemenea unui val care se rostogoleşte mereu, fără să se spargă.

Micul grup de călăreţi înainta la pas în imensa piaţă goală. Regele Wurtembergului, în uniformă de feldma- reşal, venea în frunte, pe un cal negru. La dreapta sa, marele duce Frederic August, în uniformă

de general, foarte simplă. La slînga regelui, generalul von Eichhorn îşi expunea tot luxul Marelui Stat-Major. Avea lîngă el pe tînărul duce moştenitor, foarte frumos în tunica sa albastră de locotenent de dragoni din Detmold.

În spatele lor, sclipeau cele mai strălucitoare uniforme ale armatei germane : un uriaş ofiţer de cavalerie alb, un ofiţer de artilerie din gardă în negru şi auriu, cu bordurile gulerului şi manşetelor roşii, husari cenuşii, un ulan verde.

— Şi marea ducesă ? îi şoptii lui Margais.

— Cum ? şi sînteţi ofiţer în rezervă, domnule dragă ! Unde este, mă rog, locul colonelului, la o paradă ? În fruntea regimentului său. Poftim, priviţi pe colonelul von Mudra din regimentul 182. El deschide parada. Iată-l venind în întîmpinarea statului-major. îşi va relua locul, după ce se va termina inspecţia unităţii sale.

în galop de vînătoare, trecea plutonul regal printre companiile regimentului care se depărtaseră brusc una de alta. Stindardele albe împărţite în patru de o cruce neagră se înclinau la trecerea lui. Apoi un nou ordin. Regimentul se strînse iar. Venise rîndul dragonilor din Detmold.

Subţire şi ţeapăn, avînd un aer foarte marţial în uniforma albastră, cu curele albe, purtîndu-şi capul fin sub casca neagră cu vîrf şi vultur de argint, colonelul von Becker veni în faţa regelui şi-l salută printr-un gest larg cu sabia, prezentindu-i magnificul său regiment, seme- ţindu-se pe enormi cai nemişcaţi.

Mulţimea asta încremenită dădea o asemenea impresie de putere, de forţă, incit l-am strins cu anxietate de mină pe Margais.

— Hm, murmurai eu, călăreţii şi spahiii noştri vor avea de furcă, dacă aştia ne vor călca vreodată.

Un ordin, repetat de maiori, căpitani, locotenenţi de pluton, şi pămîntul se cutremură sub tropotele regimentului 11 de dragoni din Detmold, care o porni la dreapta pentru a-şi ocupa locul la defilare, îndărătul regimentului 182 de infanterie.

iviţi, îmi zise el.

— în îaţa noastră, în prima bancă, domnişoara Me- lusina de Graffenfriecl, cu cotul pe balustradă, surîdea.

În piaţă, doi călăreţi înaintau spre rege.

Unul dintre ei era mărunţelul von Ilagen ; afectat, puţintel palid, îşi conducea calul la vreo opt sau *zece* paşi în urma colonelului husarilor din Lautcnburg.

La drept vorbind, nu puteam distinge bine trăsăturile marei ducese Aurora. Nu-i vedeam decît silueta subţire. Mergea, la pas, pe un căluţ superb înveşmîntat. Marea ducesă purta, peste rochia de călărie, dolmanul husarilor din Lautcnburg, roşu cu brandenburguri de un galben deschis. Calpacul negru, cu banderola gălbuie, îi înălţa pe cap o egretă lungă de aur.

îl salută şi ea cu sabia pe regele Wurtembergului. Acesta îşi împinse puţin înainte calul şi, înclinîndu-so în faţa marei ducese, îi sărută mina.

Aclamaţii nesfîrşile porniră din mulţime : *Iloch* pentru marea ducesă. *Hoch* pentru rege. *Iloch* pentru Kaiser.

Mareais atinse discret cu degetul blana Melusinci.

— Marea ducesă mi se pare foarte calmă astăzi pe cal, îi spuse ol.

— închipuiţi-vă, răspunse tînăra femeie, ridicînd din umeri, fără a se întoarce, a poruncit să se toarne două sticle de *extra-dry* [1] în fînul lui Taras Bulba. E ceva !

— Taras Bulba. E vorba de calul ei ? întrebai eu.

— Da, e un căluţ african dat dracului, îl vedeţi, flo- cos ca un covoraş din acelea de la picioarele patului. L-a adus de prin bălţile Volgăi. Urît, rău, încăpăţînat. în tot cazul numai ea îl poate încăleca. E în stare să-i facă zob pe grăjdari. Ea însă face ce vrea cu el.

— Tăceţi, spuse Melusina, uitaţi-vă !

Veneau husarii, în pas alergător, să se rînduiască îndărătul dragonilor, rînduiţi ei înşişi îndărătul infanteriei.
De astă dată îi venise rîndul lui Mareais să mă strîngă de
braţ.
- - Pr

ft [1] Vin de şampanie foarte sec.Cu spatele spre noi, rezemaţi de estradă, regele W\ir- tenbergului şi generalul von Eichhorn stăteau faţă în faţă cu marele duce Frcderic August şi ducele Joachim care, în celălalt capăt al esplanadei, le prezentau trapele în defilare.

N-am nici un fel de prejudecată în favoarea pasului de paradă prusac. Dar vă jur că dacă poţi să-ţi baţi joc de el în Franţa, el este în perfectă armonic cu ambianţa germană.

în coloane, pe companii, regimentul 182 defila. Se putea auzi musca bîzîind.

Urmară, în galop, ccle şase baterii de artilerie de 77. Pe căştile negre, bilele de aramă seînteiau.

Apoi, într-o aliniere impecabilă, pe plutoane, înaintară dragonii din Detmold, urmaţi, la două sute de metri, de husarii din Lautenburg.

Marea ducesă călărea între cele două regimente. Mărunţelul von Ilagcn, mai ţeapăn ca niciodată, părea în- tr-al nouălea ccr. O ură surdă creştea în inima mea împotriva accstui locotencnt.

Defilarea se terminase! în timp ce marele duce Fre- deric August şi ducele Joachim se apropiau de regele Wurtemborgului şi generalul von Eichhorn care stăteau în faţa tribunei, cele două regimente de cavalerie se masau, pe locurile părăsite de prinţi, pentru şarja finală.

— Atenţiune, îmi spuse Marcais, veţi vodea acum moda căzăccască.

La dreapta, un regiment albastru, la stînga un regiment roşu, mai mic. în faţă, la douăzeci de paşi, doi că- lărcţi, aproape cot la cot.

Calul cel mare, murg, al colonelului von Bccker sforăia de spaimă. Taras Bulba, încordat pînă la turbare, stătea nemişcat. -

Sprijinită în cot, Melusina de Graffcnfried avea privirea atentă şi vagă în acclaşi timp.

Două .săbii se ridicară şi atunci, într-un imens vacarm, iureşul porni.

Un singur cal era acum în frunte : Taras Bulba. Cît timp o fi trecut ? Nici zece secunde, poate, şi deodată se opriră brusc în faţa tribunei trei mii de cai,

cu trei mii de călăreţi. Urlete, tropăituri de copite ! Părea că se scufundă pămîntul.

Niciodată n-am să uit spectacolul acela. La dreapta, von Becker în şea, pe crupa calului înţepenit pe cele patru potcoave, saluta prinţii cu sabia.

La stînga, proţăpit pe picioarele dindărăt, Taras Bulba !

O vedeam pe marea ducesă pe calul cabrat, la vreo cinci metri, poate sase ; obrazul ei palid nu datora acestei incredibile curse nici un pic de roşeaţă. Enormul calpac negru îi ascundea tot părul. Ochii ei verzi străluceau. Un fel do Murat androgin ţinea sabia ridicată deasupra capului.

Ne zîmbea.

În acelaşi timp, un strigăt de admiraţie ieşi din trei piepturi. Melusina de Graffenfried, Marpais şi cu mine, avurăm gloria de a declanşa interminabile aclamaţii.

Atunci Taras Bulba recăzu pe picioarele dinainte. Cu o mină, Aurora de Lautenburg îl mîngiie pe gîtul său zbîr- lit. în timp ce cealaltă o întindea regelui Albert, care i-o sărută din nou.

O carte de vizită pe care mi-o înmînă Ludwig cînd mă întorsci acasă mă încunoştiinţa că eram invitat la ora opt, în galeria Oglinzilor, la dineul dat în onoarea M. S. regele Wurtembergului şi a E. S. generalul von Eichhorn. Locul 23, masa a treia.

îmi petrecui după-amiaza în camera mea, singur cu comoara mea de visuri vagi ; deschideam cîte o carte la întîmplare, dar mi-era imposibil să citesc ceva.

La ora şapte, coborîi în parc. Mai înainte cu două ore auzisem cornuri de vînătoare la început din depărtare, apoi apropiindu-se din ce în ce mai mult, pînă se stinseră în ripa rîului Melna. Acolo luase sfîrşit vînătoarea condusă de rege şi de marea ducesă.

Palatul era strălucitor de lumini. Prin ferestrele largi, vedeam imensele mese, dispărînd sub flori şi cristaluri.

Erau poftiţi cea mai mare parte a înalţilor funcţionari şi toţi ofiţerii din Lautenburg. Trei sute de tacîmuri erau repartizate la douăsprezece mese.

Stăteam între un comandant de dragoni şi soţia unui consilier de curte. Nu mi-au adresat un cuvînt tot timpul mesei.

Muzica regimentului 182 cînta, între feluri, în sala Dietei.

N-o vedeam nici pe marea ducesă, nici pe rege, nici pe duci, prima masă fiindu-mi complet ascunsă de flori.

În clinchetul cupelor de şampanie şi în larma toasturilor, mă făcui nevăzut de la masă şi intrai în sala Dietei, iar de acolo în sala de onoare de unde puteam vedea spectacolul intrării suveranilor.

Un glas melodios mă smulse din reflecţiile în care mă pierdusem.

— Bine, domnule Vignerte, de ce izolarea asta ?

Eram singur în imensa sală cu ddmnişoara de Graf-
fenfried.

— Dar dumneavoastră, domnişoară ?

— A ! eu : e cu totul altceva, marea ducesă m-a rugat să dau o raită pe aici înainte de-a veni toată lumea. Valeţii sînt atît de proşti. Ţine ca florile ei să fie frumos aranjate.

Mă uitai în jurul nostru, în sala admirabil decorată cu flori. Irişi violeţi şi trandafiri galbeni. Dar ce mari şi ce frumoşi, aşa cum nu ştiu dacă-mi va fi dat să mai văd vreodată.

— Sînt flori de la ea de-acasă, irişi de pe malul Vol- găi şi trandafiri din Daghestan. Sînt aduse cu trenul în fiecare lună. Ea spune că florile de aici nu sînt aspectuoase, îmi explică Meiusina. Nu-i aşa că astea sînt frumoase ? mă întrebă ea mirosind un mănunchi de trandafiri.

— Şi ea e frumoasă ! murmurai eu, fără să ştiu ce spun.

Interlocutoarea mea mă privi zîmbind. Domnişoara Mclusina de Graffenfried era îmbrăcata într-o rochie de satin de culoarea ivoriului, iar deasupra purta o tunică de tul brodată cu perle irizate. Nici o bijuterie ; numai la gît, un colier de perle trandafirii.

Zîmbea într-una, într-o stare de moleşeală, parcă, a întregii sale fiinţe parfumate, cuprinsă de o dulce lene.

— Nu-i aşa ? murmură ea, ca pentru sine.

Şi cu o subită ironie :

— Şi aţi venit să vă gîndiţi la ca în mijlocul florilor 6ale ? Am să-i spun cum o văd.

— Domnişoară, vă rog...

— Nu, nu ! Vreau s-o cunoaşteţi, să veniţi să ne vedeţi. Ştiţi, nc plictisim. Nu ne vizitează nimeni altul decît mărunţelul von Hagen. Şi nu-i totdeauna distractiv.

— O iubeşte, nu-i aşa ? o întrebai, apropiindu-mă de ea.

Melusina izbucni în rîs :

— E prea plicticos pentru aşa ceva.

— Şi ea ?

— Domnule Vigncrte, răspunse Melusina, rîzînd şi mai tare, treceţi de la o extremă la alta, v-aţi ţinut atît de departe şi acum aţi trecut la cea mai marc indiscreţie. Şi, în orice caz, ştiţi că nu vă purtaţi proa galant cu mine, punîndu-mi astfel de întrebări ?

Se aplecă. îi simţii aproape de tot pieptul frumos ; părul său negru îmi atinse uşor obrazul.

— Nu-i aşa, mă întrebă abia şoptit, că mă găseaţi mai drăguţă azi-dimincaţă, înainte de a fi văzut-o pe ea ?

Mă luă de braţ şi-mi spuse aproape poruncitor :

— Ei bine, priviţi-o acuma !

în mijlocul zăngănitului săbiilor şi a pintenilor, cortegiul intră în sala ele onoare unde mii de becuri electrice se aprinseseră deodată.

Recopţiilc de la curţile germane au incomparabila strălucire pe care le-o dau splendidele uniforme ale Imperiului, în faţa ochilor mei uluiţi se desfăşura prodigioasa gamăde dolmane albastre, roşii, negre, tivite cu blană, scânteind de aurării.

Şirul de husari din Lautenburg prezenta săbiile. în fală, la braţ cu regele Wurtenbergului, înainta marea ducesă Aurora.

Drapată într-o catifea verde Metternich, care-i lăsa gol tot umărul sting, avea un decolteu extraordinar de îndrăzneţ. Vedeam şerpuind îndărătul ei lunga trenă brodată în fine arabescuri de argint, l.a mîna dreaptă avea un solitar fixat într -un inel de platină şi la cea stingă un smarald prins între briliante.

Dimineaţa, nu-i văzusem părul. Acum îmi apărea în faţa ochilor bogăţia părului ei ele un blond roşcat, rulat într-o lorsaclă în jurul capului ca un fel de calotă de aur, deasupra căreia o diademă do smarald, ciudată şi barbară, se arcuia într-un semicerc.

O clipă privirile ni se încrucişară. Mi s-a părut că ceea ce-a citit în ochii mei nu i-a displăcui. Eram probabil singurul din această asistenţă, abrutizată din pricina etichetei, care îndrăznea, fără a-şi da seama, să contemple accastă femeie.

îţi aminteşti, dragul meu prieten, de *Zîna cu grifoni* a lui Gustavc Moreau ? îţi aminteşti de fiinţa coca ambiguă, în peisajul albăstrui, mai puţin profund dccît ochii verzi ai Aurorei de Lautenburg ? Ea poate să-ţi dea cea mai bună idee despre marea-ducesă. Melusina avea şi ea acel ceva nedefinit şi acelaşi mister tulburător al formelor, şi totuşi, cît era ea de rafinată, de răscolitoare, părea grosolană pe lîngă această Titania.

Ceea ce tabloul lui Moreau nu te va ajuta să înţelegi este acel amestec de gingăşie copilărească şi hotărîre din alura acestei prinţese. Tip de creolă borealã, molatecă şi bruscă în acelaşi timp, avea strălucirea orbitoare şi frăgezimea zăpezii în lumina soarelui. Şoldurile, pe care le ghiceşti a fi puţin ascuţite, sînt destul de înalte. Simţeai că, dacă ar fi

consimţit să-şi strîngă talia, ar fi fost extraordinar de subţire. Dar teaca de catifea îi păstra întreaga supleţe pe care i-o da contactul nemijlocit cu trupul. Te apuca o adevărată frenezie la gîndul că, scos din învelişul acesta, corpul ei s-ar fi înălţat ca un crin rece şi pur.

în mijlocul bărbaţilor pe al căror obraz vinurile au marcat cu ţesătura de vinişoare începutul congestiilor, această statuie palidă, pe jumătate goală, rămînea în mod miraculos albă şi curată.

Buzele-i erau fardate, ochii încondeiaţi şi, la drept vorbind, unghiile îi erau destul de trandafirii. Dar ce bine se vedea că ea s-a amuzat doar întrebuinţînd asemenea procedee, prin care celelalte femei se chinuiesc să se facă frumoase. Frumuseţea ei surîdea că a recurs la ele. Ea le folosea numai pentru a dovedi şi mai bine că nu-i sînt indispensabile.

Surîsul... ce-i rătăceşte pe palida-i figură este cu totul convenţional. Prizonieră a etichctei, şi-a compus un obraz de circumstanţă. Cine o priveşte cu atenţie o intuieşte, cu atît mai mult cu cît din cînd în cînd o expresie care moare îndată ce se naşte tulbură această frumoasă armonie gravă şi voită. în expresia aceasta se amestecau atîtea sentimente cîte culori are prizma. ..Dacă o voi cunoaşte cîndva mai bine pe alteţa-sa, voi reuşi poate să le analizez", mă gîndeam. Pînă atunci, am distins în această licărire două tonalităţi indiscutabile, ironia şi plictisul.

Femeia aceasta molatecă şi obosită, este aceeaşi cu fantastica amazoană de azi-dimineaţă ? O prefer aşa cum era atunci. Nu-mi plăcea că umăru-i era atît ele dezgolit. Aş fi vrut să-l acopăr cu greul ei mantou de hermină. Roiau o duzină de bărbaţi în jurul ei. A ! ştiam bine că-i suverana lor şi că ochii lor aveau aproape rigiditatea poziţiei de drepţi în faţa ei. Dar, dacă nu şi-ar fi închipuit că sînt observaţi, ce repede ar fi părăsit această rezervă.

Şi într-adevăr, ce altceva făcea micul husar roşu de colo, care ascunzîndu-şi faţa sub o jerbă de flori, lăsa să alunece pe frumosul ei umăr o privire înspăimîntător de lacomă ?... „Pleacă, necioplitule ! Du-te la greoaiele

şi supusele tale nemţoaice, cu braţele ca nişte cartaboşi şi talia în formă de *diabolo* Asta nu face parte din rasa ta. Nu-i de nasul tău, bădăranule !

Te dispreţuiesc şi te invidiez. îţi invidiez dolmanul roşu ca macul, panglicele gălbui ale decoraţiilor, tot aurul care te face să străluceşti, gradul tău de locotenent al regimentului 7 husari, care creează — în lipsa alteia — o legătură ierarhică între tine şi tulburătorul tău colonel. Aş putea alunei să mă apropii de ea şi să-i torn la complimente — aşa cum fac ei acuma — în legătură cu şarja de azi dimineaţă."

Cu aproape tot obrazul ascuns în buchetul de irişi pe care îi ducea mereu la nas, mulţumea cu îngăduinţă ofiţerilor care o felicitau.

— Ei, nu. Exageraţi. Tot meritul îl are Taras Bulba. Eu vă admir pe voi că l-aţi putut urma pe caii voştri. Pe lîngă el, caii do aici sînt nişte cai de cotiugă.

Era oare o iluzie ? Dar mi se părea că nu i-ar fi fost imposibil, dacă ar fi vrut, să vorbească germana cu un accent mai puţin străin.

La stingă, într-un boschet, muzica regimentului 182 atacă un vals. începe balul.

— Uzurpăm locul dansatorilor, domnii mei. Duceţi-vă la dansatoarele dumneavoastră, care trebuie să fie supărate pe mine. Domnule conte, condu-mă, te rog, spuse ea, luîndu-l de braţ pe generalul Eichhorn.

Şi cu ce gravitate, cu ce aer de reculegere se învîrteau toţi nemţii şi nemţoaicele alea. Ce-şi mai zornăiau pintenii. Frumoasele culori ale Imperiului, la lumina lustrelor, se amestecau într-un caleidoscop seînteietor.

■— Domnule Vignerle, nu valsaţi ? !

— Dansez destul de prost, domnişoară, şi apoi, ce sărac şi ridicol apare un costum civil între atîtea uniforme.

— Nu-i un motiv, ripostă Melusina. Uitaţi acolo pe blajina doamnă von Wendel, care s-ar mulţumi cu costumul dumneavoastră. Hai, duceţi-vă şi invitaţi-o !Dacă-i vorba să dansez pentru a dansa, v-aş prefera pe dumneavoastră.

— Eu n-am timp. Trebuie să fiu atentă, să le combin pe bietele fete, care nu şi-au găsit parteneri, cu dansatorii timizi. Luaţi-mă ele braţ, mă veţi însoţi.

Această femeie drăguţă pe care o simt aproape d' mine îmi dă siguranţa care-mi lipsea pînă acum.

— Domnişoară de Grafienfried ! Domnule Vignerte !

Glasul lui iViareais.

într-o ţinută de supremă eleganţă, şade alături de marea ducesă. Dumnezeule ! îmi face semn să mă apropii.

— Nu se poate ajunge niciodată la dumneavoastră ? mă întrebă cl, rîzînd. Poftiţi aici, domnul meu.

Mă prezentă marei ducese.

— Doamnă, l-am adus pe domnul Vignerte mai mult pentru dumneavoastră. Dar se pare că nu sînteţi grăbită să primiţi cadourile care vi se oferă.

Ea răspunse cu nepăsare :

— Eu ! dar nici n-aş dori altceva decît să-l cunosc pe domnul Vignerte. Sc parc că-i un om fermecător. Scuza- ţi-mă, domnule, clacă spun : se pare ; încă nu mi-am putu' da scama eu însămi. Lucraţi mult, după cît mi s-a spus "

Aceeaşi frază pe care mi-a trîntit-o şi Mclusina. C< ruşine ! Am să te trag mereu după mine, robă a pedanţilor ? Voi trece totdeauna drept omul care muncește mu):, eu care-mi petrec nopţile visîncl nişte lucruri a căror nemărginită voluptate nimeni n-o va bănui vreodată ?

Am să-i răspund. Simt că nu voi putea să mă stăpânesc să nu-i răspund o dată pentru totdeauna acestei femei dispreţuitoare. Dar ca se ridică în picioare.

— Scuzaţi-mă ! Trebuie totuşi să dansez ccl puţin o dată !

— Domnule von Hagcn, chemă ca.

Era acolo, micul husar roşu. înainta, umil şi înei̇ntat to'. odată. Ah ! ştiam că va sosi şi ziua cînd îi voi trage palme.

KOVXIGSUMIK.

În sală, se făcu vid. Valsul marei ducese Aurora ora cn un vîrtej. Se vedea că fiecare se temea să nu fie atra.- în orbita lui. De aceea dansatorii lăsau locul gol.Ei doi valsau. La începui dansul a fost lent — un vals german, în trei timpi. Apoi, însă, se acceleră. A fost numai în doi timpi. Nu era nici vals nici boston, ci un vîrtej ameţitor, însă armonios. Un murmur de admiraţie porni din mijlocul asistenţei. Marele duce Frcderic August privea această învolburare şi zimbca — şi zîmbelul lui aducea a orgoliu.

Nu mărunţelul Ilagen, atît de zvell şi de agil totuşi, conducca această cursă circulară. Ci trupul înalt, în veşminte verzi şi albe. Cu nepăsarea ci de totdeauna, se în- vîrlea, se învîrtca, se învîrtea.

Hagcn luneca în neştire. O nespusă bucurie îi colora obrazul de adolescent blond. Se lăsa în voia suveranei sale. Ba roşu, ba verde, ba roşu, ba verde, apoi totul se amestecă. Apăru o culoarc nouă. Şi ei se învîrteau, se învîrteau,

În Franţa, s-ar fi aplaudat.

Marca ducesă se întoarse la locul ei, cu înfăţişarea-i de crin obosit, Făcînd o mişcare ca să-şi ridice puţin umărul drept al rochiei, frumosul buchet liliachiu de irişi, pe care nu-l părăsise o clipă, căzu jos. Mă repezii şi-l ridicai.

— Mulţumesc, domnule, îmi spuse fără a mă lua în scamă.

Apoi, lăsa să-i cadă iar florile — de aslădată înlr-aclins.

— Dumnezeule ! Cum s-au mai ofilit !

Am intrai în camera mea. Am dcschis fereastra şi. sprijinit în coate, cu ochii la stelele reci, am plins, aşa cred.

Am înţeles. îmi era în mod iremediabil ostilă. Ce-**o** fi ? Co-i făcusem ? Nu puteam înţelege.

Ştiam, nenorocitul de mine, ce mi-a mai rămas ele făcut : să muncesc.

Mai ajungeau încă pînă la mine frînturi de muzică. Pe l-Ioenigsplatz treceau maşini ale căror faruri aruncau puternice lumini. Cei dinăuntru erau fericiţi. Ei au mai văzut-o şi după ce n-am mai văzut-o eu.

Să muncesc...IV

„BINE, RAOUL VIGNERTE ! Şi acum, ce pretenţii ai ? Ce nebunie te-a apucat ? N-au trecut decît cîteva săptă- mîni de cînd te întrebai dimineaţa ce-ai să mănînci seara. Nu-ţi puteai închipui o fericire mai mare ca aceea de a şti că ziua de mîine ţi-e asigurată. Iată-te acum asigurat pentru o lună, ba chiar pentru totdeauna. Nu ai decît să munceşti. Munca e singurul lucru pe care nu-l regreţi niciodată. Şi totuşi, nu eşti fericit! Ce zic eu, fericit ? Suferi ! Mai mult decît atunci cînd soseai în gara d'Orsay, şi te scotoceai prin buzunare să vezi dacă ai destul mărunţiş pentru bacşişul hamalului care ţi-a cărat valiza, ca nu cumva să schimbi hîrtia şi s-o cheltuieşti prea repede. Suferi ! Din ce cauză ? Din cauza blestematei tale imaginaţii. Nu-ţi dai seama că de-acum înainte zadarnic ţi-ar oferi soarta femeile Parisului şi tezaurele Iranului, dacă nu-ţi va împlini visul făurit de norii care-ţi umblă prin cap ? Ea, femeia visată, marea ducesă ! Sărmane năuc ! Te considerai clasic. Cînd vorbeai de teatrul romantic, rîdeai batjocoritor şi acuma, de vreme ce-i vorba de tine, eşti înclinat să găseşti fireasca aventura lui Ruy-Blas, lacheul monseniorului marchiz de Finlas. Tu ai fost acela care ţi-ai făcut idoli din Le Play şi Auguste Comte ? Poftim, mă amuzi ! Regina visurilor talc, ea este mai puţin potrivită pentru tine decît pentru micul husar roşu, obişnuit cu lenea, cu gradul şi cu blazonul...

M-am pus pe lucru ; şi, puţin cîte puţin, praful bibliotecii s-a aşternut într-adevăr peste invidia mea, peste ura şi suferinţa mea.

N-am să mai pun niciodată piciorul în aripa stîngă a palatului. îmi face plăcere cînd mă gîndesc că se plictiseşte împreună cu Melusina ei. Nu-i de mine aici.

Am să mai stau la Lautenburg cît timp am interes să stau, nu sînt grăbit.

Peste doi ani, cînd voi avea cinci sau şase mii de franci economisiţi, şi material pentru trei sau patru cărţi, mă voi întoarce la Paris ; şi cu spiritul meu

metodic, amintin- du-mi mereu de greutăţile din trecut, am să cuceresc Parisul. Şi Parisul face mai mult decît sălbatica ceea care mă dispreţuieşte.

Domnul Thierry îmi furnizase un admirabil plan de lucru, îmi dădeam seama mai bine de asta pe măsură ce răscoleam biblioteca. Istoria dinastiilor germanice paralele cu domnia lui Ludovic al XIV-lea parafrazează de minune dinastia acestuia, făcînd să iasă mai bine în evidenţă frumuseţea ei neaoşă.

Să-l copieze pe regele Franţei, aceasta era singura grijă a prinţilor germani de la sfîrşitul veacului al XVII-lea. Mijlocul de care s-au folosit de cele mai multe ori a fost atragerea artiştilor care au lucrat pentru el, sau a elevilor lor.

Dar pe cînd fiecare senior francez îşi făcea un punct de onoare din a avea un artist care să lucreze exclusiv pentru el, e foarte amuzant cînd îi vezi pe germani în- fiinţînd un fel de societăţi cu scopul de a folosi în comun şi la un preţ mai scăzut pe cutare sau cutare pictor, sculptor, sau grădinar. Ei amintesc de acele modeste familii pariziene care cumpără în asociaţie la hală un sac de cartofi sau un miel.

Am găsit în arhive cea mai mare parte a devizelor semnate de pictorii şi arhitecţii francezi care au lucrat nu numai pentru ducii din Lautenburg şi Detmold, dar şi pentru cei din Lüneburg — Celle şi pentru electorii din Hanovra. Ernout a sculptat cea mai mare parte din grupele de marmoră aflate în grădini. Gourvil, elevul lui La Quintinie, lc-a desenat. Lesignc, elevul lui Lebrun, a fost însărcinat cu exccutarea panourilor. Un catalan, GirouJ, şi-a asumai lucrările în fier şi lăcătuşerie do artă. Zcyer, pictor în lac, profesorul prinţesei Sofia-Dorothea a împodobit cu fermecătoare motive uşile de 1a *tlerrenhausen* din Ilanovra şi din palatul I.autcnburgului.

Socotelile erau discutate cu multă parcimonie de către intendenţii prinţilor. Adesea aceştia din urmă nu s-au dat înapoi să-şi pună autograful pe cererile de rcducere. Am parcurs cu interes un amplu memoriu al lui Giroud, înaintat de artist în 1690 tribunalului din Ilanovra, pentru a justifica cifra din factură la care se

urca montarea unui număr de broaşte secrete la *Herrenhausen.* Ducele Ernest August, viitorul elector, şi-a văzut respinsă cererea sa do rcducere. Erau judecători la Hanovra, cel puţin la data aceea.

Eram decis, în principiu, să-mi limitez cercctările la influenţa franceză asupra curţilor germane din veacul al XVII-iea. Aveam în faţa mea o adevărată mină de documente cu caro puteam mulţumi completamente pe domnul Tliicrry şi să găsesc pentru mine însumi material suficient pentru o carte. îi datorez lui Zeyer, pictor în lac, profesorul prinţesei Sofia-Dorothea faptul că mi-am extins proiectul iniţial. Am descopcrit, printre liîrtiile lui cu diferite socoteli, ciorneie mărturiei sale depusă în faţa comisiei de anchetă care a cercetat pe nefericita suverană din Hanovra. El poartă, astfel, răspunderea evenimentelor care vor urma.

Vignertc se opri, reflectă o clipă, şi îmi puse această întrebare neaşteptată :

— Cunoşti povestea dramatică a contelui Filip-Cristof von Koenigsmark ?

Ca răspuns, i-am recitat aceste două strofe: Contele Koenigsmark, iubind o regină, îi deveni amant, după cum lumea zvonea. În dormitoru-i unde ardea verbină, Cînd ziua se năştea, clnd ziua-ncet murea.Săgalnicele yincluri prin cap ce-i trecea Fără număr, eu drag, lui i le-a depănat. Ea, ce muşcate, pansele îşi punea În părul ei de aur, bătînd în roşcat.

— Autorul accstor versuri, spuse Vignerte, a citit cartea lui Blazc de Bury E singura carte francezii mai reuşită despre această dramă. Ţi-o aminteşti?

— Mărturisesc că multe amănunte mi s-au şters din minte, îi răspunsei.

— Atunci trebuie să-ţi reîmprospătez povestea. N-are să-ţi lămurească aventura, pe care am avut-o eu. Ci are să ţi-o facă şi mai stranie încă.

■— Îţi aminteşti desigur care a fost situaţia statului Ilanovra în 1680. Avea în fruntea sa un om pe cît cle destrăbălat pe alît de dibaci ca politician, Ernest August, care a fost rînd pe rînd episcop de Osnabrück, duce, apoi elector de Ilanovra.

Fratele său, Georg-Wilhelm, era duce de Brunswick- Ltineburg,

Ernest August avea un fiu, Georg ; Georg-Wilhelm o fiică, Sofia-Dorothea.

Ambiţia lui Emest August avea două obiective.

Mai întîi : intrarea în patrimoniul familiei a statelor aparţinînd fratelui său. Nu exista decît un singur mijloc : să-l căsătorească pe Georg cu Sofia-Dorothea. Căsătoria avu loc în anul 1682. Ducesa de Brunswick-Lüneburg nu avea decît şai.sprezcce ani.Cealaltă ambiţie a lui Ernest August ţintea mai sus : anume coroana Engliterei. Soarta l-a favorizat : unul după altul, cei doisprezece copii ai reginei Anna au fost seceraţi de moarte. Ernest August nu a apucat să vadă triumful politicii sale — a murit în 1698 — în schimb fiul său Georg a cules roadele. În 1714, la moartea reginei Anna, s-a urcat pe tronul Marii-Dritanii sub numele de Georg I. S-a urcat singur pe tron : cu optsprezece ani mai înainte, în urma unor infame maşinaţiuni, se despărţise de soţia lui. şi atunci cînd soţul îşi punea pe cap coroana Engli- terei, nefericita Sofia-Dorothea îşi sfîrşea zilele în castelul Ahlde, mai puţin palat şi mai mult închisoare.

Iartă-mă că ţi-am prezentat faptele într-un mod atît de sec : esenţialul este să fim clari.

Istoria divorţului Sofiei-Dorothea este istoria asasinării contelui Filip-Cristof de Koenigsmark.

Aparţinînd uneia dintre cele mai nobile familii suedeze, prieten cu prinţul elector de Saxa, tot atît de brun şi frumos pe cît era Sofia-Dorothea de frumoasă şi blondă, contele Filip şi ducesa de Brunswick-Luneburg s-au cunoscut în copilăria lor la Celle şi s-au logodit cu inocenţă, împrejurările i-au despărţit. Filip a plecat să-şi ducă viaţa lui aventuroasă de frumos condotier suedez la curtea lui Iacob al II-lea, a lui Ludovic al XIV-lea, la Dresda, la Veneţia...

Căsătoria Sofiei-Dorothea i-o fi reînviat vechea dragoste, i-o fi rănit vanitatea ? Fapt este că într-o bună dimineaţă, Hanovra se trezi cu contele Filip von Koenigsmark în vizită.

Curtea Electoratului era un loc de desfriu, de putreziciune, în care se ofilea încet, încet frumosul crin care era Sofia-Dorothea.

înşelată de un soţ pe care-l disprețuise totdeauna, silită să-i arate o figură surîzătoare îngrozitoarei contese de Platen, abjecta favorită a lui Ernest August, îşi găsise cel mai bun refugiu în singurătate, preocupată numai de creşterea celor doi copii ai ei, un fiu care urma să devină regele Engliterei şi o fată care avea să fie regina Prusiei.

Dar iată că soseşte Koenigsmark la Hanovra, şi începe drama.

Contele Filip a venit să se răzbune, să recucerească inima Sofiei-Dorothea. Dar

KOLX1GSMA11K

nici nu apucase s-o vadă şi contesa de Platen se şi îndrăgosti de el. Koenigsmark consideră că nu-i diplomatic s-o jignească pe atotputernica favorită. Dar a trebuit să meargă foarte departe ca să n-o jignească pe femeia aceea care era Messalina şi lad

yMacbeth laolaltă. Contele Filip merse atît de departe cît i-a fost posibil : contesa de Platen compromisă, avea să fie în mîinile lui. Dar el a încăput pe mîinile contesei.

Atunci începu frumoasa idilă dintre Filip de Koenigs- mark şi SoTia-Dorotliea. Sumbrul palat *Herrenhausen* fu martorul iubirii lor efemere. Sofia-Dorothea a crezut mai întîi că frumosul conte nu venise la Hanovra decît pentru a o vedea pe ea, nefericită şi părăsită, după ce a fost con- strînsă de voinţa paternă să se mărite cu un altul. Legătura aproape publică dintre Filip şi con Lesa de Platen se adăugă la pătimirea ei. Dar, într-o dimineaţă, ducindu-se cu doamna ei de companie într-un boschet al parcului de lîngă *Herrenhausen*, unde avea obiceiul să se odihnească în fiecare zi, îl zări pe conte pierind pe furiş. Lăsase pe bancă o hîrtie făcută sul, cu aceste versuri în maniera lui Benserade [1] :

Ce păstor nestatornic odinioară eram ! Toată ziua prin tufişuri... Căutam păstoriţe în hăţişuri. Cu mare plăcere le schimbam ! Dar cînd am văzut-o pe fermecătoarea Syltie, Şi numai pe **dînsa** *am iubit, O schimbare nouă s-a ivit : Am devenit statornic — şi în veci voi fi!*

Sofia-Dorothea a fost oare amanta lui Koenigsmark ? Chiar după ce-am citit corespondenţa lor găsită în arhivele Gardiei, mai stau la îndoială. Recunosc însă că a fost imposibil să nu fie bănuiţi ele o curte atît de coruptă ca aceea din Hanovra, cînd se şlia că soţia ducelui moştenitor îl primea în fiecare noapte pe frumosul aventurier suedez în apartamentul ei.

Răzbunătoarea contesă de Platen a fost ultima care a aflat că era de rîsul întregului castcl. Dar ziua în care a aflat a fost şi ziua în care s-a decis pierderea contelui şi a ducesei.

În scara de sîmbătă 1 iulie 1694, cînd Koenigsmark veni acasă găsi pe masa lui un bilet care conţinea aceste simple cuvinte scrise în grabă cu crcionul :

1 ***Isaae de Benserade*** **<1613—1C91). pcet la curtea lui Ludovic al XIV-lea, autorul unor rondouri şi sonete celebre.**

Astăseară, după ora zece, prinţesa Sofia-Dorothea îl va aştepta pe contele de Koenigsmark.

Biletul acesta fals, carc imita scrisul Sofiei-Dorothea. era opera contesei de Platen.

Nepăsător şi curajos ca Bussy d'Amboise Koenigsmark se duse la prinţesă. Şi la ora două noaptea plecă.

A doua zi dimineaţa, Sofia-Oorothea văzu din balconul său doi bărbaţi cu un aer neliniştit, rătăcind prin parc. Erau servitorii lui Filip, care-,şi căutau stăpînul. Nici ei, nici nimeni altul nu avea să-l mai vadă vreodată.

Asta-i tragedia, prietene. Iată şi deznodămîntul : divorţul Sofiei-Dorothea. Această tînără femeie de 28 ani era înconjurată ele o lume de duşmani. Ea voia să-şi părăsească bărbatul, de care-i era groază. Se lovea de blestemul tatălui ei; bătrînul duce Georg-Wilhelm i-a impus fiicei sale o căsătorie din raţiuni de stat. O trecătoare dragoste nenorocită nu trebuia să strice frumoasele calcule care dubeau poate la tronul Engliterei. Nefericita nu voia **să** audă nimic. Era o situaţie periculoasă de altmintrelea : contele suedez avea relaţii. În cele din urmă, la capătul unui proces dintre cele mai dezonorante, divorţul fu pronunţat în defavoarea ei. I se luară copiii. Soţia regelui Engliterei. redevenită simplă ducesă, muri în 1726, prizonieră în castelul ei din Ahlde. Abia atunci se va înduplеca tatăl ei. Castelul în care s-a născut îşi va deschide cavoul în faţa cadavrului ei. Există în donjonul din Celle, în colţul cel mai întunecat al criptei, un modest sicriu, fără nici o inscripţie. Este sicriul care închide rămăşiţele pămînteşti ale Sofiei-Dorothea, soţia electorului Georg-Ludovic de Hanovra, rege al Engliterei, sub numele de Georg I.

Ţi-am rezumat, pe cît de scurt mi-a fost posibil, povestea lui Filip de Koenig'smark şi a Sofiei-Dorothea. E inutil să-ţi spun că multe aspecte ale acestei drame rămîn în umbră. Asasinarea contelui este desigur episodul ale cărui amănunte sînt cunoscute cel mai puţin. Concordă mărturiile asupra unui fapt : contesa' Platen a fost aceea care i-a pregătit capcana, în care avea să moară. Zece zbiri l-au străpuns cu săbiile. îngrozitoarea contesă i-a dat ultima lovitură. Dar ce s-a făcut cu corpul ? Aici începe misterul. Părerile sînt împărţite. Contele o fi fost înmor- mîntat, după cum pretind unii, într-o groapă săpată în parc ? Sau, după o altă versiune, pe care am motive s-<> cred cea bună, a fost acoperit de var şi băgat sul) dalele aşa-zisei săli a cavalerilor ? Sau, cum susţine autorul *Istoriei secrete* | a fost pur şi simplu aruncat în haznalele ale căror conducte duceau la Lena, apa care curge pe lîngă temelia castelului ? Să fi fost al lui cadavrul descoperit cu douăzeci de ani mai tîrziu, sub planşeul unui cabinet de toaletă din *Herrenhausen,* aşa cum susţine Ilorace Wal- pole [1] ? Nu pun aceste întrebări decît pentru a-ţi explica — deşi mie mi se pare şi acum inexplicabilă - nerăbdarea ce m-a cuprins să rezolv această enigmă. Trebuie să înţelegi că problema mă pasiona pe mine mai mult decît pe oricare altul, din cauza mediului în care mă aflam, atît de asemănător aceluia în care s-a întîmplat drama, precum şi din pricina nepreţuitelor documente pe care biblioteca ducală mi le punea la dispoziţie.Izvorul cel mai preţios cunoscut pînă atunci era corespondenţa dintre Koenigsmark şi Sofia-Dorotliea, care se găseşte actualmente în arhivele bibliotecii Gardia, din Loeberod, în Suedia. Corespondenţa a fost descoperită de profesorul Palmblad, care a publicat cîteva extrase în 1851 la Upsala.

---

1 *Ilorace Walpole* **(1717—1797), scriitor englez, trăit mulţi ani în Franţa, cunoscut şi prin ale sale** *Memorii eu privire la domnia Ud George al II-lea.*

KOEN1GSMARK

Cînd s-a despărţit de mine, domnul Thierry, semna- lîndu-mi lucrările lui Palmblad, spera că-mi va fi posibil să pun mîna la Lautenburg pe o parte din această corespondenţă care a rătăcit destul de mult prin Germania înainte de a se opri la Loeberod. Nu am găsit nimic în această privinţă, dar nereuşita mi-a fost compensată prin- tr-o descoperire deosebit de preţioasă.

Fiica Sofiei-Dorothea, ţi-am amintit adineaori de ea, se măritase cu prinţul regal al Prusiei, regele- scrgent de mai tîrziu Frederic I : ,,Un bărbat foarte aspru şi tiranic, ne spune Blaze de Bury ; primul lucru pe care l-a făcut, cînd s-a urcat pe tron, a fost să interzică în mod formal soţiei sale orice fel de legături cu prizoniera din palatul Ahlde. Numai după ce Sofia-Dorothea a moştenit de la mamă-sa un venit de douăzeci şi opt de mii de scuzi, suma destul de frumoasă pe vremuri, avarul suveran i-a arătat oarecare prietenie, prietenie foarte interesată de altfel, deoarece se baza exclusiv pe drepturile pe care le-ar fi putut obţine soţia sa ca moştenitoare, drepturi îndelung stabilite prin consultaţiile celebrului jurisconsult Thomasius

Regina Prusiei era o soţie docilă, dar îmboldită pe ascuns de confcsorul ci, îşi reproşase dintotilcauna că n-a avut curajul să ia în mod deschis partea mamei sale adoptive, a cărei nevinovăţie o presimţea. Ea a profitat de mai buna dispoziţie a temutului ci soţ şi a început să adune piesele necesare unui proces de reabilitare. Din păcate, în 1726 Sofia-Dorothea a murit. Regala sa fiică n-a încetat să ducă mai departe pioasa ei acţiune. Prin grija ei şi cu ajutorul luminat al aceluiaşi jurisconsult Thomasîus, s-a constituit un enorm dosar cuprinzînd aproape o mie două sute de documente. Din dosar reieşea în mod limpede nevinovăţia Sofiei-Dorothea şi mîrşăvia contesei de Platen.

Acest monument de pietate filială nu avea să servească la nimic. O notiţă anonimă, introdusă la începutul dosarului, arăta că în urma observaţiilor lui George al II-lea, regele Angliei, transmise cumnatului său, Frederic I al Prusiei, prin ministrul Marei-Britanii, nu s-a dat curs procesului de reabilitare a Sofiei-

Dorothea. Regele Angliei atrăgea atenţia surorii sale, nil fără dreptate, că tot ce se va stabili întru descărcarea prinţesei, mama lor, va cădea în sarcina regelui, tatăl lor.

în faţa raţiunii de stat, slaba regină a Prusiei se înclină. Dosarul, de aci înainte inutil, după multe peripeţii, menţionate în această însemnare, sfîrşi prin a încăpea, în anul 1783, în mîinile marei ducese Carlota Augusta de Lautenberg, nepoata Suveranei.

Acest dosar am avut fericirea să-l descopăr, spre finele lui ianuarie 1914, printre manuscrisele neinventariate încă ale bibliotecii ducale.

De la reproducerea autentică a interogatoriului domnişoarei de Knesebeck, confidenta Sofiei-Dorothea, pînă la minuta confesiunii contesei de Platen \ se aña în acest dosar un material cu care se putea reface în întregime istoria dramei misterioase din *Herrenhausen*. Cu dezinvoltura obişnuită a erudiţilor faţă de piesele neinventariate, am transportat în camera mea cele şase mape în folio care relalau în amănunţime tenebroasele întîmplări.Cîtă dragoste şi cît cavalerism, cîte crime şi cîtă curtoazie, ce lux, ce frenezie de viaţă şi de moarte în aceste file îngălbenite, în aceste minute scrise cu litere mari în felurite limbi ! Noaptea, după ce tot castelul dormea, îmi trăgeam masa în faţa ademenitorului foc de butuci din cămin, şi lucram cu un fel de înfrigurare, de ardoare. Veneam în contact direct cu istoria, istoria vie, nu aceea de a doua sau a treia mînă, carc mi se oferea, distilată, după un anumit program, de către biblioteca de la Sorbona. l>a drept vorbind, la seaca erudiţie din creierul meu se adăugau acum fumurile unui straniu romantism, în faţa ochilor mei juca curtea de Hanovra, fantasmagorică şi crudă : Ernest August, silen politic; Georg Ludovic, desfrînat şi mărginit ; contesa de Platen, redutabilă Messa- lină, care, cu toate acestea, fusese, fără îndoială frumoasă şi atrăgătoare ; Koenigsmark, aventurierul brunet cu tu- nica sa scurtă, roz-aurie, pătată de sînge, şi mai ales Sofia- Dorothea, blondă, zveltă şi pură, în brocartele de argint pe care le purta în ziua nunţii sale.

De argint, aşa o fi ? Asta-i istorie, descripţie livrească. Eu, însă, mi-o închipuiam mult mai frumoasă, şi mai reală, într-o altă rochie, o rochie pe care am mai văzut-o. O rochie de catifea verde !

Era pe la sfîrşitul iernii, o iarnă care începuse să dea în primăvară. Prin fereastra întredeschisă — ca şemirieul să tragă mai bine — intrau pale de aer, aproape nişte efluvii. Simţeam crengile descărnate ale copacilor, negre în beznă, cum se înmlădiau aşteptînd mugurii de mîine.

Atunci, prietene, dragul meu prieten — cînd moartea pîndeşte din toate părţile, îţi pot mărturisi aceste nebunii care constituie preţul şi onoarea vieţii unor oameni ca noi — fascinat de amintirea frumosului aventurier asasinat şi a frumoasei regine moarte, mînat de un instinct a cărui siguranţă am înţeles-o mai tîrziu, am deschis, cu inima palpitîndă, uşa camerei mele. Coridorul era scufundat în beznă. Scara veche serîşnca sub paşii mei. Am văzut adesea, în sala de onoare, pîlpîind lanterna paznicului. Ce-aş fi putut răspunde, te întreb, dacă cineva s-ar fi răstit la mine ?

Uşa deschisă spre parc era un mare dreptunghi de un albastru crud, în care tremura, la mijloc, misterioasa Ca-siopeea. Strecurîndu-

KOEN1GSMARK

mă pe lîngă peluzele
bătute de lună,
ascunzîndu-mă în
romburile de umbră
ale tiselor, mergeam. O
fereastră strălucea în
partea centrală a
palatului ; ce tîrziu
lucra marele duce
Frederic August

!Totul era întunecat în aripa stingă. Dar ajungînd la extremitatea clădirii, Şi lipindu-mă de zid, .ştiam bine că nici acolo nu doarme toată lumea.

încă nu venise primăvara. Dar simţeai, realmente, că privighetoarea se pregăteşte să cînte. Trandafirie şi longitudinală, o dîră luminoasă se întindea, subţire, pe prun- dişul greblat, dînd şi aici în vileag o fereastra luminată, împovărată de draperii, voalată de perdele.

Privighetoarea nu cînta încă în parcul francez, construit în accastă Germanic, unde mă minase destinul. Dar, din partea cealaltă a ferestrei, venea un vaiet, vibrant, răscolitor, întrerupt prin intervale de tăcere nejustificate, care îmi torturau nervii cu cele mai ciudate presupuneri, un vaiet lent şi molatic răzbea din interiorul palatului pînă în inima mea... cînta la vioară domnişoara Melusina de Graffenfrietl ; îi cînta stăpînei sale acele cîntece de leagăn ale lui Schumann, de care niciodată nu te poţi tămădui.V

CEA MAI GROZAVĂ compilaţie geografică din lume şi, trebuie s-o mărturisesc, cea mai preţioasă este *Peter- mans Mittheilungen*[1]. *Analele de geografie* ale noastre nu sînt decît o palidă reproducere a lor. Ruşii au un admirabil geograf : pe Voikov. Noi îl avem pe Vidai de La Blaehe, a cărui prefaţă la *Istoria Franţei* a lui Lavisse este o capodoperă. Dar ei sînt unilaterali. N-au îmbrăţişat toi. *Petermanns Mittheilungen* te deconcertează prin documentaţia lor universală. Profesorii mei de la Sorbona ■— nu voi cila numele lor, cred că s-ar simţi jenaţi astăzi — mi-au afirmat de zeci

1 **Este vorba despre comunicările institutului german Perthes, publicate de geograful german** *August Henrich Petermann* **(1822— 1878).**

de ori că nu se poate face nici un progres serios în geografie fără ajutorul acestui solid aparat ştiinţific.

Nu vreau să exagerez valoarea învăţăturii pe care i-am dat-o elevului meu, sau largul ei caracter, făcîndu-te să crezi că pregăteam fiecare lecţie, servindu-mă de *Mittheilungen*. Dar ori de eîteori aveam motive să insist asupra cutărui sau eutărui puncl, nu uitam să recurg la preţioasa colecţie.

Astfel am apelai la ajutorul ei eînci trebuia să-i vorbesc ducelui moştenitor despre o problemă cu deosebire la ordinea zilei, aceea a Camerunului şi a recentelor cuceriri germane în Congo. Trecuseră aproape trei ani de cînd celebrul tratat încheiat în urma tratativelor Cambon- Kiderlen-Waeehter adusese imperiului faimosul *cioc de raţă* şi regiunea Togoland. Mi se părea foarte firesc să acord o importanţă mai mare regiunii pentru care Kaise- rul bătuse cu atîta străşnicie cu pumnul în masa diplomatică.

Niciodată n-am să uit ziua ceea. Era luni 2 martie. **Se** vor împlini în curînd opt luni.

După ce-am consultat tabla de materii a acelor *Mittheі- lungen,* am reţinut titlurile şi colele a şase articole cu privire la Camerun şi Congo. Al doilea, pe care l-am notat, semnat de profesorul I-leidschiitz, de la Universitatea din Berlin, era consacrat căilor de pătrundere (naturale şi artificiale).

Punînd pe biroul din bibliotecă volumul care conţinea articolul, mă pregăteam să iau notiţe.

Pe cînd deschideam cartea la pagina cu articolul în chestiune, o hîrtie scăpă dintre file şi căzu jos.

Era o foaie îngălbenită, împăturită în patru, acoperită cu un scris ascuţit, des şi voluntar, în limba germană, şi cu caractere latine. Nici o semnătură. Nici n-aveam nevoie de semnătură, ghicisem imediat despre ce era vorba şi al cui scris era.

Cuprindea un adevărat plan de călătorie într-una din regiunile cele mai pustii ale Congoului, de-a lungul prea- celebrului rîu Sangha. Itinerariile erau stabilite cu grijă, mulţumită informaţiilor scoase din articolul profesorului Heidschütz, care, nu mă înşelasem, dădea asupra acestei regiuni cele mai recente precizări :

drumuri practicabile, vaduri, mijloacele pentru o călătorie de explorare a ţării, şi asta de la debarcarea la Libreville pînă la reîmbarcare. Fiecare,haltă fusese reperată: Ouesso, două zile, post francez,' apă, hamali ; Manna, o zi, hamali ; Glegle pe N'Sagha, pirogé, etc.

Mă apucă o surdă bucurie. Întîmplarea îmi pusese în mînă planul întocmit de însuşi marele duce Rudolf cu privire la călătoria sa de studii, în cursul căreia avea să-l doboare boala. Nu era, o simţeam eu, bucuria istoricului care descopere un document ciudat, o dovadă incontestabilă — avînd în vedere calitatea exploratorului — a premeditării loviturii de la Agadir. Ah ! preocupările mele istorice, ce departe erau de mine în clipele acelea ! Nu mă înhămasem la toate lucrările pe care le făcusem de la faimoasa serbare, cînd marea ducesă m-a făcut să sufăr un afront, observat de toată lumea — după cum mi s-a părut — de cît din necaz, ştiam eu bine !

Pentru a înţelege cum trebuie natura sentimentelor care mă asaltau în timp ce descifram în amănunţime preţioasa ijiriie. e ncec-sar să-ţi vorbesc mai întîi despre fanteziile pe care imaginaţia mea nu încetase să le scornească din acea clipă. în zadar voiam s-o urăsc pe marea ducesă : nu eram în stare. Efortul acesta nu servea decît să-mi aţiţe şi mai mult dorinţa de a mă apropia de ea, de a mă remarca în ochii ei, de a o convinge că nu doream altceva decît să-i dovedesc devotamentul meu. Să mă devotez ei ! Te întreb şi pe dumneata, ce mă îmboldea să cred că această femeie minunată şi orgolioasă avea nevoie de obscurul meu devotament ?... Imaginaţia mea o luase razna, L-a drept vorbind, nu se învîrtea chiar în gol. îţi închipui, desigur, că în lungile mele nopţi singuratice, aveam tot timpul să mă gîndesc la sfaturile unui bărbat atît ele ponderat ca domnul Thierry. Şi ce amploare le-am dat ! Mă simţeam înconjurat de mistere. Ştiam, aşa cum te şLiu pe dumneata, acum, alături, în umbră, că neliniştea care mă cuprindea adeseori era cauzată de presimţirea unei drame. Cercetările melc, nopţile mele consacrate întunecatei istorii a familiei Koenigsmark n-au făcut decît să mă tulbure şi mai mult. Ai să-mi spui că asta-i romantism, că sînt fantasmele unei minţi exaltate de o

muncă solitară şi, poate, de un sentimenl prea copleşitor. Ai avea dreptate să gîndeşti astfel, clacă evenimentele n-ar fi venit să justifice exaltarea mea.

Oricum, dragul meu, înainte de a fi descoperit planul marelui duce Rudolf, ajunsesem să-mi făuresc un roman potrivit sensibilităţii mele. Pe marele duce Frederic August, atît de corect şi atît de binevoitor cu mine, mi-l închipuiam ca un călău al soţiei sale, adorabila mare ducesă: frumuseţea ei mă făcea profund nedrept. MăKOENlGSMAltK

silea să atribui omului căruia îi datoram situaţia mea de atunci, care avea, desigur, avantajele ei, nişte crime imaginare, în timp ce-i ridicam în inima mea un piedestal femeii care şi-a arătat în public dispreţul faţă de mine şi, care, de atunci, de cîte ori aş fi avut ocazia să-i vorbesc, nu-mi dădea nici o importanţă. „Ce aer de martiră are — îmi ziceam eu, în clipele mele de rece luciditate — această femeie indiferentă, care-şi petrece nopţile făcînd muzică împreună cu Melusina ei, iar în timpul zilei călăreşte, vin cază împreună cu mărunţelul ei husar roşu, cu Hagen ăla... Poftim, nu sare în ochi că cine e de plîns şi merită a fi iubit este marele duce ! Ah I eu n-aş avea răbdarea ;ui !"

Zadarnic încercam să-mi păstrez calmul, să uit... O clipă după aceea, întoreîndu-mă la scumpele mele himere, mi-o închipuiam pe Aurora de Lautenburg aşteptînd de La reacţiile sălbatice ale calului, de la vînătoare, de la muzică, de la orice, alinarea durerii pricinuite de dispariţia primului ei soţ, un bărbat frumos, viteaz, care o iubea, pe care ea îl adora, desigur... şi gelozia pe care o zămisleau visările acestea mi-o făcea şi mai dragă.

Degeaba rezulta din unele convorbiri fragilitatea visurilor mele ; doamna von Wendel, cu ura ei ascunsă împotriva marii ducese, mi-a vorbit, suspinînd, de bietul mare duce Rudolf, care a fost atît de nefericit: eram hotărît să nu iau în seamă nimic care putea zdruncina eşafodajul făurit de închipuirea mea.

Poţi să mă iei drept nebun ! Să zicem că am fost nebun, oricum aş fi fost, înţelege, te rog, înfrigurarea cu care m-am urcat în camera mea, după ce am pus la loc volumul din *Mittheilungen* şi am vîrît în portmoneu preţioasa hîrtie.

Sesam, deschide-te ! Eram prin urmare în posesia cheii misterioase, care-mi va permite să mă introduc la marea ducesă, să-i înving resentimentele. „Văzînd rineiu- rile scrise de mîna soţului ei preaiubit,

va înţelege că acel care le-a descoperit şi i le aduce nu merită indiferenţa arătată pînă atunci. Poate că-şi va ccre iertare... Şi în cazul acesta, voi opri cu energie cuvintele de scuză de pe buzele ei. Şi va fi şi mai mirată eă s-a putut purta cu mine aşa cum s-a purtat."

De două ori am rupt şi-am aruncat în foc scrisoarea începută, care trebuia să însoţească documentul. Prima nu mi se părea destul de respectuoasă, cealaltă prea pătrunsă de importanţa descoperirii. În cele din urmă, m-am oprit la un text cît se poate de simplu : *Doamnă,*

Intîmplarea m-a făcut să descopăr un document care nu s-ar putea să nu intereseze pe alteţa-voastră. Permiteţi-mi să vi-l remit în plicul acesta, ca o dovadă a respectidui şi a devotamentului pe care vi le poartă umilul servitor al alteţei-voastre.

Mă gîndeam să încredinţez plicul, împreună cu vreo două cuvinte explicative, domnişoarei de Graffenfried, care s-a purtat totdeauna faţă de mine cu cea mai măgulitoare amabilitate. S-a întîmplat un lucru neplăcut : Melusina tocmai era plecată ; a trebuit să las documentul în mîinile unei bătrîne cameriste ruse, pe jumătate idioată. Bătrîna l-a primit cu suspiciune şi a dispărut, bolborosind cuvinte neinteligibile.

M-am întors apoi acasă. înfrigurarea s-a risipit. Ajunsesem chiar să-mi fac oarecare încriminări cu privire la demersul meu. Ce noimă avea ? De ce mă amestecam eu ? Nu eram departe, cred, de dorinţa ca bătrîna rusoaică să fie şi mai idioată de cît îmi păruse şi să-mi rătăcească scrisoarea.

Răsunară paşi pe coridor. Cineva bătu la uşă. Intră Ludwig.

— Să mă scuze domnul profesor. întreabă cineva de domnul profesor.

Se dădu la o parte şi lăsă să intre un lacheu. Credeam că am să cad jos, cînd am recunoscut livreaua în albastru şi aur a marii-ducese.

— Dacă domnul profesor binevoieşte să mă însoţească, mă invită el.

Zăpăcit de efectul atît de rapid al demersului meu, îl urmai fără să-mi iau măcar pălăria.

Trecurăm parcul de-a curmezişul. Unde mă ducea ? Ajunserăm la grădina engleză pe unde coborîrăm. Mergeam de-a lungul rîului Melna, purpuriu între sălcii, acum, la apusul soarelui.

Dintr-un tufiş de castani, se auzi o împuşcătură. Mi se păru eă aud fremătînd crengile, parcă s-ar fi prăbuşit o păsărică.

— Dacă domnul profesor binevoieşte să intre.

Mă găsii într-un fel de cameră, construită din verdeaţă. Cu puşca încă fumegîndă în mînă, marea ducesă sLătea în picioare.

— Iertaţi-mă, domnule, mă distram trăgînd în sturzi, mi se adresă ea.

Şi, cu un gest, îl concedie pe lacheu.

Eram singur cu regina visurilor mele. Ştiusem că va veni şi această întîlnire, dar niciodată n-aş fi prevăzut că va avea loc sub această boltă de verdeaţă pe lîngă care trecusem de atîlea ori, cînd mă plimbam, fără a bănui măcar existenţa ei.

Preţ de cîteva secunde ea mă privi stăruitor, în tăcere. Emoţia mea era mai presus de orice ţi-aş putea spune. Abia mai tîrziu, mult mai tîrziu am înţeles cît de mult mi-a folosit. Un interlocutor care tremură în halul acesta nu poate fi un adversar.

Cu glasul blînd, atît de blînd că n-o recunoşteam, îmi spuse, zîmbind, în cele din urmă.

— Vă mulţumesc, domnule Vignerte, pentru comunicarea dumneavoastră. Aţi avut dreptate cînd v-aţi gîndit că nici o amintire de la răposatul mare duce Rudolf n-ar putea să-mi fie indiferentă. Şi adăugă : Aţi putea să-mi spuneţi cum a ajuns această hîrtie în mîinile dumneavoastră ?

îi povestii în amănunţime cum am descoperit-o. Trebuia să fi fost atîta emoţie şi candoare în povestirea mea, că o văzui impresionată.

— Domnule, îmi răspunse ea — şi cuvintele ei erau fio o blîndeţe fără margini —clacă, aşa cum sper, sîntem sortiţi să ne cunoaştem mai bine, sînt sigură că pînă la urmă n-o să-mi mai purtaţi pică pentru comportarea mea cam dură faţă de dumneavoastră ; nu, să nu protestaţi ! Voit m-am purtat astfel. Indiferenţa

femeilor e totdeauna simulată. Să ştiţi că, pentru a mă înţelege, trebuie să cunoaşteţi unele lucruri, care vă sînt absolut necunoscute.

Undo erau frumoasele proteste cu care-mi făgăduisem să răspund la accsto cuvinte, pe care, totuşi, le prevăzusem ?

— Tot mai lucraţi alît ele mult, domnule Vignerte ? mă întrebă Aurora cu un zîmbet care nu era lipsit de o dulce ironie.

— Doamnă... bolborosii eu, profund răscolit.

— A ! n-am pretenţia să vă smulg serenisimului dumneavoastră elev. Dar îmi amintesc totuşi că marele duce, adueîndu-vă aici, avusese amabila intenţie să vă împrumute din cînd în cînd mie. Nu pot decît să-mi reproşez că nu am profitat încă pînă azi de această atenţie.

îndoiala în care mă aflam, neştiind dacă vorbea serios, mă ţin tuia locului; îmi pierise glasul.

Ea mă întrebă :

— Ştiţi să jucaţi bridge ?

•—■ Dumnezeule, ştiu puţin, mă bîlbîii eu, blagoslovi n- du-i pe Kessel şi pe bătrînul colonel Wendel c-arora le datoram recenta mea iniţiere în bridge...

— Ei bine, dragă domnule, jucăm bridge în fiecare seară, domnişoara do Graffonfried, locotenentul von Hagen şi cu mine. Veţi fi al patrulea. îmi aduceţi un serviciu mult mai mare dec-ît vă închipuiţi, zise ea zîmbind. E inutil să mai adaug că veţi putea veni oricînd doriţi. Continuă : Mi s-a spus că aveţi cîtcva cărţi franţuzeşti din cele mai interesante. Citesc destul de mult ; mi-ar face plăcere să le cunosc, dacă, totuşi, n-aş priva-o prea mult pe buna doanmă von Wendel.

Am simţit că-mi ard obrajii.

— Prin urmare ne-am înţeles, spuse ea, fără să-mi fi observat roşeaţa. Veniţi cînd doriţi, domnule Vignerto, dar dacă, adresîndu-vă o nouă rugăminte, v-aş dovedi prin asta încă o dată recunoştinţa mea, permiteţi-mi să vă spun că aş fi fericită să poftiţi astă seară pe la ora nouă jumătate.

Mă înclinai şi eram gata să mă retrag, cînd ea îmi făcu semn să mă apropii :

— Domnule, îmi spuse ea, încet, cu voce gravă, e de la sine înţeles că tot ceea ce priveşte asta rămîne între noi.

Şi îmi arătă scrisoarea mea, pe care o scosese din- tr-un buzunar al jachetei sale negre, cu pulpane mari.

Mă mai înclinai o dată.

— Atunci, pe diseară, domnule Vignerte, şi dacă vreţi să atingeţi culmea amabilităţii, încercaţi să faceţi cît mai puţin zgomot la plecare ca să nu speriaţi sturzii...

M-am întors la palat, făcînd un ocol de-a lungul Mel- nei. Un pescăruş venea şi se întorcea în zbor razant pe apa violetă. Avea culoarea smaraldului pe care-l zărisem la degetul palid al Aurorei de Lautenburg-Detmold, în timp ce-mi vorbea.

Masa de bridge a marii ducese era instalată la primul etaj, într-un ciudat salonaş *Louis XV.* Două tablouri de Boucher, unul de Largilliere şi un admirabil Watteau erau obiectele cele mai valoroase. Şi pretutindeni flori, mormane de flori.

La gîndul că va veni şi Hagen, îmi făcusem un punct de onoare de a riu sosi eu cel dintîi. De fapt, era ora zece fără un sfert cînd am bătut la uşa care da la apartamentele Aurorei de Lautenburg.

Melusina îmi deschise uşa.

— Ce fericită sînt ! murmură amabila fată dîndu- mi . mîna.

Marea ducesă mă primi cu un surîs, invitindu-mă să iau loc la masa unde stătea ea şi Ilagen.Husarul roşu îmi părea într-o foarte proastă dispoziţie. Constatarea aceasta mă făcu să mă simt cît se poate d-.? bine şi, tot timpul cît a ţinut partida, am avut faţă de el cele mai delicate atenţii.

Aurora de Lautenburg avea un fel de tunică din mătase neagră, tivită, la guler şi la mîneci, cu blană de şin- şila, larg decoltată, toată garnisită cu găitane de aur. O reţea filigranată de aur îi strîngea enormul păr roşeai

Nepăsăloare şi îndrăzneaţă la joc, cîştiga aproape totdeauna, şi nu pierdea niciodată un *contra.* Şi Melusina juca bine. Eu făceam nişte greşeli colosale, tăind cărţile cele mai bune, dar terminînd, cu toată placiditatea mi*a, prin a cîştiga.

încercam o bucurie fără margini cînd mă gîndeam că, dacă marca ducesă n-ar fi fost de faţă, Hagen mi-ar fi aruncat de cîteva ori cărţile în obraz.

Sună ora unsprezece şi prima mea partidă luă sîîrşit. Marea ducesă se ridică.

— Drăguţule, spuse ea pe un ton familiar lui Hagen, cărţile au să te nenorocească. Eu n-am uitat că mîine-di- mineaţa ai inspecţia generalului Hildensteln şi că trebuie să fii în picioare La ora şase dimineaţa. Adăugă : Să nu-ţi mai fie teamă că ai să ne laşi singure, pe Melusina şi pe mine. Domnul Vignerte va fi a-tît de amabil să ne ţină companie. Hai, du-te La culcare.

Şi cu un aer matern îi oferi sabia. El şi-o încinse, arun- cîndu-mi o privire plină de ură pe care mă făcui că n-o observ.

Melusina de Graffenfried zîmbea, cu veşnicul său zîmbet pierdut pe buze.

— Să trecem la mine, vreţi ? întrebă Aurora. Domnule Vignerle, luaţi şi cărţile pe oare mi le-aţi adus.

Conform preceptelor stabilite de Edgar Poe în a sa *Psihologia mobilării,* camera marii ducese avea o formă rotundă. Un glob mare violet, fixat în plafon, răspîndea o lumină difuză, fără umbre.

Pe pereţi cîteva gravuri de Burne-Jones, Constable şi Gustave Moreau.

Camera era plină de flori, blănuri şi pietre preţioase, trei lucruri cărora le acordam o deosebită preferinţă.

Florile se revărsau din toate părţile şi mi-a trebuit mai bine de cinci minute ca să mă obişnuiesc cu parfumurile lcrr violente. Apoi, mă cuprinse o dulce toropeală, şi abia putui să le disting.

Erau, fireşte, trandafiri şi crini. Dar pe această canava sublimă, flora de la Ciornaia şi a Caucazului brodase variaţiile cele mai neaşteptate.

Coada-mielului din Mongolia lăsa să-i atîrne de-a lungul pereţilor ciorchinii lungi de aproape un metru. Diocul trandafiriu umplea mesele cu jerbele lui mirosind a mosc. Pasiflora albăstrie care uimeşte primăvara ţărmurile dezolate ale mării Arai, tuberoza din Erevan, sipica cărămizie, enorma garoafă multicoloră, inărita, balsemina şi cernuşca, ciuboţica cucului din Kazbec, margareta roşie din cheile Darialului, imortela din Coihida, în care se pi- tuleşte mititica pasăre verde asfir, toate aceste flori cunoscute şi necunoscute la noi, aduceau în camera jilavă o primăvară eternă.

Privirile mele se opriră mai ales la irişii de un violet aproape negru şi un parfum excesiv.

Marea ducesă mă observă şi surise :

— Sînt florile mele preferate. Sînt surorile acelora pe care le culegeam, cînd eram mică, pe malurile Volgăi.

Aşezîndu-se pe patul ei, larg şi jos, acoperit de două piei de urs alb,, părul ei enorm, blond, scăpînd din strîn- soarea reţelei, pe care şi-o scosese, se revărsă pe blana albă.

La picioarele ei, stătea Melusina, pe o blană de tigru, cu cotul pe uriaşul craniu al sălbăticiunii şi acorda un fel de *guzla*, scoţînd nişte acorduri plîngăreţe şi surde.

Marea ducesă îşi scoase, una cîte una, bijuteriile, pu- nîndu-le pe măsuţele din jurul ei, la întîmplare. Pe un scrin cu placă de onyx verde, pictat ca

o cutie persană, recunoscui diadema barbară pe oare o purtase în ziua sărbătoririi regimentului 7 husari. Alături, se afla o altă diademă, mai grea încă, împodobită cu safire.

Pe blănurile aşternute pe jos era un furnicai*, ca nişte cărăbuşi;şi buburuzi, de mici bijuterii Lnandafirii şi verzi, de origine aim-eană. Un colier mar? de chihlimbar *şi* tur- coaze, în formă de mătănii, atîraa ia capul patului şi, deasupra lui, într-o nişă mică şi intime cată, era o icoană albastră şi aurie în faţa căreia strălucea o candelă.

Două c-upc mari do argint, dumnezeieşte cizelate, stăteau aproape de marea duccsă. înir-una erau nişte petale ofilite, în cealaltă o infinitate de pietricele preţioase brute. Ea îşi cufunda mîna în cupă şi lăsa să curgă apoi, ca- un pumn de nisip adunat pe malul mării, ploaia surdă şi seîn- teietoare de perle şi oorindoni, de agate albicioase, de acvamarine, de cristal! de sardonix şi peri do t...

O, margrafă de Lautenburg, în ochii mei ai devenit iar prinţesa tătară, zîna orientală, zeiţă ieşită din valurile misterioase ale Volgăi.

Ea mă rugă să-i povestesc în ce împrejurări am ajuns la Lautenburg. Cunoştea oarecare amănunte de la Marcais, (iar văzîncl zîmbetul eare-i însoţea întrebarea, .am înţeles ce caz făcea do perspicacitatea acestui diplomat.

îmi cerea să-i spun povestea vieţii mele. îi satis făcui porunca şi-i vorbii cu cea mai mare simplitate pasibilă. Simţind că o interesează şi că-i dispusă să mă ascult«, nu mă putui opri să nu-i mărturisesc, la urină, ou emoţie, chinurile pe. care mi le pricinuise; la prima noastră în- tîlnire-; tocmai mie, care, de cum o zărisem, nu mai aveam altă dorinţă în inima mea decît aceea de a-i fi ei pe plac..

Ou ochii. închişi, suflînd spre plafon volutele fumului de ţigară, Mciusina cie GnatfenMcd dădea aprobator din cap.

—• Să uităm, vă rog, toate astea, domnule Vigncrte, şi daţi-mi mîna, spuse marea ducesă.

Adresm-du-se apoi Melusinei în limba rusă — neştiind că şi eu cunoşfeem puţin limba ei maitemă, îi zise :
— Nici el n-o să mă bage la *Kirchhavş.*
Domnişoara de Graffenfried dădu din cap, parcă i-ar fi răspuns : Nu v-am spus eu ?
— Melusina, porunci marea ducesă, aprinde samovarul.
În timp ce tînăua fată aşeza ceştfie în jurul masivului turn de aramă roşie, în care bolborosea apa, Aurora se ridică şi deschise un scrin mic. Îmi făcu semn să mă apropii.
— Cunoaşteţi scrisul acesta ? mă întrebă ea, întfctzîn- du-mi o scrisoare.
Ocrcetai hîrtia. Nu văzusem niciodată scrLsud aribtat.
— E al răposatului mare duce Rudoif, îmi spus«[1] ca scurt: •
Mirarea mea atinse .stupefacţia. Ea nu se putu opri să nu zâmbească.
— În cazul acesta, doamnă, iertaţi-mă, nu mai înţeleg nimic. A cui este hîrtia pe care v-am romis-o, căreia îi datorez...
— Linişti ţi-vă, .liiiişti.ţi-vă, domnule Vigncrte. Iiîrtia căreia îi datoraţi stima mea şi, chiar de .pe acum, prietenia mea, hîrtia aceasta n-a fost scrisă de răposatul mare duce, soţul meu. Dar ¡ruu-i lipsită de valoare pentru mine. Cine ştie, .poate că, aşa, are o valoare şi mai mare.
În timp ©e vorbea, desfăcu documentul.
— Văd aici un nome : Sangha, spuse ea. Ştiţi ce înseamnă ?
— Da. de azi-dimineaţă : e un neînsemnat tîrguşor din Camerun, ultimul poat german; la zeee leghe de fortul Flatters, primul post francez,
— Aşa e, spuse, şi eeea ce se pare că n-aţi .aflat încă, în tîrgfuşorul aa6la oropsit a murit de insolaţie, la 10 mai 1911, marele duce Rudoif. Unde a şi fast înmormintat. Aşa încît, înţelegeţi emoţia mea ririd am citit pe lista etapelor, pe care urma să le parcurgă în călătoria sa. numele acelei etape unde s-a oprit pentru totdeauna.

— l)ai- a cui e lista' ? Cine a făcut-o ?Un prieten! răspunse mare-a ducesă. Tovarăşul credincios de drum al marelui duce. Acela care i-a salvat viaţa, de două ori, în Congo. Acela care, neputîndu-l salva de boală, a stat de veghe lîngă el ipînă la sfîrşit şi i-a dat ultimele onoruri.

— Şi se numeşte ? întrebai eu.

— Baronul Ulrich von Boose.

Scos ei un ţipăt.

Boose, el a fost !

Marea ducesă se ridică, ţeapănă, puţin palidă. La picioarele ei, Melusina încetă să mai ciupească ghitara, care zăcea pe covor.

•— Domnule, ce vreţi să spuneţi ? întrebă Aurora de Lautenburg. Explicaţi-vă, vă rog.

Dar eu, recăpătîndu-mi puţin sângele rece, avui conştiinţa vagă că am comis o greşeală. încercai să schimb vorba.

Marea ducesă nu se lăsă înşelată :

— L-aţi c-unoscut pe domnul von Boose ?

— Doamnă, mă bîlbîii eu, scuzaţi-mă. într-adevăr, nu ştiu dacă trebuie, dacă pot...

— Ce nu trebuie, ce nu puteţi ?

Blestemai exclamaţia stîngace şi prematură care risca să compromită într-o secundă două luni de muncă răbdătoare pentru apropierea noastră. înnebunit, căutînd un sprijin, ochii mei se opriră pe Melusina.

Marea ducesă păru că se înşală asupra sensului privirilor mele.

— Domnule, îmi spuse ea, domnişoara de Graffen- fried este prietena mea şi aflaţi că eu n-am nici un secrct pentru acei cărora le-am acordat o dată titlul acesta. Puteţi vorbi în faţa ei, şi chiar vă rog.

Era indiscutabil că mă soma să vorbesc. Bîlbîindu-mă ca acei care nu au de spus decît lucruri vagi, i-am redat, cînd mai bine, cînd mai rău, convorbirea mea cu domnul Thierry, în cursul căreia am auzit pentru prima oară vorbindu-se de baronul von Boose.

O cută brăzdă fruntea Aurorei de Lautenburg.

— înţeleg, murmură ea în sfîrşit, sau, mai degrabă, cred că înţeleg, eu toate reticenţele din povestirea dumneavoastră.

Ea reflectă o clipă, apoi îmi spuse, după ce-şi reciş- tigase tot calmul :

— Asta e o dovadă, dragă domnule, că trebuie să vă feriţi de presupuneri pripite. Nu ştiu unde a găsit domnul Thierry poveştile astea cu care v-a împuiat urechile. Dacă e un istorie conştiincios, după cum afirmaţi, ar fi fost mult mai circumspect, gîndesc eu, dacă ar fi avut în mînă asta şi asta.

Şi îmi întinse scrisoarea de adineauri, la care mai adăugase şi o alta,

—■ Sînt două dintre ultimele scrisori, care mi-au fost trimise din Congo de către marele duce Rudolf, îmi explică ea. în prima îmi spune cum a fost salvat de către Ulrich von Boose de un bivol care-i spintecase burta calului, şi în cea de-a doua, cum acelaşi Boose l-a smuls din mîinile a cinci sau şase indigeni, ferindu-l de o cumplită primejdie la care era expus.

Mă privea cu un zîmbet pe buze, în timp ce eu citeam pasagiile pe care le subliniase ea.

Puţin cam plouat, mă înclinai.

Băurăm ceştile cu ceai foarte tare, turnat de Melusina, în care înotau coji de chitră. Apoi sărutai mîna marii ducese şi strînsei mîna Melusinei.

— La revedere, prietene, pe mîine, îmi spuse Aurora.

M-am înapoiat acasă prin parc, după ce zărisem, cînd
am ieşit, o umbră, care mi se păru a fi a lui Hagen.

O împuşcătură şi apoi încă una răsunară în tăcerea nopţii luminoase. Ciulirăm urechile. Alta nu se mai auzi. Vignerte ridică din umeri.

— *Vreo santinelă înnebunită de spaimă.*

— *Îmi împrumuţi lanterna ? mă întrebă el. După ce-o aprinse, îmi întinse două liirtii.*

— *Ce-i asta ? îl întrebai.*

— *Prima, îmi răspunse, este o scrisoare adresată Aurorei de Lautenburg de către marele duce Rudolf. Şi cealaltă e documentul redactat de domnul von Boose, care mi-a dat posibilitatea, după cum ţi-am*

povestit adineaori, să mă bucur de consideraţia marii ducese. Ar fi bine, adăugă el, s:ă nu te laşi în voia închipuirii, să nu crezi că visezi, ascultîndu-mă. Nu pierde contactul cu realitatea.

Mă uitai avid la cele două hîrtii: una acoperită cu scrisul energic şi apăsat aî lui Boose, cealaltă plină de acele caractere alungite, feminine care denotă o natură înclinată mai puţin spre acţiune şi mai mult spre visare. Scrisoarea marelui duce german, care se odihnea în clipa aceea dincolo de mări şi ţări, în huma calcaroasă a Con- goului, între liniile roşii ale tropicelor, scrisoarea aceasta mă emoţiona nespus de mult. Ţinînd-o în mînă, îmi evoca pe aceea căreia îi fusese adresată cu o precizie de necrezut. Aurora de Lautenburg era lîngă noi. Mi se părea că o cunosc de mult.

Vignerte stinse lanterna şi dreptunghiul de cer nocturn reapăru. îi dădui înapoi hîrtiile. El continuă:

Vorbind de *Scrisorile lui Dupuis şi Cotonet,* BruneLiere a spus că ele denotă mai puţin spirit şi mai mult dorinţa de a-l avea. Lucrul e aproape tot atît de adevărat şi despre celelalte lucrări ale lui Musset. Nimic nu te poate face să înţelegi mai bine, prin contrast, ce farmec avea conversaţia marii ducese. Această femeie orgolioasă era totdeauna ea însăşi. Şi cum era o fiinţă excepţională, ceea ce spunea era totdeauna excepţional. Era îndrăzneaţă în aprecieri, niciodată pretenţioasă, niciodată livrescă ; în vorbele ei nu răsuna niciodată ecoul „unor cărţi trîntite jos".

Simţea aversiune faţă de orice banalitate întocmai ca pisica pentru fiertura de ierburi.

Necunoscîndu-i gusturile şi cunoştinţele, îi adusesem în ajun trei cărţi : *Călătoria condotierului, Extaze* şi *Evocări.*

— A doua zi mi le dădu înapoi.Le-am citit pe toate, îmi spuse ea. Dar nu le-aţi ales rău. Văd că vă place poezia.

Pe o sofa erau aruncate nişte cărţi. Luă una şi mi-o întinse.

— E *Revista Caucazului,* apare la Tiflis. Există mai multă frumuseţe în paginile acestea stîngace, în aceste naive povestiri de călătorie pe tărîmuri nemuritoare, de- cît în céa mai mare parte a poeţilor voştri de astăzi. E marele izvor la care vor veni să se adape poeţii de mîiiie. Şi continuă : Shakespeare c mort de trei secole ; bărăganul, invadat Odinioară de bălării, unde l-a văzut pe Macbeth, a fost curăţat de ierburi şi acum e plin de uzine. Comis- voiajorii do pe aici i-au luat locul lui Don Quijote în Spania. În Italia, Carducci se manifestă ca un Ilugo imbecil. Peisajele voastre emoţionante, ca şi cele din Elveţia, au devenit puncte de atracţie pentru turişti. Dar la poalele tuturor piscurilor de munte de la voi se aude zbîrnîi- tul ruletei.

Suarès, a cărui carte mi-aţi împrumutat-o, o simte, şi qînd vorbeşte de Dostoïevski al nostru, se întrece pe sine. L-aş pofti puţin la cheile Darialului. Sînt foarte sigură că •le-ar prefera cheilor Ebrului sau ale Duroului. ale căror imagini se văd în cromolitografiile din toate gările.

Doamna de Noailles este fără îndoială cea mai mare poetă a voastră. Dar de ce vă încăpăţînaţi să spuneţi că-i grecoaică ?! Ea nu-i mai grecoaică decît Ariana Bachusu- lui indian sau Medeca din Circasia. Ea datorează ce are mai bun Armoniei şi Persiei, care sînt ţări ale noastre. Grecoaică ! mă faceţi să rîd ! N-aţi văzut-o niciodată ? Am dejunai o dată cu ea la Evian. Pot să vă spun că mi-a plăcut, pentru eăw o femeie frumoasă şi rea. De un lucru sînt sigură : că nu seamănă a grecoaică. Există la noi o pasăre, căreia i se zice stăncuţă. E sălbatică, zboară sus de tot, şi muşcă. Are pene negre, albăstrui. E slabă şi nervoasă. Doamna de Noailles e o stăncuţă din ţara tătarilor şi nu o porumbiţă durdulie .şi greoaie din Egina.

— Dar asta ? o întrebai eu, întinzîndu-i cartea lui Renée Vivien.

— Despre asta, îmi răspunse ea, sărutînd cartea, n-am să-ţi pot vorbi cum trebuie, pentru că o ador.

Eram nebun de bucurie, aseultînd-o pe femeia admirată cu fervoare, cu patimă, diseutînd într-un cadru care corespundea idealului meu de lux, despre lucrurile care-mi sînt cele mai scumpc pe lume. I-am spus-o. în cuvinte simple, aşa cum ar trebui să procedăm întotdeauna.

Cred că vorbele melc au emoţionat-o. Punîndu-mi mîna pe umăr, a murmurat, nu-mi mai amintesc în ce limbă :

— Eşti drăguţ şi te iubesc mult. frăţioare.

Şi întorcîndu-se spre Melusina îi repetă cuvintele ruseşti din ajun :

— Nici el n-o să mă bage în *Kirchhaus*.

Apoi, cu vioiciunea ei obişnuită :

— Cred că te-am tutuit, prietene. Nu trebuie să-i dai vreo importanţă. Amestec puţin dialectele şi, la noi, se cam tutuieşte toată lumea, de la bietele animale credincioase pînă la ţar.

Se statornici apoi o lungă tăcere, întreruptă doar la intervale de cadenţa unei arii stranii care răsuna pe guzla Melusinei.

Într-o cupă fumega o tabletă de tămîic.

Ca să nu mă las prea impresionat, începui să întorc foile unei cărţi deschise de pe o măsuţă de lîngă mine.

— îţi place ? mă întrebă Aurora.

Era *Rcisebildcr*.

Şi eînd îi mărturisii cultul meu pentru Heine, îmi spuse :

— Ceea ce preţuiesc eu. înainte de toate, la un poet este o anumită calitate sufletoască. De aceea i-am îndrăgit pe Shelley şi Lamartino, şi de aceea Heine m-a dezgustat întotdeauna. A ! ştiu că acuma o să-mi vorbeşti de *Nordsee* şi altele. Ştiu mai bine decît oricinc cît îi datorez. Dar seamănă cu acel Deutz, care a vîndul-o pe ducesa dumneavoastră de Berry, şi-mi vine să iau un cleştişor ca să-i ofer, de la distanţă, admiraţia mea.

Luîndu-mi eartca din niîini. o răsfoi.

Cam ce oră era, nu ştiam. Deodată, prin fereastra deschisă în dosul perdelelor, se strecură puţin din acel aer rece carc precede zorii. Fumul de tămîie se aplecă într-o parte, ca o coloană gata să se răstoarne. Cufundată acum în *Reisebilder,* marea ducesă nu mai ştia ele nimic. Melusina îşi duse zîmbind un deget la buze şi mă conduse fără ca stăpîna ei să-şi fi dat seama că am ieşit.

Afară era frig. Azurul limpede al nopţii se tulbura la răsărit şi devenea pe încetul violet, apoi verde, şi la urmă galben. Mă aşezai pe o bancă, lîngă uşă, sub fereastra marii ducese, savurînd un fel de voioşie tristă, în acel loc, unde venisem atîtea nopţi numai pentru a fi ceva mai aproape de ea.

Atunci se auzi cîntînd un glas obosit, monoton, dar curat ca apa rece o torentului.

Era glasul marii ducese, intonînd o melodie în ritmul în care Melusina făcea să-i vibreze *guzla.* Nici o disonanţă în această fiinţă. Vocea ei era aidoma aceleia pe care o visasem.

Cînta romanţa lisei, cea mai frumoasă din *Reisebilder.* Şi, fiindcă vorbisem adineauri de ea, mi se părea că mă mai aflu parcă în camera ei.

Eu sînt prinţesa lisa şi locuiesc pe slînca lisensiein.
Vino cu mine în castel şi vom fi fericiţi.
Vreau să-ţi limpezesc mintea cu străveziile mele văluri.
Îţi vei uita durerile, sărmane tînăr, bolnav de grijii!
Aş vrea să te îmbrăţişez, să te strîng la piept, cum l-am strîns şi l-am îmbrăţişat
Pe iubitul împărat Henric, care e mort acum.
Morţii sînt morţi. Şi numai cei vii trăiesc.
Sînt frumoasă şi înfloritoare, inima mea rîde şi palpită.
Inima mea rîde şi palpită... Vino la mine, în palatul meu de cleştar :
Domnişoarele şi cavalerii mei dansează,
Ceata scutierilor se dedă veseliei.
Lungi rochii de mătase foşnesc, pinteni de aur sună
Piticii fac să răsune ţimbale, cintă la vioară şi suflă în corn.
*Dar ve tine, braţul mau te va înldnţui, aşa cum l-**a** înlănţuit pe Henric:*
Cu mlinile mele albe, îi astupam urechile,
cînd afară suna goarna.

Se lăsă o liniște adâncă. Apoi se iviră zorii zilei.

Pe cîiid îi predam elevului meu o lecție de istorie antică, intră deodată marele duce.

Ne făcu semn să ne așezăm, și mie să continui.

Îi vorbisem, în acea dimineață, ducelui Joachim, despre urmașii lui Alexandru, începînd de la luptele de stradă din Babilon, care se dăduseră între epigoni, pînă la bătălia dată la Curupedion, cînd, după înfrîngerea lili Lisi- mah, fu așezată dinastia lagizilor și a seleucizilor. încercasem a învia în fața tînărului meu prinț german marile și tragicele figuri ale lui Eumenes, șeful argyraspizilor, Polyperchon, Antipater, Antigonos Gonatas, Demetrios Polio-Kerles. El mă asculta, luînd notițe de zor, cu o docilitate pe care aș fi dorit-o mai puțin asiduă...

Marele duce se așezase și asculta. Sedus de figura sa gravă și inteligentă, nu mai vorbeam pentru mărginitul Joachim, ci pentru Frederic August. Lui i-am adresat încheierea, în care încercam să explic cum ruinele imperiilor epigonilor aveau să ușureze victoria Romei centralizatoare.

Deoarece, la un moment dat, cuvintele mi se împleticeau în gură, Frederic August îmi zise zîmbind :

— Dacă aveți intenția să faceți o paralelă între Roma și Prusia, să nu fiți stingherit de prezența mea.

Mă simțeam probabil vizibil încurcat să insist, el fiind acolo, asupra vasalității suveranilor germani confederați față de regele Prusiei.

O făcui totuși și el mă aprobă, spunînd :

— Fie ca această vasalitate, întocmai ca supunerea țărilor aliate Romei, să aducă măreție Germaniei și pacea în lume.

Am terminat prin a-i indica elevului meu bibliografia lecției ce i-o predasem, și i-am citat lucrarea principală i *Istoria Elenismului* de Droysen[1].

1 *Johan Gnstav Droysen (ÎSOS—1884),* **istoric și om politic german.**

— Iertaţi-mă, domnule, interveni marele duce, nu-**i** nici o lucrare franceză care ar putea fi folosită în locul aceleia a lui Droysen ?

Nu încercasem niciodată la Sorbona ruşinea pe care am reşimţit-o aici cînd i-am răspuns că nu.

Sună ora unsprezece.

— Joachio, spuse marele duce, poţi să te retragi. Rămîneţi, domnule Vignerte.

Cînd furăm numai noi doi, mi se adresă cu glasul său frumos şi grav, puţin trist:

— - Domnule, aţi putut crede pînă acum că mă zgîrcesc să vă fac complimentele pe care simţiţi desigur că le meritaţi. Dar am prostul obicei de a aştepta destulă vreme pînă mă pronunţ. Şi această clipă a sosit, domnule. Fără să ştiţi, ele\ul dumneavoastră a dat ieri examen în faţa unui profesor de la Universitatea din Kiel. Profesorul, care nu poate fi suspectat de parţialitate pentru metodele franceze, nu s-a putut decît. înclina în faţa rezultatelor pe care le-aţi obţinut.

A adăugat pe un ton, care nu era lipsit de amărăciune :

— Ştiu că secerătorul are cu atît mai multe merite cu eît recolta a crescut pe un teren mai refractar. Permi- teţi-mi să vă adresez azi mulţumirile mele, şi să-mi exprim dorinţa ca ospitalitatea Lautenburgului să fie pe placul dumneavoastră şi să vă îngăduie să duceţi pînă la capăt sarcina al cărei început a fost atît de reuşit.

— Monseniore, i-am răspuns într-adevăr mişcat, mă simt tulburat de bunăvoinţa arătată de alteţa-voastră.

— Ba eu, protestă el energic, ba eu vă sînt îndatorat. Am aflat de curînd, domnule Vignerte, că puţinele momente libere pe care vi le lasă educaţia fiului meu le consacraţi unei sarcini care -mi stă poate mai mult la inimă. Tot ce vorbim rămîne între noi, şi pentru totdeauna. Ştiu do ci te greutăţi v-aţi lovit pînă aţi obţinut de la marea ducesă încrederea caro, îmi închipui, v-a fost acordată. Nu vă cunu.t. am îndeajuns, domnule, pentru a vă manifesta 111. ă ci? la început, mai explicit decît am făcut-o, dorinţa mea ca marea ducesă să fie distrată, să fie smulsă gîndurilor saio

negre, acelui dezechilibru moral, care e iaial sănătăţii sale fizice. Văd că m-aţi înţeles şi aţi reuşit chiar mai bine decît m-aş fi aşteptat. Aşadar e limpede că eu vă rămîn îndatorat.

Era în glasul lui atîta tristeţe şi maiestate că mă cuprinse o emoţie extraordinară.

— Monseniore, murmurai eu, vă promit...

îmi întinse mîna.

— Nu am nevoie de promisiuni, domnule. Vă cunosc acum, şi simt că tot ce veţi putea face pentru binele marii ducese, veţi face. Va fi cel mai bun mijloc de a justifica încrederea ce vă port. Sarcina dumneavoastră nu va fi poate totdeauna uşoară. O femeie, mai ales atunci cînd a fost încercată de moartea unei fiinţe iubite, nu e tot timpul de o dispoziţie egală, lucru cu care noi, bărbaţii, ne mîn- drim. Faceţi cum credeţi dumneavoastră că-i mai bine, dragă domnule.

Tăcurăm o clipă. Apoi el adăugă :

— V-aş mai aduce şi alte mulţumiri, dacă n-ar fi de prisos orice dovadă a stimei mele, după aceea care v-am arătat-o, vorbindu-vă aşa cum v-am vorbit. îmi veţi permite totuşi să ţin seama de surplusul de devotament pe care vi-l cer. Am dat ordin ca remuneraţia dumneavoastră să fie mărită la cincisprezcce mii de mărci.

Şi cînd eu scosei o exclamaţie de protest, el mă opri cu acel zîmbet pe care ştia să-l facă atît de fermecător :

— Ei, haide, doar nu jucaţi acum în fiecare seară bridge, la cinci pfenigi punctul ?

Ajunsei puţin mai tîrziu la dejun şi-l găsii pe profesorul Cyrus Beck într-o discuţie aprinsă cu Kessel.

Acesta din urmă se distra în mod vizibil tachinîndu-l pe bătrînul savant care, neînţelegînd de glumă, se făcuse stacojiu de indignare.—

Prea multe subiecte de meditaţie mi se învîrteau prin cap ca să mai aplec urechea la ceea ce-şi spuneau ei. Il auzeam ea prin vis pe profesor, afirmînd că, într-un viitor război, chimia va juca un rol mai mare decît toate celelalte arme şi că el, Cyrus Beck, era pe cale să facă o descoperire care va permite, cu ajutorul unui

modest labora- tor şi a cîtorva retorte, să se facă praf un întreg corp de armată.

Se enervă groa/nic pe Kessel. eare-i rîclea în nas.

în cele din urmă, mă luă ca martor împotriv a maiorului, cerîndu-mi să citcz pasajul în care Renan îşi exprimă dorinţa ca destinele omenirii să fie încredinţate unei comisii de savanţi depozitari ai unor explozivi atît de puternici încît să arunce Pămîntul. în ccle patru colţuri ale lumii, dacă locuitorii lui s-ar încumeta să crîcncască.

Mărturisesc că nu aseultascm decît pe jumătate raţionamentele lui.

— Aşa este, îi spusei. Permitcţi-mi. vă rog, domnule Beck. să vă cer acum o mică informaţie.

— La dispoziţia dumneavoastră.

— Puteţi să-mi spuneţi ce însemnează *Kirchhaus ?*

Bătrînul sări ca ars în picioare. Şi-mi aruncă, spre marea mea stupefacţie, nişte priviri fulgerînd de mînie ; înainte de a.-mi fi putut reveni din surprindere, o zbughi afară şi trînti uşa.

Mă uitai la Kessel. Omul acesta, atît de rece şi de stă- pînit, se tăvălea literalmente de rîs.

— Ce este ? îl întrebai eu.

— Vă pricepeţi la pozne, putu, în sfîrşit, să-mi spună. Bietul om ! Aţi văzut ce înfăţişare furioasă avea ? El caie credea că găseşte în dumneavoastră un sprijinitor.

— Dar do ce s-a supărat ? îl întrebai eu, şi mirarea mea era atît de firească încît a fost rîndul lui Kessel să rămînă uluit.

— Cum, mă întrebă el, n-aţi făcut-o într-adins ?

— Ce?

■— Nu într-adins l-aţi întrebat ce înseamnă *Kirch- haus ?*

— L-am întrebat, pentru că nu ştiam, şi ca să aflu de la el, i-am răspuns puţin enervat.

Se uită la mine şi se porni mai abitir să rîdă.

— Cum aşa ? întîmplător ? Atunci n-am văzut .în viaţa mea ceva mai reuşit. Dragă prietene, nu ştiţi ce înseamnă *Kirchhaus* la l-au leu burg ?

— Ce anume ?

— Ce anume ! Ei, drăcie ! Balamucul, asta-i *Kirchhaus*.

Marea ducesă vina în orice anotimp.

Din cînd în cînd, ca să facă plăcere ofiţerilor din regimentul 7 husari, consimţea să urmărească împreună cu ei o vulpe sau un cerb. Dar ceea ce-i plăcea mai mult de- cît orice era vînuloarea solitară, pe vînt şi pe ploaie, fără argaţi, fără valeţi, nici hăitaşi ; cu un singur cîine doar, şi cu neprevăzutul.

De cîte ori n-am văzu t-o seara, în micul salon, pregătind u-şi singură cartuşele. Frumoasele cilindre albastre, violete, verzui, galben-deschis sau tricolore erau aliniate în faţa ei, pe o masă, undo era înşurubat-aparatul de ser- tizare. După ce fixa meticulos încărcătoarele de aramă, punea în fiecare doza lui de praf de puşcă, de fuituială, doza de plumb şi cartonaşul lui alb. Apoi, după încărcare, însemna pe fiecare cilindru numărul glontelui.Hagen lua parte la toate partidele de vînătoare şi ar fi fost într-adevăr greu să-l îndepărteze, deoarece şi asta intra în atribuţiile lui. Melusina de Graffenfried, molatecă şi leneşă la mers, prefera să rămînă la palat, să stea lungită pe blănuri, şi să fumeze veşnicele, ei ţigări gălbui. în schimb, aproape întotdeauna, domnul de Marcais venea cu noi. Era o ocazie pentru el să facă paradă cu senzaţionalele sale costume de sport, pentru care Aurora nu uita niciodată să-l complimenteze. Era, de altmintrelea, un însoţitor serviabil, plin de elan, fermecător.

Porneam din castel, călare, aproape de ora două după- amiază. Trebuia să trecem mai întîi prin *Ilerrenwald*. Veveriţele săreau prin brazi, fazanii se ridicau alene pe alei. În fundul unei trecători invadate de mărăcini se auzea zborul invizibil şi tumultuos al unei becaţe.

Marcais ar fi vrut să rămniem acolo. îi plăcea mai mult să vîneze în pădure, să împuşte fazani într-o poiană, avînd lîngă el un lacheu care să-i reîncarce

puşca şi să-i vestească trecerea vînatului : un fazan la stînga, domnule conte, o femeiuşcă de fazan la dreapta.

Dar marii ducese Aurora nu-i plăcea să audă de aşa ceva, fiindu-i groază de tot ce amintea vînătoarea oficială ; ea îşi afirma de altfel gustul ei pronunţat pentru vînatul de apă.

în curînd copacii închirciţi se răreau. Apărea o nesfîr- şită întindere mlăştinoasă, cenuşie şi de un verde palid. Pe cer, soarele care coborîse la orizont era un glob mare şi purpuriu.

!

Doi valeţi ne aşteptau într-un mic chioşc rustic şi ne preluau caii. Marşais era cu cîinele său Dick, un brac mare, vineţiu, din Auvergne, un cîine rău, care aleargă cam departe, dar se înţepeneşte într-un „aret" ferm. Ogarul marii ducese, negru şi focos, destul de urît, părea frate geamăn cu Taras BuLba.

Ce fericită era cînd arunca hăţurile şi sărea jos. îi văd încă gestul cu care, desfăcîndu-şi *hammerlessul,* strecura înăuntru cele două cartuşe violete. Aud zgomotul sec cu care se lovea alama de ţeava de oţel a puştii...

...Cînd aveam vreo cincisprezece ani, înarmat cu o puşcă veche, gustam deja această extraordinară plăcere, vînătoarea într-o mlaştină imensă. Mai tîrziu, la regiment, cînd trăgeam la tir asupra unor siluete în mişcar®, mi se părea un joc de copil pe lîngă frumoasele duble îovituri asupra becaţelor în zbor împrăştiat, pe care le făceam atunci.

Există, !a nord de Dax, o nesfîrşită mlaştină, încercuită do mizerabilele sătuleţe Herm şi Gurbera. Se pă- trude acolo printr-o vale strimtă denumită Ţinta, pentru că vînătorii împăratului trăgeau acolo la tir.

Aceeaşi nemărginire învăluită în ceaţă ! Ah ! vaietul înfundat al nisipurilor moi, al pămîntului mustind de apă, ierburile înalte şi galbene, ascuţite ca nişte săbii, care îţi taie mina eînd vrei să le apuci.

Cunoştea feluritele înfăţişări pe care le lua noroiul aici, întinderile înşelătoare de muşchi verde,

gropile înconjurate de trestii, tot peisajul, uniform în aparenţă, ca şi bogata faună care mişună pe meleagurile astea.

întocmai ca frumoasa femeie-vînător de pe mlaştinile Volgăi, cunoşteam toate păsărelele acestor palide ţinuturi : cristeiul negru, sau cristeiul de baltă, care sare prin arbuştii desfrunziţi ; cristeiul de cîmpie sau cristeiul roşu, care aleargă de-şi pierde răsuflarea prin ierburile înalte, face pe cei mai buni cîini să-i piardă urma, scoate sufletul vînătorului făcîndu-l să creadă că urmăreşte un iepure, toate astea pînă se dccide să se ridice în zbor ; atunci devine o biată păsăricâ lipsită de dibăcie, o pradă sigură.

Erau apoi nenumărate specii de raţe, cu penele lucioase, pe care alunecau gloanţele şi care săgetau vertiginos aerul pe o traiectorie oblică şi rigidă. Erau raţe fluierătoare, ră- ţoi sălbatici, răţoi mari, cu frumoase capete roşii, lişiţe slabe, care înotau perechi, perechi, şi purtau pe piepturile lor roşietice trei pene în formă de treflă neagră...

Erau nagîţi, negri şi albi, ca nişte coţofene, care se urcau în văzduh croncănind, şi deodată o luau în zbor săgetat, cu capul în jos, spre pămînt, ferindu-se astfel de gloanţe...

Erau sitari, atît de frumoşi, primăvara, în anteriile lor aurii...

Erau, în sfîrşit, reginele smîrcurilor — prada cea mai frumoasă, dar şi cea mai greu de vînat — becaţele : cele mici erau mai mărunte chiar decît ciocîrliile — la'noi se numesc surde, şi au pene albastre şi verzi; becaţele co- raune, de mărimea unei prepeliţe, sînt neastîmpărate, numai nervi, iar cele mari sînt de talia potîrnichilor şi se găsesc mai rar.

Ţipînd trist şi răguşit, ele zboară cu o viteză uimitoare şi îşi schimbă mereu direcţia astfel că te dezorientează. Ai ţintit la dreapta şi, după ce vîntul a risipit fumul, zăreşti în stînga, la mare depărtare, o păsăricâ cenuşie to- pindu-se în văzduh.

în mijlocul mlaştinilor hanovriene. asemănătoare pînă la confundare cu cele din Landes, Aurora de Lautenburg era mai frumoasă decît la palat, în toaleta ei festivă. Cu o tocă din pene de cufundac pe cap, cu nişte cizmuliţe foarte înalte şi fine în picioare, umbla sărind cu o uşurinţă de păstoriţă peste muşuroaie gata-gala să se prăbuşească. Ceaţa galbenă din atmosfera suprasaturată de apă arunca o lumină violetă pe obrazul ei. Marţais trăgea cu sînge rece, corcct. Mărunţelul von Ilagcn se enerva şi dădea drumul gloanţelor prea devreme. Eram eu mult mai încle-mînatic decît ei, dar ce figură ştearsă făceam pe lîngă marea ducesă.

Lăsîndu-ne nouă raţele şi cristeii, ca nu urmărea decît becaţele. Puţin cîlc puţin, se lăsa noaptea pe întinderea apelor. Orizontul în partea lui de jos devenea arămiu sub ultimele licăriri ale soarelui încins. Băltoacele străluceau într-o lumină verzuie, care se stingea cu încetul, se înnegrea. La fiecare detunătură, puştile scoteau cîte o flacără palidă, care. pe măsură ce se lăsa întunericul, se făcea din ce în ce mai roşie.

Era ora cînd marea ducesă se simţea în apele sale. Ogarul ei îndrăcit era parcă în mai multe locuri deodată. Auzeai, la repetatele lui arel-uri,

zborul becaţelor. Nici Marcais, nici Iiagcn, nici eu nu le zăream. Dar Aurora le vedea ; la fiecare împuşcătură a ei, cădea cîte o păsărică cenuşie

.O clipă de aşteptare, apoi auzeam din întuneric un zvon de ierburi îndepărtate. Cu ochii fosforescenţi, ud, lucios şi negru, dinele apărea, aducînd stăpînei sale becaţa care căzuse.

Se lăsa noaptea. Sub corul jos, cu strigăte depărtate şi răguşite, treceau nevăzute şiruri de cocori. Mar£a ducesă îi lua cîinelui păsărică din bot. Ne apropiam. O vedeam pipăind trupuşorul subţire, cald încă. Nici o rană vizibilă. Nimic care să destăinuic grăuntele de plumb. Imperceptibila găurică neagră prin care această micuţă viaţă îşi luase zborul.

Atunci, cu inconsecvenţa proprie multor vînători, Aurora de Lautenburg îşi lipea

buzele de căpuşorul inert şi-l săruta

.VI

ÎN SEARA DE 10 A1AI 1914 — ora într-o sîmbătă — marea ducesă de Lautenburg îmi făcu onoarea să-mi istorisească viaţa ei. Permite-mi să ţi-o spun şi dumitale, nu pentru utilitatea incontestabilă a unor anumite detalii care te vor ajuta să înţelegi drama ce avea să se precipite, ci pentru bucuria ce-o resimt eu de a deschide această casetă cu bijuterii, de a umbla cu adorabilele şi săfbaticele pietre preţioase de earc-i plină şi care, întotdeauna, îmi vor lumina noaptea mea, oricît de întunecată ar fi.

ITagen, obligat să participe la un dineu ce-l dădea regimentul 7 husari, nu venise. Am fost fericit, văzînd că, în ciuda dezinvolturii cu care-şi trata îndrăgostitul taciturn şi încăpăţînat, îmi vorbea mie mai deschis decît lui.

în seara ceea purta o tunică foarte largă, extrem de uşoară, dintr-o mătase turcească, galbenă, cu broderii violete şi argintii. Stătea întinsă, mai spre margine, pe pielea de urs alb care acoperea şezlongul. Lua din cîncl în cînd cîte un trandafir mare din vaza de pe măsuţa joasă de lîngă ea, şi-l strivea între degete ; se auzea atunci căderea moale a petalelor pe. covorul albastru.

Melusina, tolănită pe covor, eu părul pe jumătate desfăcut, languroasă, se odihnea

cu capul pe picioarele goale ale stăpînei sale, pe care cîteodată le îmbrăţişa

.Din fotoliul în care stam, vedeam, prin întredeschizã- tura baticului ei de Valenciennes, cum sălta voluptuos pieptul fin şi mat al tinerei fete. îndărătul draperiilor trase, fereastra era deschisă şi briza nocturnă, dîndu-le uneori la o parte, adăuga la mireazma stăruitoare a ambrei, a trandafirilor şi a tutunului, adierile îmbălsămate ale *Herrev.ioiddului.*

Cu acoa indiferenţă totală faţă de efectele de stil, vor- îbindu-mi în trei limbi deodată, trecînd de la franţuzescul „vous" la a treia persoană plural din germană şi apoi la intuirea din limba rusă, Aurora îmi povesti :

„Ştii că nu m-am prea înălţat în rang, prin măritişul meu. Din prinţesă am ajuns mare ducesă. Deşi am intrat în familia Hohcnzollern, familia bărbaţilor mei este Ja mare distanţă ca vechimc faţă de a mea.

Sînt o prinţesă Turneu. Ştiu prea bine că în istoriile voastre occidentale nu .se poneneşte aproape de loc despre noi. Dar dacă te-ai duce la Samarkand, la Kara-Korum, sau, chiar la Tiflis, şi ai citi în vcchile cronici mongole despre vechimea originii noastre, ai rămîne pe gîn- riuri şi ai înţelege atur.ci că Broglic şi CumberLand ai voştri nu sînt decît nişte parveniţi pe lîngă noi.

Un prinţ Tumen a fost decapitat de către Iaroslav cel Mare pentru că i-a opus rezistenţă ; n-am să mă duc prea mult înapoi ca să nu te plictisesc cu nişte nume de s-adormi cle-a-n picioarele. Ceva mai lîr/iu. mult mai tîrziu. un alt prinţ din familia noastră i-a dat atîta de furcă lui Ivan cel Groaznic încît acesta s-a gîndit. că-i mai bine să intre în tratative cu ol, şi i-a

trimis nişte daruri minunate, printre care şi o pendulă mare cu zodiac, toată bătută în safire. Dar asta nu l-a împiedicat pe fiul acestui Tumen să-i aducă patruzeci de mii de călăreţi Hanului Crimeei, atunci cinci s-a pornit să asedieze Moscova, în 1571, cred.

Să nu-ţi închipui cumva că eram nişte sălbatici, fiindcă la început am luptat împotriva ţarului. I-am fost de mare folos lui Boris Godunov în lupiele împotriva tătarilor, a cerchezilor şi a ceremizilor. E drept că noi preferam să nc râzboim cu europenii. Alexis Tumen, finul lui Petru cel Marc-, a condus marea şarjă de la Poltava. Dropt recompensă, ţarul l-a lăsat în pace, cu toate reformele sale. l-xistă la noi un tablou, în stilul lui Mignard al vostru, care-l înfăţişază cu d căciulă din pene de cufundac în cap, cu o tunică brodată în aur ca uii patrafir, şi cu mustăţi mari, pe care ţarul îi îngăduise numai lui să ,le poarte, căci pe toţi ceilalţi ii pusese să şi le radă.

Primul silit să se radă a fost lot Vladimir, străbuni; ui meu. E vorba de acel Vladimir care era să fie împuşcat de Barclay de Tolly, nu-mi aduc aminte de ce. El comanda corpul cazacilor din Astrahan, care îşi instala :eră tabăra în Champs Elysées şi care şi-au făcut de cap, după cît se pare. Străbunicul meu jefuise ea în codru, dar vînduse totul, şi banii se grăbi să-i piardă la Palai.s-Royal[1]. închi- puieşte-ţi : dubla mereu miza pe roşu, şi negrul a ieşit de paisprezece ori.

Tatăl lui Vladimir a fost mai întîi în relaţii foarte bune cu Ecaterina a Il-a. După ce se sătură de el, îl sili să se căsătorească cu o domnişoară d'Anlialt. Pentru prima oară familia mea a intrat în alianţă cu oameni de prin părţile astea. Sper că am închis lista. Melusina, nu-ţi spuri asta ca să te supăr, dar nemţoaica ceea era proastă şi zgîrcită. De pildă, nici măcar unul din cei şapte copii pe care i-a dat soţului ei nu l-a putut face să semene cu ea. Toţi erau nişte mici cazaci.

Bunica mea era din Erevan. Se spune că-i seamăn, dar ea era mai frumoasă decît mine. S-a convertit ca să se mărite cu bunicul meu, după care era nebună. înainte, ea adora focul, care este, desigur, cea mai frumoasă religie din lume.

Tata, despre care voi mai avea ocazia să-ţi vorbcsc, este al doilea din familie care s-a aliat cu germanii şi încă cu Hohenzollcrnii. Dar trebuie să-ţi spun cum s-a întîm- plat. Tata, ca şi bunicul Vladimir, era un jucător cumplit. Jurase să recîştige în Franţa ceea ce pierduse celălalt. în realitate, s-ar fi ruinat, dacă se poate ruina cineva cînd are o moşie mare cît şase departamente de-ale voastre, cazaci fără număr, şi cirezi care se dublau în fiecare an.

[1] **K vorba de celebrul monument istoric din Paris, construit în 1629 pentru cardinalul de Richelieu şi care a fost atribuit în 1G36 lui Ludovic al XIII-lea. în 11329 a fost reconstruită una din galerii, denumită** *Galeria Orléans,* **locul de întîlnire al celor mai înrăiţi jucă-i ţoli şi desfrînaţi.**

ja

iFapt este că în fiecarc an îşi petrecea zece luni din viaţă la Paris — făcca parte din Jockey Club — la.Aix, la Nisa, pretutindeni unde se puteau întîlni indivizi ca el. La Aix a cunoscut-o pe mama. Era în vara lui 1882. Fusese într-o scară la Vila Florilor împreună cu regele Gcorge al Greciei şi marele duce Vasili. Băuseră mult şi erau cu chef. Tata a început să spună o mulţime de grozăvenii despre femei, afirmînd că erau toate la fel, şi că cl, prinţ Tumen, silit să se însoare din cauza numelui, era ferm decis să ia pe oricare, la întîmplarc.

— Atunci, spuse marele duce, însoară-te. cu prima care va intra aici.

— Foarte bine, dar, firește, să nu fie una măritată, adăugă tata, carc era credincios.

— Pariez că n-o faci.

— Pc cî-t ?

— O sută de mii de ruble.

— S-a făcut.

Niciodată, pare-se, regele George nu s-a distrat atîta. Bietul om, am fost îndurerată, acum vreo şase luni. cînd a fost asasinat. Dar, în sfîr.şit, imaginaţi-vă. vă rog. tu şi Melusina, scena : trei bărbaţi aşteaptă să se deschidă uşa în faţa aceleia carc urma să devină prinţesa Tumen ; ei ştiau cît de încăpăţînat era tata şi că mai curînd s-ar fi căsătorit cu regina Pomare [1] sau cu doamna Diculafoy [2]decît să piardă pariul.

Şi intră mama mea, adică ducesa Eleonora de Hesse- Darmstadt, pe atunci în vîrstă de şaisprezece ani, urmată de guvernanta sa, o englezoaică. Mă cutremur încă şi acuma. Dacă englezoaica ar fi intrat ea cea dintîi. tata s-ar fi căsătorit desigur cu ea. şi aş fi fost mai puţin drăguţă.

1 **Regină din Tahili.**

2 *Jeanne Dieulafoy* **(1851—191G). arheologă franceză.**

Mama era frumoasă ca lumina zilei ! O Melusină blondă. Poate, totuşi, nu atît de frumoasă ca tine. draga mea Melusina. Am cunoscut-o foarte puţin, deoarece n-aveam decît cinci ani cînd a murit. Niciodată nu s-a putut obişnui în ţara tătărcască. îmi amintesc că, în primele seri de toamnă, tremura cînd auzea ţipătul fluierarului-gu- lerat din mlaştinile Volgăi. Tata a înşelat-o deseori. Ea nu ştia decît să plîngă, ceea ce, se pare, plictiseşte pe bărbaţi mai mult decît orice.

Mă întreb şi azi cum se poate să nu fi fost cuiva pe plac palatul nostru. Să nu-ţi închipui, te rog, că era o văgăună de sălbatici. Cam prin 1850 a venit o franţuzoaică la noi. Poţi să citeşti cartea pe care a scris-o : *Călătorie în stepele Caspicei.* A apărut la Paris. Doamna se numea Hommairc de Hell. Soţul ei era inginer, însărcinat cu o misiune geodtsică. Poţi să verifici în hîrţoagele tale. A fost primită de bunicul meu. Ea a lăsat o descriere destul de exactă a palatului.

Palatul era clădit pe o insulă din mijlocul Volgăi. Străbunii mei se aşezaseră acolo din pricina nomazilor. Cauza a dispărut, dar pitorescul a rămas.

Cea mai îndepărtată amintire a mea o constituie fluieratul în zori a sirenei vaporului care, de trei ori pe săptă- mînă, sosea de la Astrahan. Era o mare bucurie, pentru eă veneau musafiri, guvernatorul, ministrul Franţei, un bărbat amabil ca Marcais, care-mi aducea păpuşi şi mai tîrziu cărţi. Ca adevăraţii seniori, tata era totdeauna bine dispus t'înd primea lume.

Fereastra camerei mele dădea spre fluviu. Vedeam, pe apa gălbuie, cîrd urile de raţe sălbaticc plutind la vale, în sensul curentului, grave, ca nişte jucării mecanice lucioase ; şi asta, închipuie-ţi, în timp ce domnişoara Jaufre, guvernanta mea, îmi repeta regula participiilor : cînd complementul e pus înainte, se acordă ; cînd e după... Eu mă sculam încetişor, îmi luam puşca cca lungă pentru raţe sălbatice, numărul 4,- şi pac, pac, într-un cîrd. Servitorii plecau cu barca să-mi aducă raţele. Tata se supăra numai dacă nu reuşeam să nimeresc cel puţin o jumătate de duzină. De aceea să nu te miri dacă fac uneori greşeli de acord.

Pentru pian, aveam un profesor italian. Un republican. Voia să ne convingă, zîmbind cu subînţelesuri, că eră fiul natural al lui Garibalcli. Nu-mi amintesc decît prenumele lui. Teobaldo». ialr-© aa. aveam vreo cincisprezece ani, în timp ce sia .m spatele meu şi întorcea partiturile pe care 1? descifram, ma ¡saruta pe git. Trebuie sa-ţi mărturisesc ca l-am oam aţi ta t. <ca sa vad. ma intelesn... M-a apucat un ris cu convulsii. El crezu ca sînt fiori şi ma sărută mai tare. Rideam. rideai®.. A intrat tata. m-asteptam să mă dojcneasca. Dar ш ¡camera era cam întuneric. După ce .«-a luat acaretul 'de serfazaure. ¡pe care-l lăsase pe masă, a ieşit. Pentru vinatul mic. tata îşi facea singur cartuşele.

A doua *zi.* ma plimbam cu domnişoara Jaufre într-o oadunce 'de brazi, foarte stufoasa, din marginea insulei. Cit *pe* .aci sa ne 3ovim cu capul de o mogildeata spinzurată de un ¡cedru, care se balansa. Era bietul Teobaldo. Domnişoara Jaufre o lua la goana, scoţind un strisat ascuţit. Eu, panzuMtei-i de picioare, l-am întors, ca sa-l vad la faţă. Dar repede, o luai .şi eu la fu®a, Limha-i neagra şi umflată il ajunsese puia la lavaliera. Odiu albi erau înconjuraţi do muşte mari. care stăteau ¡parca pe un mar putred şi, ceea ce era mai oribil, aveau aceeaşi expresie ca atunci cînd m-a sarutat. Atunci m-am dezgustat pentru totdeauna de bărbaţi.

Devenii visătoare — citisem *Demonul* lui Lermontov, un poet mult mai mare ca Vigny al vostru, şi chiar decît Byron. Ma făcusem palida. Doua pete roşu îmi colorară obraju. Fu adus Un medic din Astrahan. Cind ne găsirăm intre patru ochi, §asn un mrjloe sa-l mituiesc. Şi-jrm prescrise apele din Piatigor-sk. Era tocmai ice voiam, deoarece acolo, stat doar. a fost wss Lermontov în duel.

Apele dm Piatigorsk smt mste cascade care ţişnesc din pereţi de granit negru şi nuca sclipitoare. Lasa o impresie de ceva foarte măreţ. Dupa <opt zile. m-am plictisit SM de tare ca-mi recapatasem sanatatca.Gred ca n^aş fi putut atinge termenul de cincisprezece zile hotante de tata. daca n-aş fi dat peste

un francez baton, pitoresc la culme, ghidul pentru străinii de la Pia- Ugortsk. care veneau sa se plimbe pe munte. Era uh condamnat politic. Cred ea a fost prieten cvr-**Vailtant** Pe scurt, a fost expulzat de te voi pe vremea lut Carnet şi. asa cum fac toţi. se refulase în Rusia.

Batnnul era un om instruit, dar avea ideile lui. Am legat prietenie **cu** el. mai **aies** pentru fa domnişoara; Jaufre **ridica** braţele la cer. exelamind : ..Ce **va** spune **ahetana*** atunci cînd el irm vorbea **ae- o** mulţime **de** oameni **de** eare **nu** auzisem pina atunci : Samfe-Simore. Enfantin.. **Bazard... Karl** ivlarx şi Lassalle... apei **de** Legea de arama... **şi** mai ştiu eu ce !

Nu citisem **niefodata** pe **Teistei.** Batnnul **unt** împrumuta *învierea.* Nici nu **bănuisem** ca exista *o.* astfel de lume. Ca s-o scot din sânte- pe **domnişoara** Jaufre. n ceream sa-mi explice- ideile sociale a, o lui Toistor. Batnnul jubila : ..Ah ! domnişoara !■ **Daca** aţi voi., ce opera inimoasa aţi realiza."

Rezultatul a fost ca. părăsind Piatigorskul. l-am luat cu mine pe mos Barbessoul Asta era numele lui Tata se cam mira cînd ma văzu mtorcindu-nia împreuna' cu un patriarh. Dar cum aralam bine. n-a zis nimic. Si apoi. se obişnuise cu fanteziile mele'.

A făcut chiar mai mult. Exista., pe Volga., alatari de insul'a pe care se afla castel uL o- alta **însutite de** o. ju®na- tate versta patrata. Tata **im**-o dărui împreuna era tinci- zeci de mujici, **bar baţi.** femei $.1 capii., pentru a instala acolo, **d'upa** ideca batn nului. ura **falanster,** jumatate Saint- Simon, jumatate Tolstoi : Suprimarea proprietăţii individuale, reoartizarea uneltelor de Lutru **dupa** nevoi şi capacitate etc.

La început, totul a mers struna. îmi petreceam patru ore pe zi în falanster. Mos Barhessoui nu mar putea de bucurie. El deţinea m organizaţie un rol cana intre pooa şi contramaistru. Tara ma credea nebuna.

N-ai sa te miri cînd am sat-ţi spun că m-am saturat repede. De altmintrelea, lucrurile a,u, luai o întorsătură proastă : oamenii din falanster se duceaus noaptea cu.barca

v *Edouard Vaillant* **(1840—L015X :nr pol t l air i-nbuil Comunei din Paris din 18<f.**

la gospodăriile de pe malurile Volgăi şi furau găini, ştiin- du-se protejaţi datoritä influenţei mele. Tata avusese bunătatea să le suprime impozitele şi zilele de lucru : e înfiorător cum se mai îmbătau cu cvas. Numai moş Bar- bessoul nu-şi dădea seama ce tare miroseau toţi a alcool, pînă şi femeile. închipuie-ţi că după două luni, unul din ei reuşise să pună mîna pe toate uneltele agricole ; toţi ceilalţi i le dăduseră amanet ca să poată cumpăra cvas. Şi atunci, nemaiavînd cu ce munci, trîndăveau toată ziua, iar noaptea se duceau să fure de la mujicii din cîmpic. într-o noapte, se iscă o bătaie. Doi mujici fură omoriţi. Tata se supără de-a binelea, îmi strigă că sînt o proastă şi voi să-l spînzure pe moş Barbessoul. La stăruinţele mele nu-i făcu nimic, clar falansterul fu dizolvat. E sigur că, dacă n-ar fi fost cazacii tatei acolo, toţi oamenii aceia s-ar fi strîns de gît unul pe altul.

într-o zi din lima februarie 1909 — locmai împlinisem douăzeci de ani — mă aflam în barcă pe un braţ al Volgăi şi trăgeam în nişte raţe negre, eînd îl zării pe cazacul preferat al tatei făcîndu-mi semne de pe mal. îşi înfipsese în vîrful săbiei căciula şi o agita, o agita mereu.

Striga, dar eu n-auzeam ce. înţelegeam că s-a întîm- plat ceva în casă. Dar voiam să par indiferentă, cu toate că eram curioasă. Am tras la mal abia după o oră ; bietul om era mort de oboseală, atîta dăduse din mîini şi-şi scuipase plămînii strigînd. Mă anunţă că prinţul m-aşteaptă în cabinet. Şi am pornit-o, mergînd cît mai încet cu putinţă, prevăzînd de altfel că mă va certa cu asprime.

Nu a fost nimic din ce m-aşteptam. Tata părea îneîn- tat. Mă sărută, apoi arătîndu-mi un plic mare, eu un sigiliu roşu, de pe biroul său, îmi explică despre ce era vorba.

Primise o scrisoare de la ţar. îi vestea sosirea împăratului Wilhelm în cursul lunii mai la Petersburg şi că vor fi mari serbări care se vor termina cu o paradă la Ţarskoe- Selo, că era doritor să vadă cu acest prilej pe cazacii din

Astrahan şi Arai şi că-l ruga pe prinţul Tumen să aducă şi el o brigadă. Ţarina, adăuga el, va fi fericită să se folosească de această ocazie spre a face cunoştinţă cu nepoţica ei. Uitasem să vă spun că devenisem nepoata ei prin căsătoria tatei cu o mare ducesă de Hcsse-Darmstadt.

Niciodată, pot să afirm, n-am găsit că zilele petrecute în palatul nostru ele pe Volga sînt prea lungi. Cu toate acestea, am simţit o nespusă bucurie auzind vorbele tatei ; din clipa aceea mă frămînta un singur girul : cum să-i epatez pe ţar, pe ţarină, pe împăratul Germanici, pe toată lumea. Mă priveam în oglindă cît era ziulica de mare şi, drept să spun. nu eram chiar prea nemulţumită de imaginea pe c are o vedeam.

Pînă atunci, îmi făcusem toaletele la Astrahan, la surorile Menjuzan. foarte buno croitorese franceze, care se duceau în ficearc an la Paris să vadă modele noi şi cîşti- gau bani grei de la înaltele doamne circaziene. Tata îmi deschise un credit nelimitat, şi, două zile mai tîrziu, plecai împreună cu domnişoara Jaufre. Dar trebuie să adaug că-mi făcusem un plan, un plan al meu.

M-ara întors de la Astrahan, afirmincî că nu am găsit absolut nimic. Plîngeam în faţa tatei, spunîndu-i că nu voiam să apar la Curte împopoţonată ca o sălbatică. Gîn- diţi-vă că nu era să scap ocazia care mi se oferea do a vedea Parisul. Tata s-a cam lăsat rugat. Dar înţelesesem imediat că nu s-ar supăra să mai schimbe şi el o vorbă, două. cu cunoştinţele lui de odinioară.

În primele zile ale lui martie, am plecat. Sosind la Paris — atîta mi se împuiase capul cu Parisul — nu aveam deeît o singură teamă, să nu par uluită. De aici aerele extravagante pe care mi le luam.

Tata descopcri îndată că trebuie să facă neapărat o sumedenie

de vizite şi curse. La Ritz, nu-l vedeam deeît la ora prînzului. şi nu în fiecarc zi

.Voia să mă duc la Redfern. Din spirit de contradicţie, eu m-am dus la Doucet. Niciodată nu văzusem o figură mai ridicolă deeît aceca a domnişoarei Jaufre — cu *pince- nez-ul* şi cu rochia ei de satin negru, împopoţonată cu strasuri negre — în mijlocul acestor fete frumoase care umblau de colo-colo, şi mă ajutau să-mi aleg ceva potrivit pentru mine.

Am fost întrebată : Ce vrea .să vadă alteţa-sa ?

. — Toate colecţiile, am răspuns eu cu răceală, în cîteva clipe, comandasem şase rochii de seară, o duzină de taioare, două costume de amazoană şi tot aşa din celelalte.

Niciodată nu găseam că sînt destul de decoltată. Domnişoara Jaufre se făcuse verde. Şefa magazinului se crezu datoare să-mi atragă atenţia că pentru o fată tînără era poate puţin cam îndrăzneţ. Am trimis-o la probele ei. De altmintrelea tata, care venise odată acolo, încuviinţase alegerea făcută de mine, privindu-mă într-un fel de care eram mîndră, căci îl ştiam priceput.

În seara aceea, recunoscîndu-se puţin vinovat că mă lăsa singură mai tot timpul, îmi promise că vom cina îm-r preună, şi dădu poruncă domnişoarei Jaufre să mă conducă, la ora opt precis, pe bulevardul Gabriel, în faţă la Laurent. E inutil să-ţi mai spun că la ora opt, nici pomenealã de tata. Aşteptam pe o bancă. Ca să treacă vremea, mi-am scrijclat numele pe bancă cu un mic pumnal încrustat, pe care-l purtam la cingătoare. Trebuie să mai existe şi acum.

La ora opt şi zece, văzînd un domn bătrîn care ne dădea tîreoale, şi avînd poftă să-mi destind puţin nervii, i-am poruncit domnişoarei Jaufre să se ducă să-mi cumpere o cutie de *Mercedes* la tutungeria de pe bulevardul Matignon. Ea se împotrivi puţin, dar totuşi plecă. Atunci bătrînul se apropie. Purta pantaloni în carouri şi un melon gri. îmi spuse o sumedenie de lucruri hazlii, vorbindu-mi şi de un mic apartament al lui de pe strada Offemont, care are un ascensor căptuşit cu pînză de Jouy. Ca să nu mă vadă cum mă stricam de rîs, am întors capul, dar atît de tare încît la un moment dat fui uluită auzind o palmă formidabilă. Cînd mă uitai, îl văzui pe tata. Bătrînul plecă demn, bolborosind că nu mai e chip să glumească omul... La lumina lunii, îi văzui melonul pleoştit de-a binelea.

Domnişoara Jaufre se întoarse cu ţigările. Tala îi vorbi cu răceală poftind-o să se ducă înapoi la Ritz, să cineze şi să se culce.

La Icurent se ia cina afară, sub nişte copaci frumoşi, la măsuţe cu abajururi. Era o lume nebună. Tata se simţea roai acasă acolo decît în palatul nostru de pe Volga. M-a prezentat la o mulţime de domni celebri : Bunau- Varilla, Charles Derennes, domnul de Bonnefon, prinţesa Lucien Murat, Maurice Rostand. Acesta din urmă, cu înfăţişarea lui de ministrant, care eînlă în strană la liturghie, îmi plăcu mult. De atunci ne scriem mereu, şi are să vină chiar la Lautenburg să ne vedem.

I,a ora unsprezece, tata mă conduse înapoi la Rilz şi-mi spu.se că trebuia să se ducă pînă în strada Grenoble, la Ambasadă. Dar îţi închipui că n-aveam poftă .să mă c-ulc. Domnişoara Jaufre sforăia ca o sfîrlcază de Nuremberg şi credeam că n-am s-o mai pot trezi niciodată. Să fi văzut mutra ei aiurită cînd i-am spus că tata ne-a dat înlîlnire la miezul nopţii şi eă trebuia să se scoale.

Pe strada de la Paix, luarăm un taxi. ,.I.-a *Cîreloi",* îi strigai şoferului. Numele ăsta îl auzisem la Laurent.

Grelot se află în piaţa Blanchc. Mă îndoiesc, drăguţul meu prieten, silitor şi serios cum te ştiu, că ai fost vreodată pe acolo. Cînd am intrai, am fost puţin geloasă de succesul obţinut de domnişoara Jaufre cu strasurile ei negre. Un chefliu mititel, beat turtă, ţipă că-i doamna Fal- lières. Atunci toată lumea începu să

intoneze în cor un. cîntec celebru, al cărui refren era : *Mătușa Julie, Mătușa Octavie, Mătușa Sophie, Vărul Léon, Unchiul Théodule, Unchiul Thrasybule, Verii Tibitle. Și Timoléon*

.Eu rîdcam, rîdeam, şi veselia mc-a cuceri spontan toată lumea care, în clipa cînd intraserăm, părea să se plictisească foarte tare.

Băurăm şampanie, enorm de multă şampanie. Apoi urmă dansul. Le-am arătat francezilor ce ştie o prinţesă rusă. Nu se găsi printre ei decît unul singur, şi acela ţigan, care reuşi să valscse mulţumitor cu mine. Furăm îndelung aclamaţi.

Un muzicant negru o invită pe domnişoara Jaufre. Poţi să mă crezi sau nu, dar îţi spun că a primit. După ce băuse şampanie, nu mai era aceeaşi femeie. Două dansatoare se aşezară lîngă mine, una brunetă, Zita, într-o rochie al- bastră-argintie, şi cealaltă, Crevette, îmbrăcată toată în roz, care-mi spunea mereu .,prinţesa mea", fără să ştie că sînt într-adevăr prinţesă. îmi mîneară pişcoturile, şi-mi băură şampania. Eu eram fericită, fericită, şi puţin cam cherclielită, repetam : „Ce frumos, ce frumos e Parisul".

Deodată observai că cea mai mare parte a bietelor fete purta ciorapi de mătase cîrpiţi. Atunci strigai să se facă linişte şi zvîrlii în sus un pumn de ludovici. Ele se aruncară asupra monezilor şi le ridicară aproape pe toate, în afară de vreo cinci sau şase pe care nişte domni foarte eleganţi puseseră piciorul.

Cred că aş fi petrecut toată noaptea acolo, dacă n-aş fi auzit la un moment dat, în sala de alături, ţipîndu-se în gura mare :

— Lili ! Lili ! Uitc-l pe Lili ! Trăiască Lili !

Cînd mă uitai, îl văzui pe tata. Lui i se spunea Lili, de la prenumele său Vasili.

Şi el, nemaipomenit de vesel, era la braţ cu două fete atît de frumoase, că-mi stîrniră gelozia. Era prea ocupat ca să mă vadă. Crezui că-i de datoria mea s-o şterg de îndată. Dar nu mi-a fost uşor s-o iau cu mine pe domnişoara Jaufre. Nu voia să se mai despartă de negrul ei. în taxi, cînta de-mi spărgea urechile :

Caroline, Carollne Pune-ţi pantofiori de lac.

Apoi, pe neaşteptate, cum stătea sprijinită de fereastră, începu să plîngă în hohote şi să se vaite că n-am respect at-o.

Tata primi de la Doucet o notă de plată de treizeci şi opt de mii şase sute de franci. N-a protestat, şi mie mi s-a părut că pretenţiile fiicci sale au fost mult mai mici de- cît ale altor persoane, din care cauză mi-a fost puţin necaz.

La întoarcerea noastră în Rusia, ne aştepta la palat o altă scrisoare a ţarului, prin care îl vestea pe tala că sosirea Kaiserului la Pctersburg a fost fixată pentru data de 15 mai, şi că, în consecinţă, urma să se pregătească.

Nu pot să-ţi descriu cu ce lux şi-a echipat brigada. Cazacii din Astrahan poartă căciuli negre de forma căpă- tînilor de zahăr, aşa cum poartă armonii, mantăi roşii tivite cu blană, şi cartuşiere galbene. Cazacii din Arai au mantăi albastre de culoarea cerului, cu cartuşiere albe şi căciuli calmuce rotunde, cu un diametru de 75 centimetri, din care pricină au fost porecliţi „Capete Mari". Sînt înarmaţi cu săbii încovoiate, pe care cei din Arai, mahomedani fiind, gravează versete din Coran, bice cu măciulii de plumb, şi lăncii lungi.

Tata a pus să se înlocuiască toate vipuştcle de lînă cu fireturi de aur şi argint. într-una din ultimele zile ale lui aprilie, cînd şofranul înverzit scoate capul din pămînt, îşi trecu în revistă escadroanele. Soarele galben lumina slab clar îndeajuns ca să dea acestor magnifici călăreţi o asemenea strălucire că-ţi puteai imagina cum vor arăta ei sub soarele de mai. la Ţarslcoe-Selo.

în ziua plecării lor la Pctersburg. era să fie mare tărăboi. închipuicşte-ţi că bieţii soldaţi, care nu se tem nici de crivăţ, nici de oameni, nici de duhul mlaştinelor şi al apelor, se sperie de drumul de fier. Şi caii sînt aidoma. Jumătate din ei se tulburară cînd văzură locomotiva pîn- tecoasă, scuipînd şi fluierînd în mijlocul stepei. Dacă nu era popa, care să sfinţească dihania ceea, nimeni n-ar fi vrut să se urce.

în sfîrşit plecară în douăsprezece trenuri succesive, cărora le-a trebuit douăsprezece zile ca să parcurgă marea Rusie. Noi, care luam expresul, nu părăsirăm palatul deeît opt zile mai tîrziu. Ţarul pusese la dispoziţia noastră un vagon-salon. I-am invitat acolo

şi pe cei doi colonei şi cei şase maiori. Popa era împreună cu domnişoara Jaufre şi cu Kunin, cazacul favorit al tatei; lor le încredinţasem rochiile mele.

Petcrsburgul este un oraş mare, cu cazărmi şi biserici şi imense grădini. Se vede că omul care a făcut planul oraşului a fost un cap limpede. Am fost găzduiţi minunat la Palatul de iarnă şi, încă în prima seară, am fost primiţi de ţar în audienţă particulară. „A ! uite-o pe «nepoţica»", zise el cînd mă zări, şi am văzut bine că mă găsea frumoasă. Ţarina mă sărută şi chemă pe vcrişoarele mele. marile ducese, să ne facă cunoştinţă. Olgăi şi Tatianei le-am dat cîte un colier de rubine din Caueaz, cu cîte o lacrimă de diamant la mijloc, şi celor miei un colier ele perle trandafirii. Tata îi adusese ţarcviciului o pafta de egretă pentru colpac, cu un diamant mare, şi o săbiuţă căzăcească cu mînerul bătut în safire şi briliante.

A treia zi sunară toate clopotele mari, anunţînd apropierea Kaiserului de hotare. Ţarul, ţareviciul şi marii duci se duseseră în întîmpinarca lui la Kronstadt.

De atunci am mai văzut de âtîtea ori intrarea unor suverani într-un oraş, încît amintirile mele despre intrarea Kaiserului s-au risipit puţin cîte puţin. Dar ce-are a face, a fost foarte frumos.

Am asistat din balcon la intrarea lor în palat. Călăreţii în uniforme albe, împreună cu marii duci, galopau pe lîngă portiere. Onorurile au fost date de regimentul Preo- brajenski. în timpul acesta, cazacii tatei fură băgaţi în două cazărmi, interzicîndu-li-se să iasă. La început am fost vexată, dar înţelesei repede că ţarul îi ascunsese din gelozie, deoarece erau cei mai frumoşi oşteni de pe tot întinsul meleagurilor ruseşti, şi-i rezerva ca ultimul'şi cel mai impresionant punct de atracţie.Sub corul blînd, acoperit, al Botniei, armurile şi săbiile apăreau albastre şi galbene.

’

Kaiserul se afla, împreună cu ţarul, ţareviciul şi Kron- prinzul, în prima caleaşcă. Purta o uniformă de colonel cie cavalerie ruscască şi pe cap avea un coif de argint cu marele vultur de aur cu aripile întinse. Saluta mereu, cu expresia unui om fericit. Frederic-Wilhelm purta uniforma husarilor negri.

împărăteasa şi ţarina veneau Ln urma lor, înconjurate de o mulţime de prinţi germani şi generali.

Prezentările nu se mai terminau. Avui şi eu succesul meu. ,,A ! dar asta-i nepoţica" zise Kaiserul, şi luîndu-mă ele mînă, mă duse în faţa împărătesei. împărăteasa, pierdută în mijlocul dantelăriilor ei scumpe şi a penelor de struţ, mă îmbrăţişa, spunîndu-mi că a iubit-o mult pe biata mea mamă. în timpul acesta, Frederic-Wilhelm r,i Adal- bert mă măsurau cu coada ochiului — n-aş vrea să spun mai mult.

Mi-am pierdut toată clupă-amiaza, pregătindu-mă pentru gala de seară. Mi-era teamă că nu voi avea succes. Eram nervoasă ; pentru orice fleac o certam pe domnişoara Jaufre. S-ar fi zis că presimţeam toate necazurile, care aveau să se abată asupra capului meu după seara ceea blestemată.

E greu să-şi imagineze cineva frumuseţea unei recepţii la Peterliof. Kaiserul îşi pusese o altă uniformă, mai strălucitoare decît prima. Dar dacă ai şti ce ochi a făcut cînd a văzut-o pe a tatei. în privinţa podoabelor vestimentare, nimeni nu se putea pune cu prinţul Tumen. Alături de pietrele preţioase ale lanţului care-i prindea pe umărul sting mantaua roşie, diamantele

împărătesei păreau nişte pietricele de strînsură ale unei biete mic-burgheze din Moabit.

Cînd am apărut eu, l-am văzut pe ţar stăpînindu-şi un gest abia perceptibil de uimire. Mi-a fost teamă o clipă că eram prea decoltată. Apoi cînd ra-am lămurit ce efect făcusem mi-a dispărut frica. Gîndeşte-te, îmi alesesem la Doucet tot ce am găsit mai frumos : o roc-hic de catifea de un aibastru-safir, foarte simplă, dar s-o fi văzut ce mulată era pe corp ! Şi ca bijuterii nimic altceva dccît safire. Ca un copil, mă şi gîndoam la succesul de a doua zi. «Ce mutră vor face toţi, îmi spuneam eu, cînd vor vedea cea de-a doua rochie a mea, cea roşie, împodobită numai şi numai cu rubine.»

S-a dansat. Eram fcricită văzîndu-i pe nemţii ăştia, obişnuiţi cu valsurile lor lente, pierzînd ritmul valsului nostru rus, atît de nervos, şi şontocăind pe un picior pînă să-l prindă iar, sau stînd în aşteptare ca nişte bîtlani.

Am dansat cu Kronprinzul. Mă complimentă pentru toaleta mea şi-mi spuse că împăratul german nu era chiar un suveran absolut, deoarece niciodată nu a putut obţine din partea doamnelor de la curte să-şi pună mai puţin de şase culori pe ele. Sperîtnd să-l con'.rariez un pic, îi răspunsei că nu-i de mirare, rochiile mele erau doar de la Paris. Dar ol îmi zise că am perfectă dreptate, că nu mai există nimic pe lumea asta ca Parisul; apoi îmi povesti o mulţime de istorii atît do amuzante asupra acestui oraş încît, atunci cînd mă conduse la locul meu, o auzii pe împărăteasă şoptindu-i pe cînd treceam prin faţa ei : «Fritz, ţinuta.»

în acelaşi timp, îmi făcu semn să vin lîngă ea.

Observasem, încă de dimineaţă, printre ofiţerii Kaise- rului, un husar înalt. îmbrăcat într-o uniformă de un roşu- aprins, cu brandenburguri gălbui. Era roşcovan, în ochii săi miopi şi albaştri se citea încăpăţînarea, şi, de sub ochelarii săi, nu mă slăbea o clipă din priviri. Eu, firește, tot timpul mă făceam că nu-l remarc. Aş fi rămas uluită, dacă în clipa ccea mi-ar fi spus cineva că uniforma aceea roşie-gotcă o voi purta şi eu într-o zi.

— Aurora, mă strigă împărăteasa, uite-l pe vărul meu Rudolf, mare duce de Lautonburg-Detmold, care-ţi solicită favoarea să danseze cu Line.

Dansa groaznic, husarul ăsta roşcovan, cleşi se căznea din răsputeri. îşi încliipuia că trebuie să se scuze. Abia i-am răspuns şi nici nu i-am mulţumit cînd s-a terminat valsul. El s-a întors la locul său din spatele împărătesei; îşi ştergea din cînd în cînd ochelarii cu o figură atît de nenorocită că ar fi mişcat şi o piatră.
KÖi;.\lĢSMAniC

În ziua următoare, aflai, bucuroasă, că peste rlouă zile va fi o vînătoare de vulpi. Şi mă felicitam că l-am luat eu mine po Taras Bulba, răutăciosul meu căluţ african ! Mă dusei să-l văd la cazarma cazacilor noştri. Fusese atît de insuportabil, încît a fost băgat singur într-un grajd : şi el tot năpustindu-se asupra uşii, o distrusese pe jumătate.

Cind mă zări, nechează de plăcere şi înghiţi repede zahărul pe care i-l adusesem.

— Băiatule, i-am zis trecîndu-mi mîna prin lunga lui coamă încîlcită, trebuie să fii la înălţime. Îi lăsăm pe toţi în urmă, nu-i aşa ?

Mi-a făcut un semn amical că m-a înţeles, iar eu am ieşit ca să-mi înccrc rochia de călărie.

întoreîndu-mă, îl găsii po tata acasă ; avea o înfăţişare gravă şi îneîntată. Dintotdcauna mi-a fost groază de surprize. De regulă, sînt neplăcute.

Vedeam că tata nu ştia cum să înceapă, ceea ce pînă la urmă. mă făcu să intru la bănuieli.

—■ Grăbcşte-tc, te rog, i-am spus, trebuie să mă îmbrac.

— Fata mea, avem ceva serios de vorbit, îmi răspunse el.

— Nu-i nici un motiv să nu te grăbeşti.

— Fata mea, nu ţi-ar face plăcere să te vezi regină ?

— Regina cui ?

— A Wurtembcrgului.

Oricît aş fi fost crescută printre sălbatici, ştiam pe de rost almanahul Gotha. Aşa încit îl întrebai pe tata dacă avea intenţia să mă mărite cu regele

Wurtembcrgului, un om de şaizeci şi doi de ani, cît avea atunci.

—■ Nu majestatea-sa regele Wurtembergului mi-a făcut onoarea să-ţi ceară mîna, ci alteţa-sa marele duce de Lau- tenburg-Detmold.

Tata, deşi o şi el prinţ, îi tot dădea la fiecarc două vorbe cu majestatea-sa, alteţa-sa, încît mă exasperă.

— Cum ? Mutra ceea de homar cu şofran ? ţipai cu. Niciodată.

— Să fim serioşi, spuse tata.Niciodată, i-am repetat, bătînd din picior. De altfel. nu văd ce k-gătură este între roşcovanul ăsta miop şi ciwoana Wurtembergalui.

— Este. îmi răspunse tata pe un ton doctoral : regele Aibert al Wurtembergukii n-are copii, are şaizeci şi doi de ani, după cum foarte bine ai zis, şi-i diabetic, iar mărci;? duce de Lautcnburg e moştenitorul lui.

— Puţin îmi pasă, îi replicai cu. Prefer să mă mărit cu fi uniri, şi apoi... nici nu vreau să mă mărit.

Tata începu să se supere. îmi povesti o întreagă istorie. Rucloif de f.autenburg era îndrăgostit nebun de mine. **A** vorbii cu împărăteasa, naşă-sa, care a vorbit cu Kaise- rul, care a vorbit cu ţarul, care i-a vorbit lui, tatei. O asemenea propunere, în afară de faptul că-i măgulitoare, este aproape un ordin, şi...

— Şi ai spus da, înainte de a mă întreba ? izbucnii eu.

— Nu chiar, răspunse el încurcat, dar, în fine, n-am putut să nu-i mulţumesc, să accept...

— Să accepţi, ce ?

— Să accept -- e un lucru caro nu angajează cu nimic — ea marele duce să fie cavalcrul tău la vînătoarea de vulpi de poimîine.

— Dacă nu-i decît alîl, i.-am spus, te poţi bizui pe mine că am să-l dezgust pe neamţul ăsta să-.şi mai caute o moştenitoare în Rusia.

— Promite-mi că ai să te porţi cum trebuie, mă rugă tala, alarmat. Mă faci să regret libertatea pe care ţi-am iăsat-o dintotdeauna. Gîndc.şte-to că-i vorba, nici mai mult, .nici mai puţin, de o coroană regală.

O coroană regală ! Să-şi vadă fiica regină ! Numai asta îi umbla prin cap bătrîiiului calmuc.

Seara, cînd ne-am urcat în trăsură pentru a merge la reprezentaţia de gală, am înţeles că tata s-a angajat mult mai mult decît îndrăznise să-mi mărturisească.

— Iată şi pe micuţa noastră logodnică, a exclamat Kai- serul, luîndu-mă de mînă.

împărătea.^, mai cloşcă ca întotdeauna, mă sărută pe frunte. Se pare că era un tic al familiei.Pînă şi ţarul se crezu obligat să adaoge, adresîndu-se cu surîsul său palid lui Wilhelm al II-lea :

— Nu ţi-a fost deajuns că m-ai invadat cu supuşii tăi ? Acuma vii să-mi răpeşti supusele !

Eu zîmbeam cu un aer candid, dar mă uitam pe furiş la husarul meu roşcovan, care nu ştia unde să se ascundă, şi-i spuneam în gînd : «Aşteaptă, drăguţule ! Ai să-mi plăteşti tu toate astea poimîine !>►

Sosi şi a treia zi. Nu aveam decît o teamă, aceea că vînătoarea va avea loc pe un teren prea aranjat, prea spilcuit. Dar m-am liniştit îndată. Erau şi alei largi în pădure, desigur pentru doamne, dar alături erau şi nişte hăţişuri, pîrîiaşe şi ici colo cîteva mlaştini grozave.

Taras Bulba, căruia îi dădusem înainte de plecare o jumătate livră de zahăr udat cu whisky, era bine dispus, dar se ţinea foarte demn.

Aş minţi dacă ţi-aş ascunde că apariţia lui a stîrnit exclamaţii. Kronprinzul m-a întrebat de ce nu l-am tuns.

— Lasă-i să vorbească, bătrîne camarad, îi murmurai eu căluţului.

El înţelese, şi dădu din cap zeflemitor.

Marele duce Rudolf veni alături de mine. Am fost atît de drăguţă cu el că bietul băiat, prinzînd curaj, mă întrebă pe şoptite :

— Nu vă displace, domnişoară, că sînt cavalerul dumneavoastră ?

■— Cum aţi putut crede aşa ceva, domnule ? i-am răspuns. Curtea asta e prea plictisitoare. Niciodată nu te simţi în apele tale. Aici poţi respira, ai spaţiu. Vom putea discuta.

— Vă place natura ! murmură el, transportat. Ce fericit sînt!

Şi eu, la rîndu-mi, eram foarte mulţumită. Simţeam că nu se va depărta cu un pas de mine.Fu gonită prima vulpe. N-a avut loc nici un incident demn de notat, în afară de faptul că Taras Bulba s-a înveselit la sunetul cornului de vînătoare, a schiţat un pas de polcă şi şi-a pus picioarele dinainte pe crupa iepei lui Adalbert, cârc fu cît pe aci să cadă de pe cal. Din clipa ceea, toţi se fereau ca de ciumă clc micuţul meu african.

Marele duce de Lautenburg călărea pe unul din acci cai foarte preţuiţi de germani, un murg oacheş, mare, eu rotula groasă ca o şunculiţă de porc şi lat în spate ca o masă de biliard. Mai mult, constatai îndată că animalul acesta afurisit era furios şi galopa cu capul între picioare.

■«Sărmanul meu prieten, mă gîndeam, ai să mi tu acuşi cînd ai să sari peste primul şanţ !«■

A doua, apoi a treia vulpe fură doborîte fără greutate. Deodată o zbughi şi a patra între mine şi marele duce. Am văzut-o, era jigărită şi aproape că n^avea coadă. Asta era de noi.

— Nc-a venit rindul, i-am strigat lui Rudolf.

El dădu pinteni mîrţoagei sale dolofane care o porni în galop clc şarjă.

Vulpea era la vreo sută de metri înainte.

Ce animal de treabă ! Ne ducea drept în hăţişuri.

Din cînd în cînd. marele duce se întorcea :

■— Nu merg prea repede ? Vă puteţi ţine după mine ? mă întreba mereu gîfîind.

— Mergeţi, mergeţi înainte ! răspundeam eu.

Şi Taras Bulba fornăia parcă ar fi zis :

— Du-te, du-te !

De astă dată eram în plină pădure. Atunci l-am mîn- gîiat uşor pe gît şi am slăbit hăţurile africanului meu. într-un minut marele duce rămăsese în urma noastră.

L-am văzut în fuga calului pe roşcovanul meu gîfîind... Şi—1 lăsai la un sfert de verstă în spatele meu.

Taras Bulba, la porunca mea, încetini.

— Mi-a fost teamă, spuse bietul băiat, cînd mă ajunse din urmă, am crezut că aţi scăpat calul din frîu.

— Atenţie ! îi strigai eu.

La picioarele melc apăru un rîu. Il trecu cum putu şi cl. În faţa noastră, într-o poeniţă cu iarba cosită şi în pantă, cu trei eîini pe urmele sale, vulpea fugea.

far un hăţiş. M-am aplccat pe gîtul calului şi nu m-a izbit în obraz nici una din crengile prin mijlocul cărora Taras Bulba se strecura, croindu-şi cu capul drum printre copacii, ale căror ramuri, date în lături o clipă, îşi reveneau apoi, îndată, la loc. Dar bietul meu însoţitor avea tot obrazul însîngerat. Un stejar îi smulsese ochelarii. Vedeam că-i descumpănit. Calul lui gras sufla ca un cimpoi.

— Curaj ! strigai eu, vulpca-i obosită ! şi-l atinsei pe Taras Bulba cu pintenul.

Căluţul meu nu ştie de glumă. Făcu o săritură enormă, în spate, celălalt se căznea să se ţină după el, în zgomotul asurzitor de ramuri ce trozneau, rupîndu-se.

«Ei, îmi ziceam eu, pari rupt de oboseală ! Şi n-ai să reuşeşti nici la încercarea următoare.»

încercarea următoare se arătă în curînd sub forma unei rîpi mocirloasc, largă de zece picioare şi tot atît de adîncă, cu malurile prost delimitate, al dracului de înşelătoare. O clipă m-am întrebat chiar dacă Taras Bulba, după cursa făcută adineaori, îi va veni de hac. Mai e vorbă ! Viteazul meu căluţ îşi luă zborul ca o rîndunică şi într-o clipă fu dincolo de obstacol.

Atunci m-am întors, sigură do ce avea să se întîmple.

Şi s-a întîmplat ceea ce prevăzusem. Cu un zgomot năpraznic, calul şi călăreţul se prăbuşiră. Calul, alunecînd pe mal, trîntise la pămînt cu picioarele dinapoi, fără cruţare, pe călăreţul său.

Am sărit jos şi m-am apropiat de marele duce, temîn- du-mă oarecum că am împins gluma prea departe.

— Nu v-aţi lovit ? îi strigai eu.

— Nu cred, murmură el slab. Mi-a fost tare frică pentru dumneavoastră, cînd v-am văzut cum v-aţi luat zborul deasupra blestematului de şanţ.

Săracul ! îmi venea să-i cer iertare.

■— Să vă dau o mînă de ajutor să vă ridicaţi ? l-am întrebat, puţin încurcată.

—-. Sigur că da.

Dar zadarnic încercai eă-l ridic în picioare.

Abia atunci zării cît era de palid.

— V-aţi rupt piciorul drept, ţipai eu.

— A ! nu cred, răspunse el, eu o blîndeţe dezarmantă Sr. glas, cel mult o entorsă !

— Vă spun că v-aţi rupi piciorul, mă pricep eu. în acelaşi iimp, cu pumnalul meu de vînătoare. îi despicai cizma. Piciorul apăru bălăbănindu-se.

«Halal să ne fie ! mă gmdeam eu, sîntem cel puţin la şase verste de ceilalţi vînători.-

E1 nu mai spunea nimic, uitîndu-se la mine cu ochii săi blvozi şi plini de o neţărmurită bunătate. S-ar fi zis că-i fericit. Murmură chiar :

— Mulţumesc.

— Pentru ce ? izbucnii eu. V-am rupt piciorul şi-mi mulţumiţi ! Aşteptaţi cel puţin să vă scot din greu.

Răspunse, foarte mîhnil :

— Puteţi să vă înapoiaţi, şi-mi trimiteţi argaţii.

— Asta e ! spusei eu furioasă. Să ajung acolo fără vulpe şs cîrtd au să mă întrebe unde-i marele duce Ruclolf, să răspund : L-am lăsat într-un fund de groapă cu piciorul zobit. Nu, domnule !

— Cum doriţi, răspunse el încetişor. Dar nu ştiu cum veţi face.

— Veţi vedea.

Gloaba cea grasă era la câţiva paşi de noi şi păştea ca © nesimţita, sub privirea batjocoritoare a lui Taras Bulba.

—■ Vino-ncoace, dobitoc afurisit!

După ce s-a apropiat mi-am dat seama că, în ruptul capului, nu-l voi putea urca pe marele duce.

— Ce idee să-ţi iei un asemenea cal înalt cît o schelă, esdamai eu, fierbînd de mînie.

Rănitul mă privea parcă-mi cerca mereu scuze, ceea ce începu -să mă exaspereze.
— Taras Bulbii! chemai eu.
Micuțul african se apropie, dar se cam strîmba. S-ar fi -/is că bănuieşte despre ce-i vorba.

— ifudtflf de T ¿ttiîenburg nti-şi putut opri un gest de teamă.Vreţi să mă încălecaţi pe animalul ăsta? **murmură** el. Mai bine rămîn aici.

— în ruptul capului! am ripostat eu, bătînd din picior. Şi apoi Taras Bulba e blînd ca un mieluşel. Ţineţi-vă t/ine !

Era greu, neamţul ! Dar îl ridicai totuşi şi-l legai solid de şea cu hăţurile.

Iar eu mă urcai pe mîrţoaga cea grasă.

Pe drumul de întoarcere, mă gîndeam : «Ce proastă sînt! N-am reuşit să fac din acela pe care vroiam să-l urăsc decât un om care stîrneşte mila.» Apoi, mai era şi privirea ceea uimită a lui Taras Bulba, care sfîrşi prin a mă scoate din fire.

«Ce ţi-am făcut, avea aerul să mă întrebe el, ca să mă pui să-ţi car în spate pe neamţul ăsta şi să preferi **în** locul meu afurisita aia de mîrţoaga, care n-are nici coamă şi poartă nişte copite mai late decît o tigaie ?»

Nu-i bine să rupi picioarele bărbaţilor cu **care nu vrei** să te măriţi. E nevoie să-ţi mai povestesc ce s-a întîmplat ? **O** făptură ca mine se simte obligată să suporte **urmările** faptelor sale. Salvîndu-l pe marele duce, am făcut un **lucru** pe care nici un Kaiser din lume nu l-ar fi putut face.

Ce senzaţie a produs întoarcerea mea, călare pe murg şi urmată de Taras Bulba, care-l ducea pe marele duce în bandulieră. Vînătoarea fu oprită. Toată lumea se strînse în jurul nostru. A trebuit să istorisesc toată păţania, şi am făcut-o în modul cel mai scurt posibil, ca atunci cînd Vorbeşti de lucruri cu care nu prea te mîndreşti. Dar rănitul a adăugat o mulţime de amănunte. Febra l-a făcut elocvent, m-a transformat în eroină. Am fost silită să suport felicitările întregii curţi.

Kaiserul, care vede lucrurile în mare dar pe dos, proclamă :

— E adorabilă copila asta care a ştiut, din prima zi, să salveze viaţa logodnicului ei.

împărăteasa mă îmbrăţişă. E un tic al familiei. Tata era în al nouălea cer.

— Toate felicitările mele majesiăţii-voastre, îmi şopti la ureche.

Eram furioasă, clar surîzătoare. în turbarea mea m-am năpustit asupra lui Taras Bulba —■ în timp ce ne întorceam la palat — şi a înghiţit, săracul, mai multe lovituri de cravaşa decît în toată viaţa lui.

Am o calitate. îmi plac situaţiile limpezi. Conştientă că, în mare parte, din greşeala mea, eram acum angajată în aşa fel că nu mă mai puteam libera — fără a provoca unul din acele scandaluri care-i repugnă oricărei prinţese demne de acest nume, chiar mai mult decît certitudinea că se nenoroceşte — m-am liotărît să-i pun în aceeaşi seară condiţii «logodnicului» meu. aşa cum îi zicea toată curtea.

îl rugai să mă primească — şi el mă primi îndată ce-i dădu drumul aceluia care-i pusese piciorul în aţele. Cîncl am rămas singuri, iată cam ce i-am spus : —■ Domnule, demersul meu vă va mira poate. Dar am obiceiul, şi mi-l voi păstra întotdeauna, de a face ceea ce cred util, fără să-mi pese de convenienţe. Or, consider că-i de cea mai mare utilitate să vă spun următoarele :

Am venit la Petersburg să-l însoţesc pe tata, să văd frumoasele festivităţi, într-un cuvînt, să mă amuz, nu să-mi caut un bărbat. Am refuzat destui bărbaţi pînă acum — îmi veţi facc cinstea să mă credeţi — cam atîţia cîte provincii are Rusia, iar ultimul a fost un prinţ persan, stăpînul unei întinse regiuni muntoase unde se găsesc la smaralde ca ciupercile la Perigord, numai că sînt ceva mai mari.

Or, cum am sosit aici, nu ştiu ce i-a apucat pe toţi. Pe scurt, trebuie să mă mărit. Vă spun toate astea nu pentru ea să vă supăr. Dar, în fine, pînă acum trei zile, nici nu ne-am văzut vreodată.

Oricum ar fi, mă simt aproape obligată să mă mărit cu dumneavoastră. împrejurările ne depăşesc, şi pe dumneavoastră ca bărbat, şi pe mine, ca fată. în povestea asta sînt interesaţi patru împăraţi şi împărătese, mai multe coroane şi, fără îndoială, trebuie echilibrate şi nişte bugete ; simt eă tata se îmbolnăveşte dacă n-am să fiu regină, după ce a întrezărit că există această posibilitate. În afară de toate astea, v-am rupt şi piciorul.

Făcu un gest ca pentru dînsul : să nu mai vorbim de asta !

— Dimpotrivă, să vorbim, v-o spun fără înconjur, accidentul pe care vi l-am pricinuit m-a determinat să accept atît de repede o situaţie despre carc, nu mai departe decît ieri, nici n-am vrut să aud. Mulţumită accidentului, am impresia că nu fac chiar o căsătorie do convenienţă, ceea ce, pentru o fată ca mine, este destul de agreabil.

— Mai curînd aş vrea să-mi rup şi celălalt picior şi ambele braţe, spuse el cu o blîndă tristeţe, decît să vă aud pronunţînd groaznicele cuvinte : căsătorie de convenienţă.

— închei, spusei eu fără pic de emoţie. Accept să fiu soţia dumneavoastră. Dar veţi fi de acord să vă pun una sau două mici condiţiuni.

— Spuneţi, spuneţi, mă îndemnă el cu energie. Să ştiţi că aţi obţinut dinainte tot ce-mi veţi cere.

— Vai ! Vai ! spusei eu, zîmbind, s-ar putea să vă căiţi că v-aţi cam grăbit. Ei bine, dragul meu *prieten* (şi am apăsat asupra cuvîntului), încă din copilărie m-am bucurat de cea mai mare libertate şi am pretenţia să nu mi-o pierd, măritîndu-mă. Vreau să fim bine înţeleşi că nu se va schimba nimic, absolut nimic, mă auziţi ?

— Dar cum puteţi crcde... !

— Să nu vă lăsaţi înşelat de sensul cuvintelor. Să presupuneţi că nu aveţi în faţa dumneavoastră o tînără fată, nici o femeie, şi vă rog să înţelegeţi condiţia mea : unirea noastră să fie — şi voinţa mea este neclintită — un pact de amiciţie care exclude orice altccva.

Nu ştiu dacă aş fi reuşit s-o scot la capăt cu micul meu discurs neruşinat, dacă grosolănia lui masculină nu m-ar fi ajutat.

— Iubiţi pe cineva ! exclamă el cu glasul răguşit.

— Să păstrăm bunacuviinţă şi mai ales să nu spunem prostii, replicai eu cu blîndeţe. Consimt să vă declar că nu iubesc pe nimeni, în afară de — cuvîntul

avînd atîtea înţelesuri — ţara mea natală, vînătoarea, pe tata, florile, să fiu lăsată-B pace, şi încă două sau trei lucruri care realmente nu pot provoca gelozia regretabil de constatat la un bărbat inteligent. Sînteţi mulţumit?

Surise palid.

— Aceasta este, reluai eu discuţia, micul nostru contract «sub semnătură privată». Cancelariile se vor ocupa de actele publice, de tot ce mai trebuie. Nu mă sinchisesc- de ele şi sper că nici dumneavoastră. Nu-i nevoie să mai adaug că veţi avea în mine o tovarăşă totdeauna demnă de dumneavoastră,. la înălţimea situaţiei, oricare ar fi ea, şi capabilă, dacă aşa va voi Dumnezeu, să poarte cum trebuie faimoasa coroană a Wurtenbergului. Şi acum» poftim mîna mea,

El mi-o- luă şi o- sărută cu fervoare. În ochii lui, bucuria înlocuise febra. Nu-mi venea să cred că s-a lăsat atît de uşor prins în laţ. Apoi, subit, am înţeles raţionamentul său : «Voi fi atît de bun cu ea, atît de prevenitor» atît de drăgăstos, că, după: un timp pe care nici nu vreau să-l prevăd, va trebui să sfîrşească prin a se îmbuna».

Era atîta naivitate în capul bietului om, că nu-mi putui stăpîni oarecare emoţie. Ne despărţirăm cei mai buni prieteni din lume.

Re în tor ei n d u-mă în apartamentele mele,, auzii un vacarm drăcesc în curtea de onoare. Tar as Bulba„ pl'ictisin- du-se în celula lui, spărsese uşa, doborîse un rîndaş şi două santinele, şi mă chema jos, neehezînd îngrozitor. Mi-a fost mult mai greu să-l conving pe Taras Bulba să stea liniştit decît îmi fusese să-l împac pe marele duce Rudol'f.

Primul lucru de care m-am ocupat începînd din toamna anului 1909, cînd am devenit mare ducesă de Lauten- burg-Detmoîd, a fost să aduc îmbunătăţirile necesare pentru a avea o locuinţă aproape confortabilă. Grădinile fuseseră lăsate ia voia întîmplării, iar în ce priveşte palatul, era plin de o» t-o'eeţie de ororî cu care nici un rege negru nu s-ar fi împăcat.Am pus repede ordine peste tot.

Melusina, care a venit la noi în vara lui 1010, poate să-ţi confirme că duceam aproape aceeaşi viaţă ca şi astăzi, în afară de faptul că la epoca aceea, cînd mă apuca sple- enu'l, puteam să mă reped în Rusia ca să-mi dezmorţesc meningele.

Marele duce Rudolf însă s-a schimbat. Nu că ar fi slăbit «iuşî de puţin faţă de mine atenţiile sale cele mai emoţionante, bietul om î Dar după un an de zile, ond şi-a dat seama că nevinovatul său calcul nu se adevereşte şi că nici nu se va adeveri vreodată, <ă voi fi totdeauna pentru el ceea ce îi spusesem la începui, ¡şi nimic mai mult, a devenit întunecat şi nu mai ieşea din casă, I*a Lauten'burg nu i se mai spunea altfel decît Rudolf Taciturnul.

Mai rău decît atît, şi-a stricat relaţiile cu Kaiserul. Wil- helm al II-lea se crede un fel de Ludovic al XiV-lea. Poartă pîcă prinţilor germani care nu vin să-şi dea ifose la Berlin şi-i acuză de separatism. Or, Rudolf nu mai punea piciorul la curie.

La Lautenburg nu mai voia să se vadă cu nimeni. Regimentul 7 husari era lipsit de colonelul său. Jumătate din zile şi nopţi şi ie petrecea în bibliotecă, cercetînd lucrări de mineralogie, ştiinţa lui preferată. După ce sosi domnul de Bosse» marele duce îşi petrecu tot timpul în bibliotecă.

Melusina l-a cunoscut pe acest Boose, la al cără! nume te -cutremuri. Spune-î, Melusina, că n-a existat un fucător de bridge mai execrabil decît dînsul. Nu cunoştea nici măcar plafonul şi nu voia nici măcar să schimbe locurile. Ca să ofere el mai mult, oici vorbă. îl rugasem pe marele duoe să ni-l împrumute, ca să fie al patrulea, dar era atît de -stingăci şi alît de incorect că l-am trimis repede înapoi la studiile sale dragi.

Era foarte învăţat, să fim drepţi. închîpuieşte-ţi numai că la treizeci şi doi de ani, simplu locotenent de geniu, ajunsese profesor de topografie la *Krîegs-Academie* Cartea lui, *Arhitectonica cîmpiei din Hanovra*, este apreciată în toată Europa. într-o zi, a pălmuit la Berlin un ma-
l; [1] Academia de Război.
ior caro pretindea ca în. Harz există terenuri de origină cvaternară. Rudolf, care era un admirator al lucrărilor sale, s-a prezentat ca martorul lui în faţa Consiliului de Război. Numai mulţumită intervenţiei salo, n-a făcut decît şaizeci de zile arest, într-o fortăreaţă. La expirarea pedepsei, soţul meu a obţinut numirea lui la batalionul 3 de geniu din Lautenburg.

în primăvara lui 1911, am plecat în Rusia, să petrec cu taia sărbătorile de Paşti. Acolo am primit de la marele duce lludolf scrisoarea pe care trebuia să ţi-o fi arătat. Mă înştiinţa că l-a chemat Kaiserul şi l-a întrebat dacă n-ar consimţi să pună în serviciul imperiului cunoştinţele sale ştiinţifice. în urma unor cercetări făcute în Camerun se descoperise existenţa unor imense bogăţii miniere. Era necesar să se facă investigaţii mai aprofundate şi de asemenea să se verifice, cu toată discreţia posibilă, resursele minerale ale teritoriilor limitrofe, pentru a se şti dacă Germania era într-adevăr interesată să şi le anexeze. Aceste teritorii, dragul meu, regret că trebuie să ţi-o spun, constituie porţiunea din Congo pe care Franţa a cedat-o Germaniei prin tratatul din 1911.

Rudolf plecă, prin urmare, acolo, împreună cu Boose. Se scuza, cu o răceală rău ascunsă, că părăseşte Europa, fără să-şi ia rămas bun, dat fiind urgenţa prevăzută în instrucţiunile imperiale, şi că-şi permite să adauge că — spunea el — călătoria lui nu va avea nici o influenţă asupra mersului normal al vieţii mele. Aici se înşela, sărmanul meu prieten.

Mi-a scris de la Paris, de la Bordeaux, de la Saint- Louis, din Senegal. Apoi de vreo două trei ori din Congo, scrisorile pe care ţi le-am arătat. A trecut apoi o bună bucală de vreme, după care într-o zi, cumnatul meu Fre- clcric August veni la Lautenburg, cu trista

veste. Marele duce, lovit de insolaţie, murise la Sanglia, aproape de finele călătoriei sale. Ultimul său cuvînt a fost numele meu.

Melusina poate să-ţi spună, l-am plîns pe Rudolf — e drept, nu cît l-aş plînge pe Taras Bult/a, dacă ar muri mîine, niciodată nu mi-am defavorizat calul. Faţă de Ru- doif am fost întotdeauna sinceră şi loială, şi totuşi aveam impresia că am oarecare amestcc în moartea lui.

Nepulînd fi de faţă la funeralii, am poruncit să se facă un magnific scrviciu divin pentru acela care se odihneşte în huma crăpată de razele imensului soare alb. Au luat parte Kaiserul, împărăteasa, toţi principii germani. Husarii roşii din Lautenburg, cu crep negru la săbii, dădeau onorurile, şi uniforma lor, în timpul oficiului religios, m-a făcut să mă gîndcsc la bietul husar roşcovan din Peter- hof, care dansa atît de prost dar era atît de bun.

Prietene, fiecare frază din istorisirea mea ţi-a arătat încrederea po carc o am în tine. Acum ai să găseşti dovada încrederii mele în fiecare cuvînt ce urmează.

ît cunoşti pe Ilagcn, ofiţeraşul meu de ordonanţă : ştiu că nu-l prea iubeşti. N-aş putea spune ce prevalează în cl : devoLamentul sau dragostea. Devotamentul ne îngăduie să ne bizuim în toate pe un singur om, dar dragostea îi dă, chiar în ce ne priveşte pe noi, o luciditate, care nouă ne lipseşte.

Nici eu nici Melusina nu bănuiam, şase luni după moartea lui Rudolf. ce mi se va întîmpla. Constrînsă la îndatoririle mele de suverană, le îndeplineam cu o punctualitate carc mă surprindea. Prezidam dicta şi adunările generale, semnam dccrcte, judecam procese, numeam funcţionari, spre satisfacţia tuturor, cel puţin aşa credeam. Niciodată oraşul Lautenburg n-a fost mai bine întreţinut decît în timpul domniei melc.

Hagen era suspicios. îl vedeam în fiece zi mai întunecat. Pînă la urmă, neputînd suferi în jurul meu mutrele astea de un cot, l-am somat să se explice sau să plece în concediu de boală. Mi-a căzut la picioare.

— Cum să nu fiu aşa cum sini, izbucni el în plîns, dacă veţi aparţine altuia ?

Nu putea să-şi revină cînd i-am afirmat că nu înţelegeam despre ce vorbea.

E posibil ? murmură el. Dar la Berlin, şi chiar aici, nu se vorbeşte decît despre apropiata dumneavoastră căsătorie cu ducele Frederic August.De aslă clată era prea din eale afară. O persoană, aşa cum pretind că sînt eu, poţi s-o măriţi o dată, prin sur-prindere, dar de două ori!

Cînd Ilagen, care se ducea de citeva ori pe lună la Berlin, îmi relată tot ce ştia, înţelesei că era totuşi ceva serios. înţelesei şi mai bine a doua zi, eînd primii o scrisoare de la tata. Era vădit că-l manevraseră, exploatînd slăbiciunea lui de a-şi vedea fiica înălţată la rangul de regină.

Ca să te fac să sesizezi tot ce urmează, trebuie să te introduc în unele detalii dinastice. Ce plictiseală ! Aş vrea să trec peste ele cît mai repede cu putinţă. De ce devenisem mare ducesă de Lautenburg ? Pentru a fi apoi, după dorinţa tatei, regină a Wurtenbergului, la moartea regelui Albert. Succesiunea la tronul Lautenburgului nu este stabilită de legea salică, adică la moartea lui Rudolf, eu am rămas mai departe mare ducesă. Dar urcarca pe tronul Wurtembergului este reglementată de această, lege. Pe scurt : numai un mare duce de Lautenburg putea fi regele Wurtembergului. Adică, pentru a fi regină a Wurtembergului, trebuia mai întîi să-l iau de soţ pe ducele Frederic August, pentru ca el, în felul acesta, să devină mare duce de Lautenburg-Detmold.

Scrisoarea tatei n-avea alt scop decît să mă pregătească pentru această căsătorie.

Cred că, în răspunsul pe care i l-am dat fără a sta pe gînduri, am uitat puţin de respectul pe care totuşi o fiică îl datorează părintelui său.

Dar trebuie să înţelegi că eram exasperată. Mă întrebam dacă nu cumva mă voi vedea silită să nlă mărit în felul acesta cu toată Germania. Ce soartă pentru o fată care rt-a vrut să se mărite măcar o dată !

Nu trecu nici o săptămînă şi mă trezii cu o scrisoare de la împărăteasă. Cum era firesc, a început cu „dragă copilă", m-a copleşit cu cele mai măgulitoare amabilităţi, dar pînă la urmă invitaţia mea la Berlin, conţinutul principal al scrisorii, era de fapt un ordin sadea...

Îţi închipui, cred, că dacă m-am supus, n-am făcut-o din docilitate, ci din dorinţa de a afla precis ce se urzea la curte împotriva mea.l-am luat c u mine pe Melusina şi pe Hagen. împărăteasa părea cam încurcată, cinci mă primi — ceea ce prevăzusem — şi ceea ce am simţit de altmintrelea şi în explicaţiile ei. E nevoie să ţi le raportez ?

Nu dragostea dccide de sccnla-unci prinţese : Gloria supunerii doar poate să-i se lese.

Dragostea! Supunerea ! La ce mi-ar fi folosit dacă î-aş fi obiectai că raţionamentul său e fals, că n-am iubit niciodată pe nimeni şi că, în orice caz, nu ca să mă supun m-am măritat înlîia oară ? Sărmanul Itudoîf nu mai era ca să divulge înţelegerea noastră, «sub semnătură privată», care mă scutea tocmai de aceste două lucruri. Şi apoi ce era să mai discut cu o femeie de treabă care-şi recita lecţia ?

O ascultai cu dinţii strxnşi, fără a scoate o voi'bă. Cînd termină, după ce se împleticise bine, o întrebai :

— Pot să-i cer majestăţii-voastre să-mi comunice data la care a fost fixată căsătoria moa cu ducele Frederic August ?

Ea protestă, afirmînd că niciodată n-a fost în intenţia Kaiserului să bruscheze lucrurile, că nu se fixase nici o dată.

— Numai în principiu s-a stabilit, îi spusei eu.

Ea nu răspunse nimic.

/ M-am întors acasă, foarte liniştită.

— Plec astă seară la ¿Astrahan, i-am spus Melusinei şi lui Hagen, care mă aşteptau neliniştiţi. Puneţi să-mi pregătească bagajele. Cine mă iubeşte să mă urmeze.

Hagen îmi întinse poşta sosită din Lautenburg. Printre cele cinci sau şase scrisori, era una cu timbre ruseşti. Recunoscui scrisul tatei.A! profitaseră din plin de nesocotinţa mea ! Am aflat mai tîrziu că scrisoarca pe care i-o expediasem cu cincisprezece: zile înainte a fost precodată de un trimis special al Kaiserului. N-a fost necesară prea multă diplomaţie ca să-l convingă pe

tata. Faimoasa coroană a Wurtombergului şi-a jucat din nou rolul. în termeni foarte măsuraţi, dar inflexibili, tata îmi impunea voinţa sa : să mă mărit cu Frc- deric August, dacă nu...

N-am' putut citi mai departe, am rupt scrisoarea în mii de bucăţele ; pe nerăsuflate, am redactat o telegramă de vreo treizeci de cuvinte plîngureţe, ameninţătoare, nebuneşti, la adresa prinţului Tumen.

Ţi-aduci aminte, Melusina, mi-a fost teamă de cenzura sccretă de la Berlin. Ai luat trenul şi te-ai dus să dai depeşa la Koepeniek.

După ce-ai plecat, n-am mai putut, şi am izbucnit în lacrimi. Lacrimi de zbucium, lacrimi de furie. Mă mai văd şi acum în acca îngrozitoare cameră berlineză. Hagen, ja picioarele mele, plîngea în hohote. Mă prinsese de mîini, ba chiar de braţe, po cuvînlul meu, şi le acoperea de lacrimi şi sărutări : «Unde vreţi şi cînd vreţi, murmura el, plec împreună cu dumneavoastră.» La urma urinei, sînt destul de mîndră cînd mă gînclesc că n-a depins decît de mine ca să determin un ofiţer prusac să-şi renege armata şi ţara.

Dar, cînd i-am simţit mustaţa pe braţul meu, mi-am revenit repede la realitate. Mă gîndeam la Louise de Saxe, la mîrşavii ţigani care scot bani din celebritatea pe care le-a conferit-o îmbrăţişarea unei regine. L-am respins pe nevinovatul Ilagen şi mi-am recăpătat stăpînirea de sine.

Două zile eît am aşteptat telegrama, n-am ieşit. În sfîrşit a sosit hîrtioara albastră. Te uitai ţintă la mine, Melusina, aşa că am desfăcut-o zîmbind. Conţinea aceste simple cuvinte :

N-am s-o revăd pe fiica mea decît după ce-şi va fi îndeplinit îndatorirea.

Vai ! era crud bătrînul calmuc !

Am citit şi am căzut jos, ţeapănă, pe covorul din cameră.

Ştiu, prietene, că acum trebuie să mă opresc pentru a-ţi explica unele lucruri, fără de care nişti să nu mai pricepi nimic. Fără îndoială că te întrebi cum de s-au putut aranja toate în aşa fel încît o voinţă ca aceea a Aurorei să fie încovoiată ? Cum a procedat acest

Frederic August, invizibil şi puternic, ca să-i aibă în buzunar pe împărăteasă, naşa lui Rudolf, şi pe Kaiser ?

îmi închipui că ai citit ziarele de prin 1909, şi-ţi mai aminteşti poate că la acea epocă a izbucnit afacerea Eu- lenburg, şi procesul Moltke-Harden, care au pus curtea germană într-o încurcătură destul de mare. Personal, maniera acestor oameni de a se distra între ei nu mă importa. Ceea ce găseam însă că-i excesiv era faptul că toate poveştile astea au avut repercusiuni asupra vieţii mele.

Frederic August, eînd trăia fratele său, venea rar la Lautcnburg. Nu l-am văzut deeît de vreo trei sau patru ori, între care o dată la căsătoria mea şi a doua oară, şase luni mai tîrziu, la înmormîntarea soţiei sale, o femeie proastă, cu mîini de bucătăreasă, dar de treabă. Serenisimul tău elev nu-i cu nimic mai inteligent decît ea.

Aproape tot timpul stătea la Berlin. Omul acesta pe care l-ai văzut atît de rece, atît de corect ducea acolo o viaţă destrăbălată. Prietene, să nu-i crezi niciodată pe oamenii carc spun că desfrîul este vătămător. Soarta lui Frederic August este proba contrarie.

Ceea ce actualul duce Frederic August posedă în cel mai înalt grad este arta de a compromite pe alţii, fără să se compromită pe sine. Şi s-a servit bine de arta lui la Berlin, în 1909. Intim al familiei Biilow, în relaţii familiare cu Eitel şi Joachim, numai el poate povesti despre toate cîte văzuse şi la eîte asistase. Dar nu are să-ţi spună nimic, prietene, după cum nu mi-a spus nici mie, deoarece nici cu nici tu nu vom fi niciodată atît de bogaţi ca să-i putem plăti confidenţele. Nimic altceva decît tăcerea lui i-a adus coroana marelui ducat, şi-i va da poate mîine coroana Wurtembergului. Cînd, cu tremolo în glas, împărăteasa îmi predica să mă supun destinului, această femeie cumsecade nu făcea altceva decît să apere onoarea celor doi fii ai săi.

Febra cerebrală pe care mi-a pricinuit-o telegrama tatălui meu dură o lună, în care timp am fost între viaţă şi moarte. Melusina şi Hagen, cu un

devotament pe care nu-l voi uila niciodată, au stat cu schimbul, zi şi noapte, lîngă mine.

În fine, am intrat în convalescentă. Mi se tunsese părul. Eram .slăbită, dar drăguţă încă. într-o zi p? cînd îmi priveam în oglindă aspectul ciudat pe care mi-l dădeau micile mele bucle blonde, din dreptul c-efii. Hagen. care era de gardă, veni să-mi anunţe pe ducele Frederic August.

Eram încă destul de bolnavă ca să nu-l primesc, dar ardeam de nerăbdare să mă măsor cu el. Mărturisesc, spre ruşinea mea, că, în ziua aceea, nu eu am ieşit învingătoare.

Intră şi mă salută ceremonios. Ochii săi albaştri, în obrazul ras şi foarte palid, erau cînd şterşi, cînd strălucitori.

— Sînt. fericit, spuse el, scumpa mea soră, că vă găsesc, în sfîrşil, pe picioare şi cu o mină într-adevăr excelentă.

O asemenea dezinvoltură mă îngheţă. Ei continuă :

— N-am nici un motiv să nu vă spun deindată care e scopul plăcut al vizitei mele. Mîine se împlinesc nouă luni de cînd a murit marele duce Rudolf, regretatul meu frate. Termenul -de vkluitate fixat de lege expirîn:l la această dată, majestăţile-lor împăratul şi împărăteasa ar fi fericite dacă aţi binevoi să fixaţi ziua care v-ar conveni cel mai mult pentru celebrarea căsătoriei noastre, deoarece şi-au manifestat în mod expres dorinţa de a participa.

— Veţi spune majestăţilor-lor, dragul meu frate, i-am răspuns eu, că voi fixa ziua care le va fi lor pe plac, şi veţi binevoi a adăuga că va fi, sper, ultima oară cînd ii voi supune la asemenea osteneală.

El se înclină cu gravitate.

— Este şi dorinţa mea cea mai scumpă, vă rog să mă credeţi, draga mea soră, mi-a spus el.

Şi ieşi

.Ne-am căsătorit într-o zi mohorîlă din luna martie 1912. împăratul şi împărăteasa, potrivii

făgăduinţei lor, asistară la slujba religioasă, apoi seara se întoarseră la Berlin. Pe la ora cinci, funcţionarii şi magistraţii depuseră jurămîn- icil în faţa noului mare duce, întîi la primărie şi apoi la castc-L După aceea, la ora opt, s-au adunat la un dineu intim —ţinînd seama că eram în doliu — ofiţerii superiori şi demnitarii marelui ducat, vreo treizeci de persoane, în Galeria Oglinzilor, la parter.

Abia începuse servirea celui de al doilea fel, că se auzi răsunînd la etajul superior, chiar deasupra capetelor noastre, nişte zgomote, ba tari, ba surde.

La început nu li se acordă atenţie. Dar zgomotele continuau, trosc-plosc, trosc-plosc, cu o regularitate că te-apuoa disperarea.

Marele .duce încruntă uşor sprinceana şi făcu semn lacheului din spatele lui :

— Ce-i cu zgomotele astea ? întrebă el cu glasul scăzut. Du-te şi opreşte-le !

Trecu un sfert de oră şi omul nu se întoarse, iar zgomotele continuau.

— Kessel ! dar pentru Dumnezeu, strigă marele duce, jumătate nervos, jumătate zîmbind, încercaţi să aflaţi ce se tot meşterește deasupra capetelor noastre. Scuzaţi-mă, domnilor, se adresă el comesenilor.

Kessel plecă. După cinci minute, reapăru, aprins la faţă. Zgomotele se liniştiseră.

— Ei, ce-a fost ? întrebă marele duce.

Kessel tăcea chitic.

■—-Hai! domnule maior, îl îndemna Frederic August, începînd să-şi piardă răbdarea. Presupun că n-aţi descoperit un atentat. Vă poftesc să-i liniştiţi pe oaspeţii noştri. Ce-a fost ? ''

. — Nişte zidari, Alteţă, murmură Kessel.

— Nişte zidari ! La ora asta ! Şi într-o zi ca asta ! B piva de tot ! Şi ce făceau acolo zidarii ? Dar bine, domnule Kessel, vă rog, vorbiţi !

— Lucrează la zidirea coridorului galben, murmură ofiţerul, după o sforţare.

Ui'mă o tăcere glacială. Coridorul galben unea apari a- mentelc marelui duce cu cel al marei ducese de Lăutei ¡- burg.

Frederic August e un om tare, prietene. Mi-am dat seama atunci, în seara ceea, şi l-am admirat cînd s-a lovit deodată peste frunte cu un gest semnificativ :

— E adevărat, uilasem. Apoi dădu ordin majordomului : Veţi avea grijă să supravegheaţi ea oamenii aceştia sîrguincioşi, care trebuie să lucreze toată noaptea, să nu ducă lipsă de nimic.

Mi-era totuna, mă simţeam fericită, deoarece ştiam bine că intra şi o doză de admiraţie în privirea şireată pe care mi-o aruncă pentru a-mi spune parcă :

— Şi acum, care pe carc !"

Aurora tăcuse. Se scurscră eîteva minute de linişte. Apoi Melusina se duse la fereastră şi dădu brusc în lăLuri draperiile. Observarăm atunci că se făcuse ziuă.

O priveam pe marea ducesă care visa, cu cotul pe genunchi şi bărbia în mînă. Nici urmă de răvăşire a trăsăturilor, nici urmă de ofilire pe obraz după o noapte întreagă de veghe.

Zorii reci ai zilei o găseau pe Aurora mai frumoasă decît o lăsase calda înserare

.VII

SE ÎNTÎMPLA UNEORI, seara, o dată sau de două ori pe săptămînă, că marea ducesă prefera să rămînă singură, îmi foloseam, spre regretul meu, serile acelea ca să lucrez.

Studiile mele cu privire la Koenigsmark fuseseră mult neglijate. De cînd soarta mă invitase să asist la un alt roman, ai cărui protagonişti trăiau în jurul meu şi-mi vorbeau în fiecc zi, îmi pierise pofta să mai stîrnesc praful de pe hirţoage.

într-o seară de iulie, pe care, din capriciul Aurorei, mi-o petreceam de unul singur, se iscă o vijelie straşnică. Prin fereastra deschisă asupra cerului negru, ascultam în noapte freamătul copacilor, din care picura ploaia. Lucram cu o extremă moleşeală, avînd mintea preocupată mai mult de lărîmurile prin care mă plimbase prinţesa Tumen decît ele drama din *Herrenhausen,* şi numai mulţumită unui noroc cu totul întîmplător, îmi căzu sub ochi documentul capital de care voi vorbi acum.

Ţi-am descris, adineaori, dîndu-ţi amănunte caro ţi s-au putut părea atunci plicticoase, dosarul strîns de regina Prusiei în vederea reabilitării mamei sale. Sofia-Dorothea. În scara ceea, după ce analizasem două .sau trei documente de importanţă secundară, am dat de manuscrisul purtind cota : S. 2 — nr. 87.Cuprindea două pagini, acoperite cu litere gotice, foarte îndesate. De la primele rînduri, îmi dispăruse nonşalanţa. Atenţia mi se fixă. îmi clădeam seama cu am pus mina pe un document decisiv.

Documentul relata confesiunea unui oarecare Bauer, care a murit ca păzitor de vînat pe domeniul marelui duce de Rudolfstadt şi care, cu douăzeci de ani în urmă, fusese slujitor la *Herrerihausen.* în ultimele sale clipe, omul acesta de credinţă catolică, a ccrut să i se aducă un preot spre a se spovedi. Clericul, care auzise de ancheta întreprinsă de regina Prusiei, condiţionă absolvirea sa de întocmirea unui proces-verbal şi menţionarea evenimentelor în care fusese amestecat Bauer. Această confesiune, purtînd

semnăturile muribundului, a confesorului şi a doi martori, eram pe cale s-o descifrez.

Se înţelege că, dat fiind caracterul ei autentic, i-am acordat îndată toată atenţia de care eram capabil.

Bauer fusese unul din cei zece oameni care o ajutaseră pe contesa de Platen, în tragica noapte de 1 iulie 1694, să-l asasineze pe contele de Koenigsmark.

Din confesiunea lui rezulta că, în timp ce contele urma să iasă din apartamentul prinţesei, contesa de Platen prepara punch pentru oamenii ei.

El susţine că n-a fost printre cei care s-au năpustit asupra lui, izbindu-l cu lovituri de pumnal şi de sabie, dar recunoaşte că l-a ţinut lipit de pămînt, în timp ce doamna de Platen stînd cu un picior pe fruntea lui, încerca să-i smulgă mărturisirea că a fost amantul Sofiei- Dorothca.

Cunoşteam în cea mai mare parte aceste amănunte. Ele figurează şi în cartea lui Blaze de Bury. Dar cele ce urmează lămuresc definitiv controversa celebră cu privire la ceea ce s-a întîmplat cu trupul contelui.

«După ce domnul de Koenigsmark a murit, spune Bauer, doamna de Platen ne porunci să-l depunem «în faţa şemineului din sala unde se află o placă de bronz de şase picioare. Doamna de Platen mişcă un resort. Placa se dădu la o parte-, lăsînd să apară o mică cclulă. Văzui, dar cam nedesluşit, căci eram tulburat, o grămăjoară albicioasă, care mi se părea, a fi var. Acolo am lăsat cadavrul.
Doamna do Platen ne dădu drumul după ce sfătuise pe acei care aveau pete de sînge pe haine să le spele. Ea rămase în sala Cavalerilor, împreună cu valetul său, un anume Festmann…»

Vezi că am avut motivele mele oînd ţi-am spus, printre altele, că rămăşiţele lui Koenigsmark au fost ascunse în sala Cavalerilor din *Herrcnhausen,* sub placa şemineului. Documentul Bauer avea în ochii mei mai mult decît meritul de a fixa locul acesta în mod indiscutabil. Vedeam în el şi o dovadă a complicităţii fie a lui Ernest August, fie a fiului său. Reţine bine faptul că doamna de Platen a descuiat broasca secretă. Ör, prinţii germani din secolul al XVII-lea şi al XVIII-lea

ţineau foarte mult la secretul broaştelor lor. Dacă secretul acesta i-a fost încredinţat doamnei de Platen, lucrul a fast făcut numai pentru o treabă de mare importanţă.

— îmi pregătisem, cîncrta-am apucat de lucru, nişte cafea, din care am băut trei ceşti mari, una după alta. Băutura începusc să-şi facă efectul, adică, după ce fusesem surescitat de descoperirea făcută, mintea îmi devenise de o luciditate perfectă. Munca aceasta, are părţile ei interesante, te rog s-o notezi.

— Nu-i totul să descoperi ceva, ci să stabileşti exactitatea celor descoperite. Dar cum aş fi putut să mă duc la Hanovra, să cer autorizaţia de a face o vizită la *Herren- hausen,* să rămîn singur un timp mai îndelungat în sala Cavalerilor ? îţi dai seama, desigur, că puteam să-l pun astfel pe vreun oarecare conservator al palatului pe pista găsită de mine, şi n-aveam nici o poftă.

— Şi atunci mi-a venit o idee. Ca să vezi ce rezultate bune dă cafeaua în materie de deducţii! îţi aminteşti că, atunci cînd am studiat istoria artiştilor francezi, folosiţi de prinţii germani din secolul al XVII-lea şi al XVIII-lea, am aflat că executarea lăcătuşeriei fusese încredinţată de electorul de Hanovra, Ernest August, unui meşter catalan cu numele de Giroud, care lucrase de asemenea şi pentru marele duce de Lautenburg. Acest Giroud a avut cu Ernest August unele neînţelegeri la încheierea .socotelilor. Nu aruncasem atunci decît o privire fugitivă asupra dosarului care-l privea. Trebuia consulta!; acum în amănunţime. Se putea să descopăr ceva în legătură cu sistemul lacătelor instalate de el în *Hcrrenliausen.* Mă hotărîi pe loc'să nu rămîn cu conştiinţa neîmpăcată.

Trecuse puţin de miezul nopţii. îmi băgai în buzunar o lanternă, ieşii uşurel din cameră. Mi se păru că aud un zgomot uşor pe coridorul pustiu. «Poftim, mă gîndesc eu, dacă mă las surescitat în halul ăsta ele nişte hîrth vechi !...»

Intrînd în bibliotecă, avui neplăcuta surpriză de a găsi lumină. Domnul profesor Cyrus Beck lucra, şi nu mai contenea să acopere tabla neagră cu formule,

oprindu-se doar ca să consulte vreunul din cele cinci sau şase tratate pe care le ţinea deschise în faţa lui.

Prezenţa mea era cît se poate de firească ; de multe ori mi se întîmpla să cobor noaptea tîrziu în bibliotccă ca să pun la punct vreun pasaj din lecţia mea de a doua zi. Totuşi el m-a privit cu aerul suspicios al savantului, totdeauna temător să nu i se fure ceva.

Vreo două trei cuvintc amabile mi-l liniştiră repede. Şi-a îngăduit să-mi încredinţeze secretul că a ajuns la un punct decisiv al experienţelor sale şi că, fără îndoială, mîine, sau poate chiar în seara aceea... Prin uşa întredeschisă venea zgomotul cuptoarelor sale care huruiau ca focul în horn.

Gîndeam că-i inutil să-i spun că şi eu, într-o problemă diferită, ajunsesem în acelaşi stadiu ca şi dînsul.

De altmintrelea, după cîtcva clipe, şi-a închis tratatele, şi-a strîns notele, a şters formulele şi a ieşit, urîn- du-mi noapte bună.

Aşteptasem nerăbdător să plece, pentru că găsisem ceea ce căutam.

Cu o siguranţă de investigaţie care mă uimi, pusesem de la început mîna pe documentul esenţial, o scrisoare- factură a lui Giroud, datată 1682, adresată lui Ernest August.

Într-o lungă enumerare, am dat imediat peste acest punct

:Pentru şemineul din sala Cavalerilor, şase broaşte, cu numele meu, a o sută cincizeci de livre broasca — adică... 900 livre.

Nu trebuia să fi avut nu ştiu ce mare experienţă cu broaştele secrete, ca să fi înţeles de îndată despre ce era vorba. E acelaşi sistem care se foloseşte şi la safeurile Fichet sau altele. Exista în sala Cavalerilor, la *Ilerren- hausen*, pe placa şemineului, şase broaşte, cu litere. Resortul se putea pune în mişcare, dacă se alcătuia numele lui Giroud alegînd cîte o literă de pe fiecare broască în ordinea din numele inventatorului.

Dacă îţi aminteşti că tot Giroud a fost şi lăcătuşul marelui duce de Lautenburg, vei pricepe uşor de ce primul .meu gînd a fost să verific pe placa şemineului din sala de Armuri a castelului din Lautenburg justeţea raţionamentelor la care ajunsesem cu privire la sala Cavalerilor din castelul Hanovrei, şi vei înţelege nerăbdarea cu care pîndeam plecarea lui Cyrus Beck.

După ce a ieşit, în sfîrşit, am aşteptat să treacă un sfert de oră. Atunci am stins lumina, am deschis uşa din dreapta a bibliotecii, trîntind-o tare, ca şi cum m-aş fi întors în apartamentul meu. Apoi, evitînd cel mai mic zgomot, dibuind de-a lungul pupitrelor şi a vitrinelor de numismatică, m-am întors din drum şi am dcschis încet uşa din stînga, care dădea în sala Armurilor.

Lumina lunii se revărsa prin înaltele ferestre în formă de lance, descnînd pe sol conturul lor. M-am îndreptat direct spre şemincu şi am atins, emoţionat, greaua placă ele fontă. Numai atunci cînd degetele mele întîlniră ia stînga, sus de tot, un fel de rozetă de fier, am pus în funcţie lanterna.

Nu mi-a fost de loc greu să dibuiesc rostul rozetci, care se mişca pe o balama, lăsînd să apară un fel de cadran. Era un mecanism aproape aidoma actualelor contoare de gaz.

Mi-a scăpat un gest de ciudă. Mă aşteptam să văd litere. Cînd colo cadranul era cifrat. Avea douăzeci şi cinci de diviziuniAm stins lanterna şi m-am aşezat pe un taburet butu- cănos de stejar ce se afla acolo.

N-am stat prea mult pe gînduri. *25* la număr ! Dar prost mai sînt !

Scosei din buzunar un creion şi o bucată de hîrtie, şi, în genunchi, în faţa taburetului, după ce apăsasenn pe butonul lanternei, am înşirat repede cele douăzeci şi cinci de litere ale alfabetului, punînd sub fiecare literă, cifra corespunzătoare. Scriind apoi numele lui Giroud, obţinui următoarea combinai ie : 7.9.18.15.21.4.

791815214. Multe zile vor trece pînă să ani se şteargă din minte cifra asta.

Am plimbat slaba fasciculă de lumină electrică pe dreptunghiul de fontă. Am avut o decepţie fără ¡margini, în loc de şase rozete *cîte trebuiau să fie,* n-am descoperit decît două.

Cînd, într-un raţionament ca acela pe care-l făcusem, un singur element nu concordă, înseamnă că tot raţionamentul e fals. De altfel ar fi fost prea simplu...

Numai din dorinţa de a nu avea ce să-mi reproşez, am învîrtit prima rozetă pe balamaua ei, şi, mişcînd acul care pornea din centrul cadranului, îl pusei pe cifra 7 : *g.*

Apoi. la dreapta, repetai aceeaşi operaţie cu a doua rozetă, oprind acul pe cifra *9:i.*

Inima începu să-mi zvîcnească. În mijlocul plăcii, apăru o dungă. Dunga se mărea, se mărea. Cele două jumătăţi aluneeînd la dreapta şi la stînga, lăsară între ele o deschizătură de optzcci de centimetri.

Eram pe cale să dezvălui, în sfîrşit, secretul de la *Iler- renhausen.*

Red e venisem calm, extraordinar de calm. Mi-aduc aminte că-mi repetam : «Ce admirabil mod de a studia istoria ! Ce-ar spune domnul Seignobos ?>►

Luînd cu mine taburetul care-mi servise de masă, m-am introdus prin deschizătură. Placa de fontă care se despărţise în două era prevăzută la fiecare

jumătate, deoparte şi de alta a deschizăturii, cu cîte un miner. încet, încet, fără nici un efort, le-am închis iar, apropiindu-le dinăuntru una do alta, dar fără să se lipească, de teamă să nu se producă vreun declic fatal.

Ţi-aminteşti, prietene, cînd în ziua de 24 august am. pătruns amândoi într-o pivniţă, în satul Beaumont, din Belgia, unde se ascunseseră cinci ulani, după cum ne relataseră sătenii? Erai în urma mea şi mă acuzai de imprudenţă. Eu surîdeaim în sine-mi şi mă gîndeam că pivniţa cu fugarii era un fleac pe lîngă bezna în care mă băgasem în noaptea ceea.

După ce apropiasem una de alta cele două jumătăţi ale plăcii, m-am trezit într-un fel de încăpere mică, lată fi" şase picioare şi înaltă tot de şase. La dreapta şi la stînga, zid, iar în fund o a doua placă de bronz, avînd la dreapta şi la stînga alte două rozete : era de prevăzut.

Pusei acul de pe primul cadran la cifra 18.

Cînd acul de pe al doilea cadran ajunse la cifra 15, un zgomot de lemn ce se sfarmă, înfiorător în tăcerea încremenită, îmi îngheţă sîngele în vine. Toată jumătatea inferioară a enormei plăci, deschizîndu-se la un metru deasupra solului şi lăsîndu-se jos, prefăcuse în ţăndări taburetul greu pe care-l aşezasem lîngă placă, după ce intrasem.

Dacă nu m-aş fi dat brusc înapoi mi-ar fi zdrobit picioarele.

i

— Prea bine, am murmurat. Secretele lor au şi curse.

Şi aplecîndu-mă, am pătruns într-o a doua cameră, care avea exact aceleaşi dimensiuni ea şi prima.

Îţi închipui că de astă dată, ca să pun acul celui de al cincilea cadran pe cifra 21 şi cel de pe al şaselea cadran pe cifra 4, am procedat cu precauţie, aşezindu-mă cu grijă la stînga, apoi la dreapta. Osteneală zadarnică. Placa s-a desfăcut vertical în două jumătăţi, ca şi prima, şi jumătăţile s-au învîrtit încet în jurul unor invizibile balamale.

Atunci am intrat în cea de-a treia şi ultima cameră.

Avea aceeaşi înălţime, dar era aproape dublă ca lăţime şi lungime.

Fascicula îngustă a lanternei mele lumina bine, dar pe o rază mică.

Nu vedeam altceva pe sol decît nişte stropituri albe.Şi deodată, prietene, mi-a îngheţat inima. Mi-era o frică ! în colţul din stînga mi-a sărit în ochi o grămăjoară do o formă stranie, de culoare albă.

Nu mă puteam ţine să nu mă apropii, dar cu cît mă apropiam, cu atît pofta de a fugi devenea mai irezistibilă ; murmuram, clănţănind din dinţi : -«E o halucinaţie, visez, ştiu prea bine că visez. Nu sînt la Hanovra. Ci la Lauten- burg. În palat. Alături se află doctorul Cyrus Bcck, care lucrează. Mai este şi un gardian de noapte. Mai este şi Ludwig, valetul meu. Mai este şi maiorul Kessel, atît de bun, atît ele curajos..

La picioarele mele se aña acum un strat de var alb. Am îngenuncheat, mai bine zis, am căzut în genunchi în faţa lui.

Nişte ciudate rămăşiţe, informe, albite, înfricoşătoare îi dădeau stratului nişte contururi zgrunţuroase. În starea groaznică în care eram, mă întreb cum de-am mai avut puterea să apuc una, s-o pipăi, s-o privesc...

Totuşi, am făcut-o. Am luat în mînă un os, libia de la piciorul drept, m-am uitat la cl, l-am palpat...

Şi atunci, simţind pe os, la mijloc, o umflătură circulară, urma unei vechi fracturi, am scos un ţipăt de groază.

Cum de-am putut în dimineaţa ceea să mai predau ducelui Joachim lecţia de istorie, mă mai întreb şi astăzi. Ocoleam oglinzile de teamă de a le vedea resfrîngîndu-mi obrazul prea răvăşit.

La ora unsprezece, mă aflam în budoarul mărci ducese.

Melusina, pe care bătrîna cameristă rusă se dusese s-o anunţe, sosi destul de repede ; am simţit, după surpriza şi hazul care i se citeau pe faţă, cît de neobişnuită i se părea vizita mea la acea oră.

— Vrei s-o vezi pe marea ducesă, dragul meu ! Eşti foarte sigur de dumneata. Mă rog, dacă vrei... Pe de altă parte însă mă gîndesc că dacă stărui atîta trebuie să fie...În timp ce vorbea, trase deoparte perdelele. O rază de soare mă izbi drept în obraz. Ea mă zări atunci aşa cum arătam şi abia putu să-şi stăpînească o exclamaţie.

— Mă duc s-o caut, spuse ea cu simplitate.

Venisem acolo ea un somnambul, împins de forţa evenimentelor din timpul nopţii. Cînd rămăsei singur, vizita mea mi se păru o nebunie. Oare nu voi apărea chiar ca un dement, aşa cum cu cîteva secundo mai înainte, mă întrebasem dacă nu cumva am înnebunit clc-a binelea ? Şi ce părere are să-şi facă Aurora după ce-i voi povesti ciudata mea aventură ? «...să fie smulsă gîndurilor sale negre, acelui dezechilibru moral, care e fatal sănătăţii sale fizice.» Fraza aceasta îmi revenise în minte. Asta îmi ceruse marele duce Fredcric August să încerc în ce-o priveşte ! într-adevăr, e un mod ciudat de a mă achita de această misiune. Aveam poftă s-o iau la fugă.

Dar marea ducesă tocmai intra.

Era în dimineaţa aceea de o veselie pe care nu m-aş fi gîndit că voi avea tăria să i-o tulbur.

— Ei, prietene ? mă întrebă ca. Cărei întîmplări îi datorez plăcerea de a te vedea ? Ţi-ai schimbat orariul ? Sau te-ai decis de azi înainte să-mi consacri dimineţile dumitale ?

Obrazul meu răvăşit făcu asupra ei acceaşi impresie care a avut-o şi asupra Melusinei.

Mă luă de braţ şi mă aşeză pe un divan alături de ea.

— Era să cazi cînd tc-ai aşezat, spuse ea cu gravitate. Melusina, da-mi cutiuţa albastră.

Era o cutiuţă minusculă îmbrăcată în peruzea. Cc re- vulziv barbar o fi conţinînd ? Cînd Aurora mi-a dat-o să miros am tresărit ca la contactul cu un acumulator.

— Ei, ţi-e mai bine acum ? mă întrebă ea.

Şi adăugă :

— Cînd o să poţi ai să vorbeşti ! Noi o să te ascultăm.

Tot ce-ai aflat adineaori de la mine, i-am povestit atunci, de la primele mele investigaţii cu privire la pătania lui Koenigsmark pînă la lovitura finală de teatru, la cobo- rîrea mea în cavoul din sala Armurilor şi la lugubra descoperire pe care am făcut-o acolo.

Ea mă ascultă eu un admirabil sînge rece, pînă la capăt, fură să scoată un cuvint, schimbînd numai citeodată o privire cu Melusina, o privire mai mult de surpriză decît de emoţie.

După ce-am terminat, a stat o clipă fără să s-eoată un cuvînt, apoi mi-a spus calmă :

— E foarte pasionantă povestirea dumitale. Dar să nu te miri eînd am să-ţi spun că nu m-a emoţionat în mod deosebit. Un singur lucru, trebuie s-o mărturisesc, e puţin deconcertant şi anume că ai găsit la Lautenburg un schelet exact în acelaşi loc unde se găseşte unul în palatul din Hanovra. Dar ce dovedeşte asta, admiţînd că nu-i vorba de o moarte naturală, altceva decît că bătrînii duci din Lautenburg nu aveau pentru viaţa omenească mai mult respect decît vccinii lor din Hanovra ? Bănuiam eu, şi nu sini din calc afară de tulburată.

— Şi pe mine, doamnă, nu prezenţa scheletului m-a tulburat atît de tare, i-am răspuns.

— Atunci ce ? mă întrebă ea cu o figură dispreţuitoare pe care şi-o lua îndată ce îşi închipuia că cineva voia să-şi arate superioritatea faţă de dînsa.

— E că, i-am răspuns, fără menajamente, dar eîntărin- du-mi vorbele, am avut în mîinile mele tibia dreaptă a scheletului ascuns acolo şi tibia aceasta poartă pe faţeta externă, la mijloc, sutura unei vechi fracturi.

Aurora se ridică în picioare. îşi apăsă cu mîinile fruntea acoperită deodată de o paloare mortală. Ochii ei ii/u se făcură imenşi. Ţipă :

■— Eşti nebun ! Eşti nebun ! Melusina, spune-i şi tu că-i nebun.

Domnişoara de Graffenfried se repezi la marea ducesă care căzuse ţeapănă, leşinată pe divan. Pleoapele i se întredeschiseseră. O spaimă ele nedescris se citea în ochii ei.

■— Nebun, nebun ! strigă din nou. E la Sangha, am scrisorile, e la Sangha.

Şi ţipa cu glas înspăimînläior :

■— La Sangha! La Sangha!

Am făcut ceea ce credeam că trebuia să fac, i-am şoptit Melusinei, în timp ce-o ajutam să caute cutiuţa albastră, ca s-o dea stăpînii sale.

îmi aruncă o privire pătrunzătoare, spunmdu-mi parcă (admirabila fată !) :

— Nu-i nevoie să vă scuzaţi, sînt convinsă. Să nu vă fie teamă, adăugă cu jumătate glas. Febra cerebrală i-a lăsat o extraordinară impresionabilitate. De astă dată a avut şi motive. Dar uitaţi-vă, îşi revine.

Aurora deschise din nou nişte ochi miraţi. Ne văzu pe nmîndoi aplecaţi asupra ei şi îşi aminti despre ce-i vorba. Trebuia să fi fost în privirea mea o anxietate incredibilă. Îmi zîrnbi şi-mi întinse mîna pe care i-o acoperii de sărutări.

— Scu-zaţi-mă, copiii mei, că v-am speriat, murmură ea. Buna mea Melusma e totdeauna la post când e nevoie de ea, şi dumitale, prietene, îţi mulţumesc.

— Să nu fiţi supărată pe mine, vă rog !

Ea dădu din cap, zîinbind, şi-mi răspunse printr-o frază în lîjnba rusă :

— *Ciorile se pot supăra pe soare care face să lucească ţeava puştii ?*

Şi adăugă :

— Melusina, anunţă că ia dejunul cu noi.

Era o favoare deosebită de a sta la masă cu Aurora. Pînă atunci numai Melusina fusese socotită demnă. Nu avea să treacă mult pînă să aflu, în detrimentul meu, cît de imensă era această onoare. Pînă atunci, îmi închipuisem că-i o nouă dovadă a importanţei revelaţiei mele.Ai putea crede că atmosfera din cursul dejunului s-a resimţit cumva din pricina evenimentelor care se petrecuseră. De loc ; datorită veseliei Aurorei, deşi cam nefirească, a fost o masă însufleţită pînă la capăt. Mi-a vorbit mereu de alte şi alte lucruri. îi admiram stăpînirea de sine, cu alît mai mult cu cît eram în posesia unui secret des Iu! de important care o putea determina să şi-o piardă. La ora

aceea, cinci m-aşteptam la precipitarea unor evenimente dintre cele mai grave, mă lăsam în voia consideraţiilor, îmi plăcea să mă gmde.se cît de indispensabil devenisem trufaşei prinţese, care, cu cinci luni în urmă. avea aerul că nu ştie nici măcar că exist.

Cînd s-a servit cafeaua, Melusina s-a ridicat.

— Unde te duci ? întrebă marca ducesă.

— Să anunţ că nu veţi mai face vizitele dumneavoastră de azi după-amiază, răspunse ea.

— Te înşeli, spuse Aurora, zîmbind. Sînt mai tare decît toate astea. Dimpotrivă anunţă că maşina trebuie să fie gata la ora patru şi nu la cinci.

— La ora patru ?

— Da, deoarece vreau să am cîteva ore de linişte, înainte de miezul nopţii, cînd mă voi întîlni cu dumnealui, răspunse ea.

Melusina şi cu mine ne uitarăm la ea.

— Te miră, continuă Aurora. Consideri că cele spuse de dumneata sînt interesante sau nu ? Eu mă gîndesc că un om poate avea o halucinaţie. Dar doi oameni, e mai puţin probabil. La miezul nopţii voi bate la uşa dumitale. Va fi momentul să-ţi arăţi ştiinţa cu privire la broaştele secrete. Nc-am înţeles, nu-i aşa ? Şi acum, du-te, Melusina, să comanzi maşina pentru ora patru, pentru că pînă acum am amînat de două ori vizita anunţată bunei doamne primă- rese a Lautenburgului. N-am să-mi mai calc cuvîntul şi a treia oară.

Era atîta autoritate în acea poruncă încît Melusina ieşi, nu fără a-mi fi aruncat înainte o lungă privire rugătoare.

— Sărmana mea prietenă, spuse marea ducesă, ::u această privire m-a încredinţat mîinilor tale. Orice ar fi, nu-i aşa, ne vedem la miedul nopţii ?

— Doamnă, ii răspunsei eu cu hotărîre, voi face ce va voi alteţa-voastră. Nu numai că vă înţeleg, dar vă şi aprob. Ingăduiţi-mi totuşi să vă atrag atenţia asupra a două lucruri : în primul rind că ar fi mai raţional să vin eu să vă iau în loc să riscaţi să vă întîlnească cineva pe culoarele castelului; în al doilea rind, că la miezul nopţii trcee garda, care s-ar putea să

vină puţin înainte şi că e preferabil să evitaţi orice ar putea să ne tulbure în acţiunea noastră atît de delicată.

■— Fio, răspunse ea, şi atunci ?

—■ Atunci, cu încuviinţarea dumneavoastră, voi fi aici la ora zece şi jumătate. O oră o prea deajuns. Şi domnişoara de Graffenfried care va rămîne în apartamentele dumneavoastră va fi însărcinată să-i întîmpine cum se cuvine pe eventualii inoportuni.

Ea zîmbi :

— Dacă faci aluzie la Hagen, om rău şi răzbunător ce eşti, te previn că e invitat astă seară de membrii cercului său, la un chef, pentru care orice bun german ar sacrifica-o pînă şi pe Lorelei.

— Hagen sau altcincva. replicai eu jignit, e mai bine să prevedem totul.

— Ai dreptate, frăţioare, spuse ea cu seriozitate. Prin urmare la ora zece şi jumătate te voi aştepta.

După ce m-era întors de la masă în camera mea. mi s-a părut că niciodată nu va mai veni momentul cînd va trebui să mă duc la marea ducesă.

Sună. în sfîrşit, ora zece. apoi sfertul. Am coborît încetişor şi am întredeschis uşa bibliotecii. Mare noroc ! Nu era lumină. Dacă lui Cyrus Beck i-ar fi venit în noaptea ceea nefericita idee de a lucra acolo, ar fi trebuit să luăm totul de la început.

Sună şi jumătatea, n-aveam nevoie nici de două minute ca să străbat giădina. Nu eram în întîrziere.

Deschisei uşa dinspre parc. O adiere rece mă învioră.

Cînd o închisei, tresării : cineva îmi puse mîna pe umăr.

În acelaşi timp, auzii un glas :

■— Domnule profesor Vignerte, e o adevărată fericire că vă întîlnesc !

Era locotenentul von Hagen.

Noaptea era neagră şi nu ne puteam vedea. Mi se părea că mîna pe care o pusese pe umărul meu tremura puţin. Deodată îmi recăpătai siguranţa.

— Vă credeam la popotă, îi spusei.

— Trebuia şi mă duc, îmi răspunse el. Dar iţi mai schimbi cîteodată planurile. Sînt sigur că şi dumneavoastră aţi avut intenţia să vă pe treceţi toată noaptea lu- crind în cameră. Şi totuşi sînteţi aici.

— E o atmosferă atît de apăsătoare azi noapte. Aş fi vrut să iau puţin aer în grădină.

— în aceste condiţii, cred că n-aţi avea nimic împotrivă să vă însoţesc şi eu.

De astă dată descoperii în tonul său o ironie şi o insolenţă care rnă siliră să joc cu cărţile pe masă.

— Vă sînt recunoscător pentru amabila dumneavoastră atenţie, domnule locotenent, dar nu vă voi ascunde că prefer să fiu singur.

El rînji :

— Chiar singur de tot ?

Cirul sună trei sferturi îmi veniră furiile. Imbecilul ăsta are să dea totul peste cap ?

— Ce vreţi să spuneţi ? îl întrebai enervat.

înţelegeam că scopul lui era să mă scoată din sărite.

— Domnule profesor, îmi răspunse el, în Germania există un lucru sfînt. Cuvîntul nostru de onoare. îmi place să cred că în Franţa e la fel. Vă las în pace. Dar înainte de a ne despărţi puteţi să-mi daţi cuvîntul de onoare că nu vă întîlniţi azi noapte cu marea ducesă Aurora ?

Mă trecură fiori. Pînă la ce punct omul acesta era la curent cu tot ce se întîmpla în castel ? Totuşi, şi de asiădată, ni-am stăpînit.

— Domnule von Hagen, unul din romancierii voştri, un anume Beyerlein, a scris *Retragerea,* un roman destul de prost. Ei bine, sîntem pe cale, noi doi, să jucăm scena cea mai ridicolă din acel roman, cu singura deosebire că nu-i vorba de fata unui sergent de cavalerie, ci de suverana voastră, marea ducesă de Lautenburg-Detmokl. Şi cu mir...

— Ştiu, îmi răspunse cu o voce răguşită. Şi de aceea
vreau.,,

— Ce vreţi ? Spuneţi ! Să terminăm o dată *

— Să vă ucid, domnule profesor.

— Şi de ce, mă rog ?
— Pentru că o iubiţi şi pentru că...
Bietul husar roşu scoase un suspin. Mîna eu care mă ţinea de braţ avea un tremur spasmodic.
— Pentru că?
— Pentru că vă iubeşte.
Acum, mai că mi se făcuse milă de el. Dar marea ducesă mă aştepta.
— Sînt la dispoziţia dumneavoastră, începînd de mîine, aricind veţi voi.
— Mîine, spuse el cu amărăciune. Vă gîndiţi, prin urmare, că vă las să mergeţi la ea ? Vă aşteaptă : adineaori nu mi-aţi răspuns imediat la întrebare. Nu, domnule, nu. Ci acum, imediat.
Asta le întrecea pe toate. Cu o violenţă neobişnuită, mi-am tras braţul şi l-am împins cît colo pe locotenent Era să dea cu capul de zid.
A tras sabia din teacai
Mă simţeam destul de puternic că să-i smulg sabia şi s-o întorc împotriva lui, ca să mă ţină minte. Dai* s-ar fi putut să mă rănească. Oricum, s-ar fi iscat gălăgie, scandal. Şi nu trebuia.
— Domnule von Hagen, i-am spus cu glasul scăzut. Ascultaţi-mă. Felul cum îmi vorbiţi şi faptul că-mi căutaţi ceartă sînt semne că o iubiţi, o ştiu, pe marea ducesă.
—• Domnule, răspunse el mînios, vă interzic...
— Ascultaţi-mă atunci, i-am spus pe un ton nerăbdător şi autoritar care îl impresiona. O iubiţi, vă repet. Ei bine, fac apel atît la dragostea dumneavoastră cît şi la loialitatea de soldat : marea ducesă Aurora, această adorabilă femeie, trece în noaptea asta printr-un mare pericol. Fiecare minut, fiecare secundă pe care mă faceţi s-o pierd aici măreşte pericolul, mă înţelegeţi, pot să vă dau cuvîntul meu de onoare că aşa este.
Văzui că am nimerit la ţintă.

Ce vreţi să spuneţi, domnule ? murmură el

înfricoşat. Un mare
pericol

— ?Da, domnule von Hagen. întoarccţi-vă imediat acasă, nu vă culcaţi. Poate că Aurora de Lautenburg va avea nevoie în noaptea asta de serviciile dumneavoastră.
El şovăi, apoi hotărîndu-se :
— Bine, domnule, ne-am înţeles, mă duc acasă. Dar nu uitaţi că clacă m-aţi înşelat...
— Cit despre asta, nici o teamă, răspunsei cu. Dar vă rog ca întîlnirea pe care aţi propus-o adineaori, s-o amînăm, dacă vreţi, pe mîine dimineaţă. Dorinţa mea de a ne întîlni e tot atît de vie ca şi a dumneavoastră.
— Aşadar, pe mîine, spuse el înelinîndu-se. La ce oră ?
— La ora şase. Lîngă podul Meilleraie. E un loc liniştit, şi Melna e aproape.
-— Şi ce armă ?
— Gîndiţi-vă dumneavoastră. Las totul la voia dumneavoastră.
Spuserăm amîndoi în acelaşi timp :
— Şi bineînţeles nimeni în afară de noi...
Luă o poziţie ţeapănă, mă salută milităreşte şi se pierdu în noapte.
— În sfîrşit. murmurai eu cu un suspin de uşurare.
În clipa cînd am intrat la marea ducesă, suna unspre-zece.
Ea m-aştepta singură în buduarul ei, în picioare, şi era puţin palidă.
Cînd m-a văzut, a citit desigur pe obrazul meu că se întîmplaso ceva neobişnuit, căci nu m-a întrebat de ce am înlîrziat. M-a întrebat numai :
— Nimic grav ?
— Nu, doamnă, nimic. Dar să plecăm repede, e tocmai timpul...
Cînd ajunserăm la uşa scării, se deschise cea de la camera Melusinei şi domnişoara de Graffenfried apăru în prag.
— Chiar aşa de repede ?
— A, da ! exclamă Aurora. Nu le-am anunţai că s-a fixai cu o oră mai de vreme. Nu-ţi fie leamă, scumpa mea. Rămîi aici şi vezi să nu intre nimeni. Ne vom întoarce înainte de miezul nopţii.
Şi o sărută pe frunte.

Plină de spaimă, cu lacrimi în frumoşii ei ochi negri, domnişoara de Giaffenfried îmi apucă mîinilc.

— Juraţi-mi că nu i se va înlîmpla nimic, mă rugă ea. V-o încredinţez dumneavoastră.

— Haide, haide, spuse Aurora, să ne grăbim, stinge lumina pe scară.

Coborîrăm în întuneric.

Ajunşi la palierul de mijloc, simţii mîna marii ducese strîngînclu-mă de braţ. Nu tremura, nu, v-o jur.

— Eşti înarmat ? mă întrebă.

— Nu.

— Eşti un copil, murmură ea, şi în acelaşi timp simţii mîna ei în buzunarul hainei mele, lăsînd să cadă ceva greu.

— E un browning şi încă unul bun. La prima ocazie, nu şovăi, serveşle-te de el împotriva oricui. Am să-ţi dau eu însămi exemplu.

Sosirăm la piciorul scării. Ea mergea înainte, şi tot ea deschise uşa.

— Ce s-a întîmplat ? întrebai cu.

Rămăsese locului, astupînd intrarea. Îi scăpă o surdă exclamaţie.

— Ei ! li-am spus eu ! E tare. tare ele tot !

— Ce este ? o întrebai speriat.

O imensă lumină roşie cuprinsese orizontul, în partea din dreapta. Jumătate din castel ardea.

Pe fundalul de flăcări, tisele din parc se detaşau ca nişte conuri de umbră. Apa din bazinul Persefonei avea un luciu negru şi purpuriu.

— Dar cine a putut să-i spună că vom veni aici în noaptea asta ? repeta marea ducesă. Nu eram decît trei care ştiam : eu, tu şi... *ea*.

Conlemplarăm o secundă tragicul spectacol. înccpuse larma în palatul surprins la primul lui somn.

Hai, spuse Aurora. Trebuie să vedem.Apropiindu-ne, dădurăm peste Hagen. Venea ca un nebun, prăvăli adu-,se pe scara din aripa dreaptă a palatului.

— Dumneavoastră, dumneavoastră ! strigă de bucurie, recunoscind-o pe marea ducesă. Ah ! ce frică mi-a fost! CU sînt de fericit!

Şi-i sărută mîinile nebuneşte.

— Iertare, iertare, bolborosi el, adresîndu-mi-se mie.

— Rămîneţi cu ea, îi strigai eu. Şi pornind repede, intrai în .sala de festivităţi.

— Unde se duce ? strigă Aurora. Opriţi-l !

Dar ajunsesem departe. Străbătind sala de festivităţi, pătrunsei în partea dreaptă a castelului. Stînga era în flăcări, biblioteca şi fireşte, sala Armurilor.

Ce trebuia să fac ? Nici eu nu ştiam prea bine. Mă împingea una din acele forţe care nu te lasă să raţionezi. Mai tîrziu, am încercat să-mi analizez gestul. Aveam în cameră bani, hîrtii, cîteva scrisori de la mama, tot ce era legat de viaţa mea, desigur, şi totuşi, nici o secundă, n-am avut impresia că pentru astea am înfruntat pericolul.

Prin coridorul primului etaj, la capătul căruia se afla uşa de intrare în apartamentul meu, se învolburase un enorm vîrtej de fum, în care zburătăceau seîntei roşii.

M-am încrucişat eu Kessel, care cobora.

îl auzeam strigîndu-mi :

— Unde vă duceţi ? se aprinde scara. Arde coridorul!

Dar eram departe.

îmi scosei surtucul şi rni-l înfăşurai în jurul capului. Cum de-am ajuns la uşa camerei mele nu ştiu. îmi amintesc numai că atingerea broaştei mi-a ars degetele.

Zadarnic încercam s-o deschid. Cheia se învîrtea normal în gaura broaştei. Uşa rezista însă.

Atunci am zărit o bară groasă de fier vîrîtă cu un capăt în uşă şi cu celălalt în zid.

— Ah! şi fereastra mea care e tocmai deasupra Melnei!

Nu tremuram. înţelegeam acum. Ştiam ce voisem să ştia

— Ah ! Monseniore, credeaţi că mai sînt în camera mea, nu-i aşa ?

Pentru întoarcere nu mi-a trebuit decît un minut. Cînd am pus piciorul pe ultima treaptă a scării, un formidabil trosnet răsună. Partea superioară a scării şi tot coridorul se prăbuşiseră.

Cînd, înspăimîntat, cu ochii înroşiţi, ajunsei aproape de marea ducesă, se formaseră deja numeroase grupuri în parc. Lîngă ea şi Hägen, stătea un bărbat înalt. Era marele duce.

— Domnule Vignerte, exclamă cl bucuros, zărindu-mă, ce greutate mi-aţi luat de pe inimă ! Veniţi de departe ?

■— De foarte departe, într-adevăr, îi răspunsei, clăti- nîndu-mă.

— Sprijiniţi-l, îi strigă Aurora lui Hägen.

Şi micul husar roşu o ascultă.

— Atenţie ! strigă deodată marele duce. De asta mă temeam eu !

Trăgîndu-şi soţia după el, se dădu înapoi vreo zece metri. Toată lumea, uluită, îl imită.

O flacără imensă, violetă şi aurie, se ridica spre cerul înroşit, urmată de o înspăimîntătoare explozie. Se văzură zidurile castelului aplecîndu-se, oscilînd, apoi căzînd grămadă cu un zgomot năpraznic.

In jurul nostru ploua cu dărîmături de tot felul, moloz, bucăţi de jăratec, ţigle, bîrne aprinse.

Lîngă noi, căpitanul Müller, care se apropiase puţin de foc, fu lovit de o bîrnă arzîndă. îl văzurăm prăbuşindu-se cu capul însîngerat.

Sărise în. aer laboratorul profesorului Cyrus Beck.

Pompierii, sosiţi aproape instantaneu, făcură eforturi să localizeze incendiul. îndărătul nostru, în curtea de onoare, se auzea o larmă surdă, produsă de bocănitul trupelor din garnizoană care soseau în pas gimnastic.

La ora unu, focul fusese stăvilit. La ora unu şi jumătate, începu dezgroparea primelor cadavre.

Pe la ora două, cerul se acoperi de o lumină galbenă, încetişor, începură a se ivi zorii.

În clipa ceea. trecură pe lîngă grupul nostru, patru soldaţi, ducînd o targă în care am putut recunoaşte trupul îngrozitor desfigurat al profesorului.

Marele duce se aplecă, îl privi, apoi aruncind înapoi cearşaful pe rămăşiţele hidoase, murmură :

— Cu nebunul ăsta bătrîn era sigur că aşa se va în- tîmpla într-o zi !

Acesta a fost discursul funebru ţinut la moartea profesorului C'vrus Beck, de la Universitatea din Kiel.

Marea ducesă, Melusina şi eu mine ne îndreptarăm spre aripa stîngă a palatului. Era cam pe la ora şase. Ziua se anunţa a fi foarte călduroasă. Un soare purpuriu venea să lumineze urmele dezastrului.

Melusina ni se alăturase de cum a început inccndiul. Pînă la ora ceea o ajutase pe marea ducesă să îngrijească pe pompierii şi soldaţii răniţi, care fuseseră aduşi în sala de festivităţi.

Aurora înainta, fără să scoată un cuvînt, iar noi înşine împovăraţi de prea multe gînduri, îi respectam tăcerea.

Deodată, ridică ochii, şi, zîmbind, marea ducesă îmi arată ceva pe cerul limpede, deja albit de lumina zilei.

O păsărică, venind dinspre răsărit, trecea deasupra capotelor noastre. Zbura împiedicat, se înălţa, recădea, ca unele păsărele, cu aripi scurte, cum sînt prepelităle şi po- tîrnichile.

Dispăru înspre stînga, în fundul grădinii engleze, de pe malul Melnei.

încă una şi apoi încă una trecură şi dispărură în acelaşi loc. Apoi veniră succesiv vreo douăzeci.

— Primii sturzi, spuse Aurora. Zboară spre scoruşii de pe malul Melnei.

Ajunseserăm în fata apartamentelor ei.

Sărmana mea Melusina, spuse ea cu o expresie cam ciudată, aşa-i că nu mai poţi ? Du-te şi te odihneşte puţin.Eu mă retrag în vizuina mea verde, voi încerca să mă distrez cu păsărelele alea.

— Aş putea veni şi eu, răspunse Melusina.

— Nu, nu, ripostă marca ducesă. Mă însoţeşte Vig- nerte. Avem ceva de vorbit. Iar ţie îţi poruncesc să te odihneşti. Numai să-mi trimiţi jos puşca şi cartuşele. împrumut-o pe-a ta lui Vignerte ; puşca lui c îngropată sub ruinele castelului.

Şi deoarece tînăra fată mai stăruia încă să ne întovărăşească, Aurora îi spuse cu brutalitate :

— Pleacă !

Melusina ne părăsi. Părea într-adevăr sfîrşită de oboseală .şi emoţie.

O luarăm pe un drum ocolit pentru a nu speria sturzii, şi ajunserăm la pavilionul verde unde avusesem prima întrevedere cu marea ducesă de Lautenburg. Deasupra gardurilor de scoruşi, se vedea uneori înălţîndu-se un sturz, şi apoi, liniştit, lăsîndu-se jos, ca şi cum ar fi stat de pîndă.

Cînd intrarăm în încăperea verde, mă gîndeam că ar fi trebuit să facem un fel de găuri, ca de metereze, pentru că pădurea era aici extraordinar de deasă şi frunzişul ne înconjura cu un zid răcoros aproape opac.

Marea ducesă nu părea preocupată de aşa ceva.

Tot timpul drumului păstrase o tăcere deplină. I se citea pe faţă o hotărîre nestrămutată. Nici eu nu vorbeam. Ce-aş fi putut spune ? Şi apoi, nu aveam aecleaşi gînduri în acele clipe tragice ? La ce bun să ni le împărtăşim unul altuia ?

Deodată expresia împietrită care-i contractase trăsăturile îşi pierdu puţin din duritate. începu să vorbească, pe şoptite. Eram într-adevăr uluit de această ciudată convorbire, de ieleea nu mai puţin ciudată de a veni aici, într-un asemenea moment, să vînăm păsărelele, de ale căror obiceiuri îmi povestea acum.

— Stătea cu pușca încărcată pe genunchi și-mi vorbea, cu un zîmbet straniu pe buze ; mi-era teamă în clipele acelea că evenimentele din noaptea trecută au avut o influență fatală asupra minții sale.Sturzii-de-vîsc ! Știi, desigur, că sturzii de vii sîrit mari. Ei trec mai devreme. Sînt păsările greu de vînat; contrar aparențelor, sînt foarte viclene. Le simți că-s pe aproape, ca în clipa de față, dar nu le vezi, mai mult le ghicești. Trebuie să tragi în direcția în care presupui că sînt. M-am obișnuit cu ele. Așa încît dacă-ți spun : trage, arătîndu-ți direcția, tragi, fără să te gîndești la țintă. Apoi, cînd te duci acolo, găsești jos un sturz.

Vorbea cu glasul scăzut. Și glasul îi deveni șuierător. Cu brațul întins îmi arătă un punct, în frunzișul des al carpenilor, de unde venea un zvon imperceptibil.

— Trage, porunci ea. Trage odată !

■— Dar nu văd bine, spusei eu deconcertat.

— Stîngaciule, murmură ea. Am să trag eu.

Puse pușca la umăr și trase.

O detunătură, și apoi un strigăt înfricoșător, cumplit! Tremuram așa cum tremurau crengile atinse în trecerea lor de alice.

Sprijinindu-se de țeava fumegîndă, marea ducesă îmi spuse cu un zîmbet șters :

— Du-te de vezi...

Mă clătinam ; dar m-am supus și am trecut prin desișul (ie carpeni.

îndărătul carpenilor, într-un lac de sînge pe care-l sorbea pămîntul, cu obrazul literalmente sfîrtecat de ploaia alicelor, pe care le primise de la mică distanță, Melusina de Graffenfried se zvîrcolea în spasmele agoniei.

■— Ce nenorocire îngrozitoare ! exclamai eu cu glasul stins.

Marea ducesă se apropiase.

Melusina avea un ochi crăpat, iar celălalt o privea fix pe Aurora cu o expresie de spaimă nebună și suferință.

Aurora se uită la ea, rece, și șopti cuvintele prințului Hamlet, după uciderea lui Polonius :

— «Aj *fi vrut să fi fost cineva mult mai puternic.»*

într-un horcăit înfiorător, Melusina îşi dădu sufletul.

O clipă, marea ducesă rămase nemişcată. Trăsăturile feţei erau de o duritate implacabilă, care mă înfricoşa. Se uita fără un fior în ochiul sticlos ai moartei îndreptat spre ea.

■— Să ne întoarcem, spuse, în sfîrşit. Trebuie să anunţăm la palat această nouă nenorocire.

Îmi luă din mîinile tremurătoare puşca mică, fin încrustată, a domnişoarei de Graffenfried şi o puse alături de cadavru.

Apoi plecă, păşind agale, după ce-mi făcuse semn să rămîn.

Singur lîngă moartă, nici nu îndrăzneam s-o privesc. Unde-i, Dumnezeule, frumosul ten mat, ovalul obrazului, ochii languroşi ? N-a rămas decît un amestec oribil de slnge, ţărînă şi păr.

Respingătoare insecte verzi roiau deja în jurul jalnicelor rămăşiţe. Am tăiat o ramură de nuc, toată înfrunzită, şi ra-am apucat să le alung aşa cum plăcintăresele din bîlciurile noastre alungă cu o măturică de hîrtie muştele din galantar.

Marea ducesă se înapoie îndată. Era însoţită de doamna von Wendel, de două sau trei doamne ele la curte, şi de camerista Melusinei, care plîngeau. Aurora, menţinîndu-şi stăpînîrea de sine, dădea ordine. Trupul Melusinei, întins pe o targă, fu dus la palat.

Pc cînd nc îndreptam spre palat, îl văzurăm pe marele duce venind în întîmpinarea tristului cortegiu, li vizitase pe răniţii din cursul nopţii, cînd fusese încunoştiinţat de noua nenorocire care lovise curtca din Lautenburg.

Venea repede, vădit emoţionat.

— Vai, doamnă, spuse el strîngînd mîna mărci ducese, ce accident regretabil !

— Intîmplarea, domnule, aduce asemenea nenorociri inevitabile, răspunse ea cu o gravitate demnă de admirat.

— Dar cum de a putut .surveni aşa ceva ?

■— Ştiu eu, domnule ? răspunse Aurora. La drept vorbind nu ştiu mai mult decît ştiţi

dumneavoastră despre cauzele incendiului de azi noapte.

Lovitura era directă : marele duce nu lăsă capul în jos.

— Aveţi dreptate, ce importă cum, cînd tristul rezultat nu-i decît prea real. îngăduiţi-mi să fiu alături de dumneavoastră pentru a deplînge nemărginita pierdere pe care aţi suferit-o prin moartea domnişoarei de Graffen- fried.

— Nemărginită, într-adevăr, domnule, răspunse Aurora, şi mă grăbesc să vă mulţumesc, deoarece, graţie dumneavoastră, pierderea nu-i cu totul ireparabilă. Aţi avut cumva o tristă presimţire a c-elor întîmplate, în ziua cînd v-aţi decis să-mi puneţi la dispoziţie un al doilea confident în persoana domnului Vignerte ?

Frederic August îşi muşcă buzele. Dar răspunsul său a fost teribil.

— Ştiu, doamnă, că daţi o înaltă apreciere serviciilor aduse de domnul Vignerte, şi vedeţi cil sînt de îneînlat. Dacă sfîrşitul îngrozitor al domnişoarei de Graffcnfriecl mă afectează totuşi atît de mult, în ceea ce vă priveşte, o pentru că ştiu că sînt unele cazuri în care o femeie e de neînlocuit.

Războiul cu înveninatele amabilităţi dintre aceste două fiinţe îmi stirnea o înfricoşătoare impresie. Kessel, domnul von Wcndel, toţi ceilalţi care erau de faţă, nu-şi puteau imagina întreaga tragedie. Eu mă simţeam în acelaşi timp mîndru şi îngrozit că le cunoşteam tainele. Amintirea domnului Thierry îmi fulgeră prin minte, îi promisesem că niciodată nu voi lăsa să fiu amestecat în treburile intime ale suveranilor Lautenburgului !...

Nu ştiam ce să admir mai mult, teribila curtoazie a marelui duce sau trufia rece a marei ducese. După săgeata otrăvită cu care o picnisc, mă temeam o clipă că am s-o văd clătinîndu-so, eă-.şi va pierde calmul. Dar nu, riposta ei a fost superioară atacului.

— De neînlocuit, aţi spus, domnule. Nu la gîndul că o va putea înlocui pe Melusina, v-am cerut să-l lăsaţi pe domnul Vignerte la dispoziţia mea. Dimpotrivă, mă bizui pe devotamentul său pentru a mă ajuta să păstrez cît mai vie amintirea scumpei noastre moarte, şi a evenimentelor din accastă tragică zi.

— Şi adăugă :Domnul Vignerte nu mai arc locuinţă, în urma incendiului. Cred că veţi socoti că-i bine să-i acord de azi înainte ospitalitatea mea.

Marele duce se înclină.

— Să fie după voia dumneavoastră, doamnă. De s-ar puica numai ca această tovărăşie să vă aducă puţină alinare atît de necesară sănătăţii voastre morale, după grelele încercări la care voinţa Atotputernicului a binevoit să ne supună.

Apoi s-a despărţit de noi.

În budoarul mai ei ducese, transformat în capelă, între luminări şi pocale, în care fumega tămîie, racla Melusinei dispărea sub o avalanşă de trandafiri şi stînjenei circazicni.

Aurora ar fi vrut să rămînă singură cu mine ca su-şi pri vegheze prietena mcortă. Trebuia să fi văzut cum ii primea pe cei care veneau timid să-şi ia bun-rămas de la defunctă.

Inveşmîntată într-o tunică armenească neagră, recita cu glasul scăzut frumoasele rugăciuni ortodoxe.

Nu închisesem ochii de două zile. Cam pe la miezul nopţii, extenuat, frînt, am aţipit în fotoliu.

Cînd am deschis ochii, marea ducesă stătea lîngă mine în picioare. În lumina înaltelor făclii umbre estompate jucau lin pe obrazul ei.

Cu mîna pe fruntea mea şi zîmbind trist, murmură :

— Eşti frînt de oboseală. Du-te şi te culcă, prietene, bietul meu prieten, de care m-am putut îndoi cîndva.

Slăbiciune a puterilor omeneşti ! Somnul mi-a răpit această noapte, pe care aş fi putut s-o petrec lîngă ea, în mireasma aţiţătoare a florilor funebre, în această atmosferă din jurul sicriului, de la care te poţi aştepta la orice.

M-am culcat în camera domnişoarei de Graffenfried. Bătrîna servitoare idioată schimbă cearşafurile moartei, bombănind.Marţi, în 28, avură loc funeraliile Melusinei. Marele duce, marea ducesă şi ducele moştenitor urmară, pe jos, carul funebru, ale

cărui flori înmiresmate de Daghestan ascundeau linţoliul alb.

Mă pierdeam prin mulţimea de ofiţeri şi funcţionari ai palatului, de notabilităţi ale Lautenburgului. Un esca- dron al regimentului 7 husari, sub comanda marei ducese, dădea onorurile. Clopotul catedralei — care suna din porunca marelui duce — ritma, cu dangăte surde şi rare, paşii în care înainta cortegiul.

Un bătrîn înalt, cu obrazul ascetic ca al lui Moltke, într-o redingotă de modă veche, cu falduri lucioase, mergea în faţă, însoţit de un locotenent, cu o figură mohorîtă şi gravă, în uniforma albastră a husarilor din Brunswick ; erau domnii Richard şi Albrecht von Graffenfried, tatăl şi fratele defunctei.

:

Cînd sicriul pătrunse în templul din Siegstrasse, mă trecu un fior prin şira spinării. Mi-cra groază să mă gîn- desc că Melusina, cu trupul ei voluptuos căreia i s-ar fi potrivit atît de bine molateca pompă catolică, aparţinea religiei reformate.

Nu intrasem niciodată într-un templu. E un locaş înfiorător. Nici lacrimile nu îndrăznesc să se arate de teamă să nu îngheţe de îndată.

în nişte vestminte ciudate de venerabil al unei loji masonice, atirnînd pe trupul său costeliv, îşi făcu apariţia într-un fel de amvon rulant pastorul Silbermann. Predica. Nu ştiu de ce alesese ca temă din Sfinta Scriptură episodul fiicei lui Jefte. Nimic nu era mai puţin potrivit pentru memoria nonşalantei domnişoare ce fusese moarta deeit evocarea sacrificiului mohorîtei şi asprei evreice.

Pastorul vorbi o jumătate de oră, cu strădania unui profesor de matematici, care demonstrează cele trei cazuri de egalitate a triunghiurilor.

Cînd comentă celebra frază : *Lovește sinul acesta care se dcscoperă pentru tine,* ochii mei se opriră asupra marei ducese. O văzui eă plînge.

Do -a templu plecarăm în automobile la gară. Coşciugul. fu urcat într-un vagon, cu bietele flori care se şi ofiliseră.

Cînd m-am întors la palat, am dat peste locotenentul von Hagen în galeria Oglinzilor, tot atît do pustie la ora cinci seara ca şi la miezul nopţii. Era palid şi părea să-mi fi pîndit întoarcerea.

— - Domnule, îmi spuse în şoaptă, v-am aşteptai alaltăieri două ore la podul Meilieraie.

I-am mărturisit că uitasem complet de mica noastră întîlnire. Eram sincer.

— Aş putea spera că în viitor n-o să mai aveţi atît de regretabile uitări ? murmură el cu acceaşi blîndeţe.

Şi îmi atinse uşor obrazul cu mănuşa pe care o ţinea în mîna dreaptă.

Mi-a fost greu să nu-i răspund cu o palmă zdravănă. Liniştea lui prefăcută m-a salvat.

— Domnule, mîine dimineaţa la ora şase voi fi la dispoziţia dumneavoastră.

— Să stabilim, vă rog, de îndată, condiţiile, îmi spuse el. Nici un fel de martori, nimeni, bineînţeles. Fiindcă dumneavoastră sînteţi cel ofensat, ce armă alegeţi ?

Dacă aş fi fost mai puţin surescitat, întrebarea asta m-ar fi pus în mare încurcătură. Dar aşa, n-am şovăit :

— Asta, i-am răspuns, scoţînd din buzunar browningul marii ducese.

îşi stăpîni un gest de surpriză.

— Poate că nu-i cu totul reglementar. Dar ce importă ? Ne-am înţeles. Se trage de şapte ori, în voie, din clipa semnalului. Şi în ce priveşte distanţa ?

— Zece paşi, răspunsei eu, cu o totală nesocotinţă a celor spuse.

Zîmbi palid :

— Atunci, mergem la moarte ! Fie, domnule, cum doriţi.

Şi mă părăsi.

Am găsit-o pe marea ducesă în camera ei. Nu mă mai întorsesem acolo de cînd se întîmplase drama. Ea îmi făcu somn să şed, după care nu-mi adresă un cuvînt. Puţin cîte puţin, ne învălui întunericul. Candela din faţa icoanei deveni purpurie. Guzla Melusinei zăcea încă pe covor. Aceleaşi ginduri ne euprinseseră. Ele se

îndreptau spre celălalt frumos instrument al voluptăţii care era acum pradă misterioaselor transformări din sinul pămîntului, şi care de asemenea nu va mai vibra niciodată.

Cînd obişnuia să doarmă Aurora ? Numai Melusina ştia. Auzirăm păsărelele trezindu-se în zori. Piuitul brusc al cintezelor şi al vrăbiilor urmă tristei cîntări a privighetorii. Păsărele, vă voi auzi şi jnîine trezindu-vă ?

Înţelesei că era timpul să plec. Rupînd cu eticheta, i-am spus Aurorei :

— îngăduiţi-mi să vă părăsesc. Sînt obosit. Mă privi dojenitor. Aveam impresia că se gîndea : „Melusina nu era niciodată obosită."

„Ah ! dacă ar şti", îmi spuneam eu. Şi mă simţii o clipă ispitit să-i povestesc totul.

Intrai în camcra mea, pentru a ieşi după cîteva secunde şi trecui, din precauţie, prin curtea de onoare ca să nu mă poată vedea de la fereastra ei.

Abia se făcuse ora cinci, cînd am ajuns la podul Meil- leraie. Ora de răgaz care o aveam mi se părea o eternitate de fericire. Niciodată natura nu mi s-a părut atît de frumoasă, niciodată n-am iubit viaţa mai mult decît în clipcle acclea, cînd mă gîndeam că există riscul s-o sfîrşesc.

Ştiam că Hagen era unul dintre cei mai buni mînuitori de sabie din garnizoană. Era o forţă de mîna întîi şi la pistol, iar în ce mă priveşte, pregătirea mea se mărginea la aceea că, în perioadele de instrucţie ca ofiţer în rezervă, trăsesem cu revolverul vreo două-trei duzini de cartuşe.

Sprijinindu-mă cu cotul pe balustradă priveam la apele Melnei săltînd printre

stînci. Mici păstrăvi de argint săreau din valurile înspumate. îmi amintii de păstrăvii pescuiţi cu zece ani în urmă, în vijeliosul rîu Osso, între La- runs şi Pont-de-Beon

.încotro curgea rîul acesta ? Spre Ailor, carc se varsă în Wesser, care la rînclul său. se varsă în Marea Nordului, care comunică cu Canalul Mînccii, braţ al Atlanticului, caare primeşte apele Adurului unde se varsă, aproape de albastrul tîrg Peyrehorade, rîul Pad, îmbogăţit cu apele torentului Osso. Păstrăviori germani, păstrăviori francezi ! Gînduri puerile care te ajută, în clipele din faţa morţii, să te întorci înapoi pe firul vieţii, să legi între ele epocile care se dislocă.

— Vă cer iertare, domnule profesor, că v-am făcut să aşteptaţi. Dar încă nu-i ora şase.

Hagen ! Nu-l văzusem venind. Aproape că nici nu mă mai gîndeam la el.

Ne salutarăm.

— Am la mine tot ce ne trebuie ca să ne batem fără martori.

Scoase din buzunar un stilou şi o hîrtie.

— Browningul fiind arma aleasă, l-am adus şi eu pe al meu. Putem trage armele la sorţi, dacă doriţi. Dar cred că-i inutil, modelul este acelaşi. Pînă

atunci, vreţi să-mi faceţi onoarea să vă puneţi semnătura aici ?

Avusese grijă să întocmească un act, în numele meu şi al lui, în care cei doi adversari recunoşteau dinainte că totul s-a petrecut în mod loial.

— **În cazul în care s-ar întîmpla o nenorocire, asta îl cruţă pe supravieţuitor de orice fel de neplăceri, crezu da cuviinţă să-mi explice.**

Nimeni nu ar fi putut fi mai protocolar.

Eram curios să ştiu totuşi cum va fi comandat focul. Nu m-am putut opri să nu-i mărturisesc nedumerirea mea.

El zîmbi plin de sine.

— Am prevăzut şi asta, îmi răspunse.

Şi scoase dintr-un pachet un ceas deşteptător.

— L-am pus să sune la ora şase şi zece, mă preveni el. Puteţi verifica. Cînd sună, tragem, avînd facultatea de a schimba locul. De altmintrelea e menţionat în procesul- verbal.

Mă întrebam ce predomină realmente în procedeul acesta : tragicul sau ridicolul ?

Hagen număra paşii.

— Opt, nouă, zece, domnule profesor, sînteţi puţin mai înalt decît mine. Măsuraţi şi dumneavoastră, dacă voiţi, şi facem media.

— E inutil, îmi convine distanţa.

Se înclină şi-şi scoase browningul din buzunar.

— Ora şase şi şapte minute, spuse el. Putem să ne ocupăm locurile.

Pusei piciorul pe prima linie trasă de el. Stăteam acum faţă în faţă.

Ceasul deşteptător era aşezat pe balustrada podului, cadranul fiind vizibil pentru amîndoi. Tic-tac-ul strident răzbătea prin mugetul surd al apei.

Mă uitam la adversarul meu. Stătea cu ochii aplecaţi ca o tînără fată şi privea fix la picioarele mele.

Ora şase şi nouă minute.

„El aşteaptă soneria şi cu mă uit la minutar, mă gîndeam eu. Dacă va suna mai devreme ?"

Deodată îl văzui pe Hagen ridicînd capul; liniştea lui superbă îl părăsi. O expresie de groază i se aşternuse pe obraz.
Mă întorsei, fără să mă gîndesc că gestul acesta putea să mă coste viaţa. în aceeaşi clipă, deşteptătorul dădu drumul la nişte sunete ascuţite care nu mai conteneau. în spatele meu, se afla marea ducesă Aurora.
Atunci am înţeles de ce nu trăsese locotenentul.
Aurora era acum între noi doi.
— Domnilor, ar putea să-mi explice vreunul dintre voi ce rost are această ciudată punere în scenă ? întrebă ea cu răceală.
Nu primi nici un răspuns.
Procesul-verbal întocmit de Hagen era sub ceas.
. Ea îl luă.
— Am înţeles, spuse după ce-l citi. Revolvere browning. Domnule Vignerte, daţi o întrebuinţare foarte proastă lucrurilor pe care vi le încredinţez. Şi dumneavoastră, domnule locotenent von Hagen, felicitările mele. Sînteţi de o uimitoare ingeniozitate.

Glasul ei, ironic pînă acum, deveni aspru

— :Dacă acesta este modul de a-mi dovedi devotamentul vostru cu care mi-aţi împuiat urechile, să ştiţi, domnilor, că nu e pe gustul meu. Domnule Vignerte, sînteţi străin, şi, prin urmare, scuzabil că nu cunoaşteţi legislaţia duelului de aici. Dar, dumneavoastră, domnule locotenent, o cunoaşteţi.

Hagen lăsă capul în jos.

— Ştiţi, mai ales, că un ofiţer din regimentul 7 husari nu are voie să se bată în duel înainte de a fi obţinut agrementul colonelului. Pentru o asemenea încălcare a regulamentului, locotenentul Techner a fost pedepsit — nu-i nici un an de-atunci — cu treizeci de zile arest de fortăreaţă. Aţi uitat ?

Hagen nu răspunse.

— Domnule von Hagen, vă duceţi acasă, îmbrăcaţi uniforma, şi vă prezentaţi maiorului von Haugvvitz, la a cărui dispoziţie vă puneţi, pînă vi se va notifica, pe cale de raport, pedeapsa ce vi se cuvine : cincisprezece zile de arest; e **o** pedeapsă redusă, ţinînd seama de serviciile pe care mi le-aţi adus. Sînteţi liber, domnule. Nu uitaţi ceasul.

Locotenentul von Hagen, după ce-l salută pe colonelul său, făcu stînga-mprejur.VIII

PRIN DESCHIZĂTURA *cenuşie a adăpostului nostru, în care pătrundea acum aerul rece al dimineţii, se arătă* ***o*** *mogîldeaţă neagră.*

— Domnule locotenent, domnule locotenent, e ora cinci.

Era soldatul din escuada de gardă pe care-l însărcinasem, pentru orice eventualitate, să mă trezească.

— Peste o jumătate de oră începe atacul, spuse Vi- gncrte. Să ieşim, am să continui afară povestea. De altmintrelea e pe terminate.

Toate stelele se stinseseră. Una singură mai pîlpîia încă, foarte jos, spre răsărit, pe locul de unde, peste ***o*** *oră, o vor (dunga zorii.*

Ne aşezarăm pe o ieşitură de pe marginea unui şanţ, de acolo cuprindeam întreaga linie de apărare a companiei. Aveam o poziţie splendidă, de unde puteam urmări lovitura care avea să se încerce.

Lîngă noi, se afla un umil mormînt de soldat — un dreptunghi cu laturi neprecise, din crengi moarte. Pe crucea mică de lemn cojit am putut citi aceste cuvinte deja spălate de ploaie :

„Mohamed Beggi ben Smail, soldat din regimentul 2 de trăgători, mort pentru Franţa la 23 septembrie 1914. Rugaţi-vă pentru el."

Rareori am văzut ceva mai sfîşietor ca această cruce care cerea cu naivitate o rugăciune creştină pentru un biet soldat musulman.

Vignerte, privind drept în faţa noastră, pîndea momentul în care întunericul va începe să pălească şi îi va permite să cerceteze peisajul. Dar nu se putea încă. Abia dacă se distingea, la orizont, linia neagră a colinelor ocupate de inamic.

Gîndul meu zboară adesea, îmi spuse el, peste Hurte- bise şi Craonne, peste Laop, Saint-Richaumont şi Guise, peste La Chapelle şi pădurea ceea din Nouvion unde ne-au atacat cavalerişti albi, spre cîmpiile nisipoase ale Hano- vrei, spre Lautenburg,

unde am lăsat-o pe Aurora. Ce-o fi făcînd în camera ei, printre blănuri şi pietrele ei preţioase ? Ce s-o fi întîmplat oare cu ea, Dumnezeule ?

După scena de la podul Meilleraie, cînd ne-am întors la palat, ea nu mi-a spus un cuvînt. Am dejunat împreună. Apoi a început să aşeze în glastre cîţiva stînjenei negri şi grei şi nişte negruşte albe.

Pe la ora zece, a chemat o cameristă.

— A venit domnişoara Martha ? o întrebă ea.

La răspunsul afirmativ, porunci :

— Să intre.

Domnişoara Martha venea în fiecare an, la vremea asta, să-i prezinte marii ducese fermecătoarele bibelouri ale sezonului parizian. Un strop din parfumul bulevardului Ma- deleine intră o dată cu fata aceea fină şi drăguţă.

— Ai călătorit bine, copila mea ? o întrebă Aurora.

— Am sosit aseară, doamnă, răspunse fata. Scuzaţi-mă că am venit să deranjez atît de devreme pe alteţa-sa, dar sînt silită să mă întorc astă seară.

— Ce lucruri frumoase îmi aduci anul acesta ?

— Domnişoara Martha scoase din cutiile ei micile bijuterii ale industriei pariziene, evantaie din tul, poşete de catifea şi de moar, minuscule cutiuţe pentru timbre, pentru pudră, pentru aluniţe artificiale, toate acele mărunţişuri de lux, pe lîngă care alte asemenea lucruşoare au o înfăţişare de parvenite.Lasă-mi-le, spuse Aurora. Să-i spui lui Duvelleroy să se pregătească. îmi trebuie pentru luna noiembrie un evantai de Watteau sau, la rigoare, de Lancret, îl vreau cînd voi sosi la Paris.

— Alteţa-voastră îl va avea, răspunse cu siguranţă fata.

— Perfect. Iei expresul de la ora cinci ? Atunci rămîi aici la dejun. Ai să-mi povesteşti cîte ceva despre pregătirile care se fac pentru iarnă pe *rue de la Paix*.

Am admirat, în tot timpul mesei, uşurinţa şi simplitatea cu care răspundea micuţa parizianâ la întrebările marii ducese. Eram mrndru de drăguţa mea compatriotă, vă- zînd-o pe Aurora, care se purta cu atîta morgă faţă de femeile din Lautenburg, vorbindu-i parcă ar fi fost de acelaşi rang cu ea. Dar cu ce fervoare contemplam stăpînirea de sine a acestei prinţese care, după trei zile şi trei nopţi în stare să doboare un bărbat vînjos, putea sta de vorbă, liniştită, despre miile de amănunte ale modei pariziene.

— Prin urmare, mi-l recomanzi tot pe Carlier.

— Da, doamnă. El are pălăriile cele mai frumoase.

— Laurence nu mai stă pe *rue des Pyramides*. Şi-a deschis un bazar mare pe strada Auber. Am să dau poate o raită pe acolo.

— Alteţa-voastră să se ducă negreşit. Laurence e în special o casă de export. Cea mai mare parte din afaceri le încheie cu comisionarii străini.

Eram bucuros de pălăvrăgeala asta, de nota frivolă şi senină intercalată în mijlocul evenimentelor tragice, care mă făcea aproape să le uit.

Pe la ora trei, marea ducesă i-a înmînat Marthei un plic.

— Poftim pentru călătorie, drăguţa mea. N-aş vrea să pierzi trenul din cauza mea. Te duci cu maşina la hotel şi de acolo la gară. Am fost foarte mulţumită. Gîndeşte-te la evantaiul meu. Şi acum, la revedere. în noiembrie vă fac o vizită.

Cînd mica rază de soare dispăru, marea ducesă rămase o clipă pe gînduri, şi mîngîind bibelourile împrăştiate prin cameră, îmi zise :

— Domnule Vignerte, am să-ţi comunic o ştire importantă.

Răspunsei printr-o avidă privire interogativă.

— Aşadar **am** onoarea să te informez că am primit acum o scrisoare, o scrisoare de la domnul de Boose.

Şi cum mă văzu mirat, adăugă :

— Credeai că drăguţa de Martha a făcut o călătorie de la Paris pînă aici numai ca să-mi aducă

nişte fleacuri — de altmintrelea delicioase — de la domnul Duvelleroy ?

Vineri. Ora opt seara.

Tocmai terminasem cina. Un fecior de casă intră cu poşta de seară — vreo duzină de scrisori —*z.pe* care le în- mînă marei ducese.

■— îmi dai voie, amice ? mă întrebă ea.

Lua plicurile unul cîte unul, şi se uita la peceţi. Apoi deschise un plic.

— Asta e, îmi spuse după ce citi.

îmi întinse scrisoarea.

Era o cerere de subvenţie a unei societăţi filantropice din Hamburg. I se anunţa marei ducese că va avea loc **o** kermeză în beneficiul creşelar muncitoreşti — lunea următoare.

— Vom merge. E semnalul convenit cu Boose, numai atît spuse Aurora.

De două zile, aflasem totul. îmi spusese cum îndată după ce i-am remis documentul descoperit în *Petermanns Mittheilungen* i-a scris baronului de Boose, în Congo. Ce argumente a putut folosi faţă de omul acesta, n-am aflat niciodată. Fapt este că scrisoarea adusă de Martha o înştiinţa pe marea duoesă că el a părăsit Africa. Acum era la Hamburg. Nici o îndoială că avea de făcut revelaţii importante.

— Am plătit preţul cuvenit, murmură Aurora **cu un** surîs palid. Şi apoi continuă : Ne ducem mîine.

Se uită la mine, reflectă o clipă, şi îmi zise :

— Prietene, poate că-i prea tîrziu, dar am început să-mi fac scrupule, abuzez de devotamentul tău. Ştii că ai intrat într-o afacere înfricoşătoare ?

— Dar dumneavoastră ? o întrebai eu.

— Cu mine e altceva. Eu lupt pentru libertatea mea, care e mai presus de viaţa mea. Şi apoi, sînt totuşi marea ducesă de Lautenburg, şi, mai ales, prinţesa Tumen. În spatele meu e ţarul, toată marea Rusie. Trebuie să cugeţi îndelung înainte de a făptui ceva. Dar tu, prietene, gîndeş- te-te la Cyrus Beck, gîndeşte-te la Melusina. De ce, pentru ce te-ai sacrifica tu ?

Era atîta clojană în privirea pe care i-am aruncat-o încît ea, trufaşa, dispreţuitoarea alteţă lăsă capul în jos.

— Iartă-mă, murmură ea.

Apoi spuse :

— Ei bine, ne-am înţeles. Plecăm mîine. Sună. Vreau să dau poruncă să se pregătească cele trebuitoare.

Apăsai pe o sonerie electrică. Răsunară paşi. Cineva bătu la uşă.

— Intră, spuse Aurora.

Uşa se deschise.

— Ah ! murmură doar marea ducesă.

În prag apăruse locotenentul von Hagen.

Era puţin palid, înţepenit în poziţia de drepţi, cu mîna dreaptă la colpac, a cărei curea arămie era petrecută pe sub bărbia-i crispată.

— Locotenentul von Hagen, chiar el ! spuse Aurora după ce-şi reveni, de cînd ofiţerii arestaţi nu mai stau în fortăreaţă ?

Hagen, nemişcat şi rece, tăcea.

— Vreţi să-mi faceţi favoarea să-mi explicaţi, domnule... Arestul dumnevoastră nu a încetat, după cîte ştiu ?

— A încetat, alteţă, murmură Hagen.

— A încetat ? strigă marea ducesă. Ai înnebunit, domnule von Hagen ?

— Nu, alteţă, răspunse micul locotenent, cu glasul scăzut şi plin de încăpăţînare. Arestul meu a încetat astă seară.

— încetat! ţipă Aurora, ieşindu-şi din fire. Ştiţi, domnule locotenent, la ce vă expuneţi continuînd să glumiţi în felul acesta ? Ştiţi că numai o singură împrejurare, una singură, poate întrerupe arestul ordonat de mine ?

— Ştiu, alteţă răspunse Hagen.

— Şi că împrejurarea aceasta este...

— Este războiul, termină locotenentul.

Ar putea să ţi se pară neveridic : dar în mijlocul dramelor succesive al căror teatru fusese curtea din Lautcn- burg, marile evenimente din ultima săptămînă a lunii iulie trecuseră aproape neobservate. Ne

atrăsese oarecum atenţia nota sîrbilor dar, după noaptea din sala Armurilor, nimic nu mai existase pentru noi în afară de întîmplările despre care ţi-am vorbit, absolut nimii-, nici ultimatumul austriac, nici *Kriegszustand* *-ul german, nimic, îţi spun. Şi acum, pe neaşteptate, cuvîntul acesta atît de simplu : războiul.

Mă uitam năucit la Hagen. îşi schimbase dolmanul roşu cu unul de campanie, de o culoare cenuşiu-verzuie,

Biruindu-şi mirarea pentru a-şi recăpăta tot sîngele rece, Aiirora îl întrebă :

— Sîntem în război, domnule von Hagen, e adevărat ? Şi cu cine ?

■— Astă seară, alteţă, cu Rusia probabil şi, mîine, fără îndoială cu Franţa, răspunse locotenentul. Marele duce, sosit acum o oră de la Berlin, a adus cu el ordinul de mobilizare a corpului de armată.

Aurora se duse la fereastră şi o deschise larg. Era o căldură apăsătoare.

— Şi marele duce v-a însărcinat, fără îndoială, domnule locotenent, să-mi aduceţi această importantă ştire... În cazul acesta, nu văd de ce a fost necesar să veniţi însoţit de ceilalţi husari pe care îi zăresc jos, la uşă.

Hagen se aprinse la faţă, apoi păli.

-— Alteţă, murmură el.

— Ce e ? întrebă semeaţă marea ducesă.

— Sînt însărcinat cu o altă misiune. Mă veţi scuza...

— Haide, hai, domnule locotenent, nu tremuraţi în halul ăsta. Dacă nu sînteţi capabil să spuneţi măcar despre ce e vorba, n-o să aveţi nici curajul să faceţi ceea ce trebuie. Spuneţi o 'dată, sînt prizonieră în oastel, nu-i aşa ?

— Ah ! alteţă, cum v-aţi putut grndi... Să accept eu...

[1] **Stare de război.**

■— Despre ce-i vorba atunci ?

Locotenentul, fără a scoate un cuvlnt, îşi îndreptă ochii spre mine.

— Doamnă, i-am spus, înaintînd spre ea, nu vă fră- mîntaţi atîta. Dar bine, domnule von Hagen, e

atît de simplu să spuneţi că aveţi sarcina să mă arestaţi.

Urmă o tăcere.

— E adevărat, domnule ? întrebă marea ducesă.

Hagen lăsă capul în jos.

— Aţi putea să-mi arătaţi motivele arestării ?

— Doamnă, răspunse Hagen, care recăpătase puţin curaj, nu sînt decît un ostaş, execut ordinele care mi se dau, fără să le discut. Dar e uşor de înţeles : domnul Vi- gnerte este francez, şi în plus ofiţer. Franţa mobilizează împotriva noastră. Avioane franceze, după cît se pare, au şi început să bombardeze...

— Sînteţi ostaş, domnule, şi ascultaţi de ordinele care vi se dau, îl întrerupse marea ducesă. Foarte bine, dar m-aţi putea asigura că ordinul acesta nu l-aţi cerut chiar dumneavoastră ?

Hagen nu răspunse, dar privirea încărcată de ură, **pe** care mi-o aruncă, era suficient de grăitoare.

Marea ducesă îmi spuse pe neaşteptate :

— Imbrăcaţi-vă.

Ea însăşi îşi puse un mantou larg, de culoare închisă. Apoi se apropie de scrin, o văzui scotocind prin sertare, şi luîndu-şi felurite lucruri pe care le strecură în imensele buzunare ale vestmîntului său.

— Domnule von Hagen, îl întrebă ea, înturnîndu-se, unde trebuie să-l conduceţi pe domnul Vignerte, la fortăreaţă ? Şi la ce oră ?

— Trebuie să fie acolo la ora zece, alteţă.

Atunci, cu un zîmbet de un dispreţ nemărginit, îi puse mîna pe umăr :

— Şi ţi-ai putut închipui o secundă măcar că am să te las eu să-l vîri la închisoare ?

I se citea o maiestate zdrobitoare în ochi, în statură, în cuvinte ; îl

văzui pe locotenent
lăsîndu-şi capul în jos !
tremura din tot corpul

— .Ludwig von Hagen ! urmă ea. Într-o zi, sînt patru ani de atunci, am aflat că un ofiţer din regimentul 7 husari a jucat şi a trişat. Asta însemna pentru el dezonoarea şi moartea. A doua zi, datoriile ofiţerului fură plătite, scandalul stins, iar el însuşi, luat de mine ca ofiţer de ordonanţă, stîrni uimirea garnizoanei prin norocul care dăduse atît de neaşteptat şi de repede peste el. S-au făcut diverse comentarii, pe care nu le-am luat în seamă. Tu ştii că în gestul meu n-a fost altceva decît dorinţa de a smulge din infamie un tînăr curajos, oare purta un nume mare şi pe care-l credeam loial.

În schimb omul acesta, spuse ea arătînd spre mine, nu numai că nu-mi datorează nimic, ci, din cauza unor bănuieli nejustificate, l-am copleşit la început cu indiferenţa şi dispreţul meu. Nu s-a descurajat. A lucrat în umbră pentru mine. Nici dînsul nu cunoaşte poate întreaga importanţă a celor ce-a făcut. Ştia în orice caz că-şi riscă viaţa. Şi acum, omul care-mi datorează totul vine să-l aresteze pe acela căruia eu îi datorez totul.

Pe obrazul micului husar curgeau şiroaie de lacrimi.

— Ce vreţi să fac ? murmură el cu glasul tremurînd şi răguşit.

— Să-mi plăteşti datoria contractată faţă de mine, îi replică Aurora. A sosit ziua şi nici nu te pot plînge măcar, deoarece singur te-ai pus în situaţia asta.

— Ordonaţi, spuse el, voi executa.

— Coboară şi începe prin a da drumul soldaţilor. Găseşte un pretext, care să nu-ţi aducă mai tîrziu neplăceri.

— Acum, îi spuse după înapoierea lui, du-te în garaj. Şoferii mai sînt acolo. Scoate maşina *Benz,* aceea mare, cenuşie ; vezi să aibă rezervorul plin de benzină, şi farurile stinse, şi condu-o tu singur pînă jos. E ora nouă fără douăzeci; să fii acolo la fără zece.

Desfăcînd pe masă o hartă rutieră, Aurora se uita : „Drumul e evident mai scurt prin Aix-la-Chapelle şi prin Belgiei, murmură ea, dar cunosc mai bine drumul prin Wiesbaden şi Thionviile."

— Eşti gata ? mă întrebă ea.

— Ce vreţi să faceţi ?

— Să te conduc în Franţa, asta vreau.

Şi adăugă #

— Am pus în buzunarul pardesiului tău bani şi un revolver : cu ajutorul lor mergi unde vrei.

Prietene, dacă ai fi văzut-o pe Aurora ce frumoasă era în clipele acelea, mi-ai ierta emoţia care-mi frînge glasul.

Se auzi un uruit surd sub fereastră. Sosise *Benzul*.

— Vino, îmi spuse Aurora.

În clipa aceea intră Hagen.

Ce departe era acum de morga şi încăpăţînarea de adineaori. Căzu în genunchi în faţa marei ducese.

— Plecaţi, plecaţi cu dînsul, pentru totdeauna, bolborosea el, plîngînd cu hohote.

Ea îl privi cu mai multă blîndeţe.

— Cu astfel de gînduri, meritul dumneavoastră de a mă fi ascultat, este şi mai mare, domnule von Hagen. Să ştiţi însă că eu nu plec. Sînt legată de aceste locuri, pe care le detest, prin misiunea care-mi rămîne de îndeplinit. Dar deocamdată, datoria mea este de a-l salva pe acela care a sacrificat totul pentru mine.

— Ah! vă mulţumesc, vă mulţumesc, repetă tînărul.

— Nu-mi mulţumiţi încă, spuse ea. Domnule von Hagen, sper că aveţi la dumneavoastră buletinul de identitate şi ordinul de mobilizare ?

El se ridică, clătinîndu-se.

— Ordinul meu de mobilizare ? repetă el foarte palid.

— Da, răspunse ea, calmă, faceţi-mi plăcerea de a-l da domnului Vignerte. Pînă la frontieră s-ar putea să ne oprească cineva. Ştiu prea bine că va fi deajuns să spun cine sînt pentru ca pînă la urmă lucrurile să se lămurească. Dar ne-am putea izbi de nişte consemne stupide. Nu trebuie să ne pierdem timpul. Locotenentul von Hagen va putea trece peste tot. Hai, iute.

Ofiţerul era de o paloare cadaverică. O luptă acerbă se dădea în sufletul lui.

— îmi luaţi onoarea, doamnă, spuse el, în cele din urmă.

— Nu fac altceva decît să iau înapoi ce v-am dat, domnule von Hagen, răspunse Aurora necruţătoare. Dar nu trebuie să exagerăm. Nu vă veţi compromite decît dacă veţi voi cu tot dinadinsul. Vă cer numai două lucruri, să daţi alarma abia după ora zece că am plecat, şi să faceţi în aşa fel ca toată lumea să creadă că am luat-o pe drumul spre Aix-la-Chapelle. Dacă marele duce va avea neruşinarea să pună în mişcare telefonul şi telegraful, să n-o facă în direcţia pe care o luăm noi. Hai, la revedere. Mîine, la aceeaşi oră, voi fi înapoi.

Marea ducesă îi întinse mîna, pe care el i-o scăldă în lacrimi.

— Pot să mă bizui pe tine, prietene ?

Sugrumat de emoţie, făcu semn că da.

Eu însumi, profund mişcat, m-am apropiat şi-am întins mîna aceluia care risca la ora ceea totul pentru mine. Dar el se dădu înapoi şi-mi răspunse cu o privire de nespusă ură :

— Domnule, îl rog pe Dumnezeu să ne regăsim în cu- rîn d în altă parte.

Aurora înălţă din umeri ; o auzii murmurînd ceva cu privire la stupiditatea bărbaţilor. Dar era deja pe scară. O urmai, după ce îmbrăţişai cu o ultimă privire camera cu blănurile, pietrele preţioase şi frumoasele ei flori palide...

— Urcă, îmi spuse ea încet.

Am luat loc în formidabilul automobil. Şi-am pornit.

Cînd am trecut peste podul Meilleraie, suna ora nouă la clopotniţele din Lautenburg şi la vechiul turn al castelului.

Interminabila panglică albă a drumului avea o lucire lină sub razele lunii. Automobilul înainta cu o viteză vertiginoasă. La viraje, simţeam uimitoarea siguranţă a mîi- nii aceleia care conducea.Totul se întîmplase atît de repede încît atunci cînd mi-am venit în fire, făcuserăm deja o sută de kilometri. Mi se trezi în minte cuvintele Aurorei : „Mîine la aceeaşi oră, voi fi înapoi", şi mă gîndeam că, peste eîteva ore, mă voi despărţi de marea ducesă.

Nu mă revoltam. Viteza nebună cu care zburam îmi provocase o irezistibilă ameţeală în care aflam un fel de tihnă plăcută. Şiruri de copaci negri, poduri arcuite peste ríurile de argint cenuşiu fugeau, fugeau îndărăt. Ne încrucişarăm cu o căruţă încărcată de fîn : dacă am fi nimerit cu cincizeci de centimetri mai la stînga, eram morţi. Moartea, repetam cuvîntul în gînd, mă uitam la Aurora, închisă în sine ; pe volanul roşu mîinile sale înmănuşate păreau două bare albe şi fine.

Apoi, deodată, m-am gîndit la războI. Era adevărat oare ? Cum îmi voi găsi ţara ? Dar, spre ruşinea mea, mărturisesc că ideea nu-mi putu reţine prea mult atenţia, în asemenea măsură beţia vitezii mă ameţea, mă smulgea din mine însumi. La ora aceea, eram stăpînit de cea mai senină nepăsare faţă de orice mi s-ar mai fi putut întîmpla.

Un abajur pătrat îndrepta lumina unui bec electric pe harta rutieră, dar Aurora aproape nici n-o consulta. Cunoştea de minune drumuL Il făcuse de nenumărate ori, ducîndu-se la băi, îmi amintii ce-mi spusese odată.

Ştia să ocolească din timp oraşele, a căror lumină roşie se mărea treptat, venind ba din dreapta, ba din stînga, şi apoi după ce le depăşeam, dispărea. De vreo trei sau patru ori, mi-a şoptit: Cassel, Giessen, Wetzler...

Cassel, Giessen, Wetzler, ce mă interesau toate astea pe mine ?

Dedesubtul hărţii luminate, aproape de kilometraj strălucea un ceas. Dar nu vedeam ora. Nu mă gîndeam...

Fără să încetinească, străbăturăm un oraş aşezat pe o colină, cu casele pierdute între pilcuri dese de arbori de un verde închis.

— Wiesbaden ! murmură Aurora, uite vila mea, spuse trecînd prin faţa unei case. Nu-i încă unu noaptea. Am mers bine.

O luă la dreapta, la o răspîntie. În depărtare, la stînga, un oraş mare lumina cerul de deasupra lui.

Acolo este Maienţa,
uite Rinul

!Trecurăm fluviul sacru cu toată viteza, pe un pod suspendat. Apele se rostogoleau la vale mugind. Se vedea pe alocuri, prin interstiţiul dintre nori, spuma lui verde.

La capătul podului, auzirăm vag un ordin, un *werda*[1] răguşit, apoi, zgomotul sec al unei împuşcături.

— Au tras, spuse Aurora, ne apropiem de frontieră. Va trebui să fim cu oarecare băgare de seamă.

Mă uitai la busolă. Mergeam glonţ spre vest. Kilometrajul marca 105. Pentru prima oară îmi scăpă un gest de stupoare.

Aurora observă şi zîmbi :

— Între Wetzler şi Wiesbaden, am mers cu 145, spuse ea simplu.

Curînd o nouă lumină roşie apăru la vest.

— Thionville, anunţă Aurora, aici trebuie să fie înţesat de trupe.

Spre marea mea surprindere, văzui că nu manevra aşa cum făcuse pînă acum, ca să ocolească oraşul. Cu farurile aprinse, mergeam direct spre oraşul fortificat, ale cărui ziduri se vedeau urcînd puţin cîte puţin spre cer.

Automobilul încetinea. Case, mahalale. Apoi un *werda* poruncitor : stoparăm.

Ne înconjură o duzină de soldaţi. Toţi purtau uniformă cenuşie-verde, şi casca capişonată.

— Actele dumneavoastră ! se auzi glasul aspru al unui subofiţer.

— Am să le arăt locotenentului dumneavoastră, vă rog să-l căutaţi, răspunse Aurora.

Locotenentul tocmai venea. Un colos blond, furios că i s-a tulburat somnul. Cînd văzu că sîntem civili, ne luă la întrebări fără nici un menajament.

— Domnule, îi spune marea ducesă pe un ton aspru, mai întîi vă rog să-i opriţi pe soldaţii dumneavoastră să mai lovească în caroseria maşinii cu patul puştilor. După aceea vă rog să vă uitaţi la asta.

În acelaşi timp, manevra lampa ei electrică **în** aşa **fel** ca să lumineze armele Lautenburgului pictate pe portieră.

[1] Cuvînt compus din *wer* şi *da* (1. germ.), în sens de „cine-i acolo ?'

Ofiţerul tresări.

— Cu alteţa-sa, marea ducesă de Lautenburg-Detmold am onoarea... ? murmură el, înţepenit în poziţia de drepţi.

— Chiar cu ea, domnule locotenent, răspunse Aurora.

— Rog pe alteţa-voastră să mă scuze, zise celălalt năucit. Ei, daţi-vă înapoi, strigă în acelaşi timp soldaţilor, împingîndu-i cu brutalitate pe cei care se aflau mai aproape. Cu ce pot să fiu de folos alteţei-voastre ?

— Numai cu atît, spuse marea ducesă : să-mi spuneţi dacă tot generalul von Offenburg comandă la Thionville. Mă îndoiesc că într-o noapte ca asta excelenţa-sa să se odihnească. Aş vrea să fiu condusă pînă la el. Daţi-mi un om de-al dumneavoastră, să urce în maşină şi să-mi arate drumul.

Ofiţerul făcu imediat ce i s-a cerut, înclinîndu-se foarte adînc şi regretînd că serviciul îl împiedica să ne conducă el însuşi.

Generalul comandant al garnizoanei nu era la cartierul său. Il găsirăm pînă la urmă la gară împreună cu statul său major. Peroanele erau negre de trupe, a căror mişcare o supraveghea. În piaţă, nenumărate piese de artilerie îşi înălţau în noapte siluetele lor antedeluviene. Emana de acolo o impresie de forţă şi putere de distrugere care te făcea să te cutremuri.

Cînd un ofiţer de ordonanţă îi anunţă prezenţa marii ducese, generalul von Offenburg se grăbi să-i iasă în în- tîmpinare. Foarte frumos în dolmanul său lung şi cenuşiu, cu gulerul de un roşu aprins, se înclină în faţa Aurorei, amintindu-i că a avut onoarea să danseze cu ea la Berlin. Dar oricît ar fi vrut, nu-şi putea ascunde uimirea pricinuită de prezenţa noastră la acea oră şi în maşina ceea.

— Să nu vă surprindă prea mult, domnule general, îi spuse Aurora, zîmbind. Cînd am fost înştiinţată de marile evenimente care se pregăteau pe aici, n-am mai putut sta locului în Lautenburg. Voiam să admir trupele noastre de pe frontieră, şi iată-mă pornită împreună cu ofiţerul meu de ordonanţă :

locotenentul von Hagen din regimentul 7 husari, spuse ea prezentîndu-mă.

Am salutat pe cît de ţeapăn cu putinţă mi-a fost.

— Alteţă, de ce-aţi venit atunci tocmai aici, exclamă von Offenburg. Nu-i nimic prea interesant, corpul 16 de armată e ca o stîncă, stă nemişcat. De ce nu v-aţi dus lîngă Aachen ?

— într-adevăr, aşa mi s-a spus, răspunse ea. Lîngă Aix-la-Chapelle... ?

— Ştiţi că toată armata se află concentrată acolo, şopti generalul.

— E adevărat, spuse Aurora. Dar frontiera belgiană nu mă interesează, în schimb nu mi-aş fi iertat niciodată să nu fi văzut, în dimineaţa războiului, frontiera franceză.

— Salut în persoana dumneavoastră pe cutezătorul colonel al bravului regiment 7 husari, spuse cu graţie von Offenburg, sărutîndu-i mîna. Aş putea să vă fiu de folos ?

— Firește, spuse Aurora. Ştiţi că santinelele dumneavoastră m-au arestat adineaori, fără nici un menajament ? V-aş fi cerut o escortă, dar *Benzul* meu s-ar vedea silit să se obosească prea mult ca să meargă la pas cu drago- nii dumneavoastră. Să fiu condusă numai pînă la ultimul post şi daţi-mi un bilet de liberă trecere ca să fiu scutită la întoarcere de asemenea neplăceri. Să ne grăbim, apar zorii şi aş vrea să văd soarele răsărind, cînd vom fi la stîlpul de frontieră.

Generalul ceru să i se aducă un formular de liberă

trecere.

— Poftim, spuse el parafîndu-l. Aveţi tot timpul. Vil- lerupt, care-i situat în Franţa la doi kilometri dincolo de graniţă, se află la vreo douăzeci de kilometri de aici... Puteţi fi acolo în mai puţin de o jumătate de oră. Dar nu speraţi să vedeţi vreun soldat francez. Guvernul lor a dat ordin să se retragă la două leghe de frontieră pentru a evita orice incident în stare să provoace război, termină el, cu un rîs şiret.

încadraţi de o jumătate de pluton de dragoni, ieşirăm falnic din Thionville. După ce parcurserăm vreo

doi kilometri pe drumul Audun-le-Roman, marea ducesă îmi şopti la ureche.

— Sînt foarte drăguţi, dar cu timpul, o să ne stinghereascâ.

Şi porni maşina cu toată viteza.

Îndărătul nostru, în zorii zilei care începură să se ivească, dragonii, de care literalmente ne descotorosisem, dispăruseră, într-o clipă, pe drumul negru.

Vîntul rece al dimineţii îmi izbea tîmpiLele. Eram stă- pînit acum de o emoţie fără margini şi, realmente, nu mă mai gîndeam la această femeie, căreia i-aş fi sacrificat totul, şi pe care trebuia s-o părăsesc pentru totdeauna. Priveam înaintea mea cum se ivesc colinele, una după alţa, în lumina zilei. Extraordinara originalitate a întoarcerii mele în ţară îmi scăpa, făcînd loc unui sentiment copleşitor şi viguros.

El atinse culmea, cînd maşina se opri brusc — atît de brusc că era să cad peste parbriz — şi marea ducesă îmi arătă, fără un cuvînt, la zece paşi de noi, în dreapta, stîlpul de frontieră.

înalt de doi metri, vopsit în partea dreaptă cu negru şi alb, şi în stînga cu albastru, alb şi roşu, era în clipa ceea nespus de tulburător.

Mă uitam la marea ducesă şi resimţii o nemărginită fericire, recunoscînd pe obrazul ei ermetic semnele emoţiei.

Nu se făcuse încă ziuă de-a binelea. Automobilul îşi încetini foarte mult mersul. Se părea că Aurora voia să mă lase să contemplu în trecere floricelele nopţii pe care vîntul le făcea să freamăte pe povîrnişurile drumului.

Deodată, o apucai de braţ pe însoţitoarea mea. Maşina se opri. în vîrful unei costişe, care domina împrejurimile, la o distanţă de vreo două sute de metri, apăru, profilîndu-se ps cerul sumbru, un călăreţ nemişcat.

Era un dragon francez. I se vedea panglica galbenă a căştii, steguleţul roşu şi alb de pe lance. Apoi fură doi, apoi zece, apoi douăzeci, care veneau în galop uşor în în- tîmpinarea noastră.

— De astă dată, spuse zîmbind Aurora, ai să vorbești tu cu ei.

Un ofițer era în fața noastră. Era un tînăr înalt, brunet și palid. Cureaua coifului îi bara mustața neagră cu 9 dungă aurie. După ce ne salutase cu sabia, ne ceru pe. misul de circulație.

— Domnule, prefer să vă mărturisesc că nu posed așa ceva, căci mă îndoiesc că vă veți mulțumi eu hîrtia asta, care mi-a fost eliberată de generalul german din Thion- ville, spuse ea, prezentînd libera trecere semnată de von Offenburg.

Tînărul locotenent făcu un gest, care putea însemna că împrejurările nu se pretau la glume.

— Domnule, continuă Aurora — după ce se încredințase, aruneîndu-mi a privire, că nu eram în stare, în clipa ceea, să dau nici un fel de- lămurire — sînt lucruri prea greu de explicat, în mijlocul drumului, din automobil unui călăreț. Iată faptele : sînt marea ducesă de Lautenburg- Detmold. Domnul Vignerte, însoțitorul meu, este ofițer francez, locotenent ca și dumneavoastră. Nu știu dacă în Franța s-a și luat măsura de precauție ca să fie arestați germanii. În orice caz în Germania, așa se procedează de ieri față de francezi. Domnul era să fie arestat; vi l-am adus. Asta-i totul.

Și, părînd că i s-a făcut milă. de surpriza extraordinară ce se zugrăvea pe fața dragonului, adăugă :

— Ar trebui să vă mai spun, poate, că sînt de origină rusă, așa că nu trebuie să vă fie teamă nici de mine, nici de darul pe care vi l-am adus.

Ofițerul coborî de pe cal. Se înclină respectuos în fața Aurorei, care ieșise împreună cu mine din mașină.

— Locotenentul de Caigny, din regimentul 11 de dra- goni, din Longwy, spuse el.

Mă prezentai și eu. Ne strînserăm mîinile.

— Veniți de departe, dragă camarade. Ce-o să facem cu dumneavoastră ?

— Aveți, desigur, un cal să-i împrumutați, spuse marea ducesă. Și acum, dacă pot să vă dau un

sfat, conduce- ţi-l imediat în faţa autorităţilor civile sau militare. Sosește din Germania, ştie unele lucruri care ar putea fi utile ţării acesteia, în care aveţi flori atît de frumoase, dar în care nu prea vă pricepeţi să vă apăraţi.

Spunînd aceste cuvinte, se uita la boschetele de trandafiri sălbatici care se întindeau de-a lungul povîrnişului. Domnul de Coigny, trăgînd spre el cîteva ramuri din cele mai înflorite, alcătui un buchet roz pe care-l întinse ma- rei ducese.

— Mulţumesc, domnule, spuse ea, cu un zîmbet fermecător, tînărului pe care incredibila ei frumuseţe îl fascinase . Vreţi să fiţi atît de amabil să daţi caii puţin mai la o parte ? Drumul e strîmt şi trebuie să întorc maşina.

Atunci, am izbucnit în plîns.

Toată indiferenţa mea din timpul nopţii, toată emoţia subită pe care o resimţisem păşind pe pămîntul Franţei, totul dispăruse, fără urmă. Nu mă mai gîndeam decît la un singur lucru : într-un sfert de oră Aurora va fi pierdută în veci pentru mine.

Domnul de Coigny îi îndepărtase pe oamenii săi. O auzii pe marea ducesă spunîndu-i, cu blîndeţe în glas :

— Scuzaţi-l, domnule, a avut de trecut prin asemenea zguduiri nervoase cum nici în toiul războiului nu va cunoaşte.

îi simţeam mîna pe frunte.

— Curaj, prietene, îmi spuse cu glas domol, dar cu energie. Te-ai întors în ţara ta frumoasă, pe care o iubesc şi eu. Vin vremuri grele, mai grele decît poţi să-ţi închipui, şi ţara va avea nevoie de tine. Dar vei vedea şi lucruri frumoase, caii în galop sub soarele de august, beţiile sublime, cînd încetezi să mai raţionezi, adică tot ceea ce face o femeie ca mine să regrete că nu s-a născut bărbat.

Va fi greu, greu de tot. Dar mai încolo, peste frontiere, alţi călăreţi se pregătesc, călăreţi cu căciuli de astrahan, porecliţi „capete mari", care au săbii încovoiate, bice de plumb, şi atacă cu strigăte atît de înfricoşătoare: *hua, hua, hua,* încît cei mai curajoşi

duşmani se năucesc şi aruncă armele ca să poată fugi mai repede de cazacii lui Tumen.

Gîndeşte-te că nu eşti de plîns. Şi dacă vrei să fii sigur de asta, gîndeşte-te la soarta aceleia care se întoarce la Lautenburg, fără tine.

— Vai! bolborosii eu printre lacrimi, rămîneţi aici, nu vă întoarceţi. Gîndiţi-vă la ce vă poate aştepta !

Glasul îi deveni şuierător :

— Dragule, dragule, credeam că alături de mine ţi-**ai** făcut în sfîrşit o idee ce înseamnă ura. Boose s-a întors. **Ai** uitat şemineul din sala Armurilor şi scrisorile din Congo **şi** toată acea misterioasă contradicţie, şi crezi tu că **în** clipa cînd sînt pe cale să pătrund secretul crimei, îl voi lăsa în voia lui pe criminal ?

Plîngeam şi mai tare ; deodată parcă o nemărginită alinare îmi îndulci disperarea, în timp ce simţii pe fruntea- mi o sărutare de o clipă...

Cu o mişcare bruscă, tresării şi scosei un ţipăt sfîşie- tor ; începui să alerg ca un nebun pe drum pînă în momentul în care, împiedicîndu-mă, căzui cît eram de lung în şanţ.

Cînd m-am sculat, năuc, zdrobit, automobilul se mai putea zări, ca un imperceptibil punct cenuşiu, înaintînd înspre est.

La Audun-le-Roman, unde am ajuns la ora şapte, mulţumită unuia dintre dragonii domnului de Coigny, care îmi pusese la dispoziţie un cal, a fost rechiziţionat imediat un automobil, care m-a dus pînă la Nancy.

Mă aşteptam să se fi decretat deja mobilizarea în Franţa. Dar nu se făcuse nimic. Atunci amintirea formidabilelor pregătiri, pe care le întrevăzusem în noaptea ceea, şi care nu mai lăsau nici o îndoială, deveni pentru mine cel mai obsedant gînd.

Fui condus imediat la prefectură şi introdus la prefect. I-am povestit cît se poate de amănunţit tot ce-am putut vedea şi auzi. Mă ascultă cu cea mai vie atenţie, luînd şi notiţe. Pe cînd plecam, se pregătea să telefoneze la Paris informaţiile pe care i le putusem furniza.

Rătăceam pe străzile din Nancy. Trenul meu pleca abia **la** ora prînzului.

Fiind prea enervat ca să mă pot odihni, intrai într-o cafenea din piaţa Stanislas. Scotocindu-mă prin buzunare ca să plătesc, trăsei portofelul pe care mi-l vîrîse acolo Aurora. Niciodată nu mă văzusem atît de bogat ca în clipa aceea cînd banii, după care tînjisem atîta înainte, nu mai aveau nici un preţ pentru mine.

Trecui strada mare şi mă oprii, fără să fi avut intenţia, drept în faţa unui magazin. Intrai şi-mi eumpărai uniforma în care mă vezi, fără să fi observat, atît de zăpăcit eram, că, pentru ţinuta de campanie, tunica albastră înlocuise dolmanul negru cu guler roşu.

La prînz, trenul mă ducea spre Paris. Pentru prima oară, am văzut acele peisaje devenite de neuitat în timpul retragerii : Dormans, cu podul peste care am trecut în ziua de 2 septembrie, cuprinşi de o tristeţe pe care data înfrîn- gerii de la Sedan ne-o făcuse şi mai înfricoşătoare ; şoseaua lină din Jaulgonne pe care l-am fugărit pe inamic ; Château-Thierry pe Marna, cu înaltul său castel ruinat, unde, pentru ultima oară, am mai putut dormi într-un pat.

La ora cinci şi douăzeci de minute trenul se opri în gara Château-Thierry. Aici am aflat vestea mobilizării generale, între mine şi prea iubita mea suverană a Lautenburgului se ridica acum un zid de fier şi de foc.

Domnea o atmosferă apăsătoare, ca în preajma unei furtuni, faţă de care marele Paris, cînd am coborît în gara de Est, părea totuşi calm. Odinioară m-am temut atît de mult pentru tine, oraşule, gîndindu-mă la clipa aceasta îngrozitoare, la emotivitatea şi la pasiunea ta, la zăpăceala pe care poate s-o aducă entuziasmul. Clipa aceasta a sunat, şi iată că nici măcar asasinatul[1] n-a reuşit să-ţi tulbure calmul, asasinatul comis împotriva aceluia care pretindea că poate, după placul lui, să oprească revoluţia sau s-o

1 **E vorba de asasinarea lui Jean Jaurès, unul dintre şefii partidului socialist francez, partizan al păcii, ucis cu un glonte de revolver de** un **exaltat,** R. **Villain, în momentul declarării primului război mondial.**

declanşeze.Ordinul meu de mobilizare dispăruse în incendiul de la castelul Lautenburg, dar nu-mi păsa, fiindcă îi ştiam pe dinafară conţinutul, şi eram decis să plec chiar a doua zi la Pau, să mă prezint la regimentul 18 infanterie.

într-o cameră de hotel îmi îmbrăcai uniforma, apoi, coborînd în strada Lafayette, mă îndreptai spre centrul capitalei.

Oamenii păreau mai mult agitaţi decît gălăgioşi. Erau mulţi soldaţi, ofiţeri care se grăbiseră ca mine, dar fiecare din ei mergea la braţ fie cu mama, fie cu soţia, care li se uitau în ochi cu mîndrie şi emoţie. Eu eram singur, singur în această seară tragică, singur în tot oraşul, mai singur decît în seara cînd l-am părăsit.

încotro mă duceau paşii, nu ştiam. Am înţeles abia cînd am ajuns în strada Royale, cu terasele sale luminate şi înţesate de lume. Trecînd prin faţa cafenelei lui Weber, mă gîndeam la Clotilde. Eram în luna august, nu mai purta vulpea albă. Acum purta, desigur, o bluză de mătase de culoare deschisă... Apoi, amintirea acestei desfrînate mă scîrbi.

Copacii verzi de pe Champs-Elysees începură să se întunece sub cerul liliachiu. O luai la dreapta, pe micile alei, cu arbori înalţi şi cazinouri, care te duc cu gîndul la o staţiune balneară. Automobilele se opreau huruind în faţa restaurantelor luminate. Portari în livrea deschideau portierele maşinilor.

Ajunsesem pe bulevardul Gabriel, întunecat ca un tunel prin frunziş. Cu pas domol, mergeam de-a lungul lui. O nelinişte amestecată cu teamă mă făcea să tremur din tot corpul. Curînd zării nişte geamuri strălucitoare.

Deasupra intrării unui restaurant citii cuvîntul: *Laurent.*

Mă aşezai în faţa localului, pe banca de a cărei existenţă ştiam dinainte. Dibuiam cu degetele pe speteaza de lemn zgrunţuroasă, şi ele se poticneau ici şi colo de capetele mari, rotunde şi plate ale cuielor.

Deodată se opriră. Găsiseră ce căutau. Mă aplecai şi nu-mi fu greu să descifrez, deşi se înnoptase

de-a binelea, cele trei semne, cele trei litere A.A.E., pe care mica prinţesă Tumen le scrijelase odinioară aici.

EPILOG

— POVESTEA MEA *s-a sfîrşit, spuse Vignerte.*

Tăcu, iar eu îi respectai tăcerea. Apoi, puţin cîte puţin, gîndurile noastre se desprinseră de drama pe care o evocase şi se îndreptară spre aceea care avea să se desfăşoare de aci înainte, în faţa ochilor noştri.

Era ora şase fără un sfert. Nu se luminase încă de ziuă dar se ghicea că nu mai e mult pînă în zori. Îndărătul nostru, cei patru oameni de legătură — cîte *unul de fiecare secţie — ne ajunseră, în tăcere, din urmă.*

E ora şase !... Ora prevăzută pentru atac...

Se scurse un minut care nu se mai termina. Apoi o imperceptibilă fluierătură ajunse pînă la urechile noastre. Compania 22 părăsea tranşeele.

Erau vreo trei sute de metri între acele tranşee şi cornul dumbrăvii pe care prietenii noştri aveau misiunea să-l cureţe. Trei sute de metri de străbătut pe-ascuns din care cea mai mare parte de-a buşilea, tîrîş pe burtă, cere un sfert de oră şi mai bine.

Noaptea era rece, dar, pe cerul fumuriu, nouraşi subţiri, poleiţi cu aramă în partea dinspre răsărit, te făceau să prevezi o zi frumoasă.

Ce tragice sînt clipele acestea care trec una âte una într-o asemena încordare. Şi totuşi, nimănui dintre cei care au supravieţuit acestor grozăvenii nu i-a părut rău că le-a trăit.

Deodată. în fundul văii, o împuşcătură, una scurtă. Apoi două-, trei... Un post german dădea alarma, dar prea tîrziu, judecind după timpul ce-a trecut; ai noştri trebuia să-i fi atacat.

Apoi se auzi, în dreapta,, o dezlănţuire de împuşcături, de-ai fi zis că se sfîşie în bucăţi o pînză metalică. Era compania 23 care, executînd ordinele primite, trăgea la discreţie pentru a-i imobiliza pe nemţii din faţă şi a-i împiedica să sară în ajutorul camarazilor atacaţi.

După care întreaga linie germană răspunse cu o nervozitate de bun augur. Gloanţele lor prost ţintite

zburau cu mult peste capetele noastre. Numai din cînd în cînd, cîte o crenguţă retezată din tei cădea pe lîngă noi ca o frunză paraşutată. Cei care au luptat în pădure cunosc aceste impresii.

Vacarmul sterp dura de vreo cinci minute, cînd, în dreapta noastră, izbucniră spre cer nişte flăcări imense, împroşcînd toate înălţimile din faţă, după care se stinse sub o ploaie de dărîmături. În aceeaşi clipă răsună o detunătură enormă, surdă.

— A reuşit lovitura, îi şoptii lui Vignerte. A fost o mină. Au izbutit s-o arunce în aer.

Pe frontul nostru, împuşcăturile se înteţiră. Apoi, brusc, totul se. linişti. Din rîndurile noastre se ridică o rachetă.

Racheta semnaliza artileriei că a 22-a companie îşi reocupase, fără nici o piedică, tranşeele şi că era rîndul ei să atace. Imediat se declanşă un tir de baraj.

Din spatele nostru se auzeau acum monştrii invizibili care descriau deasupra capetelor noastre ucigaşele lor parabole. Zbîrnîiala se mărea, se mărea şi părea că înainta atît de încet, încît nu-ţi puteai explica cum de nu reuşeai să zăreşti măcar una dintre păsările acestea atît de gălăgioase.

Şi sosirea lor deasupra tranşeelor duşmane se adeverea printr-o flacără albastră-roşie, prin pulberea şi dărîmătu- rile care se ridicau ca o coloană galbenă, apoi prin înspăi- mîntătorul bubuit al exploziei.

Vignerte şi cu mine urmăream efectele tirului cu binoclul.

Deodată mă auzii strigat

.Era onraT nostru care ţinea legătura cu şeful batalionului. Venea gîfîind din cauza alergăturii.

— Domnule locotenent! Domnule locotenent!

— Ce e?

— Şeful batalionului vă roagă să veniţi imediat la postul de comandă.

— Mă duc, îi spusei lui Vignerte. Ce s-a întîmplat acolo ? îl întrebai pe omul meu. Ştii cumva dacă a reuşit lovitura companiei a 22-a ?

— De minune, domnule locotenent, n-au pierdut decît doi oameni. Au aruncat în aer mina, au dezorganizat tran- şeea, şi au luat aproape patruzeci de prizonieri. Au lucrat straşnic. Dar duceţi-vă repede, maiorul e grăbit.

O luai la picior; un drumeag destul de uşor conducea la postul comandamentului, situat la vreo sută de metri îndărăt. Numai un singur loc de trecere, un fel de po- vîrniş, nu era camuflat. Dar mergeam fără să iuţesc pasul, căci în momentul acela linia germană, amuţită de bombardamentul nostru, nu prezenta nici un fel de pericol.

Maiorul m-aştepta în pragul colibei.

— A ! aţi venit. Iertaţi-mă că v-am făcut să alergaţi. Succesul companiei a 22-a e de vină.

— Cu ce pot să vă fiu de folos, domnule maior ?

— Iată. Sînteţi licenţiat în limba germană, pe cînd eu, de la Saint-Cyr încoace, n-am mai vorbit de loc în limba asta păcătoasă. Avem aici un prizonier de seamă. Zadarnic am încercat eu să-i iau interogatoriul. Cu nici un chip n-am putut să-i smulg un cuvînt. Totuşi, ar putea să ne dea nişte informaţii preţioase. E maior al unui regiment de geniu. El a pus la cale minarea noastră. Dar i-am dat planurile peste cap ! Coste, care l-a luat prizonier, va fi înaintat căpitan, cu siguranţă.

— Un ofiţer superior care nu vorbeşte franţuzeşte ! Ciudat! ştiţi că mulţi se fac că nu cunosc limba.

Ştiu, şi de aceea v-am chemat. N-are să pretindă că nu înţelege excelenta germană în care-l veţi interoga. Iată-l pe individ.Intrai în coliba şefului de

batalion, în care maiorul german stătea, păzit de doi soldaţi din compania 22-a, aceiaşi care l-au escortat de la tranşeele inamice pînă aici. Mîndria lor era atît de mare încît nu s-au putut reţine să nu-mi povestească şi mie această pagină de istorie.

— L-a culcat cu un glonte de revolver pe bietul La- bourdette. Dar am tăbărît pe el, domnul locotenent Coste împreună cu noi.

Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu ochi albaştri şi reci, cu o expresie aspră şi inteligentă. Abia mi-a răspuns la salutid pe care i l-am adresat cînd am intrat.

I-am pus cîteva întrebări, dar fără nici un succes.

— Domnule, sfîrşi prin a-mi spune în cea mai corectă limbă franceză — prevăzusem că vorbeşte perfect limba noastră — ce noimă are interogatoriul ăsta ? Nu pot să vă declar deăt lucruri fără importanţă, precum ar fi numele meu, dar nu vă interesează. în privinţa informaţiilor militare, gîndiţi-vă că sînt ofiţer ca şi dumneavoastră. Dacă aţi fi în locul meu, n-aţi declara nici dumneavoastră nimic, nu-i aşa ? îngăduiţi-mi să fac şi eu la fel.

Şi se închise din nou în cel mai dispreţuitor mutism.

— Nu scoatem nimic de la el, spusei maiorului. N-avea nici un fel de acte asupra lui cînd a fost prins ?

— Absolut nimic, răspunse, vrednic de milă, şeful meu.

— N-aţi găsit nimic ? îi întrebai pe soldaţi.

— Nimic, domnule locotenent, în afară de asta, răspunse unul din ei, scoţînd din manta o hîrtie mototolită. Un petecuţ mai mult rupt...

— Dă-mi-l, totuşi, îi spusei.

Scris cu creionul, pe jumătate şters, petecul de hîrtie pe care mi-l întinse era un concept de scrisoare. Cum îmi aruncai ochii pe hîrtie, simţii un adevărat şoc electric.

Prizonierul mă fixa în ochi cu o privire răutăcioasă.

Mă repezii la el, mînios.

— Ştiu acum numele dumitale, domnule.

— Mă mirã foarte mult, răspunse el cu insolenţă, pentru că hîrtia din mîna dumneavoastră nu-i semnată şi nici ghicitor nu sînteţi.

— Mizerabile, izbucnii eu, te numeşti Ulrich von Boose, şi eşti asasinul marelui duce Rudolf de Lautenburg-Det- mold.

O paloare de moarte i se aşternu pe obraz. Mîinile îi înţepenirã. Avu totuşi puterea sã-i spunã comandantului cu glasul tremurat:

— Domnule maior, protestez împotriva tratamentului la care sînt supus. Vã rog sã-l opriţi pe locotenentul dumneavoastră să insulte un inamic prizonier. E de-a dreptul nedemn!

— Ia lasă-mă-n pace ! urlă şeful meu. Ei, drace, dar ce-i cu toată povestea asta, domnule locotenent ? Ce scrie în hîrtia ceea ?

îmi veneam cu greu în fire.

— Scuzaţi-mă, domnule maior, murmurai eu. Nu mă simt în stare să vă explic... Dar vreţi să fiţi atît de amabil să trimiteţi imediat pe cineva sã-l cheme pe locotenentul Vignerte ? El ştie cine-i omul acesta, el ne va spune tot.

— Da, vreau, bombăni şeful de batalion. Ce poveste !

Şi dădu ordinul solicitat.

La numele lui Vignerte, neamţul păli şi mai tare. îmi arunca priviri furioase. Dacă cei doi soldaţi nu l-ar fi ţinut vîrtos, s-ar fi aruncat asupra mea să-mi smulgă hîrtia, pe care o reciteam acum cu mai mult calm:

„Pentru ultima oară vă repet : cunosc prea bine modul cum aţi procedat cu alţii pentru a nu ghici ceea ce vreţi să-mi faceţi mie. Am acceptat să mă duc la războiu. Dar prea se prelungeşte ; în fiecare zi creşte riscul să nu mă mai întorc. Asta-i, cu siguranţă, şi dorinţa dumneavoastră : după marele duce, după marea ducesă, vin eu la rînd, nu-i aşa ? Şi de aci înainte veţi fi liniştit... Nu sînt atît de prost. Dacă de azi în cincisprezece zile nu sînt rechemat şi repartizat la un stat-major cu avansarea la care am dreptul pentru serviciile ce vi le-am adus, vă anunţ următoarele : o relatare *detaliată* cu privire la chestiunea ceea va fi

publicată prin grija unor prieteni ai mei, în atîtea ziare neutre sau adversare cîte vor trebui, şi care vor fi trimise tuturor persoanelor de care vă temeţi să nu afle despre ce-i vorba. Pot să vă asigur că se va da crezare acestor documente cu atît mai mult cu cît vor conţine şi o mostră dintr-un scris, prea bine cunoscut de dumneavoastră."

Ultima frază era scrisă într-un mod absolut diferit de restul scrisorii. Prima avea un scris fin şi subţire, cealaltă un scris energic şi apăsat. Le-am putut examina pe amîn- două în noaptea ceea. Una era aceea a scrisorilor trimise din Camerun de marele duce Rudolf, cealaltă aceea a planului de călătorie găsit în Mittheilungen.

Totul era limpede acum, îngrozitor de limpede.

„Vignerte va afla în fine totul", mă gîndeam eu într-un elan de bucurie.

Şi deodată o sudoare rece îmi îngheţă tîmplele : cu ce preţ va plăti el ceea ce va afla ? Marea ducesă ! Nefericitul de mine, nu mă gîndisem că şi ea...

— Nu trebuie, nu trebuie, bolborosii eu...

Prea tîrziu.

— Iată-l pe locotenent, spuse maiorul nostru, care cerceta din prag orizontul.

Nu mai era nimic de făcut. Ireparabilul urma să se împlinească.

Se iveau zorii zilei şi o lumină trandafirie-albastră învălui satul. Pe un arbust devastat cînta o cintezâ.

îl zării şi eu, la rîndul meu, pe Vignerte, jos în vale. Urca fără grabă povîrnişul. îi vedeam trupul înalt şi mlădios, apoi, puţin ăte puţin începu să se distingă şi capuI lui brunet şi fin.

— Dumnezeule ! strigai eu.

— Ce e, domnule, aţi înnebunit de-a binelea, îmi spuse maiorul.

Vignerte nu mai era acum decît la vreo sută de metri de noi. îl văzui iuţind pasul pentru a trece panta necamuflată care-l mai despărţea încă de adăpostul maiorului.

Atunci, din adîncul sidefiu al văzduhului porţii un zgomot îngrozitor, care se mărea şuierînd. în cerul alburiu se apropia o masă invizibilă, cu trepidaţia unui tren care intră în gară. Se mărea, se mărea şi înţeleserăm că asupra noastră se va abate drăceasca parabolă.
Ici, colo, se vedeau soldaţii sărind, ca nişte broscuţe, ***în*** *adăposturile lor*

.Surprins tocmai pe panta descoperită, Vignerte se oprise. Să meargă înainte, să se întoarm : i-am simţit fatala lui nehotărîre.

Se auzea acum de sus un zgomot ca de tunet.

— Vignerte ! strigai eu ea un nebun. Culcă-te, pentru Dumnezeu! Culcă-te !

îl mai zării o secundă. Stătea nemişcat drept în faţa uraganului, cu un fin surîs de acceptare, şi contempla extaziat aurora.

Atunci se produse dezastrul.

O grindină de pietre şi oţel se abătu asupra acoperişului adăpostului, în care mă trase cu el, cu un gest brusc, şeful meu de batalion. După ce-a încetat sinistra ploaie, cu ochii măriţi de spaimă, ne-am pironit privirile în vale.

La marginea povîrnişului, era acum o groapă enormă şi neagră, iar pe bordura stingă, nişte biete rămăşiţe roşii şi albastre.

Astfel muri, la 31 octombrie 1914, locotenentul Vignerte, pentru că a iubit-o pe marea ducesă Aurora de Lautenburg-Detmold.

•atlantida

Lui ANDRÉ SU ARES

„Trebule să vă previu, înainte de a intra în materie, să nu vă miraţi auzindu-mă că-i numesc pe barbari cu nume greceşti."

PLATON -.*Critia*

sSCRISOARE DE ÎNCEPUT

Hassi-Inifel, 8 noiembrie 1903

DACĂ PAGINILE CE urmează văcl într-o bună zi lumina soarelui, aceasta înseamnă că mie mi-a fost luată. Termenul pe care îl fixez pentru destăinuirea lor îmi e o garanţie sigură în privinţa aceasta.

În legătură eu destăinuirea, să nu se înşele nimeni asupra scopului meu cînd o pregătesc, cînd o cer. Pot fi crezut, cînd afirm că nu pun nici urmă de amor-propriu sciito- ricesc în caietul acesta zbuciumat. Sînt, de pe acum, departe de toate lucrurile acestea !

Dar, într-adevăr, e inutil să mai pornească şi alţii pe drumul care pentru mine va fi fost fără întoarcere.

Ora patru dimineaţa. Curînd, zorile îşi vor aşterne văpaia lor roză peste *hamada*[1]. În jurul meu, *bordj*[2]-ul dormitează. Aud respiraţia liniştită, atît de liniştită a lui Saint-Avit, prin uşa întredeschisă a camerei lui.

Peste două zile plecăm amîndoi. Părăsim bordj-ul. Ne înfundăm încolo, spre sud. Ordinul ministerial a sosit ieri dimineaţă.

Acum, chiar dacă aş dori, ar fi prea tîrziu să mai dau înapoi. André şi cu mine am solicitat misiunea aceasta. La ora actuală, încuviinţarea cerută în înţelegere cu el a devenit ordin. Calea ierarhică parcursă, influenţele puse în mişcare la minister, toate acestea pentru ca apoi să te temi, să nu-ţi vină să pornești la îndeplinirea misiunii!...

Să te temi, am spus. Eu ştiu că nu mă tem. într-o noapte, în Gourara, cînd am găsit două dintre santinelele mele măcelărite, cu ticăloasa tăietură pe pîntec în formă de cruce a beraberilor, m-am temut. Eu ştiu ce e teama. De aceea acum, cînd privesc fix imensitatea neagră din care peste o clipă va ţîşni brusc imensul soare roşu, ştiu că nu de teamă tresar. Simt luptîndu-se în mine groaza sacră faţă de mister şi atracţia lui.

închipuiri, poate. Năluciri ale unui creier înfierbîntat şi ale unui ochi înnebunit de miraje. Fără îndoială că va veni o zi cînd voi reciti paginile acestea cu un zîmbet de milă jenată, zîmbetul omului la cincizeci de ani care îşi reciteşte scrisorile de odinioară.

---

1 **Platou pietros în Sahara.**

2 **Mic fort arab.**

Închipuiri. Năluciri. Dar închipuirile astea, năluciri astea, îmi sînt scumpe. „Căpitanul de Saint-Avit şi locotenentul Ferrières, spune telegrama ministerului, se vor strădui să desprindă, la Tassili, legăturile stratigrafice ale gresiilor albiene şi ale calcarurilor carbonifere... Ei vor folosi prilejul pentru a se informa, eventual, asupra schimbărilor de atitudine ale azdjerilor faţă de influenţa noastră etc." Dacă, pînă la urmă, călătoria nu ne-ar fi legată decît de nişte scopuri atît de mărunte, simt că n-aş pleca.

Deci, doresc lucrul de care mă tem. Mi-ar părea rău dacă nu m-aş afla faţă în faţă cu ceea ce mă face să tremur în mod ciudat.

În fundul văii uedului[1] Mia, latră un şacal. La răstimpuri, cînd o rază de lună, spărgînd argintul norilor umflaţi de căldură, o fac să creadă că răsare soarele, o turturea gungureşte printre palmieri.

Un zgomot de paşi afară. Mă aplec peste fereastră. O umbră învăluită în ţesături negre şi lucioase alunecă pe pămîntul bătătorit al terasei micului nostru fort. Un fulger în noaptea electrică. Omul şi-a aprins o ţigară. Acum stă ghemuit, cu faţa spre sud. Fumează.

E Cegheir-ben-Cheikh, ghidul nostru targui, cel care peste trei zile ne va duce spre platourile necunoscute ale misteriosului Imoschaoch, printre hamadele cu pietre negre, printre marile ueduri secate, printre salinele de argint, printre gurele[2] roşcate, printre dunele de aur mat deasupra cărora se înalţă, cînd suflă alizeul, un tremurător panaş de nisip palid.

Cegheir-ben-Cheikh ! El este ! Şi îmi revine în minte tragica frază a lui Duveyrier : „Colonelul pune piciorul în scară şi primeşte în aceeaşi clipă o lovitură

---

1 **Cuvînt arab denumind un curs de apă specific regiunilor de coastă ale Africii de Nord.**

2 **Gur, movilă izolată în Sahara**

de sabie." [1]Cegheir-ben-Cheikh ! ...E acolo. Fumează liniştit o ţigară, o ţigară din pachetul dăruit de mine... Doamne ! iartă-mi trădarea aceasta.

Fotoforul îşi aruncă pe hîrtie lumina sa galbenă. Ciudat mi-a fost destinul care, la şaisprezece ani, fără să ştiu exact de ce, a hotărît într-o bună zi că mă voi pregăti la Saint-Cyr şi a făcut din mine camaradul lui André de Saint-Avit. Puteam studia dreptul, medicina. Aş fi fost

1 **H. Duveyrier,** *Dezastrul misiunii Flatters. Bul. soc. geog.,* **1881 (n. ed. Ir.).**

astăzi un om cu o viaţă tihnită, într-un oraş cu biserică şi cu ape curgătoare, nu fantoma asta îmbrăcată în bumbac, rezemată de fereastră şi privind, cu o inexprimabilă neli- nişte, deşertul care o va înghiţi

0 .gîză mare a intrat pe fereastră. Bîzîie, sare de pe pereţii tencuiţi pe globul fotoforului şi, în sfîrşit, învinsă, cu aripile arse de luminarea încă înaltă, se prăbuşeşte aici, pe foaia albă.

E un cărăbuş african, enorm, negru, cu pete de. un gri livid.

Mă gîndesc la ceilalţi, la fraţii lui din Franţa, din cîm- pia satului meu natal, la cărăbuşii aurii pe care, în serile lurtunoase de vară. îi vedeam sărind ca nişte mingi mici. Cînd eram copil, acolo îmi petreceam vacanţele ; mai tirziu, acolo îmi petreceam permisiile. Ultima oară, chiar pe pajiştea aceea, mergea alături de

mine o siluetă subţire şi albă, cu o eşarfă de muselină, ca s-o ferească de aerul serii, atît de răcoros acolo. Acum, atins uşor de amintirea aceasta, abia clacă îmi las privirea, o clipă, să se înalţe spre un ungher întunecat al camerei mele, pe zidul gol, unde lucește sticla unui portret imprecis. înţeleg cît şi-a pierdut din importanţă tot ce a putut să mi se pară că va fi toată viaţa mea. Acum, misterul acesta tînguitor e lipsit de interes pentru mine. Dacă, sub fereastra bordjului, cîntăreţii ambulanţi ai lui Rolla ar veni să-şi murmure faimoasele lor arii nostalgice, ştiu că nu i-aş asculta ; iar dacă ar deveni prea insistenţi, ştiu că le-aş spune să-şi vadă de clrum.

Ce a trebuit pentru metamorfoza aceasta ? Cîteva cuvinte, o poveste poate, spusă în orice caz de cineva asupra căruia apasă cea mai monstruoasă bănuială.

Cegheir-ben-Chcikh şi-a terminat ţigara. Il aud îndrep- tîndu-se agale spre rogojina lui, în corpul B, lîngă postul de gardă, la stînga.

Plecarea noastră trebuind să aibă loc la 10 noiembrie, manuscrisul alăturat scrisorii de faţă a fost început în ziua de duminică 1 şi terminat în ziua de joi 5 noiembrie 1906.

OLIVIER FERRIERES Locotenent în regimentul 3 de spahii

.CAPITOLUL 1.

UN POST ÎN SUD

ZIUA DE SÎMBĂTĂ 0 iunie; 1903 rupse viaţa monotonă dusă la postul din Ilassi-lnifel prin două evenimente de importanţă inegală : sosirea unei scrisori de la domnişoara Cécile de C... şi primirea celor mai recente numere din *Jurnalul oficial* al Republicii Franceze.

— Îmi daţi voie, domnule locotenent ? spuse subofiţer til-şef Châtelain, începînd să parcurgă numerele cărora le smulsese banderola.

I-am îngăduit, printr-un semn din cap ; mă şi aflam pe de**-a**-ntregul cufundat în citirea scrisorii domnişoarei de C...

„Cinci vei primi rîndurile mele, scria în esenţă această drăguţă domnişoară, mama şi cu mine vom fi părăsit probabil Parisul şi ne vom afla la ţară. Dacă, în pustiul durait ale, gînclul că şi eu mă plictisesc ca şi dumneata îţi poate fi o consolare, fii fericit. Marele Premiu s-ci acordat. Eu am jucat pe calul indicat de dumneata şi, firește, am pierdut. Alaltăieri seara am cinat la familia Martial de la Touche. Se aflu acolo şi Elias Chatrian, mereu uimitor de tînăr. Îţi trimit ultima lui carte, care face destulă vîlvă. Se pare că în ea sînt zugrăinţi după natură cei din familia Martial de la Touche. Adaug şi ultimele lucrări ale lui Bourget, I.oti şi France, plus două sau trei cîntece la modă prin şantanuri. În politică, se zice că aplicarea legii cu privire la congregaţii va întîmpina dificultăţi reale. În ceea ce privește teatrele, nimic nou. Am făcut un abonament de vară la Illustration. *Dacă te interesează... La ţară, nu prea ştii ce să faci. Mereu acelaşi lot de idioţi în perspectivă pentru tenis. N-o să am nici un merit dacă o să-ţi scriu mai des. Scutește-mă de părerile dumitale în legătură cu tînărul Combemale. Eu nu sînt de loc feministă, şi am destulă încredere în cei ce-mi spun că sînt frumoasă, mai ales în dumneata. Dar, în sfîrşit, mă scoate din sărite ideea*

că dacă mi-aş permite măcar faţă de unul din argaţii noştri un sfert din familiarităţile pe care dumneata cu siguranţă că le ai faţă de uled-nailii dumitale... Dar să lăsăm asta. Există lucruri pe care e mai mult decît neplăcut să ţi le închipui."

Aici ajunsesem cu proza acestei tinere emancipate, cînd o exclamaţie plină de revoltă a subofiţerului mă făcu să ridic capul.

■— Domnule locotenent !

— Ce s-a întîmplat ?

— Nu zău ! Se fac nişte năzdrăvănii la minister ! Ia citiţi.

Şi îmi întinse *Oficialul*. Am citit :

„Prin decizia din 1 mai 1903, căpitanul de Saint-Avit (André), din afara cadrelor, e trecut în regimentul 3 de spahii, şi numit la comanda postului de la Hassi-Inifel".

Proasta dispoziţie a lui Châtelain nu mai cunoştea margini :

— Căpitanul de Saint-Avit comandant al postului ! Un post despre care nu s-a putut spune niciodată nimic rău ! Va să zică sîntem luaţi drept o ladă de gunoi !

Eram şi eu la fel de mirat ca şi subofiţerul. Dar, în acelaşi timp, am zărit mutra de dihor a lui Gourrut, *disciplinarul* pe care îl foloseam la cancelarie ; Gourrut se oprise din scris şi asculta cu un interes plin de viclenie.

— Subofiţer Châtelain, căpitanul de Saint-Avit e camaradul meu de promoţie, am spus eu sec.

Châtelain se înclină şi ieşi; eu îl urmai.

— Hai, prietene, i-am spus bătîndu-l pe umăr, nu te bosumfla. Adu-ţi aminte că peste un ceas pornim spre oază. Pregăteşte cartuşele. Ai grijă să avem mîncare mai ca lumea.

Reîntors în birou, l-am concediat cu un gest pe Gourrut. Rămas singur, am terminat repede scrisoarea domnişoarei de C..., apoi am luat din nou *Oficialul* şi

am recitit decizia ministerială care dădea postului un nou şef.

Se împlineau aproape cinci luni de cînd îndeplineam eu funcţia aceasta şi, pe cinstea mea, făceam faţă destul de bine responsabilităţii, gustind din plin independenţa. Pot spune chiar, fără să mă laud, că sub comanda mea serviciul mersese altfel decît sub cea a căpitanului Dieuli- vol, predecesorul lui Saint-Avit. Era un om de treabă căpitanul Dieulivol. un *colonial* din vechea şcoală, fost subofiţer sub comanda lui Dodds şi Ducheine, dar atins de o îngrozitoare atracţie spre băuturile tari şi foarte înclinat, cînd bea, să confunde toate dialectele şi să-l supună pe un haoussa la un interogatoriu în sakalavă. Nimeni n-a fost, niciodată, mai zgîrcit decît el în privinţa raţiilor de apă ale postului. Într-o dimineaţă, eînd îşi prepara absintul în tovărăşia subofiţerului-şef Châtelain, acesta, cu ochii ţintă la paharul căpitanului, văzu mirat licoarea verde albin- du-se sub o doză de apă mai mare decît de obicei. Simţind că se întîmplase ceva anormal, Châtelain ridică privirea. Ţeapăn, ţinînd în mînă sticla aplecată, căpitanul Dieulivol privea fix apa care picura peste zahăr. Murise.

Timp de cinci luni după dispariţia acestui simpatic beţivan, ministerul păruse că se dezinteresează de înlocuirea lui. Ba chiar sperasem o clipă că va fi luată o hotărîre care mă va învesti de drept cu funcţiile pe care le îndeplineam de fapt... Iar astăzi, numirea asta neaşteptată...

Căpitanul de Saint-Avit... La Saint-Cyr fusese printre recruţii mei. Îl pierdusem din vedere. Apoi atenţia îmi fusese atrasă de avansarea rapidă şi de decorarea lui, ca răsplată binemeritată pentru trei călătorii de explorare deosel it de îndrăzneţe, la Tibesti şi în Air ; şi, deodată, drama misterioasă din cea de-a patra călătorie, acea fai- moaşă misiune întreprinsă împreună cu căpitanul Mor- hange, din care se reîntorsese numai unul din exploratori. În Franţa, totul se uită repede. Trecuseră cel puţin şase ani de atunci.

Nu mai auzisem vorbindu-se despre Saint- Avit. Credeam chiar că părăsise armata. Şi acum, iată că se nimerea să-l am ca şef.

„Fie ! mă gîndeam. Ori el, ori altul !... La Şcoală, era încîntător şi am avut totdeauna cele mai bune relaţii cu el. De altfel, eu nu am vîrsta corespunzătoare ca să fiu făcut căpitan."

Şi am ieşit din birou, fluierînd.

Ne aflam acum, Châtelain şi cu mine, cu puştile puse pe pămîntul ceva mai puţin fierbinte, lîngă băltoaca din mijlocul firavei oaze, ascunşi după un fel de leasă de alfa. Soarele în amurg colora în roz micile canale cu apă stătătoare care irigă bietele ogoare ale sedantarilor negri.

Nici un cuvînt pe drum. Nici un cuvînt pe timpul pîndei. Văzînd lucru, Châtelain era îmbufnat.

în tăcere, am doborît una după alta cîteva dintre bietele turturele care veneau, tîrîndu-şi aripioarele îngreunate de zăduful zilei, să-şi potolească setea în leneşa apă verzuie. Cînd vreo şase trupuşoare de acestea plăpînde şi în- sîngerate se aflau aliniate la picioarele noastre, am pus mîna pe umărul subofiţerului.

— Châtelain !

El tresări.

■— Châtelain, m-am purtat aspru cu dumneata mai adineaori. Nu trebuie să-mi porţi pică pentru asta. Ceasul rău dinaintea siestei. Ceasul rău de la amiază.

— Domnul locotenent e stăpîn, răspunse el cu un ton pe care şi-l vroia morocănos, dar care nu era decît emoţionat.

— Châtelain, nu trebuie să-mi porţi pică... Dumneata ai ceva să-mi spui. Ştii despre ce e vorba.

— Credeţi-mă că nu ştiu. Nu, habar n-am.

— Châtelain, Châtelain, să fim serioşi. Vorbeşte-mi un pic despre căpitanul de Saint-Avit.

— Nu ştiu nimic, spuse el cu bruschețe.

— Nimic ? Atunci ce-ai spus mai adineaori ?...

— Căpitanul de Saint-Avit c un viteaz, murmură el, plecîndu-şi fruntea cu încăpăţînare. A plecat singur spre Bilma, spre Air, singur de tot, pe meleagurile unde n-a mai călcat nimeni, niciodată. E un viteaz.

— E un viteaz, fără doar şi poate, spusei eu cu glas nespus de blînd. Dar şi-a ucis însoţitorul, pe căpitanul Morhange, nu-i aşa ?

Bătrînul subofiţer tremură.

— E un viteaz, se îndîrji el.

— Châtelain, eşti un copil. Te temi să nu-i raportez cumva noului dumitalc căpitan ce-ai spus despre el ?

Nimerisem exact unde trebuie. El sări în sus.

— Subofiţerul Châtelain nu se teme de nimeni, domnule locotenent. El a fost la Abomey, împotriva amazoanelor, într-un ţinut unde din fiecare tufă ieşea un braţ negru care te apuca de picior, pe cînd un altul, cu o lovitură de sabie, ţi-l reteza clintr-o lovitură, ca un glonte.

— Atunci tot ce se spune, ceea ce şi dumneata…

— Atunci toate astea nu sînt decît vorbe.

— Vorbe, Châtelain, repetate în Franţa, pretutindeni.

El îşi plecă şi mai mult fruntea, fără să răspundă.

— Încăpăţînatule ! izbucnii eu, ai să vorbeşti!

— Domnule locotenent, domnule locotenent, se rugă el, vă jur că ce ştiu eu sau nimic…

— Ce ştii tu, ai să-mi spui, şi încă imediat. Dacă nu, îţi dau cuvîntul că o lună de zile nu-ţi mai vorbesc decît în interes de serviciu.

Hassi-Inifel : treizeci de soldaţi indigeni. Patru europeni, eu, subofiţerul, un caporal şi Gourrut. Ameninţarea era cumplită. Şi îşi făcu efectul.

— Ei bine, iată, domnule locotenent, începu el oftînd din greu. Dar măcar să nu mă ţineţi de rău pe

urmă că v-am raportat despre un şef nişte lucruri care nu sînt de spus, mai ales cînd ele nu se bazează decît pe nişte vorbe de popotă.

— Vorbeşte.

— Era în 1899. Pe atunci eram caporal-furier, la Sfax, în regimentul patru de spahii. Eram bine văzut şi cum, în afară de asta, nu beam, căpitanul adjutant-major mă dăduse la popota ofiţerilor. Un post bun, într-adevăr. Piaţa, socotelile, notatul cărţilor care ieşeau din bibliotecă (nu prea multe) şi cheia dulapului cu băuturi, fiindcă, pentru treaba asta, nu te poţi bizui pe ordonanţe. Colonelul, ne- fiind însurat, lua masa la popotă. Într-o seară, el sosi cu întîrziere. Avea fruntea îngîndurată şi, aşezîndu-se, ceru să se facă tăcere.

„Domnilor, spuse el, vreau să vă fac o comunicare şi să vă cer părerea. Iată despre ce e vorba. Mîine dimineaţă soseşte la Sfax *ViLle-de-Naples*. Pe bordul vasului se află căpitanul de Saint-Avit, care a fost dat la Feriana şi se duce să-şi ia postul în primire." Colonelul se opri. „Bun, gîndeam eu, meniul de mîine trebuie să fie mai bogat." Căci dumneavoastră, domnule locotenent, cunoaşteţi obiceiul păstrat de cînd există în Africa cercuri de ofiţeri. Cînd vreun ofiţer e în trecere, camarazii săi se duc să-l ia de pe vas şi—1 invită la cerc cît durează escala. El îşi plăteşte partea cu veştile din ţară. În ziua aceea, se fac lucruri deosebite, chiar pentru un simplu locotenent. La Sfax, un ofiţer în trecere însemna : un fel de mîncare în plus, vin înfundat şi cel mai bun coniac.

De data aceasta însă ani înţeles, după privirile schimbate de ofiţeri, că s-ar putea ca sticla de coniac vechi să rămînă în dulap.

„Dumneavoastră, domnilor, cred că aţi auzit cu toţii vorbindu-se despre căpitanul de Saint-Avit şi despre anumite zvonuri care circulă în legătură cu el. Nu-i treaba noastră să apreciem zvonurile acestea, iar avansarea pe care el a primit-o, cît şi decorarea lui, ne îngăduiesc să nădăjduim chiar că zvonurile nu sînt de

loc întemeiate. Dar între a nu suspecta de crimă un ofiţer şi a primi la masa noastră un camarad, e o distanţă peste care nu sîntem obligaţi să trecem. În legătură cu aceasta, aş fi fericit să vă aflu părerea."

Urmă o lungă tăcere. Ofiţerii se priviră, deveniţi pe neaşteptate gravi, toţi, pînă şi cei mai veseli dintre tinerii sublocotenenţi. Din colţul unde îmi dădeam seama că fusesem uitat, eu făceam tot posibilul ca nici un zgomot să nu-mi trădeze prezenţa.

„Vă mulţumim, domnule colonel, că aţi avut bunătatea să ne cereţi părerea, spuse în cele din urmă un maior. Toţi camarazii mei, cred, ştiu la ce zvonuri penibile faceţi aluzie. Dacă îmi permit să iau cuvîntul e fiindcă la Paris, la Serviciul geografic al armatei, unde mă aflam înainte de a veni aici, mulţi ofiţeri, şi încă dintre cei mai aleşi, aveau, cu privire la povestea aceasta tristă, o părere pe care se fereau s-o rostească, dar care se simţea că nu e favorabilă căpitanului de Saint-Avit."

„Pe vremea misiunii Morhange — Saint-Avit, eu mă aflam la Bammako, spuse un căpitan. Părerea ofiţerilor de acolo se deosebeşte, vai ! prea puţin de cea exprimată de domnul maior. Dar ţin să adaug că toată lumea recunoştea că nu are decît bănuieli. Şi bănuielile, într-adevăr, sînt insuficiente cînd te gîndeşti la grozăvia lucrului."

„În orice caz, domnilor, ele pot fi pe deplin suficiente ca să ne motiveze abţinerea, răspunse colonelul. Nu-i vorba să judecăm pe cineva ; dar a te aşeza la masa noastră nu e un drept. E un semn de stimă frăţească. Totul e să ştim doar dacă dumneavoastră socotiţi că trebuie să-l acordaţi căpitanului de Saint-Avit."

Spunînd acestea, el îşi privi ofiţerii, unul după altul. Rînd pe rînd, ei făcură din cap un semn negativ.

„Văd că sîntem de acord, continuă colonelul. Acum, sarcina noastră, din nefericire, nu s-a terminat. *Ville-de- Naples* va fi în port mîine dimineaţă. Şalupa

care se duce după pasageri pleacă din port la orele opt. Unul dintre dumneavoastră, domnilor, trebuie să se sacrifice şi să se ducă pe vas. Căpitanul de Saint-Avit ar putea avea ideea să vină la cerc. Noi n-avem de loc intenţia să-l jignim, adică să nu-l primim, dacă s-ar prezenta aici, încrezător în obiceiul tradiţional al ospitalităţii. Trebuie să-i evităm vizita. Trebuie să-l face să înţeleagă că e mai bine să rămînă la bord."

Colonelul îşi privi din nou ofiţerii. Ei nu puteau decît să-l aprobe ; dar se vedea bine cîi nici unul dintre ei nu se simţea la largul său !

„Nu sper să găsesc printre dumneavoastră vreun voluntar pentru o asemenea misiune. De aceea sînt nevoit să numesc eu unul, din oficiu. Căpitane Grandjean, domnul de Saint-Avit e căpitan. E corect să fie un ofiţer de gradul lui cel ce-i face comunicarea noastră. De altfel, dumneata eşti şi cel mai nou aici... Dumitale sînt deci nevoit să mă adresez pentru treaba aceasta neplăcută. Nu mai e nevoie să-ţi cer s-o faci cu toate menajamentele posibile."

Căpitanul Grandjean se înclină, pe cînd un oftat de uşurare scăpă din toate piepturile. Cît timp se află colonelul acolo, el rămase la o parte, fără să scoată un cuvînt. Abia cînd şeful se retrase, căpitanul lăsă să-i scape fraza aceasta :

„Există unele lucruri care ar trebui să conteze serios la avansare."

A doua zi la prînz, toată lumea îi aştepta cu nerăbdare întoarcerea.

„Ei bine ?" îl întrebă scurt colonelul.

Căpitanul Grandjean nu răspunse imediat. Se aşeză la masă unde camarazii săi tocmai îşi pregăteau aperitivele, şi el, om de a cărui sobrietate se făcea haz, bău, aproape pe nerăsuflate, fără să mai aştepte să se topească zahărul, un pahar mare de absint.

„Ei bine, căpitane ?" repetă colonelul.

„Ei bine, domnule colonel, s-a făcut. Puteţi fi liniştit. El n-o să coboare pe uscat. Dar, Doamne, ce corvoadă !"

Ofiţerii nu îndrăzneau să sufle un cuvînt. Doar privirile lor exprimau o neliniştită curiozitate.

Căpitanul Grandjean îşi turnă o înghiţitură de apă.

„Iată, îmi pregătisem bine ce aveam să spun, pe drum, în şalupă. Pe cînd urcam scara, am simţit însă că totul s-a dus. Saint-Avit se afla în fumoar, cu comandantul vasului. Mi s-a părut că n-o să am puterea să-i spun lucrul acela, cu atît mai mult cu cît îl vedeam gata să coboare. Era în ţinuta de oraş, sabia i se afla pe banchetă şi la cizme avea pinteni. Doar nimeni nu poartă pinteni pe bord. M-am prezentat, am schimbat cîteva cuvinte, dar probabil că aveam un aer tare nefiresc, căci am înţeles din primul minut că el ghicise. Părăsindu-l sub un pretext oarecare pe comandant, el mă conduse în partea dinapoi a vasului, lîngă roata cea mare a cîrmei. Acolo, am îndrăznit să vorbesc : ce-am spus, domnule colonel ? Probabil că m-am bîlbîit rău de tot. El nu mă privea. Cu coatele rezemate de bastingaj, îşi lăsa privirea să rătăcească departe şi zîmbea. Apoi, deodată, cînd eu mă încurcasem de tot în explicaţii, mă fixă cu o privire de gheaţă şi-mi spuse:

„Îţi mulţumesc, dragă camarade, eă te-ai deranjat atîta. Dar, crede-mă, nu era de loc nevoie. Sînt obosit şi n-am intenţia să debarc. Am avut cel puţin plăcerea să fac cunoştinţă cu dumneata. Fiindcă nu mă pot bucura de ospitalitatea dumneavoastră, fii bun şi primeşte-o pe-a mea cît timp rămîne şalupa la flancul vasului."

Apoi ne-am reîntors în fumoar. Căpitanul de Saint- Avit a pregătit el însuşi coctailurile. Mi-a vorbit. Ne-am găsit prieteni comuni. N-o să-i uit niciodată faţa, privirea ironică şi depărtată, vocea tristă şi blîndă. Ah, domnule colonel, domnilor, nu ştiu ce se poate povesti la Serviciul geografic sau în posturile din Sudan... Dar în toate acestea nu poate fi vorba decît despre un echivoc teribil. Un asemenea om, vinovat de-o asemenea crimă, credeţi-mă nu e cu putinţă."

Asta e tot, domnule locotenent, încheie Châtelain după o clipă de tăcere. N-am văzut de cînd sînt masă mai tristă decît cea de-atunci. Ofiţerii mîncară în grabă, fără să spună un cuvînt, într-o stare de indispoziţie împotriva căreia nu îndrăzni nici unul să se lupte. Şi, în tăcerea aceea adîncă, se vedeau priviri întorcîndu-se într-una, pe furiş, spre *Ville-de-Naples,* care se legăna sub briză, la o leghe de ţărm.

Seara, cînd ofiţerii se reîntîlniră pentru cină, vasul se afla tot acolo şi numai cînd un sunet de sirenă, urmat de inelele de fum ieşite din coşul roşu şi negru anunţă plecarea pachebotului spre Gabes, numai atunci conversaţiile reîncepură, dar nu atît de vesele ca de obicei.

Din ziua aceea, domnule locotenent, la cercul din Sfax s-a fugit ca de ciumă de orice subiect care ar fi putut risca să readucă discuţia la căpitanul de Saint-Avit.

Châtelain vorbise aproape în şoaptă şi miea populaţie a oazei nu-i auzise ciudata povestire. Trecuse o oră de cînd răsunase ultimul nostru foc de armă. În jurul bălţii, turturelele se bălăceau acum fără teamă. Nişte păsări mari şi misterioase zburau pe sub palmierii întunecaţi. O adiere mai răcoroasă legăna, fremătînd frunzele posomorite. Ne puseserăm jos căştile, ca să putem primi pe tîmple mîn- gîierea acestei brize uşoare.

— Châtelain, am spus eu, e timpul să ne întoarcem la bordj.

Fără grabă am adunat turturelele ucise. Simţeam privirea subofiţerului aţintită asupra mea şi în privirea aceasta simţeam un reproş, ca un regret pentru faptul că vorbise. Dar tot timpul cît a durat drumul de întoarcere n-am găsit puterea să rup, printr-un cuvînt oarecare, mîh- nila noastră tăcere.

Cînd am sosit, aproape că se lăsase noaptea. Drapelul înălţat deasupra postului se mai zărea încă,

pleoştit pe prăjina lui, dar culorile nu i se mai desluşeau. Spre apus, pe după dunele zimţate pe violetul negru al cerului, soarele dispăruse.

Cînd am păşit pragul micului nostru fort, Châtelain mă părăsi.

— Mă duc la grajd, spuse el.

Rămas singur, m-am îndreptat spre partea fortului unde se află locuinţa europenilor şi magazia de muniţii. O tristeţe de nedescris îmi încovoia capul.

Mă gîndeam la camarazii mei din garnizoanele franceze : la ora aceasta sînt probabil în drum spre casă, unde îi aşteaptă, aşezată pe pat, ţinuta de seară, dolmanul cu brandemburguri, epoleţii sclipitori.

„De mîine, mi-am spus, voi înainta o cerere de mutare."

Pe scara de pămînt bătătorit se şi întunecase. Dar cîteva licăriri palide mai dădeau tîrcoale prin birou cînd am intrat acolo.

Aplecat peste registrul de ordine, un bărbat şedea rezemat în coate la masa mea. Bărbatul se afla cu spatele spre mine. Nu mă auzise venind.

— Bravo, Gourrut, flăcăule ! Nu te jena, te rog! Simte-te ca la dumneata acasă.

Bărbatul se ridicase. L-am văzut, destul de înalt, zvelt şi palid.

— Locotenentul Ferrieres, nu-i aşa ?

Apoi înaintă şi-mi întinse mîna.

— Căpitanul de Saint-Avit. Incîntat, dragă camarade.

În aceeaşi clipă, Châtelain se ivea pe pragul biroului.

— Domnule subofiţer-şef, spuse cu un ton sec noul Venit, nu prea am de ce să te laud pentru puţinul pe care l-am văzut. Nu există şa de cămilă căreia să nu-i lipsească vreo cîteva catarame, iar plăcile de la paturile carabinelor sînt într-o stare de parcă ar vrea să te facă să crezi că la Hassi-Inifel plouă

trei sute de zile pe an. Fiindcă veni vorba, unde ai fost azi după-masă ? Din patru francezi cîţi numără postul, n-am găsit, la sosirea mea aici, decît un *joyeux* aşezat în faţa unei litre de rachiu. Toate astea au să se schimbe, nu-i aşa ? Pe loc, repaus.

— Domnule căpitan, am spus eu cu glas stins, pe cînd Châtelain, încremenit, rămînea în poziţie de drepţi, ţin să vă spun că subofiţerul era cu mine, că eu sînt răspunzător pentru lipsa lui de la post, că el e un subofiţer desăvîrşit din toate punctele de vedere, şi că dacă ne-ar fi fost anunţată sosirea dumneavoastră...Fireşte, spuse el cu un zîmbet de ironie rece. De aceea, locotenente, n-am intenţia să-l fac răspunzător pentru nişte neglijenţe care trebuiesc să rămînă pe seama du- mitale. El nu-i obligat să ştie că ofiţerul care părăseşte, măcar pentru două ore, un post ca Hassi-Inifel, riscă grozav să nu mai găsească mare lucru la întoarcere. Jefuitorii chaamba, dragă camarade, se prăpădesc după armele de foc şi, ca să pună mîna pe cele şaizeci de puşti din raste- lurile dumitale, sînt sigur că n-ar şovăi de loc să profite, cu riscul de a-l face să treacă prin faţa Consiliului de război, do absenţa unui ofiţer căruia eu îi cunosc, de altfel, notaţiile excelente. Dar urmaţi-mă, vă rog. O să completăm mica inspecţie pe care mai adineaori n-am putut s**-o** fac decît prea în grabă.

Căpitanul se şi afla pe scară. L-am urmat îndeaproape, fără să scot o vorbă. Châtelain încheia alaiul. L-am auzit murmurînd pe un ton de supărare pe care îl las să vi-l închipuiţi.

— Ehei ! O să fie distracţie mare aici

.CAPITOLUL 11

CĂPITANUL DE SAINT-AVIT

CÎTEVA ZILE AU fost deajuns pentru a ne convinge că temerile lui Châtelain privind raporturile de serviciu cu noul nostru şef erau neîntemeiate. M-am gîndit adesea că, prin bruscheţea pe care o arătase la primul contact, Saint-Avit vroise să ni se impună, să ne arate că ştia să-şi poarte cu fruntea sus povara greului său trecut. ...Oricum, a doua zi după sosire el şe dovedi cu totul alt om, ba chiar îl lăudă pe subofiţerul-şef pentru ţinuta postului şi instruirea oamenilor. În ceea ce mă priveşte, fu încîntător.

— Sîntem din aceeaşi promoţie, nu-i aşa ? îmi spuse el. Nu e nevoie să-ţi îngădui să foloseşti tutuirea tradiţională. Ea e un drept.

Deşarte dovezi de încredere, vai ! False mărturii ale libertăţii de spirit, a unuia faţă de celălalt. Există ceva mai accesibil, în aparenţă, decît nesfîrşita Sahară, deschisă tuturor celor ce vor să se piardă în ea ? Există ceva mai închis decît ea ? După şase luni de trai laolaltă, de viaţă comună aşa cum oferă un post în Sud, mă întreb dacă partea cea mai extraordinară a aventurii mele nu e faptul că pornesc mîine spre pustietăţi necercetate, cu un om a cărui gîndire adevărată îmi e, fără îndoială, la fel de necunoscută ca şi pustietăţile acestea, pe care a izbutit să mă facă să le doresc.

Primul motiv de surpriză pricinuit de acest ciudat tovarăş îl datorez bagajelor aduse după venirea sa.

Cînd ne sosise pe neaşteptate, singur, din Ouargla, căpitanul încredinţase cămilei mehari pe care o încăleca, numai ce poate să poarte fără prea mare greutate un animal atît de susceptibil : armele, sabia şi revolverul de serviciu, plus o carabină solidă şi cîteva efecte reduse la minimum. Restul sosi abia peste două săptămîni, adus de convoiul însărcinat cu aprovizionarea postului.

Trei lăzi de dimensiuni respectabile fură urcate, una după alta, în camera căpitanului şi strîmbăturile celor ce le cărau spuneau destul despre greutatea lor.

Din discreţie, l-am lăsat pe Saint-Avit să se ocupe 6ingur de mutarea lui şi m-am apucat să deschid corespondenţa adusă de convoi.

El intră curînd în birou şi aruncă o privire peste cele cîteva reviste care tocmai îmi sosiseră.

În acelaşi timp parcurse cu ochii ultimul număr din *Zeitschrift der Gesellschajt fiir Erdkunde în Berlin.*

— Ia te uită, făcu el, o primeşti ?

— Da, i-am răspuns eu. Cei ce o scot binevoiesc să se intereseze de lucrările mele în legătură cu geologia uedului Mia şi a Igharghar ului de Sus.

— Asta ar putea să-mi fie utilă, murmură el conti- nuînd să răsfoiască revista.

— **Îţi stă la dispoziţie.**

— Mulţumesc. Mă tem doar că n-am ce să-ţi ofer în schimb, în afară poate de Pliniu. Iar el... Cu siguranţă că ştii la fel de bine ca şi mine ce spune despre Igharghar, după regele Juba. De altfel, hai să mă ajuţi la aranjatul lucrurilor şi ai să vezi dacă îţi convine ceva.

Am acceptat fără să mă las rugat.

Şi am început amîndoi prin a scoate la iveală felurite instrumente meteorologice şi astronomice : termometre Baudin, Salieron, Fastré, un aneroid, un barometru For- tin, nişte cronometre, un sextant, o lunetă astronomică, o busolă cu lunetă... Pe scurt, ceea ce Dueyrier numeşte materialul cel mai simplu şi mai lesne de purtat pe spinarea unei cămile.

Pe măsură ce Saint-Avit mi le întindea, eu aranjam instrumentele pe singura masă din cameră.

— Acum, mă anunţă ei, nu mai avem decît cărţile. Am să ţi le dau. Pune-le grămadă într-un colţ, pînă cînd mi s-or face nişte rafturi.

Timp de două ore l-am ajutat să îngrămădească la un loc o adevărată bibliotecă. Şi ce bibliotecă ! cum n-a mai pomenit niciodată vreun post din Sud.

Toate textele antichităţii avînd vreo legătură cu ţinuturile sahariene erau adunate între cei patru pereţi văruiţi ai încăperii acesteia de bordj. Herodot şi Pliniu, firește, şi, de asemenea, Strabon şi Ptolemeu, Pomponius Mela şi Ammien Marcellin. Dar, pe lîngă aceste nume care îmi linişteau într-o măsură nepriceperea, le zăream pe cele ale lui Corippus, Paul Crose, Eratosthene, Photius, Diodor din Sicilia, Solin, Dion Cassius, Isidor din Sevilla, Martin din Tyr, Ethicus, Atheneu... *Scriptores Historiae Augustae, Itinerarium Antonini Augusti, Geographi latini minores* de Riese, *Geographi graeci minores* de Karl Miiller... De atunci am avut prilejul să mă familiarizez cu agatharchizii din Cos şi cu artemidorii din Efes, dar mărturisesc că în clipa aceea prezenţa dizertaţiilor lor în lăzile unui căpitan de cavalerie mi-au pricinuit o oarecare emoţie.

Mai notez încă *Descrittione dell'Africa,* de Leon Africanul ; istoriile arabe de Ibn-Khaldoun, Al-Iaqoub, El- Bekri, Ibn-Batoutah, Mohamed El-Tounsi... În mijlocul acestui Babei, nu-mi amintesc decît de două volume pur- tînd numele unor savanţi francezi contemporani. Şi nu erau decît tezele latine ale lui Berlioux [1] şi Schirmer

Pe cînd procedam la stivuirea cît se poate mai echilibrată ă acestor multiple formate, îmi spuneam :

„Şi eu care credeam că, în misiunea lui cu Morhange, Saint-Avit avea mai ales sarcina observaţiilor ştiinţifice ! Sau mă înşeală memoria în

---

1 *Doctrina Ptolemael ab injuria recentiorum vendicata, sive Nilus Superior et Niger verus, hodiernus Eghiren ab antiquis exploraţi,* **Paris, în 8, 1874, cu două hărţi. (Nota domnului Leroux.)**

mod ciudat, sau, de-atunci, el şi-a schimbat cu totul preocupările. Lucru ¿igur e că pentru mine nu există nimic, în tot maldărul ăsta.1"

Se vede că el mi-a citit pe faţă semnele prea vizibile ale mirării, căci a spus, cu un ton în care mi s-a părut că ghicesc un pic de neîncredere :

— Te surprinde cumva alegerea cărţilor mele ?

— N-am dreptul să spun că mă surprinde, i-am răspuns eu, căci nu cunosc munca în vederea căreia te-ai înconjurat de ele. În orice caz, pot afirma, cred, fără teamă de-a fi dezmințit, că niciodată vreun ofiţer din secţia arabă n-a avut o bibliotecă în care literatura antică să fie atît de bine reprezentată.

El zîmbi îndoielnic, şi, în ziua aceea, n-am împins discuţia tnai departe.

Printre cărţile lui Saint-Avit remarcasem un caiet voluminos, prevăzut cu o încuietoare solidă. De mai multe ori l-am surprins pe căpitan făcîndu-şi însemnări în el. Cînd vreun motiv oarecare îl chema afară din cameră, Saint-Avit încuia cu grijă albumul acesta într-un dulă- pior de lemn ieftin, căpătat prin marea dărnicie a administraţiei. Cînd nu scria, şi cînd serviciul îi dădea răgaz, Saint-Avit ordona să-i fie înşeuată cămila mehari care-l adusese, şi, eîteva minute mai tîrziu, de pe terasa micului fort, puteam să văd dubla siluetă dispărînd în goană la orizont, în dosul unei cute de teren roşu.

De fiecare dată, cursele acestea deveneau mai lungi. Din fiecare, el se întorcea cu un fel de exaltare care mă făcea să 1 privesc cînd luam masa, singurul moment pe care îl petreceam într-adevăr împreună, cu o neliniște din zi în zi mai mare.

„Asia nu-i a bună, mi-am spus într-o zi cînd cuvintele îi străluciră şi mai mult decît de obicei prin lipsa lor de şir. Nu-i plăcut să te afli pe bordul unui submarin al cărui comandant ia opium. Ce drog o fi luînd Saint-Avit ?"

A doua zi, am arvneat o privire rapidă prin sertarele camaradului meu. Inspecţia aceasta, pe care socoteam de datoria mea s-o fac, m-a liniştit pentru moment. „Dacă nu poartă cumva la el tuburile şi seringa Pravaz", mi-am spus eu.

Mai eram încă la epoca în care puteam crede că nălucirile lui Andrc aveau nevoie de stimulente artificiale.

O observaţie meticuloasă îmi înlătură însă greşeala, în privinţa drogării, nimic suspect. De altfel, André aproape că nu bea şi abia clacă fuma.

Şi totuşi, era cu neputinţă de negat agravarea febrei acesteia neliniştitoare. Din lungile lui plimbări, Saint- Avit se reîntorcca cu ochii din ce în ce mai strălucitori ; era tot mai palid, mai expansiv, mai iritabil.

într-o seară, el părăsi postul pe la ora şase. cînd zăduful încetează. L-am aşteptat toată noaptea. Neliniştea îmi era cu atît mai mare cu cît, de cîtva timp, caravanele semnalau prin preajma postului prezenţa unor bande de suspecţi.

în zori, el tot nu se afla printre noi. Şi nu s-a reîntors decît pe la amiază. Cămila lui mai mult se prăbuşi decît îngenunchie.

Primul lucru văzut de Saint-Avit fu detaşamentul format la comanda mea ca să plec să-l caut, şi ai cărui oameni şi animale se şi adunaseră în curte, între bastioane.

Şi înţelese că trebuia să se scuze. Dar aşteptă pentru asta să fim numai noi doi, la ora mesei.

— Sînt foarte mîhnit că ţi-am făcut griji. Dar dunele în bătaia lunii erau atît de frumoase !... M-am lăsat atras destul de departe...

— Dragul meu, nu mi se cade mie să-ţi fac reproşuri. Eşti liber. Tu comanzi aici. Dă-mi voie, totuşi, să-ţi amintesc unele cuvinte despre jefuitorii chaamba şi despre neajunsurile pe care le poate avea comandantul unui post, dacă lipseşte prea mult...

El zîmbi şi-mi răspunse simplu :

— îmi plac oamenii care au memorie.

Se afla într-o bună, într-o prea bună dispoziţie.

■— Nu trebuie să fii supărat pe mine. M-am dus să dau o mică raită, ca de obicei. Apoi, a răsărit luna. Şi-atunci, am recunoscut peisajul. Pe aici, în noiembrie se vor împlini douăzeci şi trei de ani de atunci, Flatters s-a îndreptat spre destinul său cu o voluptate pe care certitudinea că nu se va mai întoarce o făcea şi mai amară, şi mai intensă.

■— Ciudată mentalitate pentru şeful unei misiuni, am murmurat eu.

— Nu-l vorbi de rău pe Flatters. Nici un om n-a iubit deşertul ca el... pînă la a muri de iubire.

— Palat şi Douls, printre atîţia alţii, l-au iubit la fel, am răspuns eu. Dar ei se expuneau singuri. Cum răspundeau numai de viaţa lor, erau liberi s-o facă. Flatters însă răspundea de şaizeci de vieţi. Şi nu poţi nega că a făcut să-i fie măcelărită misiunea.

Abia am apucat să rostesc fraza aceasta, că am şi regretat-o. Mă gîndeam la povestirea lui Châtelain, la cercul ofiţerilor din Sfax care se fereau, ca de ciumă, de orice discuţie în stare să abată gîndurile spre o anumită misiune Morhange-Saint-Avit.

Din fericire, mi-am dat seama că Saint-Avit nu mă ascultase. Ochii lui strălucitori priveau altundeva.

— Care a fost prima ta garnizoană ? mă întrebă el brusc.

— Auxonne.

El rîse sacadat.

— Auxonne. Cote-d'Or. Plasa Dijon, şase mii de locuitori, calea ferată P.L.M. Şcoala plutonului şi inspecţiile amănunţite. Soţia şefului de escadron primeşte joia, iar soţia căpitanului adjunct-major primeşte sîmbăta. Permisiile de duminică : prima din lună, la Paris ; celelalte trei, la Dijon. Asta îmi explică judecata ta despre Flatters.

Eu, dragul meu, am avut ca primă garnizoană Boghar. Acolo am debarcat, într-o dimineaţă de octombrie, sublocotenent în vîrstă de douăzeci de ani, la primul batalion al Africei, cu un galon alb pe mîneca mea neagră... ,,Maţele la soare", cum spun ocnaşii cînd vorbesc despre însemnele gradaţilor. Boghar !... Cu două zile înainte, începusem să zăresc de pe puntea pachebotului pămîntul Africei. Îi plîng pe cei care, atunci cînd văd pentru prima oară stîncile palide, nu simt un cuţit în inimă la gîndul că pămîntul acesta se întinde pe mii şi mii de leghe... Eram aproape un copil, şi aveam bani. Sosisem mai devreme deeît trebuia. Aş fi putut rămîne trei sau patru zile la Alger, să mă distrez. Ei bine, chiar în seara aceea am luat trenul spre Berrouaghia.

Acolo, la abia o sută de kilometri de Alger, nu mai există cale ferată. În linie dreaptă, ai să dai de primul tren tocmai la Cap. Diligenţa călătoreşte noaptea, din cauza zădufului. Pe costişe, mă coboram şi mergeam lîngă trăsură, silindu-mă să gust, în atmosfera aceasta nouă, sărutul prevestitor al deşertului.

Pe la miezul nopţii, la Tabăra Zuavilon, care e un biet post pe drumul de umplutură şi domină o vale secată de unde se înalţă ameţitoare miresme de lendri, s-a făcut un popas pentru schimbat caii. Se afla acolo o ceată de *joyeux* şi de disciplinari, condusă de tiraliori şi de soldaţi de la transporturi, spre grămezile de pietre din sud. Unii, decani ai puşcăriilor din Alger şi Douera, în uniformă, fără arme, fireşte ; ceilalţi, în civil — ce mai civili ! recruţii, tinerii peşti ai prostituatelor de la Cha- pelle şi de la Goutte-d'Or.

Ei porniră la drum înaintea noastră, dar diligenţa îi ajunse din urmă. Am văzut de departe, în lumina lunii, pe drumul gălbui, mulţimea neagră şi răsfirată a convoiului. Apoi, am auzit o melodie surdă. Nenorociţii, cîntau. Unul, cu o voce tristă şi răguşită, spunea o strofă care se tîra, sinistră, prin adîncul văgăunilor albastre :

Acum. cînd ea e mare. Lucrează pe trotuar Cu şmecherii din banda Lui Richard-Lenoir.

Şi ceilalţi reluau în cor oribilul refren i *La Bastilia, cu ea. Amorul merge strună Nini-Piele de Căţea ; E dulce şi e bună La Bastilia.*

I-am văzut foarte de aproape, cînd diligenţa i-a depăşit. Erau cumpliţi. Sub cozorocurile hidoase, ochii luceau cu lumini sumbre pe feţele livide şi rase. Praful fierbinte înăbuşea în gîtlejuri vocile răguşite. M-a cuprins o tristeţe îngrozitoare.

Cînd diligenţa a lăsat în urmă coşmarul acesta, mi-am revenit în fire.

Mai departe, mai departe, mi-am spus, spre sud, pînă la tărîmurile neatinse încă de josnicul flux al gunoaielor civilizaţiei.

Cînd sînt obosit, cînd am o clipă de spaimă neliniştită şi mă cuprinde dorinţa de-a mă aşeza pe drumul pe caro mi l-am ales, mă gîndesc la disciplinarii din Berrouaghia, şi nu-mi doresc atunci decît să plec mai departe.

Dar ce răsplată, cînd mă aflu în vreunul din locurile acelea unde bietele animale nu se gîndesc să fugă, pentru că n-au văzut niciodată omul, unde pustiul se întinde de jur-împrejur, atît de departe încît bătrîna lume ar putea să se prăbuşească fără ca măcar vreo cută a vreunei dune sau vreun norişor de pe cerul alb să-mi dea de veste !

— E adevărat, am şoptit eu, şi mie mi s-a întîmplat odată, în plin deşert, la Tidi-Kelt, să simt asta.

Pînă acum, îl lăsasem să se înflăcăreze fără să-l întrerup. Am înţeles prea tîrziu ce greşeală săvîrşisem scă- pînd fraza asta nenorocită.

Răutăciosul lui rîs nervos se auzi iar.

— Aha ! adevărat ? La Tidi-Kelt ? Te rog, dragul meu, în interesul tău, dacă vrei să nu fii ridicol, evită genul acesta de amintiri. Uite, îmi aminteşti de Fromentin, sau de bietul Maupassant care a vorbit despre deşert fiindcă mersese pînă la Djelfa, la două zile de strada Bab-A2oun şi de piaţa Guvernămîntului,

la patru zile de avenue de l'Opera ; şi care, fiindcă a văzut lîngă Bou-Sâada o nenorocită de cămilă gata să crape, s-a crezut în plină Sahara, pe străvechiul drum al caravanelor... Tidi-Kelt, pustiul!

Mi se pare, totuşi, că În-Salah... am spus eu puţin atins

— .În-Salah ? Tidi-Kelt ! Dar, bietul meu prieten, ultima oară cînd am trecut pe-acolo, am văzut tot atîtea ziare vechi şi cutii goale de sardele cîte sînt duminica în pădurea Vincennes.
Părtinirea şi atît de vădita lui dorinţă de a mă jigni m-au făcut să-mi uit reţinerea şi să-i răspund acru :
— Firește, eu, unul, n-am mers pînă la.,,
M-am oprit. Dar era prea tîrziu,
El mă privi drept în faţă.
— Pînă unde ? mă întrebă apoi, cu glas biînd
Nu i-am răspuns.
— Pînă unde ? repetă el.
Şi, cum eu mă încurcam în mutismul meu ?
— Pînă la Ued-Tarhit, nu-i aşa ?
Pe malul estic al Ued-Tarhitului, la o sută douăzeci de kilometri de Timissao, la 23°5 latitudine nord, spunea raportul oficial, se afla înmormîntat căpitanul Morhange.
— André, am explicat eu stîngaci, îţi jur că...
— Ce-mi juri ?
— Că n-am avut de loc intenţia...
— Să pomeneşti de Ued-Tarhit ? De ce ? Pentru care motiv nu s-ar vorbi în faţa mea de Ued-Tarhit ?
Faţă de tăcerea mea plină de rugăminţi, el înălţă din umeri, şi-mi spuse simplu :
— Dobitoc.
Apoi mă părăsi, fără ca mie să-mi fi dat măcar prin minte să-i cer socoteală pentru cuvîntul acesta.
Totuşi, atîta umilire nu-l dezarmase. Dovada am avut-o a doua zi, iar felul cum îşi manifestă proasta dispoziţie constitui dovada celui mai rău prost gust.
Abia mă trezisem, cînd André intră în camera mea.
— Poţi să-mi explici ce înseamnă asta ? mă întrebă el.
Avea în mînă unul din registrele administrative, Cînd era nervos începea să le purice cu de-amănuntul, sperînd să poată găsi în ele vreun motiv ca să se arate milităreşte de nesuferit.

De data aceasta hazardul îl servise cît se poate de bine-

André deschise registrul. Am roşit puternic zărind înăuntru copia abia trasă a unei fotografii pe care o cunoşteam prea bine.

— Ce e asta ? a repetat el disprețuitor.

Il surprinsesem prea adesea examinînd, în camera mea, fără pic de bunăvoinţă, portretul domnişoarei de C..., ca să nu fiu lămurit în clipa aceea de reaua credinţă cu care îmi căuta ceartă.

M-am stăpînit totuşi, şi am pus biata copie într-un sertar.

Dar calmul meu nu-i convenea de loc lui André.

— De azi înainte, spuse el, ai te rog grijă şi nu-ţi mai lăsa amintirile galante să zacă printre actele administrative.

Apoi adăugă, cu cel mai jignitor surîs :

■— Nu trebuie să-i dai subiecte de excitare lui Gourrut.

— André, am spus eu pălind, îţi ordon...

El îşi îndreptă, mîndru, spinarea :

— Şi ce-i ? Asta-i bună ! Eu ţi-am dat voie să vorbeşti despre Ued-Tarhit, nu-i aşa ? Cred că am tot dreptul să...

— André !

El privea acum, pe perete, cu un aer zeflemitor, portretul a cărei copie o salvasem tocmai de la scena aceea penibilă.

— Hai, hai, te rog, nu te supăra. Zău, recunoaşte, între noi, că e cam slabă...

Şi, înainte de-a apuca să-i răspund, a şters-o fredo- nînd ruşinosul refren din ajun : *La Bastllia, cu ea Amorul merge strună Nini-Piele de Căţea...*

Timp de trei zile n-am mai vorbit unul cu altul. Exasperarea îmi ajunsese de nedescris. Eram eu de vină pentru avatarurile lui ? Eram eu de vină dacă, din două fraze, una părea totdeauna că ar fi o aluzie ?...

„Situaţia asta e de nesuportat, mi-am spus. Nu se mai poate să dureze."

Şi, într-adevăr, avea să înceteze curînd.
La o săptămînă după scena cu fotografia, sosi poşta. Abia aruncasem o privire pe sumarul lui *Zeitschrift,* revista germană despre care am mai vorbit, cînd am tresărit de uimire. Citisem acolo : *„Reise und Entdeckungen zweier französischer Offiziere, der Rittmeisters Morhange und des Oberleutnants de Saint-Avit, în der westlichen Sahara.* [1]
În aceeaşi clipă am auzit vocea camaradului meu ;
— E ceva interesant în numărul ăsta ?
— Nu, i-am spus eu într-o doară.
— Dă să-l văd.
M-am supus. Ce puteam face ?
Mi s-a părut că André păleşte pe cînd parcurgea sumarul ; şi totuşi, glasul îi era cît se poate de natural cînd mi-a spus :
— Ai să mi-l împrumuţi, nu-i aşa ?
Apoi a ieşit, aruncîndu-mi o privire sfidătoare.
Ziua se scurse, încet. Nu l-am revăzut decît seara. Era vesel, foarte vesel, de-o veselie care mi-a făcut rău. Cînd am isprăvit cina, ne-am dus să ne rezemăm de balustradă, pe terasă. De acolo poţi îmbrăţişa cu privirea desertul pe care, spre est, întunericul şi începuse să-l înghită.
André rupse tăcerea.
— Ştii, ţi-am adus revista. Aveai dreptate. Nimic interesant.
Părea că se amuză enorm.
— Ce-i cu tine ? Ce ai ?
— Nimic, i-am răspuns eu cu glas sugrumat.
— Nimic ? Vrei să-ţi spun eu ce ai ?
L-am privit cu un aer rugător.

1 **Călătoria şi descoperirile a doi ofiţeri francezi, căpitanul Morhange şi locotenentul de Saint-Avit, în Sahara de Vest (germ.).**

André ridică din umeri. „Dobitoc" ! pe semne că îşi spunea el din nou.Noaptea se lăsa cu repeziciune. Doar malul sudic al Uodului Mia mai era încă galben. Prin surpături, un mic şacal se prăvăli deodată, scheunînd.

— *Dibui* se vaită fără motiv. Asta e semn rău, spuse Saint-Avit.

Apoi continuă, necruţător :

— Aşadar, nu vrei să vorbeşti ?

Am făcut un efort imens ca să rostesc fraza aceasta jalnică :

— Ce zi istovitoare ! Ce noapte, grea, grea !... Nu te mai simţi nici pe tine însuţi ; nu mai ştii...

Da, spuse vocea depărtată a lui Saint-Avit. O noapte grea, grea; ştii, la fel de grea ca noaptea cînd l-am ucis pe căpitanul Morhange.CAPITOLUL III

MISIUNEA MORHANGE — SAINT-AVIT

— AŞADAR, L-AM UCIS pe căpitanul Morhange, îmi spunea a doua zi André de Saint-Avit, la aceeaşi oră, în acelaşi loc, cu un calm care nu ţinea seama de noaptea, de cumplita noapte pe care o petrecusem. De ce ţi-am spus asta ? Habar n-am. Poate din cauza pustiului. Eşti tu oare omul în stare să suporte greutatea unei asemenea mărturisiri şi apoi, la nevoie, să accepte consecinţele pe care ea le comportă ? Nici asta nu ştiu. Viitorul o să spună. Pentru moment, un singur lucru e sigur, acela, îţi repet, că l-am ucis pe căpitanul Morhange.

Eu l-am ucis. Şi fiindcă doreşti să precizez cu ce prilej, îţi închipui că

n-o să-mi sucesc
creierul ca să-ţi
aranjez un roman, şi
nici că o să încep prin
a-ţi povesti, după
tradiţia naturalistă,
din ce stofă mi-au fost
făcuţi primii
pantalonaşi scurţi,
sau, după cum vor
neocatolicii, dacă, pe
cîrnd eram copil, mă
spovedeam adesea şi
dacă asta îmi făoea

plăcere. N-am de loc gustul exibiţiilor inutile. O să ţi se pară deci firesc că povestirea mea începe la epoca în care l-am cunoscut pe Morhange

.Şi, mai întîi, am să-ţi spun că oricît a trebuit să mă coste pentru liniştea şi reputaţia mea, nu regret că l-am cunoscut. Într-un cuvînt, lăsînd la o parte orice problemă de proastă camaraderie, am dat dovadă de-o ingratitudine destul de neagră asasinîndu-l. Lui Morhange şi ştiinţei lui în domeniul inscripţiilor rupestre le datorez singurul lucru prin care viaţa mea va fi fost mai interesantă decît nefericitele vieţi mărunte duse de contemporanii mei, la Auxonne sau în alte părţi.

Acestea spuse, iaLă faptele :

Prima dată cînd am auzit rostindu-se numele lui Morhange mă aflam ca locotenent în secţia arabă de la Ouargla. Şi trebuie să adaug că a fost pentru mine motivul unui acces frumuşel de proastă dispoziţie. Pe atunci vremurile erau tare frămîntate. Ostilitatea sultanului Marocului era latentă. La Touat, unde se urzise mai înainte uciderea lui Flatlers şi a lui Frescaly, majestatea aceasta dădea ajutor uneltirilor duşmanilor noştri. Toualul era marele centru al comploturilor, al

atacurilor de jaf, al dezertărilor, şi totodată locul de aprovizionare al unor nomazi cu neputinţă de prins. Guvernatorii din Algeria, Tirman, Cambon, Laferriére, cercau ocuparea Touatului. în mod tacit, miniştrii de război erau de aceeaşi părere... Dar ştii, mai exista Parlamentul, şi el nu voia, din pricina Angliei, a Germaniei, şi mai ales a unei anumite *Declaraţii a drepturilor omului şi cetăţeanului*, care spune că răzvrătirea e ccl mai sfînt dintre drepturi, chiar cînd răzvrătiţii sînt nişte sălbatici care îţi taie frumuşel capul. Pe scurt, autoritatea militară era nevoită să-şi sporească discret garnizoanele din sud, să-şi creeze noi posturi : cel de aici, cele din Berresof, Ħassi-el-Mis, fortul Mac- Mahon, fortul Lallemand, fortul Miribel... Dar, vorba lui Castries : „pe nomazi nu-i ţii cu bordjuri, ci cu mîncarea." Mîncarea erau oazele din Touat. Trebuia ca domnii avocaţi de la Paris să fie convinşi de necesitatea de a pune mîna pe oazele din Touat. Cel mai bun lucru era să li se prezinte un tablou fidel al uneltirilor urzite acolo împotriva noastră.

Principalii autori ai uneltirilor acestora erau, şi mai .sînt încă, senussii, al căror şef spiritual a fost silit de trupele noastre să-şi mute sediul confreeriei la vreo mie de leghe mai departe, la Schimmedrou, în Tibesti. S-a avut — zic *s-a* din modestie — ideea de a repera urmele lăsate de aceşti agitatori pe drumurile lor favorite : Rhât, Temassinin, cîmpia Adjemorului şi În-Salah. Era, după cum vezi, cel puţin pornind de la Temassinin, în mod sensibil acelaşi itinerar pe care l-a urmat, în 1864, Gérard Rohlfs.

Eu dobîndisem o oarecare faimă prin două plimbări, făcute una la Agadès, cealaltă la Bilma, şi treceam printre ofiţerii secţiei drept unul dintre cei mai buni cunoscători ai problemei senussilor. Mi s-a cerut, deci, să-mi asum această nouă răspundere.

Am atras atunci atenţia că ar fi bine să ucid două muşte dintr-o lovitură şi să arunc, din mers. o privire asupra Hoggarului nordic, ca să mă asigur dacă

tuaregii din Ahitarhen mai aveau cu senusii legăLuri la fel de strinse ca pe vremea cînd s-au înţeles între ei ca să măcelărească misiunea Flatters. Mi s-a dat imediat dreptate. Modificarea itinerarului meu iniţial consta în următoarele : ajuns la lglielaschem, la şase sule de kilometri sud de Temassinin, în loc să mă îndrept direct spre Touat prin drumul de la Rhât la În-Salah, trebuia, înfundîn- du-mă între masivele Mouvdirului şi Hoggarului, să împing spre sud-est, pînă la Shikh-Salah. De acolo, urma să urc spre nord, spre ln-Salah, pe drumul Sudanului şi al Agadèsului. Aveam adică de făcut abia vreo opt sute de kilometri în plus, la o călătorie al cărei total atingea cam şapte sute de leghe, dar cu certitudinea că voi exercita o supraveghere cît se poate de completă asupra drumurilor pe care le urmau ca să ajungă la Touat duşmanii noştri, senusii din Tibesti şi tuaregii din Hoggar. Pe drum ■— fiecare explorator îşi are mica lui pasiune personală — nu mă supăra de loc gîndul că voi putea să cercetez un pic alcătuirea geologică a platoului Eguéré, despre care Duveyrier şi ceilalţi vorbesc supărător de puţin.[1]

Totul era gala pentru plecarea mea la Ouargla. Totul, adică nu mare lucru. Trei cămile-mehari : a mea, a însoţitorului meu Bou-Djema, un ehaamba credincios pe care il avusesem cu mine în călătoria spre Air, mai puţin călăuză în ţinuturi cunoscute mie şi mai mult maşină de înşeuat şi deşeuat cămilele, şi o a treia, purtînd merindele şi cîteva burdufuri cu apă de băut, foarte mici, căci, prin grija mea, locurile de popas cu fîntîni fuseseră reperate îndeajuns.

---

1 **N-am nici o indicaţie asupra naturii rocii de la Eguéré. dar lotul mă face să cred că masa este de uresie. H. Duveyrier,** *Tuaregii din nord,* **pag 86. (Nota domnului Leroux.)**

Pentru asemenea călătorii, unii au plecat cu o sută de soldaţi, ba chiar cu tunuri. Eu sînt pentru tradiţia lui Douls şi René Caillié : plec singur.

Trăiam clipa deosebit de plăcută în care numai un fir te mai leagă de lumea civilizată, cînd o adresă ministerială sosi la Ouargla.

„I se ordonă locotenentului de Saint-Avit — spunea pe scurt adresa — să-şi amine plecarea pînă la sosirea căpitanului Morhange care trebuie să-l însoţească în călătoria sa de explorare."

M-am simţit mai mult decît decepţionat. Numai eu avusesem ideea excursiei acesteia. Şi, după cum îţi închipui, întîmpinasem toate greutăţile din lume ca să fac să-i fie aprobat principiul de către forurile superioare. Şi iată că tocmai cînd mă bucuram din toată inima de ceasurile nesfîrşite pe care aveam să le petrec numai cu mine, în plin deşert, mi se adaugă un necunoscut, ba, lucru şi mai rău, un superior !

Condoleanţele camarazilor mei îmi înzeciră necazul.

Anuarul, consultat pe loc, le dăduse următoarele în- foimalii :

Morhange (Jean-Marie-François) promoţia 1881. Cu brevet. Căpitan în afara cadrelor. (Serviciul geografic al Armatei.)

— Iată explicaţia, spuse unul. E un protejat care ţi se trimite ea să-i scoţi castanele din foc, într-o muncă în care tu ai să duci tot greul. Cu brevet ! Mare lucru ! Pe-aici, teoriile lui Ardant du Picq sînt egale cu zero.

— Nu prea sînt de părerea voastră, spuse comandantul. Cei din Parlament au aflat — din păcate, există întotdeauna indiscreţi — adevăratul scop al misiunei lui
Saint-Avit : să le forţeze mîna pentru ocuparea Touatu-lui. Şi Morhange ăsta trebuie să fie omul de încredere al Comisiei Armatei. Toţi oamenii (ăştia, ştiţi, domnii miniştri, parlamentarii, guvernatorii, se supraveghează între ei. Într-o bună zi s-ar putea scrie o frumoasă

istorie paradoxală a expansiunii coloniale franceze, care s-a făcut totdeauna fără ştirea celor de la conducere, dacă nu chiar fără voia lor.

— Oricum, rezultatul va fi acelaşi, am spus eu cu amărăciune ! vom fi doi francezi care ne vom spiona zi şi noapte pe drumurile sudului. Plăcută perspectivă, cînd toată atenţia ta nu e suficientă ca să dejoci şotiile indigenilor. Şi cînd soseşte domnul acesta ?

— Poimîine, fără doar şi poate. Mi-a fost anunţat un convoi de la Ghardaïa. Se pare că el îl va folosi. Totul arată că nu pica se pricepe să călătorească singur.

într-adevăr, căpitanul Morhange sosi după două zile, cu ajutorul convoiului de la Ghardaïa. Am fost prima persoană pe care el a cerut s-o vadă.

Cînd a intrat în camera mea, unde mă retrăsesem demn de îndată ce am zărit convoiul, am avut neplăcuta surpriză de a constata că o să-mi fie greu să fiu multă vreme supărat pe el.

Căpitanul Morhange era un bărbat înalt, cu faţa plină şi colorată, cu ochi albaştri zîmbitori, cu o mustăcioară neagră, şi cu părul cărunt.

— Îţi cer mii de scuze, dragul meu camarad, îmi spuse el imediat, cu o sinceritate cum n-am mai văzut la altul. Probabil că eşti tare supărat pe nepoftitul care ţi-a stricat planurile şi ţi-a întîrziat plecarea.

— Ba de loc, domnule căpitan, i-am răspuns eu rece.

— Dumneata eşti un pic vinovat de toate astea. Ştiinţa dumitale despre drumurile sudului, celebră la Paris, m-a făcut să doresc să te am ca iniţiator cînd Ministerele Instrucţiunii Publice şi al Comerţului şi Societatea de Geografie s-au înţeles să-mi dea sarcina misiunii care mă aduce aici. într-adevăr, aceste trei onorabile persoane morale mi-au încredinţat sarcina de a recunoaşte străvechea cale a caravanelor care, din secolul al IX-lea, făcea legătura

comercială între Tunis şi Sudan, prin Tozeur, Ouargla, Es-Souk şi cotul Bourroumului, studiind posibilitatea de a-i reda acestui drum antica lui splendoare. Dar, în acelaşi timp, la Serviciul geografic aflam despre călătoria pe care dumneata aveai s-o întreprinzi. De la Ouargla la Shikh-Salah, itinerariile noastre sînt comune. Trebuie să-ţi mărturisesc însă că e prima călătorie de acest gen pe care eu o întreprind. Nu m-aş teme de loc să vorbesc o oră despre literatura arabă în amfiteatrul şcolii de limbi orientale, dar îmi dau seama că aş fi destul de încurcat văzîndu-mă silit să întreb în pustiu dacă trebuie să cotesc la stingă sau la dreapta. Mi se oferea un prilej unic de a mă pune la curent, rămînînd totodată îndatorat pentru iniţierea aceasta unui tovarăş de drum încîntător. Nu trebuie să fii supărat pe mine dacă n-am lăsat prilejul să-mi scape şi am folosit toate posibilităţile ca să-ţi întîrzii plecarea din Ouargla pînă-n clipa cînd puteam să mă aflu lîngă dumneata. La toate acestea, nu mai am de adăugat decît un cuvînt : am sarcina unei misiuni care, prin originile ei este esenţialmente civilă. Dumneata, eşti investit de Ministerul de Războiu. Deci pînă în momentul cînd vom sosi la Shikh-Salah şi ne vom întoarce spatele ca să ajungem, dumneata la Touat, eu la Niger, toate sfaturile, toate ordinele dumitale, vor fi urmate cuvînt cu cuvînt de un subaltern şi, nădăjduiesc, de asemenea de un prieten.

Pe măsură ce vorbea cu o sinceritate atît de plăcută, simţeam o imensă bucurie văzînd cum mi se risipeau cele mai rele temeri de pînă atunci. Mă încerca, totuşi, urîla dorinţă de a-i arăta o oarecare rezervă, fiindcă dispusese astfel, de la distanţă, fără ca eu să fiu întrebat, de tovărăşia mea.

— Vă sînt foarte recunoscător, domnule căpitan, pentru măgulitoarele dumneavoastră cuvinte. Cînd doriţi să părăsim Ouargla ? .

El făcu un gest de dezinteres absolut :

— Păi, cînd doreşti. Miine, în seara asta... Te-am în- tîrziat şi aşa. Pregătirile dumitale sînt, desigur, gata de mult.

Mica mea manevră se întorsese împotriva mea, căci, în planurile mele, plecarea fusese fixată abia pentru săp- tămîna următoare.

— Mîine, domnule căpitan ? Dar... bagajele dumneavoastră ?

El zîmbi blînd.

— Credeam că trebuie să cari după tine cît mai puţine lucruri cu putinţă. Cîteva efecte, nişte hîrtie : brava mea cămilă a putut să le ducă destul de uşor. Pentru rest, mă supun sfaturilor dumitale şi posibilităţilor din Ouargla.

Eram învins. Nu mai aveam ce să-i obiectez. De altfel, o asemenea libertate de spirit şi de maniere mă şi cuceriseră, în mod ciudat.

— Ei bine, îmi spuseră camarazii mei cînd ora aperitivului ne adună din nou. Pare cu totul îneîntător căpitanul tău.

— Cu totul.

— Cu siguranţă că n-o să ai neplăceri cu el. Rămîne doar să veghezi singur ca nu cumva, la sfîrşit, să tragă ţoală plapuma numai pe el.

— N-o să lucrăm în acelaşi domeniu, am răspuns eu evaziv.

Eram gînditor, numai gînditor, ţi-o jur. Din clipa aceea, nu mai aveam nimic împotriva lui Morhange. Tor tuşi, tăcerea mea l-a convins că-i mai păstram pică. Şi toţi, auzi tu ? toţi şi-au spus mai tîrziu, cînd bănuielile au început să pluteasc㠠:

„Cu siguranţă că e vinovat. Noi, care i-am văzut ple- cînd împreună, putem afirma asta."

Vinovat sînt... Dar pentru asemenea motive josnice de gelozie !... Îmi vine şi greaţă !

După asta, nu-ţi mai
rămîne decît să fugi,
să fugi, pînă în locurile
unde nu mai vezi
oameni care gîndese şi
raţionează

.Morhange se ivi la braţ cu comandantul, care părea încinlat de noua lui cunoştinţă.

El îl prezentă zgomotos :

— Căpitanul Morhange, domnilor. Un ofiţer de şcoală veche, în ceea ce priveşte veselia, pe cuvîntul meu. Vrea să plece mîine. Dar trebuie să-i facem o astfel de primire încît, pînă în două ore, să-i iasă din cap ideea asta. Ascultă, căpitane, ne poţi dărui o săptămînă întreagă.

— Eu sînt la dispoziţia locotenentului de Saint-Avit, răspunse Morhange zîmbind blînd.

Conversaţia devenise generală. Paharele şi rîsetele se ciocneau între ele. îi auzeam pe camarazii mei prăpădin- du-se de rîs la poveştile pe care, cu o voioşie de neabătut, noul venit le spunea fără încetare. Iar eu, niciodată, niciodată nu mă simţisem atît de trist.

Veni ora să trecem în sala de mese.

— Ia loc la dreapta mea, căpitane, strigă comandantul, din ce în ce mai radios. Şi sper că vei continua să ne serveşti cîteva istorioare nostime despre Paris. Aici, ştii, nu mai sîntem la curent...

— La ordinele dumneavoastră, domnule maior, spuse Morhange.

— Luaţi loc, domnilor.

Ofiţerii se supuseră ordinului, în zgomotul voios al scaunelor mişcate din loc.

Eu nu-l scăpăm din ochi pe Morhange, rămas în picioare.

— Domnule maior, domnilor, îmi daţi voie, spuse el.

Şi, înainte de a lua loc la masa unde nici o clipă

n-avea să înceteze să se arate cel mai vesel dintre comeseni, cu voce şoptită, cu ochii închişi, căpitanul Morhange rosti rugăciunea Benedicte.CAPITOLUL IV

SPRE AL DOUĂZECI ŞI CINCILEA GRAD

— VEZI, DUMNEATA ştii mult mai multe despre vechile drumuri ale Saharei decît ai vrut să mă laşi să. bănuiesc, îmi spunea căpitanul Morhange peste vreo două săptămîni, căci cunoşti existenţa celor două Tadekka. Dar unul din aceste două oraşe, despre care mi-ai vorbit adineauri, e Tadekka lui Ibn-Batoutah, plasat de isLoricul nostru 1a şaptezeci de zile de Touat şi situat, pe bună dreptate, de Schirmer, în ţinutul neexplorat al auelimmideni- lor. Prin această Tadekka treceau, în secolul al XlX-lea caravanele sonrhaï care, în fiecare an călătoreau spre Egipt.

Todekka mea, a mea, e cealaltă, capitala *oamenilor eu văl,* plasată la douăzeci de zile spre sud de Ouargla de către Ibn-Khaldoun şi la treizeci de zile de către El-Bekri, care o numeşte Tadmekka. Spre această Tadmekka mă îndrept eu. Această Tadmekka trebuie recunoscută în ruinele de la Es-Souk. Prin Es-Souk trecea drumul comercial care, în secolul al IX-lea, lega Djeridul tunisian cu cotul făcut de Niger la Bourroum. Pentru a studia posibilitatea repunerii în valoare a acestei antice căi, ministerele mi-au dat misiunea căreia îi datorez plăcerea de a mă afla împreună cu dumneata.

■— Fără îndoială că veţi avea deziluzii, am murmurat cu. Totul îmi spune că negoţul care foloseşte astăzi calea aceasta e neînsemnat.

— Vom vedea noi, făcu el liniştit. ᵥ

Acestea, pe cînd mergeam de-a lungul marginilor monocrome ale unei *sobkha.* Larga întindere salină lucea, albăstruie, în primele raze ale soarelui. Cele cinci cămile ale noastre goneau cu paşi mari, proiectîndu-şi umbrele mişcătoare, de un albastru mai închis. Uneori, cîte o pasăre, un soi de bîtlan nedeterminat, singurul locuitor al acestor pustietăţi, se

înălţa şi plana în aer, suspendat parcă de-un fir, ca să se reaşeze apoi, imediat, după trecerea noastră.

Eu mergeam înainte, atent la itinerar. Morhange mă urma. înfăşurat în imensul său burnuz alb, pe cap cu *chechia* dreaptă a spahiilor, la gît cu un lung şirag de mătănii mari, negre şi albe, terminate printr-o cruce de aceleaşi culori, el înfăţişa tipul perfect al călugărilor albi ai cardinalului Lavigerie.

Tocmai părăsisem drumul urmat de Flatters, după o haltă de două zile la Temassinin, ca să tăiem pieziş spre sud-vest. Eu am avut cinstea, înaintea lui Foureau, de a fi semnalat importanţa Temassininului, punct geometric de trecere a caravanelor, şi de a fi indicat locul unde căpitanul Pein a construit de curînd un fort. Răscruce a drumurilor care duc la Touat din Fezzan şi Tibesti, Temassinin e viitorul sediu al unui minunat birou de informaţii. Cele pe care, în decursul acestor zile, le-am adunat despre mişcările tainice ale duşmanilor noştri senussi, au fost importante. Printre altele, am observat detaşarea completă cu care Morhange m-a privit făcîndu-mi anchetele.în cele două zile, el şi-a petrecut vremea stînd de vorbă cu bătrînul paznic negru al turbetului care păstrează, sub cupola sa de ipsos, rămăşiţele veneratului Sidi-Moussa. Convorbirile lui cu slujbaşul acela îmi pare rău că le-am uitat. Dar, după mirarea admirativă a negrului, am înţeles cît eram eu de ignorant în ceea ce priveşte tainele nesfirşitei Sahare şi cît îi erau ele de familiare tovarăşului meu.

Şi dacă vrei să ai o idee despre extraordinara originalitate pe care Morhange o aducea într-un astfel de raid, tu, care eşti, totuşi, deprins într-o măsură cu lucrurile din sud, ascultă. Întîmplarea s-a petrecut exact la vreo două sute de kilomeLri de aici, în plină regiune a Marei Dune, în decursul groaznicului marş de şase zile fără apă. Mai aveam de băut numai raţia pe două zile înainte de-a ajunge la prima fîntînă, şi tu ştii că fîntînele astea, după cum îi scria Flatters soţiei sale : „trebuie să lucrezi două ore ca să le destupi pentru a

putea să se adape vitele şi oamenii't. Ei bine, am întîlnit acolo o caravană care mergea spre est, spre Rhadames, şi care se abătuse puţin cam prea spre nord. Cocoaşele cămilelor, reduse la zero şi bălăbănindu-se moi, arătau suferinţele convoiului. În urmă venea un măgăruş cenuşiu, un jalnic ureehiat, împiedicîndu-se la fiecare pas şi căruia neguţătorii îi scoseseră samarul fiindcă ştiau bine că o să moară. Instinctiv, cu ultimele lui puteri, măgarul urma caravana simţind că, atunci cînd n-o să mai poată, va veni sfîr.şitul şi marele fîlfîit al vulturilor pleşuvi. Iubesc animalele, pe care am motive temeinice să le profer oamenilor. Dar nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte să fac ce a făcut Morhange. Trebuie să-ţi spun că burdufurile noastre erau aproape goale şi că propriile noastre cămile, fără de care nu mai exişti în deşertul pustiu, nu fuseseră adăpate de mulLă vreme. Morhange îşi sili cămila să îngenuncheze, dezlegă un burduf şi-i dădu să bea măgăruşului. Fireşte că îmi făcea plăcere să văd tresărind de fericire bietele coaste roase ale nefericitului animal. Dar aveam răspundere şi mai vedeam de asemenea aerul uluit al lui Bou- Djema, şi aerul dezaprobator al însetaţilor caravanei. Am făcut o observaţie. Doamne ! Cum a fost primită ! „Cc-am dat, răspunse Morhange, era dreptul meu. Mîine seară, pe la şase, vom fi la fîntîna El-Biodh. Pînă atunci, ştiu că n-o să-mi fie sete." Şi asta pe un ton în care, pentru prima oară am simţit apărînd căpitanul. „Uşor de spus, gîndeam eu, destul de supărat. Ştie că, la nevoie, burdu- lui meu şi al lui Bou-Djema îi stau la dispoziţie." Dar nu-l cunoşteam încă bine pe Morhange şi e adevărat că, pînă a doua zi, seara, cînd am ajuns la El-Biodh, el n-a băut, împotrivindu-se cu o zîmbitoare încăpăţînare ofertelor noastre.

Umbră a sfîntului Francisc de Assisi! Coline ale Ombriei, atît de pure în zori ! Pe un răsărit de soare asemănător, la marginea unui firav pîrîu care se aiunca în cascade dintr-o tăietură a stîncilor cenuşii din Eguere, Morhange se opri. Apele neaşteptate se rostogoleau pe nisip, şi am văzut, sub lumina care le

sporea, mici peştişori negri. Peşti, în mijlocul Saharei ! Am rămas toţi trei muţi în faţa acestui paradox al naturii. Un peştişor se rătăcise într-un minuscul golfuleţ de nisip. Stătea acolo, bălăcărindu-se zadarnic, cu pîntecul alb în sus... Morhange îi luă, îl privi o clipă, şi-l dădu înapoi firişorului de apă vie... Umbră a sfîntului Francisc ! Coline ale Ombriei... Dar am jurat să nu rup, prin digresiuni nepotrivite, firul acestei povestiri...

„Vezi că aveam dreptate cînd te sfătuiam să mergi un pic spre sud înainte de-a ajunge la Shikh-Salah a dumitale, imi spunea o săptămînă mai tîrziu căpitanul Morhange. Ceva mă îndemna să cred că masivul Eguere e lipsit de interes din punctul de vedere care te interesează. Aici, n-ai decît să te apleci ca să apuci pietrele care îţi vor permite să stabileşti, în mod mai hotărîtor decît au făcut Bou-Derba, des Cloizeaux şi doctorul Marres, origina vulcanică a acestui ţinut."

Morhange îmi vorbea astfel pe cînd mergeam de-a lungul versantului apusean al munţilor Tifedest, spre al douăzeci şi cincilea grad latitudine nordică.

— Aş fi lipsit de politeţe dacă nu ţi-aş mulţumi, i-am spus cu.

N-am să uit niciodată clipa aceea. Lăsaserăm cămilele şi eram pe cale de-a proceda la culegerea celor mai topice fragmente de stîneă. Morhange făcea asta cu un disceroă- rnînt care spunea multe despre cunoştinţele lui în domeniul geologiei, ştiinţă pe care susţinuse de atîtea ori că n-o cunoaşte de loc.

Atunci i-am pus întrebarea următoare :

— Pot să-ţi arăt recunoştinţa mea făcindu-ţi o mărturisire ?

El ridică o clipă capul şi mă privi.

— Te rog.

— Ei bine, nu prea văd interesul practic al călătoriei pe care ai întreprins-o.

Moihangc zîmbi.

— Cum asta ? Explorarea anticei căi a caravanelor, demonstrarea că a existat, din cele mai

vechi timpuri, o legătură intre lumea mediteraneană şi ţinuturile negrilor nu contează în ochii dumitale ? Speranţa de a lichida o dată pentru totdeauna controversele seculare care au învrăjbit atîtea minţi inteligente — d'Anville, Keeren, Berlioux, Quatremere, pe de o parte ; Gosselin, Waleke- naer, Tissot, Vivien de Saint-Martin de cealaltă parte — socoLeşti că e lipsită de interes? Pe cinstea mea, eşti foarte dificil, dragul meu.

— Eu mă gîndeam la un interes practic, i-am spus. N-o să negi că această controversă de care vorbeşti îi priveşte numai pe geografii de birou şi pe exploratorii de cameră.

Morhange continuă să zîmbească.

— Nu fi atît de aspru cu mine, dragul meu prieten. Te rog să-ţi aminteşti că misiunea dumitale ţi-a fost încredinţată de Ministerul de Război, şi că eu o am pe a mea de la Ministerul Instrucţiunii Publice. Originea aceasta diferită justifică scopurile noastre divergente. Ea explică, în orice caz, şi aici îţi dau întru totul dreptate, de ce misiunea urmărită de mine nu are, într-adevăr, nici un scop practic.

— Dar eşti şi mandatarul Ministerului Comerţului, i-am răspuns eu, ambiţionîndu-mă. De asta te-ai angajat să studiezi posibilitatea restaurării vechiului drum comercial din secolul al IX-lea. Şi, în privinţa asta, nu încerca să mă amăgeşti : cunoştinţele dumitale de istorie şi geografie a Saharei te făceau să ştii exact cum stau lucrurile, încă înainte de a părăsi Parisul. Drumul de la Djerid la Niger e mort, mort de-a binelea. Ştiai că nici un trafic important n-o să mai treacă pe traseul căruia, totuşi, ai acceptat să-i studiezi posibilităţile de restaurare.

Morhange mă privi drept în faţă.

— Şi chiar de-ar fi aşa, spuse el cu cea mai amabilă nepăsare, chiar dacă aş fi avut, înainte de a pleca, convingerea pe care mi-o atribui, ştii ce concluzie ar trebui trasă ?

— Aş fi fericit să te aud spunînd-o.

— Pur şi simplu, dragul meu prieten, că m-am priceput mai puţin decît dumneata să-mi găsesc un pretext pentru călătoria mea, că am acoperit cu motive mai puţin bune adevăratele scopuri care mă aduc pe aici.

— Un pretext ? Nu văd...

— Fii, te rog, şi dumneata sincer. Sînt convins că ai cea mai vie dorinţă de-a informa secţiile arabe despre uneltirile senussilor. Dar mărturiseşte eă nu furnizarea informaţiilor acestora îţi formează ţinta exclusivă şi intimă a plimbării. Dumneata eşti geolog, dragul meu. în misiunea aceasta ai găsit un prilej să-ţi satisfaci înclinarea. Nimeni nu se gîndeşte să-ţi facă o vină din faptul că ai ştiut să împaci ce e folositor ţării cu ce îţi e plăcut dumitale. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu nega : nu-mi trebuie altă dovadă decît prezenţa dumitale aici, la poalele acestui Tifedest, foarte ciudat, fără doar şi poate, din punct de vedere mineralogic, dar a cărui explorare te-a aruncat, totuşi, la vreo sută cincizeci de kilometri mai la sud de itinerariul oficial."

Ar fi fost cu neputinţă să-mi închidă cineva gura cu mai multă politeţă. Am parat, ataeînd.

— Din cele spuse trebuie să conchid că nu cunosc adevăratele motivo ale călătoriei dumitale, şi că ele n-au nimic a face cu motivele oficiale ?

Mersesem cam prea departe. Am simţit-o după seriozitatea care marca, de data aceasta, răspunsul lui Morhange.

— Nu, dragă prietene, nu trebuie să conchizi asta. Nu mi-ar fi plăcut de loc o minciună dublată de-o escrocherie faţă de stimabilele corpuri constituite care m-au socotit demn de încrederea şi de subsidiile lor. Ţelurile care mi-au fost trasate, voi face tot posibilul să le îndeplinesc. Dar n-am nici un motiv să-ţi ascund că mai există unul, cu totul personal, la care ţin mult mai mult. Să zicem, clacă vrei să folosim o terminologie altminteri regretabilă, că ţelul acesta e *scopul,* pe eind celelalte nu sînt decît *mi jloacele.*

— Aş fi oare indiscret dacă...

— De loc, răspunse camaradul meu. Shikh-Salah se află doar la cîteva zile de-aici. Curînd ne vom despărţi. Cel căruia i-ai condus cu atîta grijă primii paşi prin Sahara, nu trebuie să aibă nimic de ascuns faţă do dumneata.

Ne opriserăm în valea unui mic ued secat în care creşteau cîteva plante firave. Un izvor, pe-aproape, avea în jurul lui un fel de cunună din verdeaţă cenuşie. Cămilele, deşcuale pentru noapte, se căzneau grăbite să pască tufele spinoase de *had.* Pereţii negri şi netezi ai munţilor TifedesL se ridicau, aproape verticali, deasupra capetelor noastre. în aerul neclintit începuse să se înalţe fumul albăstrui al focului la care Bou-Djema ne pregătea cina.

Nici un zgomot, nici o adiere. Fumul vertical urca agale treptele şterse ale văzduhului.

— Ai auzit vorbindu-se despre *Atlasul Creştinismului ?* mă întrebă Morhange.

■— Cred că da. Nu e cumva o lucrare de geografie publicată de benedictini sub conducerea unui oarecare Dom Cranger ?

— Memoria nu te înşeală, spuse Morhange. îngăduie, totuşi, să precizez unele lucruri despre care n-ai avut aceleaşi motive ca mine să te interesezi. *Atlasul Creştinismului* şi-a propus să stabilească hotarele marelui flux al creştinismului, în decursul epocilor, şi asta pentru toate părţile globului. Operă demnă de ştiinţa benedictină, demnă de prodigiosul erudit care e Dom Granger.

— Şi ai venit, fără îndoială, să constaţi hotarele acestea pe aici ? şoptii eu.

— într-adevăr, aşa e, răspunse Morhange.

Apoi tăcu, iar eu îi respectai tăcerea, hotărît de altfel să nu mă mir de nimic.

— Pe calea mărturisirilor nu te poţi opri la jumătate, fără să fii ridicol, spuse ei după cîteva clipe de gîndire, cu o voce redevenită dintr-o dată foarte

gravă, şi din care dispăruse orice urmă din voioşia aceea care, cu o lună mai înainte le făcuse atîta plăcere tinerilor ofiţeri din Ouargla, Eu le-am început pe ale mele. Am să spun tot. Fii sigur, totuşi, că voi avea discreţia să nu insist asupra unor evenimente din viaţa mea intimă. Dacă, acum patru ani, în urma acestor evenimente, am hotărît să intru la mănăstire, nu te interesează care au fost motivele. În ceea ce mă priveşte, pot să mă minunez că trecerea unei fiinţe absolut lipsite de interes a putut să-mi schimbe calea vieţii. Pot să mă minunez că o făptură care n-avea decît meritul de a fi frumoasă, a fost trimeasă de Creator pentru a-mi influenţa destinul într-un sens atît de neaşteptat. Mănăstirea, la poarta căreia am bătut, avea motivele cele mai temeinice să se îndoiască de trăinicia unei asemenea vocaţii. Ceea ce lumea laică pierde în felul acesta e prea adesea reluat tot de ea. într-un cuvînt, nu pot să-l dezaprob pe Părintele Stareţ că mi-a interzis să-mi dau atunci demisia. Eram căpitan cu brevet din anul precedent. La ordinul lui, am cerut şi am obţinut punerea mea în concediu de inactivitate pe trei ani. La capătul acestor trei ani de ucenicie monahală, avea să se vadă dacă lumea era definitiv moartă pentru sluga dumneavoastră.

Din prima zi a sosirii mele la mănăstire, am fost pus la dispoziţia lui Dom Granger, şi afectat de el unei echipe a faimosului *Atlas al Creştinismului.* Un scurt examen i-a permis să-şi dea seama ce fel de servicii aş fi în stare să-i fac. Astfel am intrat în atelierul însărcinat cu cartografia Africii de Nord. Nu ştiam un cuvînt din limba arabă, dar se nimerise că, fiind în garnizoană la Lyon, urmasem, la facultatea de litere, cursurile lui Berlioux, geograf iluminat, fără doar şi poate, dar plin de o idee mare : influenţa exercitată asupra Africii de civilizaţiile greacă şi romană. Amănuntul acesta din viaţa mea i-a fost suficient lui Dom Granger. Imediat am căpătat prin grija lui vocabularele berbere ale lui Venture. Delaporte, Brosselard, *Grammati-* ***cal*** *Sketch of the Temâkaq,* de

Stanhope Fieeman şi *Eseul de gramatică a limbii temâchek* de maiorul Hanoteau. Pesle trei luni eram în stare să deseifrez orice inscripţie *tifinar.* Ştii că tifinarul e scrierea naţională a tuaregilor, expresia acestei limbi *temâchek* care mi se pare a fi protestul cel mai curios al neamului târgui faţă de duşmanii săi mahomedani.

Dom Granger avea, într-adevăr, convingerea că tuaregii au fost creştini, îneepînd de la o epocă pe care e vorba s-o determinăm, dar care coincide neîndoielnic cu epoca de splendoare a bisericii din Hippone. Crucea, dumneata ştii asta mai bine decît mine, e la ei un motiv de ornamentaţie fatidică. Duveyrier a constatat că ea figurează în alfabetul lor, pe armele lor, printre desenele de pe veşmintele lor. Singurul tatuaj pe care ei îl poartă pe frunte, pe dosul palmei, este o cruce cu patru braţe egale ; ciochinăriile şeilor, mînerele săbiilor şi ale pumnalelor, ei le au în cruce. Şi mai trebuie să-ţi amintesc oare că, în ciuda interzicerii clopotelor, socotite de islamism ca un simbol creştin, harnaşamentele cămilelor tuarege au ca podoabă clopoţei ?

Nici Dom Granger şi nici eu nu dădeam o prea mare importanţă felului acestuia de dovezi, prea asemănătoare celor la mare cinste în *Genhd Creştimismului.* Dar, oricum, e cu neputinţă să refuzi întreaga valoare a unor anumite argumente teologice. Dumnezeul tuaregilor, Amana'i, incontestabil Adonaïul din *Biblie,* este unic. Ei au un iad, *tîmsi-tan-elăkhart, focul de pe urmă,* în care domneşte Iblis, Lucifer al nostru. Paradisul lor, în care îşi primesc răsplata pentru faptele bune, e locuit de *andjelousen,* îngerii noştri. Şi să nu-mi obiectezi că există o asemănare între teologia aceasta şi cea a Coranului, căci eu ţi-aş spune argu- iraente istorice, şi ţi-aş aminti că tuaregii au luptat de-a lungul veacurilor, pînă ce au fost aproape exterminaţi, ca să-şi menţină credinţa împotriva încălcărilor fanatismului mahomedan.

Foarte adesea, împreună cu Dom Granger, am studiat această formidabilă epopee în care se văd

băştinaşii ţinind piept cuceritorilor arabi. Cu el, am văzut armata lui Sidi-
Okha, unul din oamenii apropiaţi Profetului, înfundîn-du-se în pustiu ca să subjuge marile triburi tuarege şi să le impună primele elemente musulmane. Triburile aces- tca erau pe atunci bogate şi înfloritoare. Erau ihoggarenii, imcdedrcnii, ouadelenii, kel-gueresii, kel-aVrii. Dar certurile lăuntrice le vlăguiră rezistenţa. Ea se dovedi, totuşi, de temut, şi abia după un lung şi cumplit război izbutiră arabii să pună mina pe capitala berberilor. Ei o distruseră, după ce-i măcelăriseră pe locuitori. Pe ruinele capitalei, Okha a clădit un nou oraş. Oraşul acesta este Es-Souk. Cel distrus de Sidi-Okha este Tadmekka berberă. Ceea ce Dom Grangcr mi-a cerut a fost tocmai să merg şi să încerc să dezgrop din ruinele cetăţii musulmane Es- Souk urmele rămase din Tadmekka berberă, şi poate creştină.

— înţeleg, murmurai eu.

— Foarte bine, spuse Morhange. Dar ceea ce trebuie să sezisezi acum e simţul practic al călugărilor, superiorii mei. Nu uita că, chiar după trei ani de viaţă la mănăstire, ei mai păstrau îndoieli în privinţa trăiniciei vocaţiei mele. Şi au găsit în acelaşi timp şi mijlocul de-a o pune la încercare o dată pentru totdeauna, şi mijlocul de-a uni posibilităţile oficiale cu scopurile lor particulare. într-o dimineaţă am fost chemat la Părintele Stareţ, şi iată cum mi-a vorbit el, de faţă cu Dom Granger care îl aproba tăcut :

Concediul dumitale de neactivitate expiră peste două săptămîni. Te vei reîntoarce la

Paris şi vei cere ministerului să te reintegreze. Cu ce ai învăţat aici, şi cu cele cîtcva relaţii pe care noi le-am putut păstra la Stalul-Major, nu-ţi va fi greu să fii numit la Serviciul geografic al armatei. Cînd te vei afla pe strada Grcnello, vei primi instrucţiunile noastre

.Eram mirat de încrederea lor în ştiinţa mea. Redevenit căpitan la Serviciul geografic, am înţeles-o. La mănăstire, întîlnirile zilnice cu Dom Granger şi cu emulii săi îmi întreţinuseră convingerea continuă că nu ştiu mai nimic, în contact cu camarazii mei, am înţeles

superioritatea în- văţămîntului pe care îl primisem acolo. La amănuntele misiunii mele nici n-a mai fost măcar nevoie să mă gîn- dese. Ministerele au venit chiar ele să-mi ceară s-o accept. În toate acestea, iniţiativa mea nu s-a manifestat decît o singură dată : aflînd că vei părăsi Ouargla pentru călătoria de acum, şi avînd unele motive să nu cred în valoarea mea practică de explorator, am făcut tot ce-am putut ca să-ţi întîrzii plecarea, cu gîndul să mergem împreună. Sper că ţi-a trecut supărarea...

Lumina se îndrepta grăbită spre apus, unde soarele se afundase într-un lux nemaipomenit de draperii violete. Eram singuri în imensitatea aceasta, la poalele stîn- cii negre şi rigide. Numai noi. Absolut numai noi.

I-am întins lui Morhange o mînă pe care el mi-a strîns-o. Apoi a spus :

— Dacă mi se par nesfîrşit de lungi cele cîteva mii de kilometri care mă despart de clipa cînd, după îndeplinirea misiunii, voi putea să regăsesc în sfîrşit la mănăstire uitarea unor lucruri pentru care nu eram făcut, dă-mi voie să-ţi spun că, în clipa de faţă, cele cîteva sute de kilometri care îmi rămîn de străbătut alături de dumneata, înainte de-a ajunge la Shikh-Salah, mi se par infinit de scurte...

Pe apa decolorată a izvoraşului s-a ivit o stea, neclintită şi fixă ca un cui de argint.

— Shikh-Salah, şoptii eu cu inima plină de-o tristeţe de neexprimat, răbdare ! încă n-am ajuns acolo !

Şi, într-adevăr, n-aveam să ajungem acolo niciodată

.CAPITOLUL V

INSCRIPŢIA

DINTR-O ŞINGURA lovitură dată eu bastonul său ghintuit, Morhange făcu să sară o bucată de şuncă din coasta neagră a muntelui.

— Ce-i asta ? întrebă el întin/.îndu-mi-o.

— Un bazalt cu pcridot, i-am spus eu.

— Nu e interesant : abia dacă i-ai aruncat o privire.

— Ba, dimpotrivă, e Toarte interesant. Dar. pentru moment, mărturisesc că mă preocupă altceva.

— Ce nume ?

— Priveşte un pic într-acolo, i-am spus. ară tind în zare, spre vest, un punct întunecat de cealaltă parte a întinderii albe.

Erau orele şase dimineaţa. Soarele răsărise. Dar de-geaba l-ai fi căutat pe cerul uimitor de neted. Şi nici o adiere de vînt, nici o adiere.

Deodată, una din cămilele noastre seinei. O antilopă enormă se ivise brusc şi se izbise. înnebunită, cu capul de peretele stîncos. Acum stătea acolo, buimăcită, la cîţiva paşi de noi, tremurînd pe picioarele ei subţiri.

Bou-Djema venise lîngă noi.

— Cînd picioarele mohorului se clatină, înseamnă că stîlpii firmamentului sînt gata să se prăbuşească, şopti el.

Ochii lui Morhange mă priviră ţintă, apoi se întoarseră spre orizont, la punctul negru, acum dublat.

•— O furtună, nu-i aşa ?

— Da, o furtună.

— Şi vezi în asta un motiv de îngrijorare ?

Nu i-am răspuns imediat. Tocmai schimbam cîteva scurte cuvinte cu Bou-Djema, ocupat el însuşi să strunească bietele cămile care deveneau nervoase.

Morhange îşi repetă întrebarea. Am ridicat din umeri.

— De îngrijorare ? Habar n-am. Pînă acum n-am văzut încă furtună în Hoggar. Dar am bănuielile mele. Şi totul mă face să văd că cea care se pregăteşte o să fie destul de puternică. De altfel, ia te uită.

Pe stînca plată se ridicase o pulbere uşoară. în aerul încremenit cîteva fire de nisip începură să se învîrtească. Viteza lor spori şi deveni vertiginoasă, dîndu-ne dinainte, în mic, spectacolul a ceea ce avea să se năpustească imediat asupra noastră.

Un stol de gîşte sălbatice trecu scoţi nd ţipete ascuţite. Zburau foarte jos, şi veneau dinspre vest.

— Fug spre Sebhka din Amandghor, spuse Bou-Djema.

— Nu mai există nici o îndoială, gîndii eu.

Morhange mă privea curios.

■— Ce trebuie să facem ? mă întrebă el.

— Să ne încălecăm imediat cămilele şi să căutăm degrabă un adăpost pe vreo ridicătură a terenului. Dă-ţi seama de situaţie. E comod să urmezi albia unui ucd secat. Dar, pînă într-un sfert de oră, furtuna va izbucni poate. Iar peste o jumătate de oră, un adevărat torent se va năpusti încoace. Pe solul aproape impermeabil, ploile alunecă aşa cum ar aluneca o găleată cu apă zvîrlită pe-un trotuar asfaltat Nimic în adîncime, totul pe sus. De altfel, priveşte.

Şi i-am arătat, la vreo zece metri mai sus, pe marginea culoarului stîncos, nişte dîre lungi, adînci şi paralele, vechi urme de eroziune.

— Peste un ceas, apele vor şiroi la înălţimea aceea. Iată semnele inundaţiei precedente. Să pornim la drum. Nu mai e nici o clipă de pierdut

— La drum, făcu Morhange liniştit.

Ne-a fost nespus de greu să facem să îngenuncheze cămilele. Cînd fiecare dintre noi fu cocoţat pe cămila sa, ele porniră într-o goană pe care spaima o făcea din ce în ce mai dezordonată.

Deodată începu vîntul, un vînt formidabil ; şi aproape în acelaşi timp lumina păru că se stinge în văgăuna dintre munţi. Deasupra capetelor noastre cerul devenise, cît ai clipi, mai întunecat decît pereţii negri ai culoarului prin care coboram într-un galop nebun.

— O treaptă, o scară în stîncă ! le strigai eu, prin vînt, tovarăşilor mei. Dacă pînă într-un minut nu găsim una, s-a isprăvit.

Ei nu mă auziră, dar, întoreîndu-mi capul, văzui că-şi păstrau mereu distanţa. Morhange venea imediat după mine. Ultimul, Bou-Djema, mîna înaintea sa, cu o dibăcie admirabilă, cele două cămile care ne duceau bagajele.

Un fulger orbitor sfîşie întunericul. Un bubuit de tunet repercutat la infinit de peretele stîncos răsună, şi, îndată, începură să cadă nişte picături de ploaie enorme şi călduţe, într-o clipă, burnuzurile noastre, pe care viteza le întindea orizontal după noi, ni se lipiră de trupurile ude leoarcă.

Pe neaşteptate, la dreapta, o spărtură a stîncii se deschise în mijlocul peretelui. Era patul aproape vertical al unui ued, afluent al celui pe care avusesem nefericita idee să-l urmăm de dimineaţă. Un adevărat torent se scurgea vuind prin el.

Niciodată n-am apreciat mai bine incomparabila siguranţă pe care o au cămilele de a urca pantele cele mai abrupte. Incordîndu-se, depărtîndu-şi imensele picioare, proptindu-se printre stîncilc care începeau să se desprindă, cămilele noastre făcură în momentul acela ceea ce poate că n-ar fi reuşit să facă nişte catîri din Pirinei.

După cîteva clipe de eforturi supraomeneşti, ne-am aflat, în sfîrşit, în afara pericolului, pe un fel de terasă bazaltieă, dominînd cu vreo cincizeci de metri culoarul uedului în care era să pierim. Soarta potrivise bine lucrurile : o mică grotă se deschidea în spatele nostru. Bou- Djema izbuti să adăpostească acolo cămilele. De pe pragul ei, noi am avut răgazul să contemplăm în tăcere uluitorul spectacol care ni se oferea privirilor.

Ai asistat, cred, în tabăra de la Châlons, la trageri de artilerie. Ai văzut, cînd se sparg obuzele, cum terenul de cretă al Marnei începe parcă să fiarbă, aşa cum fierbeau eălimările noastre la liceu, cînd aruncam în ele cîte o bucăţică de cărbune de calciu.

Pămîntul se umflă, se înalţă, clocoteşte, în vuietul obuzelor care se sparg. Ei bine, cam aşa a fost şi atunci, doar că toate acestea se petreceau în mijlocul pustiului, în mijlocul beznei. Apele se aruncau, albe, în fundul văgăunei aceleia negre, şi urcau, urcau spre soclul nostru. Se auzea, neîntrerupt, bubuitul tunetului şi zgomotul, mai puternic încă, al unor bucăţi întregi de perete stîncos surpate de inundaţie, care se prăbuşeau dintr-o dată şi se dizolvau în cîteva secunde în mijlocul năvalei de ape.

Tot timpul cît a durat potopul, poate un ceas, poate două, Morhange şi cu mine am rămas, fără un cuvînt aplecaţi peste hîrdăul acela fantastic, dornici să vedem, să vedem mereu, să vedem totuşi, complăcîndu-ne, cu un fel de groază de nespus, în a simţi cum se clatină, sub loviturile ca de berbece ale ploii, piscul bazalt pe care ne aflaserăm adăpost. Cred că nu ne-a trecut prin gînd nici o clipă, într-atît era de frumos, să dorim sfîrşitul acestui gigantic coşmar.

În sfîrşit, licări o rază de soare. Abia atunci ne-am privit.

Morhange îmi întinse mîna.

— Mulţumesc, îmi spuse el simplu.

Şi adăugă zîmbind :

— Să pierim înecaţi în mijlocul Saharei ar fi fost nefiresc şi ridicol. Graţie firii dumitale hotărîte, ne-ai ferit de sfîrşitul acesta paradoxal.

Ah ! de ce, împiedicîndu-i-se cămila, nu s-a rostogolit el oare pentru totdeauna în mijlocul talazului aceluia ! Ce s-a întîmplat mai apoi, nu s-ar mai fi întîmplat : iată la ce mă gîndesc în ceasurile mele de slăbiciune. Dar, ţi-am spus, îmi revin repede în fire. Nu, nu, nu regret, nu pot să regret că ceea ce s-a întîmplat mai apoi, s-a întîmplat.Morhange mă părăsi ca să intre în mica grotă, de unde se auzeau ciriiturile satisfăcute ale cămilelor lui Bou-Djema. Am rămas singur să privesc torentul care creştea, creştea mereu, ajutat de apele impetuoase ale afluenţilor săi dezlănţuiţi. Nu mai ploua. Soarele strălucea pe cerul redevenit albastru. Simţeam cum se usucă pe mine, cu o repeziciune de necrezut, hainele, ude leoarcă acum o clipă.

O mînă mi se aşează pe umăr. Morhange se afla din nou lîngă mine. Un ciudat zimbet de satisfacţie îi lumina faţa.

— Vino, îmi spuse el.

L-am urmat, destul de intrigat. Am pătruns în grotă.

Spărtura, destul de mare ca să îngăduie intrarea cămilelor, lăsa să pătrundă lumina. Morhange mă conduse în faţa unei bucăţi netede de stîncă, drept înaintea noastră.

— Priveşte, îmi spuse el cu o bucurie abia stăpînită.

— Ce ?

— Cum ce ? Nu vezi ?

-— Văd că sînt aici mai multe inscripţii tuarege, i-am răspuns eu, oarecum dezamăgit. Dar credeam eă ţi-am spus că nu prea mă descurc cu cititul scrierii tifinar. Prezintă oare semnele acestea mai mult interes decît cele pe care le-am mai întîlnit pînă acum, de mai multe ori ?

Uită-te la aceasta, spuse Morhange.

Glasul lui avea un asemenea accent de triumf încît, de data asta, întreaga atenţie mi se fixă la ce îmi arăta.

Am privit.

Era o inscripţie ale cărei semne se aflau puse în formă fie cruţe. Ea ocupă, în aventura noastră, un loc atît de important. încît nu se poate să nu ţi-o reproduc.

Iat-o :

. . . . — g + - • IInscripţia era desenată cu multă regularitate iar semnele ei erau destul de adine crestate în stîncă. Fără să fi avut, pe atunci, o prea mare pricepere în domeniul inscripţiilor rupestre, nu mi-a fost de loc greu să recunosc că cea pe care o aveam în faţă era foarte veche.

Morhange o privea cu un aer din ce în ce mai radios.

M-am uitat la el întrebător.

— Ei ? Ce spui ? făcu el.

— Ce vrei să spun ? îţi repet că abia ştiu să descifrez scrierea tifinar.

— Vrei să te ajut ? îmi propuse el.

O lecţie de epigraf ie berberă, după emoţiile prin care abia trecuserăm, mi se părea cel puţin nelalocul ei. Dar bucuria lui Morhange era atît de vădită, încît mi-ar fi părut rău să i-o stric.

— Aşadar. începu Morhange, simţindu-se în largul său, de parcă s-ar fi aflat în faţa unei table la şcoală, mai îr.tîi vei remarca la inscripţia aceasta repetarea ei în formă de cruce. Vreau să spun că ea cuprinde de două ori acelaşi cuvînt, de jos în sus, şi de la dreapta la stingă. Cuvîntul care o compune fiind de şapte litere, a patra literă, W, se află în mod firesc la centru. Aranjarea aceasta, unică în epigrafia tifinar, e ea însăşi destul de remarcabilă. Dar mai e ceva, şi mai important încă. Acum, să descifrăm.

Greşind de trei ori din şapte, am i/.butit. cu ajutorul plin de răbdare al lui Morhange, să citesc:, literă cu literă, cuvîntul.

— Ai priceput, mă întrebă Morhange, făcîndu-mi cu ochiul cînd îi dădui de capăt.

— Mai puţin ca orieînd. i-am răspuns cu. pi? r/innu-mi un pic răbdarea. Am descifrat, literă cu literă, . uvîntul : *a, n t, i, n, h,* a,: *Antinha,* Antinha, nu văd nici un asemenea cuvînt şi nici măcar ceva apropiat, în toate dialectele sahariene pe care le cunosc.

Morhange îşi frecă mîinile. Bucuria lui lua forme neobişnuite.

— Ai găsit. Tocmai pentru asta e unică descoperirea mea.

— Cum adică ?într-adevăr, nici în arabă şi nici în berberă nu există vreun euvînt analog acestuia. - •— Atunci ?

— Atunci, dragă prietene, înseamnă că ne aflăm în faţa unui euvînt străin, tradus în caractere tifinar.

— Şi, după dumneata, cărei limbi aparţine cuvîntul acesta ?

— Adu-ţi aminte, mai înlîi, că litera *e* nu figurează în alfabetul tifinar. Aici, ea a fost înlocuită prin semnul fonetic care îi este cel mai apropiat : îi. Repune-o la locui ci, din euvînt, şi vei obţine...

— *Antinea*.

— Antinea, exact. Ne aflăm în faţa unui euvînt grecesc reprodus în tifinar. Şi acum, cred eă eşti de acord cu mine şi să recunoşti că descoperirea mea prezintă oarecare interes.

În ziua acea nu am descifrat mai departe textele. Un strigăt puternic, înspăimînlat, înfricoşător, se auzi tocmai atunci.

Afară, unde ne-am repezit imediat, ne aştepta un spectacol ciudat.

Deşi cerul se înseninase de tot, torentul îşi rostogolea într-una apele de spumă galbenă, fără să i se poală încă prevedea apropiata descreştere. în mijlocul lui, o epavă cu totul neobişnuită, cenuşie, moale, şi lăsată în voia apei. luneca fără scăpare în lungul curentului.

Dar ce ne-a uimit mai înlîi a fost faptul că l-am văzut pe Bou-Djema. de obicei atît de calm, şi care în clipa aceea părea cuprins de nebunie totală, sărind, paralel cu apa, în dărîmăturile stîncii de pe mal, ca şi cum ar fi pornit în urmărirea epavei.

Deodată, l-am prins de braţ pe Morhange. Epava cenuşie se însufleţea. Din ea ieşi un gît lung şi jalnic, scoţînd o dureroasă chemare de animal înnebunit.

— Nepriceputul! am exclamat eu. E una din cămilele noastre pe care a lăsat-o să scape şi care e acum dusă de torent.

— Te înşeli, spuse Morhange. Cămilele noastre sînt toate în peşteră. Cea după care aleargă Bou-Djema nu o a noastră. Aş mai adăuga că strigătul de spaimă pe care l-au auzit adineaori, nu Bou-Djema l-a scos. Bou-Djema e un chaamba viteaz, care în clipa de faţă n-are decît un gînd : să pună mîna pe capitalul fără stăpîn înfăţişat de cămila asta dusă de ape.

— Atunci, cine a strigat ?

— Să încercăm, dacă vrei, îmi spuse Morhange, să urcăm în susul torentului pe care ghidul nostru îl coboară cu o viteză atît de mare.

Şi fără să-mi aştepte răspunsul, el porni de-a lungul malului slîncos, proaspăt răscolit de ape...

În clipa aceea se poate spune pe drept cuvînt că Morhange pornise în întîmpinarea destinului său.

L-am urmat. Ne-a fost nespus de greu să străbatem vreo două sau trei sute de metri. În cele din urmă am zărit, la picioarele noastre, un mic golfuleţ clipocind, în care nivelul apei scădea.

— Priveşte, spuse Morhange.

O formă neagră se legăna pe apele golfuleţului.

Cînd am ajuns la marginea lui, am văzut că era trupul unui om îmbrăcat în lungile văluri albastru-închis ale tuaregilor.

— întinde-mi o mînă, spuse Morhange, şi propteşte-te cu cealaltă de stînea tare.

Morhange era puternic, foarte puternic. Cît ai clipi, jucîndu-se parcă, trase corpul spre mal.

— Trăieşte încă, spuse el satisfăcut. Acum, trebuie să-l ducem în peşteră. Locul acesta nu-i de loc potrivit pentru reanimarea unui înecat.

Şi îl ridică în braţele sale puternice.

— E de mirare cît de puţin cîntăreşte pentru statura lui.

Cînd terminarăm de străbătut în sens invers drumul peşterci, vălurile targuiului aproape că se uscaseră. Dar şi vopseaua din ele iesise din belşug ; iar cel pe care

Morhartge se căznea să-l readucă la viaţă devenise din pricina asta un om de culoare vineţie.

Cînd i-am turnat pe git un sfert de rom, cl a deschis ochii, ne-a privit pe amîndoi cu mirare, apoi, inchizîndu-i din nou, a şoptit în arabă, cu o voce abia inteligibilă fraza aceasta, al cărei sens aveam să-l pricepem abia peste cîteva zile :

— *Să fi ajuns oare la capătul misiunii mele !*

— Despre ce misiune o fi vorbind ? am spus eu.

— Lasă-l să-şi revină pe deplin, răspunse Morhango. Şlii ce ? Deschide o cutie de conserve. Cu voinicii de soiul ăsta nu trebuiesc păstrate măsurile de prevedere prescrise pentru înecaţii noştri europeni.

Într-adevăr, cel căruia îi salvaserăm viaţa era un soi de uriaş. Faţa lui, deşi foarte slabă, avea trăsături regulate şi era aproape frumoasă. Tenul îi era deschis, barba rasă. Părul, încărunţit, arăta un bărbat de vreo şaizeci de ani.

Cînd i-am pus dinainte cutia de *corn-beef*, o licărire de bucurie lacomă îi străluci în ochi. Cutia cuprindea porţiile a patru mîncăi zdraveni. El o goli într-o clipă.

— Ia te uită ce poftă de mîncare ! spuse Morhange. Acum o să-i putem pune fără nici o jenă întrebările noastre.

Targuiul îşi şi trăsese peste frunte şi peste obraz vălul său ritual. Probabil că fusese tare flămînd dacă nu îndeplinise mai înainte formalitatea aceasta neapărat necesară. Acum nu i se mai vedeau decît ochii, care ne priveau cu o lucire din ce în ce mai întunecată.

— Ofiţeri francezi, murmură el în sfîrşit.

Şi, apucînd mîna lui Morhange, şi-o duse la piept, apoi la buze.

Deodată, o expresie de mare nelinişte i se ivi în ochi.

— Şi cămila mea ? întrebă el.

I-am explicat că ghidul nostru era pe cale de a i-o salva. La rîndul său, el ne povesti cum animalul, potic- nindu-se, apoi prăbuşindu-se în torent, îl făcuse şi pe el să cadă, pe cînd încerca să-l reţină. Atunci se izbise cu fruntea de-o piatră şi strigase. După aceea nu-şi mai amintea nimic.■— Cum te numeşti ? l-am întrebat eu.

— Eg-Anteouen.

— Din ce trib iaci parte ?

— Din tribul Kel-Tahat.

— Cei din Kel-Tahat nu-i aşa că sînt servi ai celor din tribul Kel-Rhelâ, marii nobili ai Hoggarului ?

— Da, răspunse el, privindu-mă pieziş. S-ar fi zis că nişte întrebări atît de precise asupra lucrurilor din Hoggar, iiu-i erau tocmai pe plac.

— Cei din Kel-Tahat, dacă nu mă înşel, sînt aşezaţi pe partea de sud-vest a Atakorului [1]. Ce căutai atît de departe de drumurile voastre obişnuite, cînd ţi-am salvat noi viaţa ?

— Mă duceam, prin Tit, spre În-Salah, spuse el.

— Ce te duceai să faci la În-Salah ?

El era gata să-mi răspundă. Deodată, însă, l-am văzut tresărind. Ochii îi rămăseseră aţintiţi pe un punct fix al peşterei. Ne-am uitat şi noi într-acolo. Şi-am văzut inscripţia rupestră care, cu un ceas mai înainte îl bucurase atîta pe Morhange.

— Cunoşti asta ? îl întrebă el cuprins brusc de curiozitate.

Targuiul nu scoase o vorbă, dar ochii îi licăriră ciudat.

— Cunoşti asta ? insistă Morhange. Şi adăugă : An- tinea ?

— Antinea, repetă omul.

Apoi tăcu.

— Răspunde-i domnului căpitan, strigai eu, simţind că mă cuprinde o furie neobişnuită.

1 **Altă denumire. în liniba** *temahaq.* **a Hoggarului. (Nota domnului Leroux.)**

Targuiul mă privi. Credeam că o să vorbească. Dar ochii i se făcură deodată aspri şi întunecaţi. Sub vălul lucios am simţit cum i se încordează trăsăturile. Morhange şi eu ne-am întors.
Pe pragul peşterei, gîfîind decepţionat, stors de puteri după o oră de goană zadarnică, se ivise Bou-Djema.

CAPITOLUL VI

NEAJUNSURILE PRICINUITE DE LAPTUCI

În clipa cînd Eg-Anteouen şi Bou-Djcma se aflară falâ în faţă, mi se păru că surprind la târgui ca şi la chaamba, o tresărire, imediat stăpînită şi de unul şi de celălalt. Aceasta n-a fost, repet, decît o impresie cu totul fugară. Dar a fost suficientă, totuşi, pentru a mă hotărî să-l interoghez mai îndeaproape pe ghidul meu despre noul nostru tovarăş, de cum ne vom afla numai noi doi, singuri.

Cele petrecute de dimineaţă ne obosiseră îndeajuns. De aceea am hotărît să ne terminăm ziua acolo, şi chiar să ne petrecem noaptea în peşteră, aşteptînd descreşterea totală a apelor.

La deşteptare, pe cînd reperam pe hartă itinerariul zilei, Morhange se apropie de mine. l-am observat aerul oarecum jenat.

— Peste trei zile vom fi la Shikh-Salah, i-am spus eu. Poate chiar poimîine seara, dacă ne merg bine cămilele.

— Poate că ne vom despărţi mai înainte, rosti el.

— Cum asta ?

Da, mi-am modificat un pic itinerariul. Nu mai intenţionez să merg direct la Timissao. înainte de-a ajunge acolo, mi-ar place să cercetez niţel masivul Hoggar în interiorul său.Am încrunat sprîncenele :

— Ce înseamnă ideea asta nouă ?

În acelaşi timp, privirea mi se îndrepLă spre Eg-Anteouen pe care, şi în ajun şi acum cîteva clipe, îl putusem vedea stînd de vorbă cu Morhange. El îşi repara liniştit o sanda, cu un fir uns, dăruit de Bou-Djema, şi nu ridică de loc capul.

■— Iată, explică Morhange din ce în ce mai stingherit. Eg-Anteouen mi-a semnalat prezenţa unor inscripţii de acelaşi fel, în mai multe peşteri din Hoggarul apusean. Peşterile se află în apropierea drumului său spre casă. Eg-Anteouen trebuie să treacă prin Tit, iar de la Tit la Timissao, prin Silet, nu'sînt decît două sute de kilometri. E un drum aproape clasic pe jumătate mai scurt deeît cel pe care l-aş avea de făcut singur de la Shikh-Salah la Timissao, dacă ne-am despărţi. După cum vezi, şi ăsta e, într-o mică măsură, un motiv care mă îndeamnă sa...

— Într-o mică măsură ? într-o foarte mică, i-am răspuns eu. Dar eşti absolut hotărît ?

•— Da, răspunse el.

— Cînd cre/i că ai să mă părăseşti ?

— Aş avea interes s-o fac chiar astăzi. Drumul prin care Eg-Anteouen se gîndeşte să pătrundă în Hoggar taie drumul nostru cam la patru leghe de aici. În legătură cu asta, am chiar să-ţi fac o mică rugăminte.

— Te rog.

— Aş vrea să-mi laşi una din cele două cămile de povară, căci însoţitorul meu târgui şi-a pierdut-o pe a lui.

— Cămila care îţi poartă bagajele e a dumitale, la fel ca şi cea pe care călăreşti, i-am răspuns cu rece.

Am stat cîtva timp fără să scoatem o vorbă. Morhange păstra o tăcere jenată. Eu, îmi studiam harta. Cam peste tot, dar mai ales spre sud, ţinuturile

neexplorate ale Hoggarului formau pe hartă, printre petele de culoare închisă ale munţilor presupuşi, numeroase, prea numeroase pete albe.

În cele din urmă, am spus :

— îmi dai cuvîntul că după ce vei vedea faimoasele peşteri te vei îndrepta spre Timissao prin Tit şi Silet ?

El mă privi fără să înţeleagă.

— De ce îmi pui o asemenea întrebare ?

— Pentru că, dacă îmi dai cuvîntul, şi, firește, dacă nu cumva prezenţa mea îţi este neplăcută, te voi însoţi. Pentru mine, două sute de kilometri nu mai contează. Voi ajunge la Shikh-Salah prin sud, în loc să ajung prin vest, şi-atîta tot.

Morhange mă privi emoţionat.

— De ce faci asta ? murmură el.

— Dragă prietene — era pentru prima oară cînd îi spuneam aşa lui Morhange — dragă prietene, am un simţ care capătă o neobişnuită ascuţime în pustiu, simţul primejdiei. Ţi-am dat o mică dovadă în privinţa aceasta ieri dimineaţă, în momentul furtunei. Cu toată ştiinţa du- mitale rupestră, mi se pare că nu ai o idee prea limpede despre ce este Hoggarul, nici despre întîlnirile pe care le poţi avea acolo. Acestea spuse, prefer să nu te las să în- tîmpini singur anumite riscuri.

— Am o călăuză, spuse Morhange cu minunata lui naivitate.

Stînd tot ghemuit pe vine, Eg-Anteouen continua să-şi repare sandaua.

M-am îndreptat spre el.

— Ai auzit ce i-am spus domnului căpitan ?

— Da, răspunse târgului calm.

— Il însoţesc. Te vom părăsi la Tit, şi vei face aşa fel încît să putem ajunge acolo fără necazuri. Unde se află locul la care i-ai propus domnului căpitan să-l conduci ?

— Nu cu i l-am propus, ci el mi l-a cerut, observă rece targuiul. Peşterile cu inscripţii se află la trei zile de marş, spre sud, în munţi. La început, drumul e destul de anevoios. Dar după aceea coboară şi ajungi uşor la Timissao. Pe-acolo sînt fîntîni bune, în care tuaregii ta'itoq, prieteni ai francezilor, vor adăpa cămilele.

— Şi cunoşti bine drumul ?.

El ridică din umeri. Prin ochi îi trecu o licărire de dispreţ.

— L-am făcut de douăzeci de ori.

— Bine. Atunci, la drum.

Am mers, timp de două ore. N-am schimbat un euvînt cu Morhange. Intuiam clar nebunia pe care o săvirşisem aventurîndu-ne cu atîta uşurinţă în ţinutul cel mai puţin cunoscut, cel mai primejdios din Sahara. Toate loviturile care, de douăzeci de ani încearcă să mineze înaintarea franceză, au venit din acest temut Hoggar. Dar ce puteam face ? Îmi dădusem de bună voie adeziunea la această aventură nebunească. Cu neputinţă de dat înapoi. La ce mi-ar fi folosit să-mi pătez gestul printr-o continuă aparenţă de proastă dispoziţie ? Şi-apoi, trebuie să mărturisesc, întorsătura pe care începea s-o ia călătoria noastră nu-mi displăcea de loc. De eînd pornisem, aveam senzaţia că ne îndreptăm spre ceva nemaipomenit, spre o agentură monstruoasă. Doar nu degeaba eşti, luni şi ani întregi, oaspetele deşertului ! Mai devreme sau mai tîrziu el îşi impune voinţa, anihilînd pe ofiţerul destoinic, pe funcţionarul sfios, dîndu-i peste cap simţul răspunderii. Ce se află oare după stîncile acestea misterioase, dincolo de pustietăţile acestea lipsite de culoare, care i-au ţinut în şah pe cei mai vestiţi dezlegători de mistere ?... Acclo, te duci, şi te duci...

— Eşti măcar sigur că inscripţia aceasta prezintă un interes care să justifice încercarea noastră ? îl întrebai eu pe Morhange.

Tovarăşul meu tresări mulţumit. Am înţeles că-l fră- mînta, încă de la plecare, teama că l-aş putea însoţi fără plăcere. Din moment ce-i ofeream prilejul de a mă convinge, scrupulele îi dispăreau şi biruinţa i se părea sigură.

— Niciodată, răspunse el cu un glas pe care şi-l voia stăpînit, dar prin care străbătea entuziasmul, niciodată n-a fost descoperită o inscripţie greacă la o latitudine atît de sudică. Punctele extreme la care ele au fost menţionate aparţin sudului Algeriei şi Cyrenaicei. Dar în Hoggar l
Dă-ţi seama. E adevărat că aceasta e tradusă în caractere tifinar. Dar o asemenea particularitate nu scade interesul lucrului : ea îl sporeşte.

— După părerea dumitale, care e sensul cuvîntului acestuia ?

— Antinea nu poate fi decît un nume propriu, spuse Morhange. Cui îi este cl dat ? Mărturisesc că nu ştiu. Şi dacă, în momentul de faţă mă îndrept spre sud, ducîn- du-te eu mine, e fiindcă trag nădejde să capăt cîteva informaţii în plus. Etimologia lui ? Nu are una, ci treizeci posibile. Gîndeşle-te că alfabetul tifinar e departe de a se potrivi cu alfabetul grec, ceea ce multiplică ipotezele. ¡.Vrei să-ţi înfăţişez cîteva ?

— Chiar eram să te rog.

^ ■— Ei bine, avem mai înlîi avrî şi *vy.Kc, femeia aşezată în ţaţa navei,* explicaţie care i-ar fi plăcut mult lui Gaffarel şi veneratului meu maestru Berlioux. Cuvin iul s-ar potrivi destul de bine pentru chipurile sculptate puse în partea dinainte a navelor. E un cuvînt tehnic, pe care nu mi l-aş aminti în clipa de faţă, chiar dacă mi s-ar da cincizeci de lovituri de baston. [i]

Avem apoi ¿vr^oc, care trebuie legată de ¿v-'l şi **vao***c, , cea care stă în faţa* vaoc-ului a vaîţ-ului templului, *cea care stă în faţa sanctuarului,* preoteasă, deci. Interpretare care i-ar înelînta în toate privinţele pe Girard şi Renan.

E apoi AVTÎVIEA de la <*VTI şi veot, *nou,* ceea ce **ar** putea însemna două lucruri : sau *cea care e contrariul tinerei,* adică bătrînă, sau *cea care e duşmana noutăţii,* sau *duşmana tinereţii.*

Mai e apoi încă un sens al lui «VTI*, în schimb,* care se iveşte tocmai ca să complice posibilităţile de mai sus ; mai există de asemenea patru sensuri ale verbului evv care înseamnă rînd pe rînd *a merge, a curge, a toarce* sau *a ţese, a îngrămădi unul peste altul.* Şi mai sînt şi aitcle... Ţine seama că n-am la îndemînă, pe cocoaşa alt-« minieri confortabilă a cămilei, nici marele dicţionar al lui d'Esticnne, nici lexicoanele lui Passow, Pape sau Liddel- Scoot. Asta. dragă prietene, numai pentru a-ţi dovedi în ce măsură epigrafia e o ştiinţă relativă şi subordonată totdeauna descoperirii unui text nou, în contrazicere cu datele anterioare şi care mai e şi la cheremul dispoziţiei epi- grafiş Iilor şi al concepţiei lor personale despre univers

— C

am aşa cred şi eu, am spus. Dar dă-mi voie să mă mir că avînd o părere atît de sceptică asupra scopurilor pe care le urmăreşti, nu eziţi să înfrunţi nişte riscuri care J pot fi destul de mari.

IVlorhange zîmbi uşor.

— Eu nu interpretez, dragul meu. ci doar culeg. Din ce-am să-i aduc, Dom Grange are destulă ştiinţă ca să tragă concluzii care ar scăpa slabelor mele cunoştinţe. Am vrut să mă distrez un pic. Iartă-mă.

în clipa aceea, chinga uncia din cămilele de povară, fără îndoială insuficient strînsă, se răsuci. O parte din povară se clătină şi căzu la pămînt.

Eg-Anteouen şi sărise jos ca să-l ajute pe Bou-Djema să repare stricăciunea.

Cind terminarăm, mi-am împins cămila lîngă a lui Bou-Djema.

— La popasul următor va trebui să strîngi mai bine chingile. Cămilele vor avea de mers pe munte.

Călăuza mă privi cu mirare. Pînă atunci socotisem inutil să-l ţin la curent cu noile noastre

planuri, dar îmi închipuiam că Eg-Anteouen l-o fi informat.

— Domnule locotenent, drumul cîmpiei albe, pînă la Shikh-Salah nu e muntos, spuse chaambaul.

— Nu vom merge pe drumul cîmpiei albe. Vom coborî spre sud, prin Hoggar.

— Prin Hoggar, şopti el, dar...

— Dar ce ?

— Nu cunosc dramul.

— Ne va conduce Eg-Anteouen.

— Eg-Anteouen 1

L-am privit pe Bou-Djema care scosese exclamaţia aceasta înăbuşită. Ochii lui se îndreptară cu uimire şi groază spre târgui.

Cămila lui Eg-Anteouen mergea la vreo zece metri în faţa noastră, lîngă a lui Morhange. Cei doi bărbaţi discutau. Am înţeles că Morhange vorbea pe semne cu Eg- Anteouen despre faimoasele inscripţii. Dar nu ne aflam atît de departe încît ei să nu ne poată auzi cuvintele.

Din nou mi-am privit călăuza. Şi am văzut că pălise.

— Ce s-a întîmpiat, Bou-Djema, ce s-a întîmpiat ? îi întrebai eu încet.

— Nu aici, domnule locotenent, nu aici, şopti el.

îi clănţăneau dinţii. Şi adăugă, abia auzit :

— Nu aici. Seara la popas, cînd el se va întoarce spre răsărit ca să-şi facă rugăciunea, la apusul soarelui. Atunci, cheamă-mă lîngă tine. Am să-ţi spun... Dar nu aici. El vorbeşte, clar ascultă. Du-te, du-te lîngă căpitan.

— Asta-i bună ! şoptii eu apăsînd cu călcîiul gîtul cămilei ca să-l ajung din urmă pe Morhange.

Să fi fost orele cinci seara, cînd Eg-Anteouen, care călătorea în frunte, se opri.

— Aici e, spuse el deseălecînd.

Locul era sinistru şi frumos. La stînga noastră, un zid fantastic, de granit, îşi decupa creasta cenuşie pe cerul roşu. Zidul acesta era tăiat, de sus în jos, de un culoar întortocheat, înalt poate de o mie de picioare şi de o lărgime uneori abia suficientă ca să poată îngădui trecerea a trei cămile una lîngă alta.

— Aici e, repetă targuiul.

Spre vest, drept în faţa noastră, în lumina amurgului, poteca pe care urma s-o părăsim îşi desfăşura palida ei panglică. CîmpLa albă, drumul spre Shikh-Salah, popasurile sigure, fîntînile cunoscute... Iar de cealaltă parte, zidul acesta negru pe cerul mov, culoarul acesta întunecat.

— •L-am privit pe Morhange.Să ne oprim, spuse el simplu. Eg-Anteouen ne sfătuieşte să ne refacem în întregime provizia de apă.

De comun acord, am hotărît să ne petrecem noaptea acolo, înainte de a porni pe munte.

Pe aproape se afla un izvor, într-o pîlnie întunecoasă în care cădea o cascadă mică şi frumoasă ; cîţiva arbuşti, cîteva plante...

Cămilele, priponite, şi începuseră să pască.

Bou-Djema aşează pe-un bolovan mare şi plat tacîmurile noastre de campanie, păhăruţe de metal, farfurii de cositor. O cutie de conserve deschisă prin grija lui, fu pusă lîngă o farfurie cu lăptuci culese de el pe malurile umede ale izvorului. După gesturile sacadate cu care aşeza pe bolovan lucrurile acestea, îl vedeam cît e de tulburat.

La un moment dat, cînd se aplecă spre mine să-mi întindă o farfurie, el îmi arătă cu un gest lugubrul tunel întunecos în care aveam să ne afundăm.

— *Blad-el-Khouf !* şopti el.

— Ce spune ? întrebă Morhange care îi surpi'insese gestul.

— B:ad-el-Khouf. *Iată ţinutul spaimei.* Aşa numesc arabii Hoggarul.

Bou-Djema se aşezase iar deoparte, lăsîndu-ne să cinăm. Ghemuit pe vine, el începu să mănînce cîteva frunze de lăptuci, pe care şi le păstrase pentru sine.

Eg-Anteouen stătea nemişcat.

Deodată targuiul se ridică. La apus, soarele nu mai era deeît un tăciune roşu. îl văzurăm pe Eg-Anteouen apropiindu-se de fîntină, aşternîndu-şi pe jos burnuzul albastru şi îngenunchind.

— Nu-i credeam pe tuaregi atît de respectuoşi faţă de datina musulmană, spuse Morhange.

— Nici eu, îi răspunsei gînditor.

Dar, în clipa aceea, aveam de făcut ceva mai bun decît să mă mir.

Bou-Djema, strigai eu.în acelaşi timp îl priveam pe Eg-Anteouen. Cufundat în rugăciune, cu faţa întoarsa spre apus, el nu-mi dădea, vădit, nici G ¿ienţie. Tocmai se pregătea să se plece cu fruntea la pămînt, cînd, cu glas ceva mai tare, am strigat din nou :

— Bou-Djema, vino cu mine la cămila mea. Am ceva de căutat în coburi.

încet, cumpătat, mereu în genunchi, Eg-Anteouen îşi murmura rugăciunea.

Cit despre Bou-Djema, acesta nu se clintise din loc.

Numai un geamăt surd îmi răspunse. - Morhange şi cu mine am sărit imediat în picioare şi am dat fuga la ghid. Eg-Anteouen ajunse acolo o dată cu noi.

Cu ochii închişi, cu mîinile reci, chaambaul horcăia în braţele lui Morhange. Eu îi luasem o mînă, Eg-AnLeouen l-o ţinea pe cealaltă. Fiecare cu mijloacele lui, ne că/neam să ghicim, să înţelegem...

Deodată, Eg-Anteouen tresări. Zărise biata gamelă deformată pe care arabul o ţinuse, eu un minut mai înainte, între genunchi şi care acum zăcea răsturnată la pămînt.

El o luă, o depărtă, cercetînd repede una după alta cele cîteva foi de lăptucă rămase încă acolo, şi scoase o exclamaţie răguşită.

— Aşa! făcu Morhange încetişor. Acum e rîndul ăstuia. Oare o să-şi piardă şi el minţile ?

Mi-am aţintit privirea pe Eg-Anteouen şi l-am văzut cum, fără să scoată o vorbă, se repezi spre bolovanul pe care se afla cina noastră ; o secundă mai tîrziu el se afla din nou lîngă noi, ţinînd în mînă farfuria cu lăptuci de care nu ne atinseserăm încă.

Apoi luă din gamela lui Bou-Djema o frunză verde, cărnoasă, lată şi albicioasă şi o puse lîngă o altă frunză, luată din farfuria noastră.

— *Ajahlehle* ! spuse el simplu.

M-a trecut un fior, ca şi pe Morhange. Aşadar era afahlehle, *fălesiez*-ul arabilor saharieni, teribila plantă care lovise mortal, mai repede şi mai sigur decît armele tuaregilor, o parte din misiunea Flatters

.Eg-Anteouen era acum în picioare. înalta lui siluetă se profila neagră pe cerul devenit dintr-o dată de-un liliachiu foarte pal. El ne privea.

Şi 'mm noi ne dădeam toată silinţa să facem ceva pentru nefericitul nostru ghid, targuiul repetă, clătinind din cap :

— *Afahlâhle !*

Bou-Djema muri pe la mijlocul nopţii, fără să-şi mai fi revenit în fire.CAPITOLUL Vil

ŢINUTUL SPAIMEI

— E CURIOS SA constaţi cum expediţia noastră, atît de liniştită de la Ouargla încoace, tinde acum să devină agitată, spuse Morhange.

Franţa aceasta el o rosti pe cînd se ridica, după ce îngenunchease o clipă lîngă groapa anevoios săpată în care depuseserăm trupul călăuzei, şi după ce se rugase acolo.

Eu nu cred în Dumnezeu. Dar dacă poate ceva să influenţeze vreodată asupra unei forţe, fie a răului, fie a binelui, fie a luminei, fie a întunericului, *ceva*-ul acela nu poate fi decît rugăciunea şoptită de-un astfel de om.

Timp de două zile am călătorit printr-un gigantic haos de stînei negre, într-un peisaj devenit lunar din cauza prăpădului. în preajmă, numai zgomotele pietrelor ros- togolindu-se sub copitele cămilelor şi căzînd în fundul hăurilor, ca nişte bubuituri.

Ciudat marş, într-adevăr. în primele ore încercasem să schiţez harta drumului pe care

îl urmam, servindu-mă
de planşeta cu busolă.
Dar schiţa mi s-a
încurcat repede \ fără
doar şi poate o
greşeală în măsurarea
pasului cămilelor.
Atunci, mi-am pus
planşeta la loc, într-
unui din co- buri.
Renunţasem la control,
Eg-Anteouen era acum
stă- pînul nostru. Nu

ne rămînea decît să avem încredere în el

.Eg-Anteouen mergea în frunte. Morhange îl urma. Eu încheiam marşul. în fiecare clipă mi se ofereau privirilor cele mai curioase specimene de roci eruptive. Zadarnic însă. Asemenea lucruri nu mă mai interesau. O altă curiozitate mă stăpînea. Nebunia lui Morhange mă cuprinsese şi pe mine. Dacă tovarăşul meu mi-ar fi spus : „Ce facem e nesăbuit; să mergem înapoi, spre drumurile trasate, să ne întoarcem", din clipa aceea i-aş fi răspuns : „Dumneata eşti liber. Eu continui."

Spre seara zilei a doua, ne-am pomenit la poalele unui munte negru, ale cărui contraforturi zimţate se profilau la două mii de metri deasupra capetelor noastre. Era un uriaş bastion întunecos, cu creste de turn feudal, care se desena cu o claritate de necrezut pe cerul portocaliu.

Acolo se afla o fîntînă şi cîţiva arbori, primii pe care îi întîlneam de cînd ne înfundasem în Hoggar.

Un grup de bărbaţi o înconjurau. Cămilele lor, priponite, căutau o hrană nesigură.

La vederea noastră, oamenii se strînseră laolaltă îngrijoraţi, cu gînd să se apere.

Întorcîndu-se spre noi, Eg-Anteouen spuse :

— Tuaregi eggali.

Şi se îndreptă spre ei.

Frumoşi oameni, aceşti eggali. Cei mai înalţi tuaregi pe care îi întîlnisem vreodată. Cu o grabă neaşteptată, ei se depărtaseră de fîntînă, lăsîrtdu-ne pe noi s-o folosim. Eg-Anteouen le adresă cîteva cuvinte. Ei ne priveau, pe Morhange şi pe mine, eu o curiozitate care semăna a teamă şi în orice caz, cu respect.

Mirat de o asemenea discreţie, am văzut refuzîndu- mi-se de către căpetenia lor darurile

mărunte pe care le scosesem din coburii şeii. Căpetenia părea că se teme pînă şi de privirea mea.

După plecarea lor, i-am arătat lui Eg-Anteouen cît mă mirase rezerva aceasta, cu care relaţiile mele anterioare cu populaţiile sahariene nu mă obişnuiseră de loc.

— Ei ţi-au vorbit cu respect, ba chiar cu teamă, îi spusei eu. Şi totuşi, tribul eggali e nobil, iar tribul kel-tahat, din care mi-ai spus că faci parte, e un trib şerb.

Un zîmbet lumină ochii întunecaţi ai lui Eg-Anteouen.

— Aşa e, spuse el.

— Atunci ?

— Le-am spus că merg cu tine şi cu căpitanul spre *Muntele Duhurilor*.

Cu un gest, Eg-Anteouen arătă muntele negru.

— Şi s-au temut. Toţi tuaregii din Hoggar se tem de *Muntele Duhurilor*. N-ai văzut ? De cum i-am rostit numele, ei au şi şters-o.

— Spre Muntele Duhurilor ne conduci ? întrebă Mor- hange.

— Da, răspunse targuiul. Acolo sînt inscripţiile despre care ţi-am vorbit.

— Amănuntul acesta nu mi l-ai spus.

— La ce bun ? Tuaregii se tem de *ilhinen,* duhurile cu coarne în frunte, care au coadă şi sînt acoperite numai cu păr. Ele ucid turmele şi-i fac pe oameni să cadă fără simţire. Dar ştiu că *rumii* nu se tem de ele, ba chiar că rîd de temerile tuaregilor în privinţa aceasta.

— Şi tu, i-am spus eu, tu eşti târgui, şi nu te temi de ilhinen ?

Eg-Anteouen îmi arătă o punguţă de piele roşie, prinsă cu un şir de mătănii albe, la pieptul lui.

— Eu îmi am amuleta binecuvântată de însuşi prea cinstitul Sidi-Moussa, răspunse el grav. Şi-apoi, sînt cu voi. Voi mi-aţi salvat viaţa. Voi aţi vrut să vedeţi inscripţiile. Facă-se voia lui Allah.

Vorbind astfel. Eg-Anteouen se ghemui pe vine, îşi scoase lunga lui pipă de trestie cu căpăcel de aramă şi, grav, începu să fumeze.

— Toate acestea încep să devină tare ciudate, şopti Morhange, care tocmai se apropiase de mine.

■— Nu trebuie exagerat nimic, i-am răspuns eu. Îţi aminteşti la fel de bine ca şi mine pasajul în care Barth îşi povesteşte călătoria la *Iclinen,* care e Muntele Duhurilor pentru tuaregii azdjer. Locul avea o faimă atît de rea încît nici un tuareg n-a primit să-l însoţească. Şi totuşi, el s-a reîntors de-acolo.

— S-a reîntors, nici vorbă, răspunse camaradul meu, dar a început prin a se rătăci. Fără apă, fără hrană, era atît de ameninţat să piară de foame şi de sete, încît a trebuit să-şi deschidă o vină ca să bea sînge. Perspectiva aceasta nu prea e atrăgătoare.

Am ridicat din umeri : la urma urmei, nu din vina mea ajunsesem aici.

Morhange îmi înţelese gestul şi se crezu dator să se scuze.

— Aş fi, altminteri, foarte curios, continuă el cu o veselie cam forţată, să intru în relaţii cu duhurile acestea şi să verific informaţiile lui Poimponius Mela, care le-a cunoscut şi le plasează chiar în munţii tuaregilor. El le numeşte egipani, blemyeni, gamfazanţi, satiri... „Gam- fazanţii, spune Pomponius Mela, sînt goi ; blemyenii n-au cap, iar faţa li se află pe piept; satirii n-au nimic omenesc în afară de figură. Egipanii sînt făcuţi aşa cum se spune deobicei." Satiri, egipani... Zău, nu-i ciudat să auzi numele acestea greceşti date duhurilor barbare de pe aici ? Crede-mă, ne aflăm pe o pistă interesantă ; sînt sigur că Antinca ne va da cheia unor descoperiri foarte originale.

— Ssst, i-am spus eu, cu degetul pe buze. Ascultă..

Nişte zgomote ciudate, în amurgul care cobora grăbii, începuseră să se audă în jurul nostru. Un fel de

trosnete, urmate de vaiete prelungi şi sfîşietoare, care se repercutau la infinit, prin văgăunile din preajmă. întregul munte negru părea că se pornise deodată să geaimă.

L-am privit pe Eg-Anteouen. Targuiul continua să fumeze fără să se clintească.

— Ilhinenele se trezesc, rosti el simplu.

Morhange asculta, fără să-mi spună un cuvînt. Ca şi mine, cl înţelegea, fără doar şi poate : stîncile încinse de soare, trosnetul pietrei, o întreagă serie de fenomene fizice, amintirea statuii cîntătoare a lui Memnon... Dar concertul acesta neprevăzut ne influenţă, totuşi, într-un fel neplăcut, nervii supraexcitaţi.

Ultima frază a bietului Bou-Djema îmi reveni în minte.

— Ţinutul spaimei, şoptii eu.

Iar Morhange repetă şi el :

— Ţinutul spaimei !

Ciudatul concert încetă de îndată ce se iviră pe cer primele stele. Cu infinită emoţie, le-am văzut aprinzîn- du-se una după alta, minusculele flăcări de azur palici. În momentul acela tragic, ele ne uneau, ne legau, pe noi cei izolaţi, osîndiţi, pierduţi, de fraţii noştri de la latitudini superioare, de cei care, la ora aceasta, în oraşele în oare ţîşneşte deodată lumina albă a globurilor electrice, se năpustesc într-o frenezie delirantă spre plăcerile lor înguste.

Şel-Ahadh esa helîsenet Mâteredjre d-Erredjeâot, Mâteseksek d-Essekâot. mtelehrlahr d-Ellerhâot, Ettâs djenen, bar ud titennit abâlet.

Lentă şi guturală, vocea lui Eg-Anteouen începuse să se înalţe. Ea răsuna cu măreţie gravă şi tristă în tăcerea acum totală.

Am atins braţul targuiului. Cu un semn din cap, el îmi arătă pe cer o constelaţie pîlpîitoare.

— Pleiadele, i-arn şoptit eu lui Morhange, arătîndu-i cele şapte stele palide, pe cînd Eg-Anteouen, cu acelaşi glas monoton, îşi repeta lugubrul cîntec :

Flicele nopţii sînt şapte :
Mâteredjre şi Erredjeăot,
Mâteseksek şi Essekăot,
Mâtelahrlahr şi Ellerhâot,
A şaptea e un băiat şi lui un ochi i-a zburat.

" Am simţit pe neaşteptate că mi se face rău. Şi l-am prins de braţ pe târgui tocmai cînd, pentru a treia oară se pregătea să-şi îngîne cîntecul.

— Cînd o să ajungem la peştera cu inscripţii ? l-am întrebat eu brutal.

El mă privi şi-mi răspunse cu liniştea lui obişnuită :

— Am şi ajuns.

— Am ajuns ? Atunci ce mai aştepţi ca să ne-o arăţi ?

— Aştept să-mi cereţi asta, răspunse el. nu fără obrăznicie.

Morhange sărise în picioare.

— Peştera, peştera e aici ?

— E aici, repetă fără grabă Eg-Anteouen, ridieîn- du-se.

— Du-ne la peşteră.

— Morhange, spusei eu neliniştit deodată, se lasă noaptea. N-o să vedem nimic. Şi poate că e încă departe !

— Sînt abia cinci sute de paşi pînă acolo, răspunse Eg-Anteouen. Peştera e plină de ierburi uscate. Le dăm foc şi căpitanul o să vadă ca în plină zi.

— Să mergem, repetă Morhange.

— Şi cămilele ? mai încercai eu.

— Sînt priponite, spuse Eg-Anteouen, şi n-o să lipsim mult.

El şi pornise la drum, spre muntele negru. Morhange, înspăimîntător de nervos, îl urmă; i-am urmat şi eu, simţindu-mă, din clipa aceea, foarte rău.

Tîmplele îmi zvîc- neau : „Nu mi-e teamă, îmi repetam eu ; jur că nu-i vorba de teamă."

Nu, într-adevăr, ceea ce simţeam nu era teamă. Şi totuşi, ce ameţeală ciudată ! Parcă mi se lăsase o ceaţă pe ochi. Urechile îmi vîjîiau. Am auzit, din nou, vocea lui Eg-Anteouen, dar multiplicată, imensă, şi totuşi înăbuşită, înăbuşită :

Fiicele nopţii sînt şapte.*

Şi mi se părea că vocile muntelui, formindu-i ecou, repetau la nesfîrşit sinistrul vers final :

A şaptea e un băiat şi lui un ochi i.-a zburat.

■— Aici e, spuse targuiul.

O gură neagră se deschidea în peretele de stîncă. Aple- cîndu-se, Eg-Anteouen pătrunse înăuntru. L-am urmat. Beznele puseră stăpînire pe noi.

O vîlvătaie galbenă. Eg-Anteouen scăpărase amnarul şi dăduse foc unui braţ de iarbă, lîngă prag. Mai înlîi n-am putut vedea nimic. Ne orbea fumul.

Eg-Anteouen rămăsese lîngă gura peşterei. Se aşezase la pămînt şi, mai calm ca oricînd, începuse să tragă din pipă lungi înghiţituri cenuşii.

O lumină scăpărătoare ţîşnea acum din ierburile aprinse. L-am zărit pe Morhange. Mi s-a părut neobişnuit de palid. Rezemat cu amîndouă mîinile de perete, el lucra la aescurarca uuei încnceli de semne pe care abia ie întrezăream.

Mi s-a părut totuşi că mîinile îi tremurau.

„La naiba, i-o fi şi lui la fel de frică ca şi mie", îmi spuneam eu simţind că îmi e din ce în ce mai greu să leg două idei.

Mi s-a părut că-l aud strigînd furios spre Eg-Anteouen :

— Dă-te la o parte. Lasă aerul să intre. Ce fum !

Şi descifra, descifra mereu.

Deodată, l-am auzit din nou, dar slab. Mi s-a părut că sunetele, pînă şi ele, se aflau învăluite în fum.

— Antinea... În sfîrşit... Antinea... Dar nu săpat în piatră... semne făcute cu ocru... nici de zece ani... poate ca nici de cinci ani. Ah !...

îşi prinsese tîmplele în palme. Apoi strigă cît putu de tare :

— E o înşelătorie. O mistificare tragică i

Am încercat să rîd, glumeţ :

— Hai, hai, nu te supăra.

Morhange mă apucase de braţ şi mă scutura. I-am văzut ochii măriţi de spaimă şi de uimire.

— Eşti nebun ? îmi urlă el în obraz.

■— Nu zbiera aşa, i-am răspuns eu eontinuînd să rid.

El mă mai privi o dată, apoi se aşează, copleşit pe-un bolovan, în faţa mea. La gura peşterei, Eg-Anteouen fuma Sntr-una, cu aceeaşi nepăsare. În întuneric i se vedea lucind căpăcelul roşu al pipei.

— Nebun ! Nebun ! repeta Morhange, al cărui glas părea că se încîlccşte.

Deodată, el se plecă spre focul care îşi arunca ultimele văpăi, mai înalte şi mai limpezi, şi luă cîteva fire de iarhă încă neaprinse. L-am văzut privindu-le cu atenţie, apoi aruncîndu-le în foc şi rîzînd strident.

— Ha ! Ha ! Asta e bună !

Clătinîndu-se, el se apropie de Eg-Anteouen şi-i arătă focul

— .Cîncpă, ai ? *Haşiş, haşiş.* Ha ! Ha ! Asta-i bună !
— E bună, repetai eu, izbucnind în rîs.
Eg-Anteouen aprobă cu un rîs discret. Focul, aproape stins, îi lumina faţa voalată şi lucea în cumpliţii lui o-iii întunecaţi.
Se scurse o secundă, apoi, deodată, Morhange îl apucă de braţ pe târgui.
— Vreau să fumez şi eu, spuse el. Dă-mi o pipă.
Fără să se tulbure cît de cît, fantoma îi întinse camaradului meu ceea ce i se ceruse.
— Ha ! ha ! O pipă europeană...
— O pipă europeană, repetai eu, din ce în ce mai vesel.
— Cu o iniţială, M... Ca şi cum ar fi făcută special... M, căpitan Morhange.
— Căpitan lVIasson, răspunse calm Eg-Anteouen.
■■— Căpitan Masson, repetai cu împreună cu Morhange.
Şi ne-am pornit iar pe rîs.
— Ha ! ha ! ha ! Căpitanul Masson... Colonelul Flatters... Puţurile din C-arama. L-au ucis ca să-i ia pipa, pipa asta. Ceghei'r-ben-Cheikh l-a ucis pe căpitanul Masson.
— într-adevăr, Ceghei'r-ben-Cheikh, răspunse targuiul cu neclintita lui nepăsare.
— Căpitanul Masson părăsise convoiul împreună cu colonelul Flatters, ca să se ducă- să recunoască puţul, spuse Morhange, prăpădindu-se de rîs.
— Şi-atunci tuaregii s-au năpustit asupra lui, adăugai eu rîzînd şi mai tare.
— Un târgui hoggar a prins de dîrlogi calul căpitanului Masson, spune Morhange.
— Ceghei'r-ben-Che'ikh ţinea de dîrlogi calul colonelului Flatters, spune Eg-Anteouen.
■— Colonelul pune piciorul în scară şi primeşte în acelaşi timp o lovitură de sabie de la Ccgheîr-ben-Chei'kh, adaug eu.

— Căpitanul Masson scoate revolverul şi trage spre Ceghe'ir-ben-Chei'kh, căruia îi retează trei degete de la mîna stingă, spune Morhange.

— Dar, încheie Eg-Anteouen netulburat, Ceghe'ir-ben- „Chei'kh, cu o lovitură de sabie, îi spintecă ţeasta căpitanului Masson...

Cînd rosteşte cuvintele acestea, rîde tăcut, cu un aer de satisfacţie. Flacăra aproape stinsă îl luminează. Îi vedem hornul pipei, negru şi lucios. Il ţine în mîna stingă. Un deget, numai două degete la mîna aceasta. Ia te uită ! Un amănunt care îmi scăpase.

Pe semne că l-a observat şi Morhange, căci încheie cu un rîs strident :

— Aşadar, după ce i-ai spintecat ţeasta, l-ai jefuit şi i-ai luat pipa. Bravo, Ceghei'r-ben-Cheîkh !

Cegheîr-ben-Cheikh nu răspunde. Dar i se simte mulţumirea lăuntrică. Fumează mereu. Abia dacă îi mai disting trăsăturile. Văpaia focului pălеşte, apoi moare. De cînd sînt, n-am rîs ca în seara asta. Şi nici Morhange, sînt sigur. Poate că o să-şi uite de mănăstire. Şi totul, fiindcă CegheVr-ben-Cheî'kh i-a furat pipa căpitanului Masson... Să mai crezi în vocaţiile religioase !

Din nou cîntecul blestemat. *A şaptea e un băiat, şi lui un ochi i-a zburat.* Ce cuvinte idioate ! Ia te uită ! Într-adevăr, e nostim : acum sîntem patru în beciul ăsta. Patru, ba ce spun, cinci, şase, şapte, opt... Nu vă jenaţi, dragii mei. Iată că nu mai sînt... Am să ştiu în sfîrşit cum sînt făcute duhurile de pe aici, gamfazanţii, blemyenii... Morhange zice că blemyenii au faţa în mijlocul pieptului. Cel care mă ia acum în braţe, cu siguranţă că nu e un ble- myen. Iată că mă duce afară. Şi Morhange... Nu vreau să fie uitat Morhange...

Nu l-au uitat : îl zăresc, suit pe o cămilă care merge în faţa celei pe care sînt legat eu. Au făcut bine că m-au legat, altfel m-aş prăvăli, sînt sigur. Duhurile astea nu sînt rele. Dar ce lung e drumul! Tare aş vrea să mă întind. Să dorm ! Fără doar şi poate că am mers adineauri de-a lungul unui coridor imens, apoi am ieşit

la aer liber. Acum, iată-ne din nou într-un coridor nesfîrşit, în care te sufoci. Iată din nou stelele... O să mai ţină oare mult călătoria asta ridicolă ?...

Nişte lumini... Poate sînt stele. Nu, sînt lumini, nu greşesc. E o seară, pe cuvîntul meu, tăiată în stîncă, dacă vreţi, dar o seară. Cum de pot cămilele... Dar nu mă mai duce o cămilă, ci un om. Un om îmbrăcat în alb, nu un gamfazant şi nici un blemyen. Probabil că Morhange face o mutră, cu inducţiile lui istorice, toate false, repet, toate false. Bravul Morhange. De nu l-ar lăsa gamfa- zantul lui să cadă pe scara asta care nu se mai isprăveşte. Pe tavan luceşte ceva. Da, e o lampă, o lampă de aramă, **ea** în Tunis, la Barbouchy. Bun ! Iată că iar nu se mai vede nimic. Dar puţin îmi pasă. Sînt lungit. Acum, am să pot dormi. Ce zi stupidă !... Ah, domnilor, vă asigur că n-are nici un rost să mă legaţi. N-am de loc chef să cobor pe bulevarde.

încă o dată întuneric. Nişte paşi se depărtează. Tăcere.

Numai pentru un moment. Lîngă noi se vorbeşte. Ce spun ?... Nu, nu e eu putinţă ! Zgomotul acesta metalic, glasul acesta ! Ştiţi ce strigă vocea asta, ştiţi ce strigă, şi încă cu tonul unui om de meserie ? Ei bine, vocea strigă :

— Faceţi jocurile, domnilor, faceţi jocurile. O mie de ludovici în bancă. Faceţi jocurile, domnilor.

La urma urmei, sînt sau nu în Hoggar, lua-m-ar dracul?
CAPITOLUL VIII

DEŞTEPTAREA LA HOGGAR

ERA ZIUA IN amiaza mare cînd am deschis ochii. Imediat m-ara gîndit la Morhange. Nu l-am văzut, dar l-am auzit, foarte aproape de mine, scoţînd nişte mici strigăte de uimire.
L-am chemat. El a venit îndată.
— Aşadar, nu te-au legat ? l-am întrebat eu.
— Iartă-mă. dar m-au legat. M-au legat, însă prost, şi am reuşit să mă dezleg.
— Ai fi putut să mă dezlegi şi pe mine, observai cu supărat.
— La ce bun ? Te-aş fi trezit. Şi eram sigur că primul cuvînt pe care îl vei rosti la deşteptare va fi numele meu. Iată ! S-a făcut.
M-am clătinat cînd m-am ridicat în picioare.
Morhange zîmbi.
— De ne-am fi petrecut toată noaptea fumînd şi bînd, şi tot n-am fi ajuns într-o stare mai jalnică ! făcu el. Oricum, Eg-Anteouen ăsta, cu haşişul lui, e un mare ticălos.
— Ceghei'r-ben-Chei'kh, rectificai eu.
Apoi mi-am dus mîna la frunte.
— Unde ne aflăm ?
— Dragul meu, răspunse Morhange, de cînd m-am trezit din coşmarul ăsta extraordinar care duce do la peştera plină de fum la scara cu lampadare din O mie şi una do nopţi, dau din surpriză în surpriză, din uimire în uimire. Ia priveşte în jurul tău.
M-am frecat la ochi, am privit şi l-am prins de mină pe tovarăşul meu.
— Morhange, l-am rugat eu, spune-mi că visăm şi acum.
Ne aflam într-o sală rotundă, cu diametrul de vreo cincizeci de picioare şi aproape tot pe-atîl de înaltă, luminată printr-un imens ochi de geam dcschis spre un cer de-un albastru intens.

Cîteva rîndunici zburau de colo colo, ciripind vesele şi grăbite.

Podeaua, pereţii curbaţi spre înăuntru, tavanul, erau dintr-un fel de marmură cu vine ca profirul, placate cu un metal ciudat, mai pal decît aurul, mai în.his docît argintul, acoperit în clipa aceea de aburul acrului matinal care intra din belşug prin ochiul de geam despre care am vorbit.

M-am dus, clătinîndu-mă, spre ochiul de geam, atras de răcoarea brizei, de lumina care împrăştie visele, şi m-am rezemat de balustradă.

Acolo nu mi-am putut reţine un strigăt de admiraţie.

Mă aflam pe un fel de balcon întins peste vid, tăiat în însuşi peretele muntelui. Deasupra mea, cerul ; dedesubt, încins din toate părţile de piscurile care îi formau un brîu continuu şi de netrecut, un adevărat paradis terestru se ivise în faţa ochilor mei, la vreo cincizeci de metri mai jos. Acolo se întindea o grădină. Palmierii îşi legănau molatec foile mari. La picioarele lor, tot amestecul de pomişori pe care ci îi ocrotesc în oaze, migdali, lămîi, portocali şi alţii, mulţi alţii, care, de la o asemenea înălţime, nu puteam desluşi ce sînt. Un rîuleţ lat şi al' bastru, alimentat de o cascadă, se vărsa într-un lac în; în- tător, căruia altitudinea îi dăruia o minunată transparenţă. Cîteva păsări mari se roteau în fîntîna aceasta de verdeaţă ; pe lac se vedea forma roză a unui flamingo.

Iar munţii, care îşi înălţau de jur împrejur înaltele lor creste, erau complet acoperiţi de zăDadă.

Rîuleţu] albastru, crengile verzi, fructele aurii, şi, pe deasupra, zăpada miraculoasă, toate acestea, în aerul imaterial din cauza fluidităţii, formau ceva atît de pur, atît de frumos, incit biata mea putere omenească nu mai putu să-i suporte vederea. Mi-am rezemat fruntea de balustrada vătuită ea însăşi de zăpada aceea divină şi am început să plîng ca un copil.

Morhange era şi el un copil. Dar, trezit înaintea mea, el avusese timp, fără doar şi poate, să se familiarizeze cu fiecare din amănuntele al căror ansamblu fantastic mă copleşea.

Punîndu-mi mîna pe umăr, el mă sili încetişor să mâ reîntorc în sală.

— Încă n-ai văzut nimic, spuse el. Priveşte ; priveşte.

— Morhange ! Morhange !

.— De, dragul meu, ce vrei să fac ? Priveşte !

Tocmai observasem că ciudata încăpere era mobilată — Dumnezeu să mă ierLe — europenește. Se mai aflau, pe ici pe colo, perne tuarege, rotunde, din piele violent colorată, cuverturi de Gafsa, covoare de Kairouan, portiere de Caramani. pe care, în clipa aceea, m-aş fi înfiorat dacă ar fi trebuit să le ridic. Dar un panou, întredeschis în perete, lăsa să se zărească o bibliotecă ticsită de cărţi. Pe pereţi era prinsă o seric întreagă de fotografii repre- zentînd capodoperele artei antice. Şi, în sfîrşit, se mai afla acolo o masă care dispărea sub un vraf uriaş de hîrtii, broşuri, cărţi. Am crezut că leşin zărind un număr ■— recent — din *Revista Arheologică.*

M-am uitat la Morhange. El s-a uitat la mine şi, deodată. un rîs. un rîs cu hohote ne-a cuprins pe amîndoi şi ne-a zguduit timp de eîteva minute.

— Nu ştiu dacă vom regreta într-o bună zi mica noastră călătorie în Hoggar. izbuti în sfîrşit să articuleze Morhange. Pînă atunci, recunoaşte că ea se anunţă bogată în întîmplări neprevăzute. Ghidul acesta nemaipomenit care ne adoarme numai ca să ne scape de neplăcerile vieţii de caravană şi care îmi îngăduie să cuno.se, fără să cad în păcat, extazul atît de lăudat al haşişului ; fantastica noastră călătorie nocturnă, iar, pentru a încheia, grota aceasta a vreunui Noureddin care va fi primit la şcoala normală învăţătura atenianului Bersot, toate, pe cuvîntul meu, sînt în stare să înnebunească minţile cele mai cumpătate.

— Spune serios, ce gîndeşti despre toate astea ?

— Ce gîndesc, dragul meu ? Exact ce gîndeşti şi dumneata. Nu înţeleg nimic, nimic, nimic. Praful s-a ales din tot ce numeai atît de frumos *erudiţia* mea. Şi cum s-ar putea altfel ? Troglodismul acesta mă sperie. Pliniu, e adevărat, vorbeşte despre indigenii care trăiesc în peşteri, la şapte zile de mers spre sud-est de ţinuturile „amanţilor", la douăsprezece zile spre vest de Syrta Mare. He- rodot spune şi el că garamanţii îi vînau de pe carele lor cu cai, pe etiopienii troglodiţi, dar, oricum, aici sîntem în Hoggar, în plin ţinut al targuilor, şi cei mai buni autori ni-i înfăţişează pe tuaregi ca pe nişte oameni care nu acceptă niciodată să locuiască în peşteri. Iată un lucru pe care Duveyrier îl spune clar. Şi ce e, rogu-te, grota aceasta devenită cabinet de lucru, avînd pe pereţi reproduceri după *Venus de Medicis* şi după *Apollon Saurocto- nul ?* Să-ţi pierzi minţile, nu alta !

Şi Morhange, lăsîndu-se să cadă pe un divan, începu iar să rîdă cu hohote.

— Ia te uită, spusei eu. Texte latineşti.

Luasem cîteva din filele împrăştiate pe masa de lucru aflată în mijlocul încăperii. Morhange mi le luă din mîini şi le citi, lacom. Pe faţă i se zugrăvi o uimire de nedescris.

— E din ce în ce mai tare, dragul meu ! Există aici cineva ocupat să compună, pe baza a numeroase texte, o dizertaţie despre insulele Gorgonelor [5] *de Gorgonum insulis*. După el, Meduza a fost o libiană sălbatică şi a locuit în împrejurimile lacului Triton, actualul nostru Chott Melhrir, unde Perseu... Ah !

Lui Morhange îi pieri glasul, înăbuşit în gîtlej. În aceeaşi clipă, un alt glas, acru şi piţigăiat, răsunase în imensa încăpere.

— Vă rog, domnule ! Lăsaţi-mi hîrtiile în pace.

M-am întors spre noul venit.

Una din portierele do Caramani se dăduse la o parte făeînd loc celui mai neaşteptat personaj. Oricît am fi fost de resemnaţi cu eventualele ciudăţenii, apariţia aceasta depăşea prin absurd tot ce poate fi imaginat.

Pe pragul uşii se afla un bărbat mărunţel, cu ţeasta chelă, cu faţa galbenă şi ascuţită, pe jumătate ascunsă rle-o enormă pereche de ochelari verzi, cu o bărbuţă căruntă. Cămaşa nu prea i se vedea, în schimb îţi lua ochii o impresionantă cravată vişinie, cu plastrón. Pantaloni albi, rle felul celor numiţi *flottard.* O pereche de papuci din piele roşie constituiau singurul detaliu oriental al costumului său.

Omul purta, nu fără ostentaţie, roxeta de ofiţer al Instrucţiunii publice.

El adună filele pe care, în uimirea lui, Morhange le lăsase să cadă, le numără, le puse în ordine şi, aruneîn- du-ne o privire mînioasă, sună cu un clopoţei de aramă.

Portiera se ridică din nou. Un uriaş târgui alb intră. Mi s-a părut că recunosc în el unul din duhurile peşterii. [1]

— Ferradji, întrebă furios micul ofiţer al Instrucţiunii publice, de ce au fost conduşi domnii aceştia în bibliotecă ?

Targuiul se înclină, respectuos.

— Cegheîr-ben-Cheîkh s-a întors mai curînd decît era aşteptat, sidi, şi îmbălsămătorii nu-şi terminaseră încă treaba ieri seară. Deocamdată, au fost conduşi aici, încheie el arătîndu-ne.

— Bine, poţi pleca, spuse furios omuleţul.

1 În general sînt numiţi tuaregi albi servitorii negri ai tuaregilor. În timp ce nobilii sînt înveşmîntaţi în ţesături albastre, ei poartă veşminte albe. de unde şi numele de tuaregi albi. Vezi. în legătură cu aceasta, Duveyrier, *Tuaregii din nord,* p. 2!>2. (Xula domnului

Ferradji se îndreptă de-a-ndaratelea spre uşă. Ajuns
pe prag, el se opri şi mai spuse :

— Vreau să-ţi amintesc, sidi, că masa e servită.

— Bine, du-te.

Şi, aşezîndu-se la birou, omuleţul cu ochelari verzi începu să-şi răsfoiască febril hîrtiile.

Nu ştiu de ce, în clipa aceea mă cuprinse o mînie nebună. M-am îndreptat spre el.

— Domnule, i-am spus eu, camaradul meu şi cu mine nu ştim nici unde ne aflăm, nici cine sînteţi. Vedem doar că sînteţi francez, fiindcă purtaţi una din cele mai respectate distincţii onorifice ale ţării noastre. La rîndul dumneavoastră, aţi putut face acelaşi raţionament, adău- gai eu. arătînd panglica subţire şi roşie pe care o purtam la butoniera hainei mele albe.

El mă privi cu o mirare plină de dispreţ.

— Şi c e-i cu asta, domnule ?

— Ei bine, domnule, negrul care a ieşit acum a rostit un nume, Ceghe'ir-ben-Chei'kh, numele unui tîlhar, al unui bandit, numele unuia din ucigaşii colonelului Flat- ters. Cunoaşteţi amănuntul acesta, domnule ?

Omuleţul mă privi în faţă, rece, şi ridică din umeri.

— Sigur. Dar ce mă interesează pe mine ?

— Cum ? strigai eu scos din sărite. Atunci cine sînteţi ?

— Domnule, spuse cu o demnitate comică bătrînelul întoreîndu-se spre Morhange, vă iau martor al purtării neobişnuite a camaradului dumneavoastră. Aici sînt în casa mea, şi nu admit...

— Trebuie să-l scuzaţi pe camaradul meu, domnule, făcu Morhange. înaintînd. Nu e un om de ştiinţă, ea dumneavoastră. Un tînăr locotenent, ştiţi, se

Leroux.)

înfierbîntă lesne. Şi trebuie să înţelegeţi, de altfel, că avem cîtcva motive, şi unul şi altul," ca să nu ne putem păstra tot calmul dorit.

Furios, eram c-ît p-aci să dezaprob cuvintele ciudat ele umile ale lui Morhange. Dar o privire mă convinse că ironia ocupa po faţa lui un loc acum cel puţin egal cu uimirea.

— Ştiu că majoritatea ofiţerilor sînt nişte brute, bombăni bătrînelul, dar asta nu e un motiv...

— Şi eu nu sînt decît tot ofiţer, domnule, începu iar Morhange, cu un ton din ce în ce mai umil, şi, dacă am suferit vreodată de inferioritatea intelectuală pe care o dă meseria aceasta, vă jur că mi s-a întîmplat mai adineauri, pe cînd răsfoiam — vă rog să-mi scuzaţi indiscreţia — savantele pagini pe care le-aţi consacrat pasionantei istorii a Gorgonei, după Procles din Carthagina, citat de Pausa- nias.

O mirare comică destinse faţa bătrînelului. Eli îşi şterse grăbit ochelarii coloraţi şi, în cele din urmă exclamă :

— Cum?

— În legătură cu aceasta, continuă imperturbabil Mor- hange, e regretabil că nu sîntem în posesia curiosului tratat consacrat de Statius Sebosus arzătoarei probleme despre care e vorţ^a, pe care n-o cunoaştem decît prin Pliniu, şi pe care...

— Aţi auzit de Statius-Sebosus ?

■— ...şi pe care profesorul meu, geograful Berlioux...

— L-aţi cunoscut pe Berlioux ? Aţi fost elevul lui ? bîigui, năucit omuleţul cu decoraţia.

— Am avut cinstea aceasta, răspunse Morhange, foarte rece acum.

— Dar atunci, domnule, atunci aţi auzit vorbindu-se, sînteţi la curent cu problema, cu chestiunea Atlantidei ?

— Am luat, într-adevăr, cunoştinţă de lucrările lui Lagneau, Ploix, Arbois de Jubainville, făcu Morhange, glacial.

— Ah ! Doamne ! — omuleţul era nemaipomenit de agitat — domnule căpitan, ce fericit sînt, cîte scuze !...

În aceeaşi clipă portiera se ridică din nou. Ferradji se ivi iar :

— Sidi, ei îţi trimit vorbă că, dacă nu vii la timp, au să înceapă fără dumneata.

— Vin, vin. Ferradji, spune că venim împreună. Ah ! Domnule, dacă aş fi putut să prevăd... Dar e ceva atît de neobişnuit ! Un ofiţer care să-i cunoască pe Procles din Carthagina şi pe Arbois de Jubainville... încă o dată... Dar, să mă prezint : Etienne le Mesge, profesor cu titlu universitar.

— Căpitan Morhange, făcu camaradul meu.

La rîndul meu făcui un pas înainte.

— Locotenent de Saint-Avit. E drept, domnule, că sînt în stare oricînd să-l confund pe Arbois din Carthagina cu Procles de Jubainville. Voi avea mai tîrziu grijă să-mi înlătur lipsurile acestea. Pînă una alta, insă, aş dori să ştiu unde ne aflăm, camaradul meu şi cu mine, dacă sin tem liberi sau ce putere ocultă ne ţine închişi aici. Dumneavoastră, domnule, păreţi să vă simţiţi destul de bine aici, ca să-mi lămuriţi punctul acesta, pe care am slăbiciunea să-l consider capital.

Domnul Le Mesge mă privi. Un zîmbct destul de urî- eios îi flutură pe buze. Apoi deschise gura...

În aceeaşi clipă răsună un gong nerăbdător.

— Ceva mai tîrziu, domnilor, vă voi spune, vă voi explica... Dar acum, vedeţi, trebuie să ne grăbim. E ora dejunului şi comesenii noştri încep să se plictisească aş- teptînd.

— Comesenii noştri ?

— Sînt în număr de doi, explică domnul Le Mesge. Noi trei formăm personalul european al casei, personal fix, crezu el necesar să completeze, cu zîmbetu-i neliniştitor. Doi originali, domnilor, cu care veţi prefera, fără doar şi poate, să aveţi cît mai puţine relaţii cu putinţă. Unul e o faţă bisericească, o minte

îngustă, deşi e protestant, celălalt e un om de lume rătăcit, un bătrîn nebun.

— îmi daţi voie, întrebai eu, pe semne că pe ei l-am auzit azi noapte. Ţinea banca, la joc : cu dumneavoastră şi cu pastorul, nu-i aşa ?

Domnul Le Mesge făcu un gest de demnifate ofensată.

— Cu mine ? Cum vă puteţi închipui una ca asta, domnule ! Cu tuaregii joacă. I-a învăţat toate jocurile imaginabile. Iată, el bate acum furios în gong. ca să ne grăbim. E ora nouă şi jumătate şi sala de baci. ara se deschide la zece. Hai, repede. De altfel, cred că nu v-ar displace să luaţi masa.

— într-adevăr nu vom refuza lucrul acesta, răspunse Morhange.

L-am urmat pe domnul Le Mesge, printr-un lung coridor sinuos, cu trepte la fiecare pas. Drumul era întunecat. Dar, pe alocuri, prin nişte firide mici. scobite în stîncă, străluceau lămpiţe roz şi arzătoare de miresme. îmbătătoarele parfumuri orientale îmbălsămau umbra şi făceau un plăcut contrast cu aerul rece de pe piscurile înzăpezite.

Din cînd în cînd, un târgui alb, fantomă mută şi impasibilă, ne ieşea în cale, şi-i auzeăm în urma noastră des- ereseînd zgomotul papucilor.

în faţa unei uşi grele, îmbrăcată în acelaşi metal stins pe care îl observasem şi pe pereţii bibliotecii, domnul Le Mesge se opri, şi deschizînd, se dădu la o parte ca să ne facă loc.

Deşi sufrageria în care am intrat aducea prea puţin a sufragerie europeană, multe dintre acestea ar putea să-i rîvnească confortul. Ca şi biblioteca, sufrageria era luminată de o fereastră largă. Dar mi-am dat seama că fereastra dădea spre exterior, pe cînd biblioteca avea vedere spre grădina situată în interiorul brîului muntos.

înăuntru, nici masă la mijloc, nici mobilele barbare numite scaune. Dar nenumărate mescioare de lemn poleit, veneţiene parcă, maldăre de covoare în

culori depărlaLe şi stinse, perne tuarege sau tunisiene. în mijloc, o imensă rogojină, pe care erau aşezate, în panere fin împletite, printre ibrice de argint şi lighenaşe de aramă pline cu apă înmiresmată, o serie de gustări a căror vedere a fost suficientă ca să ne umple de-o bucurie copilărească.

Trecînd înainte, domnul Le Mesge ne prezentă celor două personaje care se şi aşezaseră pe rogojină.

— Domnul Spardek, spuse el, şi am înţeles cu cît se ridica interlocutorul nostru, numai prin rostirea acestei simple propoziţiuni, deasupra deşartelor titluri omeneşti.

Pastorul Spardek din Manchester ne salută înţepat şi ne ceru voie să-şi păstreze pe cap ţilindrul cu borurl largi. Era un bărbat uscat şi rece, înalt şi slab. Mînca enorm, cu o tristeţe mieroasă.

— Domnul Bielowsky, spuse domnul Le Mesge, după ce ne prezentase celui de al doilea comesean.

— Conte Cazimir Bielowsky, hatman de Jitomir. corectă acesta din urmă cu o politeţă desăvîrşită, pe cînd se ridica să ne strîngă mîna.

Am simţit de îndată o oarecare simpatie pentru hatmanul de Jitomir, care înfăţişa tipul perfect al bătrînului craidon. O cărare îi despărţea părul de culoare şocolalie (am aflat mai tîrziu că hatmanul şi-l cănea cu o anumită zeamă de *khol).* Avea nişte minunaţi favoriţi à la Frânt/, Iosef, de asemenea şocolatii. Nasul îi era cam roşu, fără îndoială, dar atît de fin, atît de aristocratic ! Iar miinile îi erau superbe. Mi-a trebuit cîtva timp ca să pot evalua data modei după care era croit costumul contelui, verde închis cu revere galbene, împodobit cu o imensă decoraţie argintie cu smalţ albastru. Amintirea unui portret al ducelui de Morny m-a făcut să optez pentru 1860 sau 1862. Urmarea povestirii mele va arăta că nu m-am înşelat de loc.

Contele mă aşează lîngă el. Una din primele întrebări pe care mi le-a pus a fost dacă iau carie cînd am cinci puncte.

■— Depinde de inspiraţie, i-am răspuns eu.

— Bine zis. Eu nu mai iau din 1866. Un jurămînt. Un flecuşteţ. într-o zi, la Valevski, o partidă drăcească. Trag la cinci. Joc mai departe, firește. Celălalt avea patru. „Idiot", îmi strigă baronaşul de Chaux-Giseux, care ponta pe tabloul meu nişte sume ameţitoare. Poc ! îi arunc o sticlă de şampanie în cap. El se apleacă. Şi primeşte sticla mareşalul Vaillant. Tablou. Toate s-au aranjat, fiindcă eram amîndoi francmasoni 1 împăratul m-a pus să jur că n-o să mai trag la cinci. Mi-am ţinut promisiunea. Dar sînt momente cînd e greu, greu...

Apoi adăugă, cu un glas înecat în melancolie.

— Gustă puţin Hoggarul acesta 1880. Excelentă re- coltă. Eu, locotenente, i-am învăţat pe cei de aici ce să facă cu zeama de struguri. Vinul de palmier, destul de bun cînd a fermentat îndeajuns, devine, pînă la urmă, insipid.

Era tare, Hoggarul acela 1880. L-am degustat în păhăruţe largi, de argint. Era răcoros ca un vin de Rin, sec ca un vin de Ermitage. Şi apoi, deodată, amintea vinurile arse, de Portugalia, se făcea dulce, cu aromă de fructe. Un vin admirabil, credc-mă.Şi stropea, vinul acesta, cel mai spiritual dintre dejunuri. Puţine feluri de carne, c adevărat, clar toate remarcabil aromate eu mirodenii. Multe prăjituri, clătite cu miere, gogoşi parfumate, bomboane umplute cu iaurt şi curmale. Şi mai ales, în nişte talere mari de argint aurit sau în panere de răchită, fructe, grămezi de fructe, smochine, curmale, fistic, jujube, rodii, caise, ciorchini uriaşi de struguri, mai lungi decît cei care făceau să se încovoaie umerii cărătorilor evrei în ţara Chanaananului, pepeni grei, tăiaţi în două, cu miezul uraed şi roz, cu şirurile lor de sîmburi negri.

Abia apucasem să degust una din aceste frumoase fructe îngheţate, cînd domnul Le Mesge se ridică.

— Dacă binevoiţi, domnilor, spuse el adresindu-se lui Morliange şi mie.

— Scăpaţi-vă cît mai curînd de flecarul ăsta bătrîn, îmi şopti hatmanul de Jitomir. Partida de baccara începe. ¿Veţi vedea, veţi vedea. Mult mai tare decît la Cora Pearl.

— Domnilor, repetă cu un ton sec domnul Le Mesge.

L-am urmat. Cînd ne-am aflat, din nou, toţi trei în bibliotecă, el a spus, adresîndu-mi-se mie :

— M-aţi întrebat mai adineaori, domnule, ce putere bcullă vă ţine aici. Purtarea dumneavoastră fiind agresivă, **aş** fi refuzat să vă ascult, dacă n-ar fi fost prietenul dumneavoastră, a cărui ştiinţă îl fare mai apt decît pe dumneavoastră să aprecieze valoarea destăinuirilor pe care am să vi le fac.

Spunînd acestea, el apăsă pe-un mecanism" aflat în perete. Şi se ivi un dulap înţesat de cărţi. Domnul Le Mesge luă una din ele.

— Vă aflaţi amîndoi, continuă el, în puterea unei femei. Femeia aceasta, regina, sultana, stăpîna absolută a Hog- garului, se numeşte Antinea. Nu tresăriţi, domnule Mor- hange. Pînă la urmă, veţi înţelege.

Domnul Le Mesge deschise cartea şi citi fraza aceasta :

„Trebuie să vă previn, înainte de a intra în materie, să *nu vă miraţi auzindu-mă că-i numesc pe barbari cu nume greceşti*

— Din ce carte citiţi ? bîigui Morhange, a cărui paloare, în clipa aceea, mă înspăimînlă.

■— Cartea aceasta, îi răspunse rar domnul Le Mesge, apăsînd cuvintele cu o extraordinară impresie de triumf, e cel mai mare, cel mai frumos, cel mai hermetic dintre dialogurile lui Platon, e *Crilias,* sau *Atlantida.*

— *Critias ?* Dar e ne terminat, murmură Morhange.

— E neterminat în Franţa, în Europa, pretutindeni, spuse domnul Le Mesge. Aici, e terminat. Controlaţi exemplarul pe care vi-l întind.

— Dar ce legătură, ce legătură e ini re dialogul acesta, complet mi se pare, da, complet, şi femeia numită An ţinea ? repetă Morhange, pe cînd răsfoia cu aviditate manuscrisul. De ce se află el în posesia ei ?

— Pentru femeia aceasta, răspunse calm omuleţul, cartea de faţă e cartea ei de nobleţă, almanahul ei de Gotha, oarecum. înţelegeţi ? Cartea îi stabileşte prodigioasa descendenţă, pentru că femeia aceasta este...

— Pentru că femeia aceasta este ? repetă Morhange.

— Pentru că femeia aceasta este nepoata lui Neptun, ultima descendentă a atlanţilor.

CAPITOLUL IX

ATLANTIDA

DOMNUL LE MESGE îl privi triumfător pe Morhange. Era vizibil că nu i se adresa decît lui, că numai pe el îl socotea demn de confidenţele sale.

— Numeroşi sînt ofiţerii francezi sau străini, domnule, pe care capriciul suveranei noastre, Antinea, i-a condus aici, spuse el. Dumneavoastră sînleţi primul căruia îi fac cinstea destăinuirilor mele. Dar aţi fost elevul lui Berlioux, şi datorez atîta memoriei acestui mare om, încît mi se pare că-i aduc un omagiu împărtăşind unuia din discipolii săi rezultatele unice, îndrăznesc să spun, ale cercetărilor mele personale.

Domnul Le Mesge agită clopoţelul. Ferradji apăru.

— Cafele pentru dumnealor, porunci savantul.

Apoi ne întinse o casetă, vopsită în culori ţipătoare, plină de ţigări egiptene.

— Eu nu fumez niciodată, explică el, dar Antinea vine uneori pe aici. Ţigările acestea sînt ale ei. Luaţi, domnilor.

Am avut totdeauna oroare de tutunul blond, care-i permite unui ucenic de frizer de pe strada Michodiere să-şi dea iluzia voluptăţilor orientale. Dar, în cazul de faţă, ţigările cu aroma de mosc erau destul de îmbietoare. Şi era multă vreme de

cînd provizia mea de *caporal* se terminase

— .Iată colecţia revistei *La Vie Parisienne,* domnule, îmi spuse domnul Le Mesge. Uitaţi-vă prin ea, dacă vă interesează, pe cînd eu voi sta de vorbă eu camaradul dumneavoastră.

— Domnule, i-am răspuns eu destul de răspicat, e adevărat că n-am fost elevul lui Berlioux. îmi veţi permite, totuşi, să ascult convorbirea dumneavoastră : sînt sigur că o voi găsi interesantă.

■— Cum doriţi, spuse bătrînelul.

Ne-am instalat confortabil. Domnul Le Mcsge se aşează la birou, îşi trase manşetele şi începu astfel :

— Oricît aş ţine, domnule, la o deplină obiectivitate cînd e vorba de ştiinţă, îmi e imposibil să separ cu toiul propria mea poveste de aceea a ultimei descendente din Clito şi Neptun. Aceasta, spre regretul şi, totodată, spre onoarea mea.

îmi datorez numai mie ceea ce sînt. încă din copilărie, uimitorul avint dat ştiinţelor istorice de către scvo'.ul al XIX-lea m-a izbit. Am văzut care îmi era taica. Şi ani urmat-o, în ciuda tuturor piedicilor.

În ciuda tuturor piedicilor, aşa e. Fără alte mijloace în afară de munca şi de talentul meu, am obţinut titlul de profesor de istorie şi geografie, la concursul din 1880. Un mare concurs. Printre cei treisprezece admişi au fost unii ale căror nume au devenit de atunci ilustre : Jullian, Bourgeois, Auerbach... Nu le port pică colegilor mei ajunşi astăzi la culmea onorurilor oficiale ; le citesc cu milă lucrările, iar jalnicele erori la care îi condamnă insuficienţa documentaţiei lor m-ar despăgubi din plin pentru necazurile mele universitare şi m-ar umple de-o ironică bucurie, dacă, de multă vreme, nu m-aş afla deasupra acestor satisfacţii ale amorului propriu.

Profesor la liceul du Parc, la Lyon, l-am cunoscut acolo pe Berlioux, şi i-am urmărit cu pasiune lucrările privind istoria Africei. încă din epoca aceea, am avut ideea unei foarte originale teze de doctorat. Era vorba de stabilit o paralelă între eroina berberă din secolul al VII-lea, Kahena, care a luptat împotriva năvălitorilor arabi, şi eroina franceză care a luptat împotriva năvălitorilor englezi, Ioana d'Arc. Am propus deci la Facultatea de litere din Paris subiectul tezei : *Ioana d'Arc şi tuaregii*. Această simplă enunţare a stîrnit în lumea savantă o hui- duială generală, un hohot de rîs stupid. Cîţiva prieteni m-au avertizat, discret. Eu refuzam să-i cred. Dar am fost silit s-o fac în ziua cînd, chemat la rector, acesta, după ce-şi manifestă un interes care m-a mirat pentru starea sănătăţii mele, mă întrebă pînă la urmă dacă mi-ar displace să iau un concediu de doi ani, cu jumătate leafă. Am refuzat cu indignare. Rectorul n-a mai stăruit, dar, peste două săptămîni, o decizie ministerială mă numea, fără alte forme, la unul din liceele cele mai neînsemnate, cele mai depărtate din Franţa, la Mont-de-Marsan.

înţelegeţi cît eram de răpit şi veţi scuza abuzurile la care m-am dedat în ţinutul acela de la marginea ţării. Ce alta poţi face, în Landes, decît să mănînci şi să bei ? Eu le-am făcut, cu ardoare, şi pe una şi pe alta. Salariul mi se topi pe pateuri de ficat, pe becaţe, pe vinuri de masă. Rezultatul nu întîrzie să apară : în mai puţin de un an, articulaţiile începură să-mi seîrţîie ca osia prea unsă a unei biciclete care a făcut o cursă prea lungă pe-o pistă plină de praf. O criză zdravănă de gută m-a ţintuit la pat. Din fericire, în ţinutul acela binecuvîntat leacul se afla alături de boală. Am plecat deci în vacanţă, la Dax, cu intenţia de a topi micile cristale atît de dureroase.

Am închiriat o cameră la malul Adourului, pe promenada *Baignots*. O femeie de treabă venea să-mi facă menajul. Ea îl făcea şi pe acela al unui bătrîn domn, judecător de instrucţie la pensie şi preşedinte al

Societăţii Roger-Ducos, o vagă gelatină ştiinţifică în care savanţii din partea locului se dedau, cu o prodigioasă incompetenţă, la studiul problemelor celor mai heteroclite. într-o după- amiază, stăteam acasă, din pricina unei ploi torenţiale. Femeia care îmi făcea menajul tocmai îmi lustruia cu frenezie clanţa de aramă a uşii. Ea folosea pentru asta o pastă numită *tripoli,* pe care o întindea pe o hîrtie, şi freca, freca... Aspectul deosebit al hîrtiei îmi stîrni curiozitatea, îi aruncai o privire. „Doamne ! De unde ai luat hîrtia asta ?" Femeia se tulbură : „De la stăpînul meu. SLnt acolo un maldăr întreg ca asta. Am smuls-o dintr-un caiet." „Iată zece franci şi du-te de-mi adu caietul."

Peste un sfert de ceas, ea se întoarse aducîndu-mi-l. Ce noroc ! Nu lipsea din el decît o pagină, cea cu care îmi lustruise uşa. Manuscrisul, caietul acesta, ştiţi ce era ? Pur şi simplu *Călătoria în Atlantida* a mitografului Denys din Milet, citat de Diodor, şi a cărui pierdere îl auzisem pe Berlioux deplîngînd-o de atîtea ori.[1]

Documentul acesta de nepreţuit conţinea numeroase citate din *Critias.* El reproducea esenţialul ilustrului dialog, al cărui singur exemplar din lume care mai există l-aţi avut în mîini mai adineaori. Documentul stabilea într-un mod indiscutabil poziţia castelului atlanţilor şi demonstra că ţinutul acesta, negat de ştiinţa actuală, nu a fost înghiţit de valuri, aşa cum îşi închipuie rarii apărători timoraţi ai ipotezei atlantide. Locul era numit „masivul central ma- zycean". Ştiţi că nu există nici o îndoială în ceea ce priveşte identificarea mazyceenilor lui Herodot cu populaţiile din Imoschaoch, cu tuaregii. Iar manuscrisul lui Denys îi identifica

1 **Cum de a eşuat** *Călătoria în Atlantida* **tocmai la Dax ? Pînă acum nu am găsit decît o ipoteză plauzibilă : ea o fi fost descoperită în Africa de călătorul de Béhagle, membru al Societăţii lioger-Ducos, care şi-a făcut studiile la colegiul din Dax şi a**

hotărît pe mazyceenii din istorie cu atlanţii din presupusa legendă.

Denys îmi aducea deci la cunoştinţă că partea centrală a Atlantidei, leagăn şi reşedinţă a dinastiei neptuniene, nu numai că n-a pierit în catastrofa povestită de Platón şi care a înghiţit restul insulei Atlantide, dar că, în plus, partea aceasta corespunde cu Hoggarul târgui, şi că, în Hoggarul acesta, cel puţin pe vremea lui, nobila dinastie neptuniană era socotită ca perpetuîndu-se încă.

Istoricii Atlantidei apreciază cam la nouă mii de ani înaintea erei creştine data cataclismului care a distrus total sau numai în parte acest ţinut faimos. Dacă Denys din Milet, care scria acum vreo două mii de ani, socotea că pe vremea lui dinastia născută din Neptun mai dădea încă legi, vă închipuiţi că am avut repede ideea următoare : ce a dăinuit nouă mii de ani poate dăinui şi unsprezece mii. Din momentul acela, n-am mai avut decît LUI ţel: să intru în legătură cu descendenţii posibili ai atlanţilor, iar dacă, după cum aveam multe motive să cred, ei ar fi decăzuţi şi Tiu şi-ar mai cunoaşte măreţia primelor timpuri, să le destăinui ilustra lor obîrşie.

Se înţelege, de asemenea, că nu mi-am împărtăşit intenţiile superiorilor mei universitari. A le solicita concursul sau chiar învoirea, date fiind părerile pe care le putusem constata la ei în privinţa mea, ar fi însemnat în mod aproape sigur a risca pe gratis balamucul. Mi-am adunat deci micile mele economii şi m-am îmbarcat pe tăcute pentru Oran. La 1 octombrie am sosit la In-Salah. întins alene sub un plamier, în oază, îmi făcea nespusă plăcere să mă gîndesc că, în aceeaşi zi, directorul colegiului din Mont-de-Marson, înnebunit, abia putînd să-şi stăpînească pe cei douăzeci de broscoi oribili care urlau în faţa uşii linei clase goale,

locuit apoi de mai multe ori în acest oraş. (Nota domnului Leroux.)

trimitea pretutindeni telegrame pentru căutarea profesorului său de istorie.

Domnul Le Mesge se opri şi ne aruncă o privire satisfăcută.

Mărturisesc că demnitatea m-a părăsit atunci şi că am •uitat de faptul că el ţinea mereu, în mod vădit, să i se adreseze numai lui Morhange.

— Scuzaţî-mă, domnule, dacă povestirea dumneavoastră mă interesează mai mult decît mă aşteptam. Dar ştiţi că îmi lipsesc multe elemente ca să vă înţeleg. Aţi vorbit despre dinastia neptuniană. Ce e dinastia aceasta din care, cred, o faceţi să descindă pe Antinea ? Care e roiul ei în istoria Atlantidei ?

Domnul Le Mesge zîmbi îngăduitor, făcîndu-i cu ochiul lui Morhange. Acesta din urmă, fără să clipească, fără să scoată un cuvînt, cu bărbia în palmă, cu cotul rezemat de genunchi, asculta.

— Vă va răspunde Platon pentru mine, domnule, spuse profesorul.

:. . Şi adăugă, pe-un ton de nespusă milă : r - E oare cu putîntă să nu fi cunoscut niciodată în-oeputtil lui *Crîtias ?*

,Pe masă se afla manuscrisul a cărei vedere îl emoţionase atîta pe Morhange. Profesorul îşi potrivi ochelarii şi începu să citească. S-ar fi zis că vraja platoniciană îl zguduia, îl transfigura pe bătrînelul acesta ridicol.

Trăgînd la sorţi feluritele părţi ale pămîntului, zeii dcfi bîndiră, unii un ţinut mai mare, alţii unul mai mic... Astfel Neptun, primind ca parte insula Atlantida, îşi aşează copiii pe care îi avusese de la o muritoare, într-o parte a insulei aceleia. Loeid, nu departe de mare, era o cîmpie situată în mijlocul insulei, cea mai frumoasă, după cum se spune, şi cea mai rodnică dintre cîmpii. Cam la cincizeci de stadii de cîmpia aceea, în mijlocul insulei, se afla un munte. Acolo locuia unul dintre oamenii aceia care, la obirşia lucrurilor, s-au născut din pămînt, Evenor, cu soţia lui. Leucippe. Ei zămisliră o singură fiică, Clito. Şi ea era fată în lege cînd tatăl şi mama ii muriră, iar Neptun, îndrăgind-o, şi-o făcu soţie. Muntele pe care ea locuia, Neptun îl fortifică, izo- lîndu-l de jur împrejur. El făcu îngrădituri de mare şi de pămînt, la rînd, unele mai mici, altele mai mari, două de pămînt şi trei de mare, şi le făcu rotunde, cu insula în centru, în aşa fel încît toate părţile lor să se afle la o *distanţă egală...*

Domnul Le Mesge îşi întrerupse lectura.

— Aşezarea aceasta nu vă aminteşte nimic ? întrebă el.

îl privii pe Morhange, pierdut în gânduri din ce în ce mai adînci.

— N u vă aminteşte nimic ? stărui vocea tăioasă a profesorului. ;

— Morhange, Morhange, bîiguii eu, adu-ţi aminte, ieri, drumul nostru, răpirea noastră, cele două coridoare pe care ne-au făcut să le traversăm înainte de-a ajunge pe muntele acesta... *îngrădituri de pămînt*

şi de mare... Două coridoare, două îngrădituri de pămînt.

— He ! he ! făcu domnul Le Mesge.

Zîmbea, privindu-mă. Am înţeles că zîmbetul lui însemna : „Să fie oare mai puţin prost clocit l-am crezut V*

Făcînd parcă un marc efort, Morhange rupse tăcerea.-— înţeleg, înţeleg... Cele trei brîuri de mare... Dar atunci, domnule, în explicaţia dumneavoastră, a cărei ingeniozitate n-o contest, presupuneţi drept exactă ipoteza mării sahariene !

— O presupun şi o dovedesc, răspunse irasi-ibilul bă- trînel, lovind scurt în birou. Ştiu bine ce-au afirmat Schir- mer şi ceilalţi împotriva ei. Ştiu mai bine decîl dumneavoastră. Eu ştiu totul, domnule. Vă ţin la dispoziţie toate dovezile. Pînă atunci, astă seară, la cină, vă veţi desfăta fără îndoială cu nişte peşti extrem de gustoşi. Şi îmi veţi spune dacă peştii aceştia, pescuiţi în lacul pe care îl puLeţi zări de la fereastra asta, vi se par a fi peşti de apă dulce.

înţelegeţi bine, continuă el mai calm, eroarea oamenilor carc, crezînd în Atlantida, s-au apucat să explice cataclismul în care socoteau că insula minunată a pierit pe de-a-ntrcgul. Toţi au crezut într-o scufundare. De fapt, n-a avut loc nici o scufundare. A avut loc o *ridicare*. Pă- mînturi noi s-au ridicat din talazul atlantic. Pustiul a înlocuit marea. Sebkahs-urile, salinele, lacurile Triton, nisipoasele Syrte sînt vestigiile pustiite ale valurilor mişcătoare pe care goneau odinioară floLele pornite la cucerirca Atticei. Nisipul, mai vîrtos de;:ît apa, a înghiţit o civilizaţie. Astăzi, din frumoasa insulă pe care marea şi vuiturile o făceau mîndră şi înverzită, n-a mai rămas decîl masivul acesta ars. A mai dăinuit doar, în căldarea aceasta stîn- coasă, izolală pentru vecie de restul lumii vii, oaza minunată pe caie o aveţi la picioare, fructelc acestea roşii, cascada, lacul albastru, mărturii sfinte ale epocii de aur dispărute. Ieri scară, sosind aici, aţi străbătut cele cinci îngrădituri : trei făcute cu apele mării, secate pentru totdeauna ; două de pămînt, săpate de-un coridor prin care aţi trecut călări pe cămile şi unde, odinioară, pluteau triremele. în catastrofa aceea uriaşă, s-a menţinut, aşa cum fusese odinioară, în străvechea lui splendoare, doar muntele de aici, muntele unde Neptun şi-a zăvorîl-o pe iubita lui,

Clito, fiica lui Evenor şi a Leucippei, mama lui Atlas, străbuna milenară a Antineei, suverana în a cărei stăpînire aţi intrat pentru totdeauna.

— Domnule, spuse Morhange cu cea mai aleasă politeţă, ar fi cît se poate de firească grija care ne-ar îndemna să ne informăm despre motivele şi scopul acestei luări în stăpînire. Dar ca să vedeţi în ce măsură mă interesează destăinuirile dumneavoastră, aflaţi că pentru ele amîn problema noastră de ordin personal. Zilele acestea, în două peşteri deosebite, mi-a fost dat să descopăr o inscripţie tifinar a numelui Antineei. Camaradul meu îmi e martor că-l socoteam un cuvînt grecesc. Acum, graţie dumneavoastră şi divinului PI aton, înţeleg că nu trebuie să mă mai mir auzind că o barbară e numită cu un nume grecesc. Dar asta nu mă face să nu fiu la fel de încurcat în ceea ce priveşte etimologia cuvîntului. Puteţi să mă lămuriţi în această privinţă ?

— Nici vorbă că da, domnule, răspunse domnul Le Mesge. Aş vrea să vă spun mai întîi că nu sînteţi primul care îmi pune o asemenea întrebare. Printre exploratorii pe care i-am văzut intrînd aici de zece ani încoace, cei mai mulţi au fost atraşi în acelaşi fel, intrigaţi de euvîntul grecesc reprodus în tifinar. Eu am întocmit chiar un catalog destul de exact al inscripţiilor şi al peşterilor în care .sînt întîlnite. Toate, sau aproape toate, sini însoţite de formula : *Aniinea. Aici începe ţinutul stăpînit de ea*. Am pus eu însumi să fie vopsite din nou, cu ocru, unele din ele care începuseră să se şteargă. Dar, ca să revenim la ceea ce vă spuneam la început, nici unul dintre europenii aduşi aici de acest mister epigrafic nu s-au mai sinchisit, de cum s-au aflat în palatul Antineei, să-şi lămurească etimologia cuvîntului. Toţi au avut, imediat, altceva ca să-şi frămînte mintea. Fiindcă veni vorba, ar fi multe de spus despre puţina importanţă reală pe care le au preocupările pur ştiinţifice, chiar pentru savanţi şi

despre cît sînt ele de repede sacrificate pentru griji mai pămîntene, pentru cele ale vieţii lor, de pildă.

— Să vorbim altă dată despre toate acestea, dacă vreţi, domnule, făcu Morhange mereu extrem de curtenitor.

— Digresiunea mea n-a avut decît un scop, domnule : să vă arate că nu vă socotesc din rîndurile acestor savanţi nevrednici. Vă frămîntă, într-adevăr, aflarea rădăcinii numelui Antinea şi asta încă înainte de a şti ce fel de femeie e aceea care îi poartă sau motivele pentru care dumneavoastră şi domnul sînteţi prizonierii ei.

fi priveam ţintă pe bătrânel. Bar el vorbea cît se poate de serios.

„Cu atât mai bine pentru tine, m-am gîndit eu. Altminteri, te-aş fi aruncat pe fereastră, ca să-ţi poţi bate joc în voie. Legea căderii corpurilor **-trebuie** să fie aceeaşi şi la Hoggar."

— Fără îndoială, domnule, că aţi formulat cîteva ipoteze etimologice cînd v-aţi aflat pentru prima oară în faţa cuvîntului Antinea, -continuă Le Mesge, netulburat de privirea mea aprinsă, şi adresîndu-i-se lui Morhange. Aţi avea ceva împotrivă să ini le comunicaţi ?

— Nimic, domnule, spuse Morliange.

Şi cît se poate de cumpănit, enumeră etimologiile despre care ara vorbit mai sus.

Omuleţul cu plastron vişiniu îşi freca mîinile.

— Foarte bine, aprecie el cu un ton de intensă bucurie. Grozav de bine, cel puţin pentru mediocrele cunoştinţe helenice pe care trebuie să le aveţi. Dar tot ce aţi spus rămîne la fel de fals, arhi-fals.

— Vă întreb, tocmai fiindcă bănuiesc asta, spuse Morhange blînd.

— N-0 să vă las să tînjiţi multă vreme, spuse domnul Le Mesge. Cuvîntul Antinea se desparte în felul următor : *ti* nu e decît o imixtiune barbară în numele acesta esenţialmente grec : *Ti* e articolul feminin berber. Avem mai multe exemple ale unor asemenea

amestecuri. Luaţi-i pe cel dat de Tipasa, oraşul nord-african. Numele lui înseamnă *întreaga,* de la *ti* şi *ţ,ă.ay.*. în cazul de faţă, *ţinea* înseamnă *noua,* de la *ti* şi via.

— Şi prefixul *an* ? întrebă Morhange.

— E cu putinţă, domnule, să mă fi ostenit vreme de o oră vorbindu-vă despre *Critias* şi să ajung la un rezultat **atît** -de slab ? răspunse domnul Le Mesge. E sigur că prefixul *an,* în sine, n-are semnificaţie. Veţi înţelege că are una,, eîod **vă** voi spume că în cuvîntuî «fe faţă mtîlnim un foarte curios: caz de apocapă. Nu am trebuie citit, ci *atlan. Atl* a eăzut, prin apocopă ; *an* a subzistat. în rezumat, Antinea se compune în felul următor :—Tî—vsx—a-cVAv. Şi semnificaţia *n&aa atlanta,* reiese în mod arbitrar din demonstraţia[1] mea.

îl' priveam pe Mortaange.. Mirarea lui era nemărginită. Prefixul berber *ti* îl u-luise literalmente.

— Aţi avut prilejul să verificaţi această foarte ingenioasă etimologie, domnule? izbuti el! în sfîrşit să **ros**tească.

—. N-aveţi decft să- aruncaţi o privire peste aceste eîteva cărţi, făcu dispreţuitor domnul Le Mesge.

Rînd pe rînd, el deschise cinei, zece, douăzeci de **dulapuri** din perete. O bibliotecă prodigioasă- se înfăţişă ochilor noştri.

— Totul,, totul, aici e totul, murmură Morhange cu un uimitor ton de spaimă şi de admiraţie.

— Cel puţin tot ce merită osteneala de a fi consultat, spuse domnul Le Mesge. Toate marile lucr ări a cărcr pierdere lumea socotită ca savantă o deplinge astăzi.

— Şi cum de sînt aici ?

— Cit mă mîhniţi, dragă domnule- ! Şi cu care vă crezusem la curent cu anumite lucruri ! Uitaţi deci pasajul în care Pliniu cel Bătrîn vorbeşte despre biblioteca din Car- thagina şi despre comorile îngrămădite în ea ? În 146, cînd oraşul pieri sub loviturile secăturii de Scipio, neînchipuita adunătură de

analfabeţi numită SenaLuI roman, avu cel mai adînc dispreţ pentru bogăţiile acestea şi Ir» dărui regilor băştinaşi. Aşa se face eă Mastanabal căpătă minunata moştenireea, fii transmisă fiilor şi nepoţilor săi, Hiempsal,, Juba I,, Juba II, soţul admirabilei CJeopatra Se- **lene-,** fiica marei Clieopatra şi a îuî **Marc**-Aatâmia. Cleoi- patra Selene avu o fată care se căsătorii eu un rege atlant. Iată. cum se face eă. Antinea, fiica lui NeptHft» & numără jarintre străbune pe nemuritoarea regină' â. Egiptului. **Aşa** se faee că, prin drepturile ei de moştenire, rămăşiţele bibliotecii din Carthagina, îmbogăţite cu ce a mai rămas din biblioteca de la Alexandria, se află acum sub ochii dumneavoastră.

Ştiinţa fuge de om. Pe cînd omul clădea monstruoasele turnuri Babei pseudo-ştiinţifice, Berlinul, Londra, Parisul, Ştiinţa s-a retras în colţul acesta pustiu al Hoggarului. Cei de-acolo n-au decît să-şi născocească ipotezele, bazate pe pierderea lucrărilor misterioase ale Antichităţii : lucrările nu sînt pierdute. Ele sînt aici. Aici se află cărţile ebraice ehaldeiene, asiriene. Aici se află marile tradiţii egiptene carc i-au inspirat pe Solon, Herodot şi Plalon. Aici se află mitografii greci, magicienii Africei romane, visătorii indieni, într-un cuvînt, toate comorile a căror lipsă face din dizertaţiile contemporane nişte biete caraghioslîcuri. Cre- deţi-mă, e pe deplin răzbunat măruntul profesoraş pe carc l-au socotit nebun şi l-au dispreţuit. Am trăit, trăiesc şi voi trăi, într-un permanent hohot de rîs în fata erudiţiei lor false şi trunchiate. Iar cînd voi fi mort, eroarea, datorită precauţiilor luate din gelozie de Neptun ca s-o izoleze pe prea iubita Clio de restul lumii, eroarea, zic, va continua să fie slăpînă atotputernică peste jalnicele lor scrieri.

— Domnule, spuse Morhange cu o voce gravă, aţi afirmat mai adineauri influenţa Egiptului asupra oame- nilor de aici. Pentru motive pe care voi avea poate într-o

bună zi prelejul să vi le explic, aş ţine să am dovada acestei influenţe.

— Foarte bine, domnule, răspunse domnul Le Mesge.

— Atunci, la rîndul meu, făcui un pas înainte.Două cuvinte, vă rog, domnule, spusei eu brutal. N-o să vă ascund că discuţiile acestea istorice mi se par cu totul ne la locul lor. Nu-i vina mea dacă aţi avut necazuri universitare, şi dacă nu sînteţi astăzi la Colegiul Franţei sau în altă parte. Pentru moment, un singur lucru mă interesează : să ştiu ce facem, ce fac eu aici. Mult mai mult decît etimologia greacă sau berberă a numelui ei, mă inte-» resează exact să ştiu ce vrea de la mine doamna aceasta, Antinea. Camaradul meu vrea să-i cunoască raporturile cu Egiptul antic. Foarte bine. Eu, unul, ţin mai ales să fiu lămurit asupra celor pe care ea le întreţine cu Guvernă- mîntul general al Algeriei şi cu secţiile arabe.

Domnul Le Mesge izbucni într-un rîs strident.

—• Am să vă dau un răspuns care vă va satisface pe amîndoi, spuse el.

Şi adăugă :

—■ Urmaţi-mă. E timpul să aflaţi.

.CAPITOLUL X

SALA DE MARMURĂ ROŞIE

AM TRAVERSAT DIN nou un şir nesfîrşit de *scări* şi do coridoare, urmîndu-l pe domnul Le Mesge.

— În mijlocul labirintului ăstuia îţi pierzi orice simţ de orientare, i-am şoptit eu lui Morhange.

— Îţi pierzi mai degrabă capul, răspunse el *eu* jumătate glas. Bătrinul acesta nebun e, incontestabil, foarte savant. Dar Dumnezeu ştie unde vrea să ajungă. în sfîr- şit, a făgăduit că vom afla.

Domnul Le Mesge se oprise în faţa unei grele uşi întunecate, încrustată de sus pînă jos cu semne bizare. Răsucind clanţa, el o deschise şi spuse :

— Domnilor, vă rog să treceţi.

— O adiere de aer rece ne izbi în obraz. în noua sală în care am pătruns domnea o adevărată temperatură de beci.

La început, întunericul nu prea îmi îngăduia să-i apreciez cum trebuie mărimea. Iluminatul, voit redus, era făcut de douăsprezece enorme lămpi de aramă, în formă de coloane, puse direct pe sol şi aruncînd largi flăcări roşii. Cînd am intrat, curentul coridorului făcu să oscileze flăcările care agitară un minut, în preajmă, umbrele noastre mărite şi deformate în mod ciudat. Apoi curentul se opri şi flăcările, redevenite rigide, îşi înălţară din nou printre bezne neclintitele lor lumini roşii.

Aceste douăsprezece lampadare uriaşe (fiecare avea cam trei metri înălţime) formau, prin aşezarea lor, un fel de cunună cu un diametru de cel puţin cincizeci de picioare. în mijlocul cununii zării o moviliţă întunecată, brăzdată pe toată suprafaţa de mici pîlpîiri roşii şi tremurătoare. Apropiindu-mă am putut desluşi un izvor care ţîşnea din ea. Apa lui rece întreţinea temperatura despre care am vorbit.

Nişte jilţuri naturale, uriaşe, erau tăiate în stînca din mijloc, de unde se împrăştia şoptitoart i şi întunecata fin- tînu. Ele erau tapisate cu perne mătăsoase. Douăsprezece arzătoare de mirodenii, în interiorul cununei de flăcări roşii, desenau o a doua coroană, cu un diametru cam pe jumătatea celeilalte. în întuneric nu li se vedea fumul suind spre boltă ; dar lîncezeala lor, combinată cu răcoarea şi cu susurul apei, izgoneau din inimă oriee altă dorinţă în afară de aceea de a rămîne acolo, veşnic.

Domnul Le Mesge ne pofti să luăm loc în mijlocul sălii, pe jilţurile ciclopice. El însuşi se aşează între noi.

— Peste cîleva clipe, spuse el, ochii vi se vor obişnui cu întunericul.

Am observai că vorbea în şoaptă, ca într-un templu.

încet, încet, ochii ni se deprinseră într-adevăr cu lumina aceasta roşie. Doar partea de jos a imensei încăperi era luminată.

întreaga boltă era înecată în beznă şi nu i se putea ghici înălţimea. Vag, deasupra capetelor noastre, am zărit un mare candelabru al cărui aur era lins, ca tot restul, de mohorîtele lumini roşii. Dar nimic nu îngăduia să-ţi dai seama de lungimea lanţului eare-l ţinea atîrnat de plafonul întunecat.

Pavajul de marmură era atît de lucios încît sfeşnicele uriaşe se reflectau în el.

Sala, repet, era rotundă, formînd un cerc perfect al cărui centru îl forma fîntina spre care noi stăteam cu spatele.

Ne aflam, deci, cu faţa spre pereţii rotunjiţi. Curînd, privirile nu ni se mai putură desprinde de pe ei. Iată ce-i făcea eă fio deosebiţi: pe întreaga lgr întindere, pereţii se împărţeau într-un şir de nişe, a căror linie neagră era tăiată, în faţa noastră, de uşa care se deschisese ca să ne lase să intrăm ; în spatele nostru, şirul nişelor era tăiat de-o a doua uşă, şi mai neagră, pe care o ghiceam întor- cîndu-mă, în beznă. De la o uşă la alta am numărat şaizeci de nişe, adică în total o sută douăzeci. Fieçare din ele era înaltă de trei metri şi largă de un metru. În fiecare se afla un fel de cutie mare, mai lată sus decît jos, şi închisă numai în partea de jos. În cutiile acestea, în toate, afară de cele două pe care le aveam în faţă, mi s-a părut că desluşesc o formă strălucitoare, o formă omenească fără doar şi poate, ceva ca o statuie de bronz foarte pal. în arcul de cerc din faţa mea, am numărat clar treizeci de asemenea statui ciudate.

Ce erau ele ? Am vrut să văd şi m-am ridicat.

Mîna domnului Le Mesge mi s-a aşezat pe braţ.

— Mai tîrziu, şopti el eu acelaşi glas foarte şoptit, mai tîrziu.

Privirile profesorului erau aţintite pe uşa prin care intraserăm în sală, şi în dosul căreia se auzea acum, din ce în ce mai clar, un zgomot de paşi.

Uşa se deschise în tăcere lăsînd .să intre trei tuaregi albi. Doi dintre ei purtau pe umeri un fel de pachet lung ; al treilea mi s-a părut a fi şeful lor.

La indicaţiile acestuia din urmă, ei puseră jos pachetul şi scoaseră dintr-una din nişele despre care am vorbit, cutia lunguiaţă aflată în fiecare dintre ele.

— - Vă puteţi apropia, domnilor, ne spuse atunci domnul Le Mesge.

La un semn al lui, cei trei tuaregi se dădură cîţiva paşi înapoi.

— Mi-aţi cerut adineauri să vă dau o dovadă a influenţei egiptene asupra ţării acesteia, spuse domnul Le Mesge adresîndu-i-se lui Morhange. Mai întîi, ce ziceţi de lada aceasta ?

Vorbind astfel, el arătă cutia pe care slujitorii o întinseseră pe jos, după ce o scoseseră din nişa ei.

Morhange scoase o exclamaţie înăbuşită.

Avem în faţa noastră una din lăzile acelea destinate să conscrve mumiile. Acelaşi lemn lucios, aceeaşi pictură în culori vii, cu singura deosebire că aici caracterele tifi- nar înlocuiau hieroglifele. Eorma, îngustă jos şi largă sus, ar fi trebuit ea singură să ne arate asta imediat.

Am mai spus că jumătatea de jos a cutiei acesteia mari era închisă, dînd întregului un aspect de sabot dreptunghiular.

Domnul Le Mesge îngenunchie şi fixă pe partea din faţă a cutiei un dreptunghi de carton alb, o etichetă lată, luată de pe biroul său cu cîteva minute mai înainte, c-înd ieşise din bibliotecă.

— Puteţi citi, spuse el simplu, clar tot în şoaptă.

Am îngenunchiat şi eu, căci lumina marilor candelabre
abia dacă permitea să descifrezi eticheta pe care am recunoscut, totuşi, scrisul profesorului.

Ea purta aceste cuvinte simple, scrise cu litere mari, rotunde :

Numărul 53. Maior Sir Archibald Russell. Născut la Riclimond, în ziua de 5 iulie 1860. Mort la Hoggar în ziua de 3 decembrie 1896.

M-am ridicat dintr-un salt.

— Maiorul Russell ! am exclamat eu.

— Mai încet, mai încet, făcu domnul Le Mesge. Aici, nimeni n-are dreptul să ridice glasul.

— Maiorul Russell, am repetat eu, supunîndu-mă fără voie poruncii profesorului. Maiorul Russell, care a plecat anul trecut din Khartoum ca să exploreze Sokoto ?

— El însuşi, răspunse profesorul.

— Şi... unde se află maiorul Russell ?

— E aici, răspunse domnul Le Mesge.

Profesorul făcu un semn. Tuaregii albi se apropiară din nou.

O tăcere emoţionantă domnea în încăperea misterioasă, tulburată doar de gîlgîitul răcoros al fîntînii.

Cei trei negri începură să desfacă pachetul depus de ei, cînd intraseră, lîngă lada pictată. Încovoiaţi sub povara unei spaime de nespus, Morhange şi cu mine priveam.

Curînd, o siluetă ţeapănă, o formă omenească se ivi în faţa ochilor noştri. O licărire roşie luci spre ea. Aveam înainte, întinsă pe jos, acoperită cu un fel de văl din muselină albă, o statuie de bronz pal, o statuie asemenea celor care, de jur împrejurul nostru, stind drepte în firide, păreau că aţintesc spre noi o privire de nepătruns.

— Sir Archibald Russell, rosti rar şi încet domnul Le Mesge.

Morhange, mut, se apropie şi avu puterea să ridice vălul de muselină. Apoi privi îndelung posomorita statuie de bronz.

— O mumie, o mumie, spuse el în sfîrşit. Vă înşelaţi, domnule. Aceasta nu e o mumie.

— La drept vorbind, nu, răspunse domnul Le Mesge, nu e o mumie. Şi totuşi, aveţi în faţa dumneavoastră rămăşiţele pămînteşti ale lui Sir Archibald Russell. într-adevăr, domnule, trebuie să vă atrag atenţia că procedeele de îmbălsămare folosite în palatul Antineei diferă de procedeele folosite în vechiul Egipt. Aici, nu există natrion, nici feşi, nici miresme. Meşteşugul Hoggarului a ajuns, de la bun început, la un rezultat pe care ştiinţa europeană nu l-a obţinut decît după îndelungi tatonări. Cînd am sosit aici, am rămas uimit constatînd că se practica o metodă pe care o credeam cunoscută numai de lumea civilizată.

Cu degetul arătător îndoit, domnul Le Mesge ciocăni uşor în fruntea mată a lui sir Aivhibaîd Russell, făeînd să se audă un dangăt metalic.

■— E bronz, murmurai eu. Nu-i o frunte omenească. E bronz.

Domnul Le Mesge ridică din umeri.

■— E o frunte omenească, afumă el tăios. Nu e de loc bronz. Bronzul e mai închis, domnule. Metalul acesta e marele metal necunoscut despre care vorbeşte Platon în *Critias*, şi care îşi are locul între aur şi argint; e metalul special al muntelui Atlantida. E oricalc.

Aplecîndu-mă şi mai mult, am constatat că metalul era identic cu cel ce îmbrăca pereţii bibliotecii

— .E oricalc, continuă domnul Le Mesge. Nu prea aveţi aerul să înţelegeţi cum poate să vă apară un corp omenesc ca statuie de oricalc. Nu zău. căpitane Morhange, dumneavoastră. despre care am presupus că aveţi oarecari cunoştinţe, n-aţi auzit niciodată vorbindu-se despre metoda doctorului Variot de a păstra corpurile altfel decît prin îmbălsămare ? N-aţi citit niciodată cartea acestui medic [1] ? În ea este expusă metoda numită galvanoplastică. Pentru a deveni bune conducătoare, ţesuturile cutanate sînt unse cu un strat foarte uşor de sare de argint. Corpul, muiat apoi într-o baie de sulfat de cupru, e lăsat pe seama polarizării. Procedeul cu care a fost metalizat corpul stimabilului maior englez e acelaşi. Acelaşi, doar că baia de sulfat de aramă a fost înlocuită cu o baie de sulfat de **oricalc.** materie mult **mai rară.** Aşa se **face** că în locul **statuii** unui biet om, în locul unei statui de bronz, aveţi în **faţă** o statuie dintr-un metal mai preţios decît aurul şi argintul. O statuie, Inlr-un cuvînt, demnă de nepoata **lui** Neptun.

Domnul Le Mesge făcu un semn. Sclavii negri apucară corpul. În cîteva clipe, fantoma de oricalc se afla vîrîtă în tocul ei de lemn pictat. Acesta din urmă, pus drept, fu aşezat în nişa sa, alături de nişa în care un too asemănător purta numărul 52.

Apoi, după ce-şi terminară lucrul, cei trei negri se retraseră fără un cuvînt. Aerul rece al morţii clătină încă **o** dată flăcările sfeşnicelor de aramă şi făcu să danseze umbre uriaşe în jurul nostru.

Morhange şi cu mine rămăseserăm la fel de încremeniţi ca şi spectrele de metal pal care ne înconjurau. Deodată, făcînd un efort, m-am apropiat clătinîndu-mă de nişa vecină celei în care fuseseră depuse rămăşiţele maiorului englez. Ochii mei căutau eticheta, eticheta numărul 52.

1 **Variot: *Antro-pologia galvanică.* Paris, 18ÎK). Nota domnului I.eroux,)** ^

Sprijinindu-mă de marmura roşie a peretelui, am citit:

— *Numărul 52. Căpitan Laurent Deligne. Născut la Paris în ziua de 22 iulie 1861. Mort la Hoggar în ziua de 20 octombrie 1896.*Căpitanul Deligne, şoptì Morhange, plecat în 1895 de la Colomb-Bechar spre Timmimoun şi despre care nu s-a mai ştiut nimic.

—■ Exact, spuse domnul Le IVIesge făeînd din cap un uşor semn de aprobare.

■— *Numărul 51,* citi Morhange, clănţănind acum din dinţi, *Colonel von Wittmann, născut la Jena în 1855. Mort la Hoggar în ziua de 1 mai 1896.* Colonelul Wittmann, exploratorul Kanemului, dispărut în părţile Agaclosului !

— Exact, spuse din nou domnul Le Mesge.

— *Numărul 50,* citii eu la rîndul meu, ţinîndu-mă de perete ca să nu cad. *Marchizul Alonzo d'Oliveira, născut la Cadix în ziua de 21 februarie 1868. Mort la Hoggar în ziua de 1 februarie 1896...* Oliveira, care se îndrepta spre Araouan !

■— Exact, spuse iar domnul Le Mesge. Spaniolul acesta era un om cît se poate de erudit. Am avut cu el discuţii interesante despre poziţia geografică exactă a regatului Antcei.

— *Numărul 49,* spuse Morhange, al cărui glas abia dacă se mai auzea. *Locotenent Woodhouse, născut la Li- verpool în ziua de 16 septembrie 1870. Mort la Hoggar în ziua de 4 octombrie 1895.*

— Aproape un copil, spuse domnul Le Mesge.

— *Numărul 48,* citii cu. *Sublocotenent Louis de Mail- lefeu, născut la Provins, în ziua de...*

N-am terminat. Emoţia îmi sugruma glasul.

Louis de Maillefcu, prietenul meu cel mai bun, prietenul meu din copilărie, de la Saint-Cvr, de pretutindeni... Il priveam, îl recunoşteam sub crusta metalică. Louis de Maillefeu !

Şi, cu fruntea lipită de peretele rece, eu umerii zguduiţi, am început să plîng, suspinînd din greu.

Atunci am auzit vocea adînc chinuită a lui Morhange, spunîndu-i profesorului :

— Scena aceasta a durat destul, domnule. Să-i punem capăt.

— El a dorit să ştie, răspunse domnul Le Mesge. Ce puteam face ?

M-am îndreptat spre el. L-am apucat de umeri.

— Cum de se află el aici ? Din ce i s-a tras moartea ?

— A murit ca toţi ceilalţi, răspunse profesorul, ca şi locotenentul Woodhouse, ca şi căpitanul Dcligne, ca şi maiorul Russell, ca şi colonelul von Wittmann, ca şi cei patruzeci şi şapte de ieri, ca şi toţi cei do mîine.

— Din ce li s-a tras moartea ? spuse la rîndul său, cu glas poruncitor, Morliange.

Profesorul îl privi. Mi-am văzut camaradul pălind.

— Din ce li s-a tras moartea, domnule ? *Au murit din dragoste.*

Şi adăugă cu un glas foarte încet şi foarte grav :

— Acum ştiţi.

Binişor, cu nişte precauţii do care nu l-am fi crezut niciodată în stare, domnul Le Mesge ne smulse din faţa privirii fixe a statuilor de metal. O clipă mai tîrziu, ne aflam. Morhange şi cu mine, aşezaţi din nou, sau mai degrabă prăbuşiţi, printre pernele din mijlocul încăperii. Piinsetul fintînii invizibile sursura la picioarele noastre.

Domnul Le Mesge era între noi.

— Acum ştiţi, repetă el. Ştiţi, dar nu înţelegeţi încă. Apoi, cu glas foarte lent, lăsă să cadă aceste cuvinte :

■— Sînteţi, aşa cum au fost şi ci, prizonierii Antineei... Şi Antinea gîndeşte să se răzbune...

— Să se răzbune ? spuse Morhange căruia îi revenise calmul. Şi de ce, mă rog ? Ce i-am făcut noi, locotenentul şi eu, Atlantidei ? Prin ce ne-am atras ura ei ?

— E o luptă veche, foarte veche, răspunse grav profesorul. O luptă care vă depăşeşte, domnule Morhange.

— Vă rog, cxplicaţi-vă, domnule profesor.

— Dumneavoastră sînteţi Bărbaţii. Ea este Femeia, spuse gînditor domnul Le Mesge. Aici e totul.

— Zău, domnule, nu văd... nu vedem clar.O să înţelegeţi. Chiar aţi uitat cît au avut să se plîngă frumoasele regine barbare ale antichităţii de străinii pe care soarta i-a împins spre ţărmurile lor ? Poetul Victor Hugo a exprimat destul de bine dezgustătoarea lor purtare în poemul colonial intitulat *Fata din O-Tahiti*. Ori- cît de departe ne-ar duce amintirile, nu vedem decît asemenea procedee de silnicie şi de ingratitudine. Domnii aceştia foloseau din plin frumuseţea doamnei şi bogăţiile ei. Apoi, într-o bună dimineaţă, dispăreau. Ba încă, doamna se putea socoti fericită dacă dispărutul, reperînd cu grijă locurile, nu se reîntorcea cu nave şi cu trupe de ocupaţie.

— Erudiţia dumneavoastră e admirabilă, domnule, spuse Morhango. Vă rog, continuaţi.

— Aveţi nevoie de exemple ? Ele există, vai, din belşug. Gîndiţi-vă la grosolănia purtării lui Ulisse faţă de Ca'ypso, a lui Diomede faţă de Callirhoe. Ce să mai spun de a lui Tezeu faţă de Ariadna ? Jason a dovedit, faţă de Medeea, o nestatornicie de neînchipuit. Romanii au con- linual tradiţia cu şi mai multă brutalitate. Eneea, care are atîlea trăsături comune cu pastorul Spardek, s-a purtat cîl se poate de josnic cu Didona. Faţă de divina Cleo- patra, Cezar a fost un bădăran încununat cu lauri. Titus, la sfîrşit, făţarnicul Titus, după ce a trăit un an întreg în Idumeea, pe spinarea ei, a adus-o la Roma pe duioasa Berenice numai ca s-o batjocorească mai bine. Era timpul ca fiii lui Japliet să plătească fiicelor lui Sem suma aceasta formidabilă de ocări neplătite.

Şi s-a întâmplat ca o femeie să poată restabili în folosul sexului ei marea lege hegeliană a oscilaţiilor. Separată de lumea ariană prin formidabila precauţie a lui Neptun, ea cheamă spre ea bărbaţii cei mai tineri şi mai viteji. Femeia aceasta are trup darnic, chiar dacă sufletul îi e necruţător. De la tinerii cutezători, ea ia ceea ce ei pot da. Ea le împrumută corpul şi îi domină cu sufletul. E prima regină pe care patima n-a făcu t-o niciodată, măcar J>entru o clipă, sclavă. Niciodată ea n-

a fost nevoită să-şi revină în fire, căci niciodată nu s-a dăruit cu totul. E singura femeie care a reuşit disocierea celor două lucruri de . nedespărţit, dragostea şi voluptatea, i Domnul Le Mesge tăcu o clipă, apoi continuă : i — - Ea vine, o dată pe zi, în mormîntul acesta; se opreşte în faţa firidelor de aici, meditează în faţa statuilor acestora ţepene, atinge piepturile reci pe care le-a cunoscut odată at.it de fierbinţi; apoi, după ce viseaza lîngă firida goală în care, curînd, va dormi pentru vecie în recea lui crustă de oricalc, ea se reîntoarce, nepăsătoare, spre cel ce o aşteaptă.

Profesorul tăcu. în mijlocul întunericului se auzi din nou susurul fîntînei. Pulsul mi se zbătea, tîm piele îmi ardeau. O febră imensă mă cuprinsese.

■— Şi toţi, toţi au acceptat! strigai eu, fără să mai ţin seama de locul unde mă aflam. S-au lăsat învinşi l Ah ! Ea n-are decît să vină, şi va vedea.

Morhange tăcea.

— D

ragă domnule, îmi spuse domnul Le Mesge cu **glas** foarte blînd, vorbiţi ca un copil. Nu ştiţi. N-aţi văzuţ-p pe Antinea. Fiţi sigur că printre ei (şi, Cu un gest, **el** cuprinse cercul mut al statuilor) se aflau bărbaţi la **fel de** curajoşi ca şi dumneavoastră, şi mai puţin nervoşi **poate.** Unul dintre ei, cel ce se odihneşte sub eticheta *nr. 32,* îmi amintesc, era un englez flegmatic. Când **a** apărut **ha faţa** Antineei, îşi fuma ţigara. **Ca** şi ceilalţi, domnule, el s**-a** plecat sub privirea suveranei.

v

Nu vorbiţi cîtă vreme n-aţi văzut-o. Titlul universitar nu prea e nimerit cînd trebuie să vorbeşti despre pasiuţie şi mă simt stingherit cînd încerc eu să vă arăt ce este Antinea. Vă spun doar că, de îndată ce o veţi vedea, nu vă veţi mai aminti de nimic altceva. Familie, patrie, onoare, veţi renega totul pentru ea.

" — Totul, domnule ? întrebă foarte calm Morhange. x

— Totul, afirmă hotărît domnul Le Mesge. Veţi uita totul, veţi renega totul.

Din nou se auzi un zgomot uşor. Domnul Le Mesge se uită la ceas.

— De altfel, o să vedeţi.

Uşa se deschise. Un târgui alb, uriaş, cel mai înalţ dintre toţi pe care îi zăriserăm pînă atunci în lăcaşul **acela** • cumplit, intră şi se îndreptă spre noi.

El îjni atinse uşor braţul, după ce se înclină,

— Urmaţi-l, domnule, spuse domnul Le Mesge.,[1]

M-am supus, fără un cuvînt

.CAPITOLUL XI

ANTINEA

ÎMPREUNA CU CEL ce nici conducea, am mers de-a lungul unui nou coridor. Eram din ce în ce mai eurexcitat. N-aveam decît un gînd : să mă aflu în faţa femeii aceleia, să-i spun... Apoi, îmi era egal ce avea să se întîmplc cu viaţa mea.

Mă înşelam însă cînd nădăjduiam să văd aventura luînd imediat o întorsătură eroică. în viaţă, genurile nu sînt niciodată delimitate. Dintr-un şir nesfîrşit de amănunte precedente, ar fi trebuit să-mi amintesc că în aventura mea burlescul era mereu împletit cu tragicul.

Cînd ajunse în faţa unei uşiţe de culoare deschisă, călăuza mea se dădu la o parLe făcîndu-mi loc să intru.

M-am pomenit atunci în cea mai confortabilă cameră de toaletă. Un plafon de sticlă mată revărsa peste dalele de marmură o lumină veselă şi rozã. Primul obiect de care am dat cu ochii a fost o pendulă prinsă în perete, şi ale cărei cifre erau înlocuite cu semnele zodiacului. Minutarul nu atinsese încă semnul Berbecului.

Ora trei ! Abia ora trei 1

Ziua aceea mi se păruse şi aşa lungă cît un veac... Şi nu străbătusem decît ceva mai mult din jumătatea ei.

Apoi, o altă idee îmi veni în minte şi începui să rîd cu hohote.

„Antinea ţine să-i fiu prezentat în toată splcndoaret mea.'

O oglindă marc, de oricale, ocupa o întreagă parte a camerei. Privindu-mă în ea, am înţeles că, hotărît lucru pretenţia nu era de loc exagerată.

Barba neîngrijită, stratul groaznic de murdărie de o culoare plumburie, carc cobora în dîre de-a lungul obrajilor, costumul meu pătat de toate luturile

sahariene, sfişiat de toţi mărăcinii Hoggarului, făceau într-adevăr din mine un cavaler destul de jalnic.

Nu mi-a trebuit mult ca să mă dezbrac şi să mă arunc în baia de porfir aflată în mijlocul camerei de toaletă. O moleşeală extrem de plăcută mă cuprinse în apa călduţă şi parfumată. în faţa mea dansau mii de borcănaşe împrăştiate pe o măsuţă preţioasă, din lemn sculptat. Erau de toate mărimile şi de toate culorile, fasonate în- tr-un fel de jad extrem de transparent. Umezeala plăcută a aerului îmi potoli nervii.

„Ducă-se dracului Atlantida, şi hypogeul şi domnul Le Mesge", izbutii eu să mai gîndesc.

Apoi am adormit în baie.

Cînd am redeschis ochii, minutarul pendulei aproape că atinsese semnul Taurului. în faţa mea, rezemat cu mîi- nile lui negre de marginea băii, stătea un negru înalt, cu faţa neacoperită, cu braţele goale, cu fruntea legată în- ir-un imens turban portocaliu. Negrul mă privea, răzînd tăcut cu toţi dinţii lui albi.

■— Cine o mai fi şi individul ăsta ?

Negrul rîse şi mai tare. Fără să spună un cuvînt, el mă apucă şi mă scoase ca pe un fulg din apa mea parfumată, dar care avea acum o culoare asupra cărcia prefer să nu insist.

Cit ai clipi, m-am pomenit întins pe o masă de marmură, înclinată.

Negrul începu să mă maseze cu o putere extraordinară.

■— Hei, mai încetişor, dobitocule.

Mascurul nu-mi răspunse, dar începu să rîdă şi să mă frece şi mai tare.

— De unde eşti ? Din Kanem ? Din Borkou ? Rîzi prea mult ea să fii târgui.

Aceeaşi tăcere. Negrul era la fel de mut pe cît era de voios.

„La urma urmei, puţin îmi pasă, mi-am spus eu, ne- avînd încotro. Aşa cum e, II găsesc mai simpatic decît pe domnul Le Mesge, cu erudiţia lui de coşmar.

Dar, zău aşa, ce recrut grozav ar fi pentru *Hammamul* din strada Ma- thurins.

— Ţigară, sidi ?

Fără să-mi aştepte răspunsul, negrul îmi vîrîse în gură o ţigară pe care mi-o aprinse şi începu din nou să mă for- chezuiască pe toate părţile.

„Vorbeşte puţin, dar e binevoitor, gîndii eu."

Şi i-am trimis un val de fum în plină faţă.

Gluma aceasta păru cu totul pe gustul lui. Negrul îşi vădi pe dată mulţumirea aplicîndu-mi nişte palme zdravene.

După ce mă ţesălă în lege, el luă un borcănaş de pe măsuţă şi începu să-mi ungă trupul cu o pomadă rozâ. Orice armă de oboseală păru că zboară din muşchii mei reîntineriţi.

O lovitură într-un g-ong de aramă. Mascurul meu dispăru. Intră o negresă bătrînă, pipernicită, îmbrăcată cu cele mai ţipătoare zdrenţe. Bătrîna era guralivă ca o coţofană, dar la început n-am înţeles nici un cuvînt din ncsfîrşitul ghem pe care îl depăna pe cînd, apucîndu-mi mîinile şi apoi picioarele, începu să-mi lustruiască unghiile, cu nişte strîmbături convinse.

O nouă bătaie de gong. Bătrîna făcu loc unul al doilea negru, acesta grav, înveşmîntat din cap pînă în picioare4n alb, şi purtînd pe capul său lungăreţ o tichie de bumbac tricotat. Era bărbierul şi avea o mînă înzestrată cu o uimitoare dexteritate. Nu i-a trebuit mult ca să mă tundă, ceea ce, pe legea mea, a făcut foarte bine. Apoi, fără să mă întrebe dacă am vreo preferinţă în privinţa bărbii, mă rase, complet.

Mi-am privit ci; plăcere faţa reapărută în întregime.

„Antineei poate eă-i place genul american, gîndii eu. Ce ocară pentru memoria demnului ei bunic, Neptun !"

În aceeaşi clipă, negrul cel vesel intră şi puse un pachet pe divan. Bărbierul dispăru. M-am mirat oarecum văzînd că pachetul, dcsfăeut cu grijă de noul

meu valet, conţinea un costum complct de flanel alb, asemănător întru totul celor purtate vara de ofiţerii francezi din Algeria.

Pantalonii largi şi supli păreau făcuţi pe măsură. Tunica era fără cusur şi avea chiar, ceea ce mă uimi şi mai mult, cele două galoane de fir mobile, însemnele gradului meu, prinse de fiecare parte a mînecilor cu două şireturi. Ca încălţăminte, o pereche de papuci înalţi, din marochin roşu, ornaţi cu fir. Lenjeria, toată din mătase, părea că vine direct de pe *rue de la Paix*.

— Cina a fost desfătătoare, murmurai eu,, privindu-mă satisfăcut în oglindă. Culcuşul e perfect aranjat. Da, dar mai e şi *restul*.

Nu mi-am putut stăpîni un fior gîndindu-mă, pentru prima oară, la sala de marmură roşie.

în acceasi clipă pendula bătu patru şi jumătate.

Cineva ciocăni discret în uşă. Targuiul alb care mă condusese apăru în prag.

Inaintind, el îmi atinse din nou braţul şi făcu un semn.

Din nou l-am urmat.

Am străbătut iar eîteva lungi coridoare. Eram emoţionat, dar regăsisem în contactul cu apa călduţă o oarecare* stăpînire de sine. Şi apoi, mai ales, simţeam crescînd în mine, mult mai mult decît voiam să recunosc, o imensă curiozitate. Din momentul acela aş fi acceptat oare, dacă mi s-ar fi propus, să fiu condus înapoi la drumul Cîmpiei Albe, lîngă Sliiklt-Salah ? Nu prea cred.

încercam să fac să-mi fie ruşine de curiozitatea mea. Mă gîndeam la Maillefeu.

„Şi el, **ca** şi mine, a mers pe **coridorul pe care mă aflu** eu acum. Şi, în clipa de faţă, se **află acolo,** în **sal» de mar**mură roşie."

N-am avut timp să mă gîndesc mult **la asta Brusc,** lovit parcă de-un fel de bolid, **am fost** împins şi **trîntit la** pămînt. Coridorul era întunecat. N-am văzut nimic. Am auzit doar un urlet batjocoritor.

Targuiul alb se trăsese înapoi, cu spatele lipit de perete.

—■ Ei ! şoptii eu ridicîndu-mă, iată că încep drăcoveniile.

Ne-am continuat drumul. Curînd, o lumină, alta decît a lămpilor roze, începu să lumineze coridorul.

Am sosit astfel în faţa unei uşi de bronz, înaltă, străpunsă de nişte ciudate dantele luminoase. Se auzi bătaia unui gong cu sunet pur. Cele două canaturi ale uşii se întredeschiseră. Rămas pe coridor, targuiul alb le închise în urma mea.

Fără să-mi dau seama, am făcut cîţiva paşi în sala în care intrasem singur, apoi m-am oprit încremenit locului, ducîndu-mi mîna la ochi.

Eram orbit ele lumina cerului, care se ivise.

Timp de multe ore, luminile ceţoase mă dezobişnuiseră 'de lumina zilei. Acum, ea pătrundea din plin printr-o întreagă parte a imensei încăperi.

Sala se afla situată în partea inferioară a muntelui, care era mai sfredelită de coridoare şi de galerii decît o piramidă egipteană. La acelaşi nivel cu grădina pe care o zărisem dimineaţa din balconul bibliotecii, ea părea că o continuă. Trecerea de la una la cealaltă se făcea pe nesimţite : dacă covoarele se întindeau pe sub palmierii înalţi, în schimb păsările zburau prin pădurea de coloane a sălii.

Contrastul făcea ca încăperea să fie obscură în toată partea care nu era scăldată direct de lumina oazei. Soarele, gata să apună pe după munte, colora în roz pietrişul de pe alei şi în roşu sîngeriu hieratieul flamingo aşezat, cu un picior în aer, la marginea micului lac de safir profund. .

Deodată, pentru a doua oară, m-am prăbuşit la pămînt. Ceva brusc şi mare îmi căzuse pe umeri. Am simţit o atingere caldă şi mătăsoasă pe gît, o respiraţie fierbinte pe ceafă. În acelaşi timp, urletul batjocoritor care mă tulburase atîta pe coridor, răsună din nou.

Cu o zmucitură m-am desprins, Irîntind la întîmplare o lovitură de pumn zdravănă în direcţia atacatorului meu. Urletul răsună din nou, de data aceasta de durere şi de mînie.

Şi avu ca ecou un lung hohot de rîs. Furios, mi-am îndreptat spinarea, căutîndu-l din ochi pe neobrăzatul care rîdea, oa să-i spun ce gîndeam despre el. Şi atunci, privirea mi-a rămâs aţintită, fixă.

În faţa mea se afla Anlinea.

În partea cea mai întunecată a sălii, sub un fel de boltă luminată artificial prin douăsprezece vitralii mov, pe un maldăr de perne colorate pestriţ şi de covoare persane albe, dintre cele mai preţioase, stăteau lungite patru femei.

Primele trei mi-am dat seama că sînt femei tuarcge, după splendida şi clasica lor frumuseţe. Ele purtau nişte minunate bluze de mătase albă, brodate cu aur. Ce-a de a patra, cu pielea foarte oacheşă, aproape un pui de harap, era şi cea mai tînără. Bluza ei de mătase roşie îi scotea şi mai mult în relief întunecata culoare a feţei, a braţelor, a picioarelor goale. Toate patru stăteau roată în jurul maldărului de covoare albe, acoperit cu o uriaşă piele de leu, pe care se rezema Antinea.

Antinea ! De cîte ori am revăzut-o, m-am întrebat clacă o privisem bine atunci, tulburat cum eram, într-atît mi se părea, de fiecare dată, că e tot mai frumoasă. Mai frumoasă! Biet cuvînt, biată limbă ! Dar oare e de vină limba, sau sînt de vină cei ce înjosesc un asemenea cuvînt ?

Nu te puteai afla în faţa femeii acesteia fără să o evoci pe aceea pentru care Ephractoeus a supus Atlasul, pentru care Sapor a uzurpat sceptrul lui Osymandias, pentru care Mamylos a subjugat Suza şi Tentyrisul, pentru care Antoniu a fugit....

O, suflete, suprema vibrare îţi e dată Cînd ***ea te*** *strînge-n braţe, trufaşă, minunată.* *Klaftul* egiptean îi cobora pe buclele bogate, atît de negre încît băteau în albastru. Cele două capete ale greului ei veşmînt de fir Si atingeau coapsele

gingaşe. În jurul frunţii ei mici, bombate şi încăpăţînate, se încolăcea *uraeu- sai* de aur, cu ocM de smaragde, zviriindu-şi deasupra capului tinerei femei dubla limbă de rubine.

Ea purta o tunică de voal negru, presărat cu aur,, foarte gubţire, foarte largăv strînsă usca' cu o eşarfă de muselină **albă,** brodată cu sita jeni din perle negre.

Aşa arăta veşmîntul AiTfecei. Dar, sub amestecul acesta încîntător, ce era ea oare ? Un fel de fată subţirică, cu ochii lungi şi verzi, cu profil de uliu. Un Adonis mai nervos. O regină din Saaba, un copil, dar cu o privire, cu **un** znnbet cum nu s-a mai -văzut vreodată-ia orientale. O minune de ironie şi áe graţie nepăsătoare.

Trapul, nu i-î vedeam. într-adevăr, faimosul ei trup nu mi-ar fi dat prin minte să-l privesc, chiar dacă aş fi avut puterea. Şi aceasta cr poate lucrul cel mai extraordinar din prima mea impresie. Să mă gîiTdesc la torturaţii rlm .sala de marmură roşie, la cei cincizeci de tineri care, totuşi, îi ţinuseră în braţe trupul firav ? Numai gîndul mi s-ar fi părut, în clipa aceea de neuitat, cea mai cumplită profanare, în ciuda tunicii ei tăiată îndrăzneţ -într-o parte,, a gîtului ei gol, a braţelor ei goale, a umbrelor mi- terioase bănuite pe sub voal, femeia aceasta, cu toată monstruoasa ei legendă, izbutea să rămînă foarte pură, ce spun ? virginală.

Pentru moment, ea era cu totul stăpînită de rîsul care
0 cuprinsese cînd, în faţa ci, mă rostogolisem la- pămînt.

— Hiram-Rege, chemă ea.

M-am întors. Mi-am văzut duşmanul.

Pe capitelul uneia din coloane, la douăzeci de picioare deasupra solului, stătea căţărat cu ghearele un splendid ghepard. Privirea lui mai era încă furioasă pentru lovitura de pumn pe care i-o trăsesem.

— Hiram-Rege, repetă An ţinea, aici!

Fiara se destinse ca un arc. Acum se afla ghemuită **la** picioarele stăpânei. I-am văzut limba roşie lingîndu-i gleznele subţiri şi goale.

— Cere-i iertare domnului* spuse tînăra femeie.

- Ghepardul mă privi cu ură. Pielea galbenă a botului se **încreţi în Jurul mustăţii negre**

— .Ffff ** se* stropşi el, ca un motan voinic.
— Hai, repetă Antinea, poruncitoare.
Cu părere <le rău, mica fiară se târî spre mine. Apoi îşi puse supusă botul între labe şi aşteptă.
l-am mîngîiat frumoasa frunte cu pete ca nişte ochi.
— Să nu fii supărat pe el, spuse An ţinea. Aşa e, la început, cu toţi străinii.
— - Atunci însemnează că e adeseori prost dispus **ca** acum, am spus eu simplu.
Acestea mi-au fost primele cuvinte. Ele stîrniră un zîmbet pe buzele Atineei.
Ea mă cercetă îndelung, cu o privire liniştită; apoi, adrcsindu-se uneia dintre femeile tuarege, spuse :
— Aguida, să ai grijă să-i dai douăzeci şi cinci **de** livre de aur lui Cegheîr-ben-Cheikh.
Şi, după ce tăcu o clipă, mă întrebă :
-- Eşti locotenent ?
— Da.
— De unde eşti ?
— Din Franţa.
— Puteam să bănuiesc asta, făcu ea, ironică. Dar din ce parte a Franţei ?
— Dintr-un ţinut care se cheamă Lot-et-Garonne.'
— Din ce loc, în ţinutul acesta? """
— Din Duras,
Ea se gîndi o clipă.
— Duras 1 Curge pe-aoolo un rîuleţ, Dropt. Şl e uil castel, mare şi vechi.
— Cunoaşteţi Durasul ? şoptii eu, năucit
— Se ajunge acolo prin Bordeaux, pe o cale ferată micuţă, continuă ca. E un drum între dealuri, cu pantele, pline de vii, încununate de ruini feudale. Satele au nume frumoase : Monsegur, Sauveterre-de-Guyenne, la Tresne, Creon... Creon, ca în *Antigona.*
— Aţi fost pe-acolo ?
Ea mă privi şi-mi răspunse, obosită parcă.

Spune-mi *tu*. Mai devreme sau mai tîrziu, tot va trebui să mă tutuieşti. **Începe** de acum.Promisiunea aceasta ameninţătoare mă umplu imediat de o imensă fericire. Mă gîndeam la cuvintele domnului Le Mesge : „Nu vorbi, a ti La timp cît n-ai văzut-o. De cum o vei vedea, vei renega totul pentru ca."

— Dacă am fost la Duras ? continuă Antinea, izbucnind în rîs. Glumeşti ! Ţi-o închipui pe nepoata lui Nep- tun într-un compartiment de clasa întîi, pe o linie se- eundară ?

Întinzînd mîna, ea îmi arătă uriaşa stîncă albă care domina palmierii din grădină.

— Iată întregul meu orizont, spuse ea, gravă.

Şi, luînd una din cărţile care zăceau prin preajmă, pe blana de leu, o deschise la întîmplare şi spuse :

— E mersul trenurilor din vest. Ce lectură minunată pentru cineva care nu se mişcă din loc. Acum e ora cinci şi jumătate, seara. Un tren, un tren de persoane a sosit de trei minute la Surgères, în Charente-Inférieure. Va pleca peste şase minute. Peste două ore, va sosi la Rochelle. Cît c de ciudat să te gîndeşti, aci, la asemenea lucruri ! Atîta distantă !... Atîta mişcare !... ALîta neclintire !...

— Vorbeşti foarte bine franceza, făcui eu.

Ea avu un mic ris nervos.

— Sînt nevoită s-o vorbesc. Ca şi germana, italiana, engleza şi spaniola. Felul meu de viaţă m-a făcut mare poliglotă. Dar îmi place franceza mai mult decît tuarega şi chiar decît araba. Am impresia că am ştiut-o din totdeauna. Şi, crede-mă, nu spun asta ca să-ţi fac plăcere.

Urmă un moment de tăcere. Mă gîndeam la străbuna ei, despre care Plut arh spunea : „Existau puţine neamuri faţă de care ea să aibă nevoie de tălmaci ; Cleopatra le vorbea în propria lor limbă

etiopienilor, troglodiţilor, ebreilor, arabilor, sirienilor, mezilor şi părţilor."

— Nu sta aşa, nemişcat în mijlocul sălii. Mă mîh, nesti. Vino şi te aşează aici, lîngă mine. Dă-te mai încolo, domnule Hiram-Rege !

Ghepardul se supuse supărat.

— Dă-mi mîna, porunci Antinea.

Lingă ea se afla o cupă mare de onyx. Ea luă din cupă un inel de oricalc, foarte simplu, şi mi-l puse pe inelarul sting. Am văzut atunci că şi ea purta unul la fel.

— Tanit-Zerga, oferă-i domnului de Saint-Avit un şerbet de trandafiri.

Micuţa negresă de mătasă roşie se grăbi s-o asculte.

— Secretara mea particulară, o prezentă Antinea, domnişoara Tanit-Zerga, din Gâo, pe Niger. Familia ei este aproape la fel de veche ca şi a mea.

Spunînd acestea, ea mă privea. Ochii ci verzi mă apăsau parcă.

— Şi căpitanul, camaradul tău ? întrebă ea cu o voce care părea că vine de departe. încă nu-l cunosc. Cum arată ? îţi seamănă ?

Atunci, pentru prima oară de cînd mă aflam lîngă ea, m-am gînrlit la Morhange. Şi n-am răspuns.

Antinea zîmbi.

Apoi se lungi de tot pe blana de leu. Piciorul drept i se dezgoli.

— E vremea să te duci la el. îmi spuse ea languroasă. Curînd. vei primi ordinele mele. Tanit-Zerga, condu-l. Arată-i mai întîi camera lui. Desigur că n-o cunoaşte.

M-am ridicat şi i-am luat mîna să i-o sărut. Ea şi-a apăsat-o puternic pe buzele mele, făcîndu-le parcă să sîngere sub semnul acesta de posesiune.

Mă aflam acum în coridorul întunecat. Micuţa în tunică de mătasă roşie mergea înaintea mea.

— Iată camera ta, spuse ea.

Şi continuă :

— Acum, dacă vrei, te voi conduce spre sufragerie. Ceilalţi au să se adune curînd acolo pentru cină.

Micuţa vorbea o îneîntătoare franceză, pronunţînd cuvintele cam peltic.

— Nu, Tanit-Zerga, nu. Astă seară prefer să rămîn aici. Nu mi-e foame. Sînt obosit.

— Nu mi-ai uitat numele, făcu ea.

Părea mîndră de lucrul acesta. Simţeam că, la nevoie, voi avea în ea o aliată.

— Nu ţi-am uitat numele, micuţă Tamt-Zerga, fiindcă e frumos [1].

Şi adăugai: îi

— Acum, lasă-mă, micuţo. Vreau să fiu singur.

Ea zăbovea în cameră. Eram mişcat şi agasat totodată. Simţeam o imensă nevoie de a-mi aduna gîndurile.

— Camera mea e deasupra camerei tale, îmi spuse ea. Pe masa aceasta e un gong de aramă; dacă doreşti ceva, n-ai decît să suni. Un târgui alb va veni imediat.

O clipă, informaţia aceasta mă amuză. Mă aflam într-un hotel, în mijlocul Saharei. N-aveam decît să sun pentru a fi servit.

Mi-am privit camera. Camera mea ! Pentru cît timp va fi oare a mea ?

Era o încăpere destul de spaţioasă. Perne, un divan, un alcov tăiat în stîncă, totul luminat de o fereastră largă pe care o acoperea un stor de pai.

M-ara dus la fereastră. Am ridicat storul. Lumina soarelui care apunea pătrunse în cameră.

Cu sufletul plin de gînduri inexprimabile, m-am rezemat de balustrada de piatră. Fereastra era îndreptată spre sud şi domina solul de la cel puţin şaizeci de metri. Sub ea, cobora zidul vulcan, vertiginos de neted şi negru.

În faţa mea, cam la doi kilometri, se înălţa un aît zid : prima incintă de pămînt din *Critias*. Apoi, foarte departe dincolo de ele, am zărit imensul pustiu roşu.

*• **în berberă,** Tanit **înseamnă izvor;** ier ga **c femininul aditivului** azreg, **albastru. (Nota domnului Leroux.)'CAPITOLUL XII*

MORHANGE SE RIDICĂ ŞI DISPARE

ERAM ATÎT DE obosit, încît am dormit dus pînă a doua zi. M-am deşteptat pe la orele trei după-amiază.

Imediat m-am gîndit la evenimentele din ajun şi, firește, le-am găsit uimitoare.

— Hai, mi-am spus eu, să luăm lucrurile pe rind. Mai întîi, trebuie să mă sfătuiesc cu Morhange.

în afai'ă de asta, simţeam o poftă de mîncare nemaipomenită.

Gongul arătat de Tanit-Zcrga se afla la îndemînă. L-am lovit. Imediat apăru un târgui alb.

— Du-mă la bibliotecă, i-ara spus.

Ei se supuse. Pe cînd traversam din nou labirintul de scări şi de coridoare, am înţeles că n-aveam să mă descurc niciodată fără ajutorul cuiva.

Morhange se afla, într ^adevăr în bibliotecă, şi citea cu interes un manuscris.

— Un tratat pierdut, de Saint-Optat, îmi spuse eL Ah ! Dacă Dom Granger ar fi aici! Priveşte : scriere semi- oncială.

Nu i-am răspuns. Pe masă, lîngă manuscris, un obiect mi-a atras imediat atenţia. Era un inel de orical-:-, leit cu cel pe oare Antinea mi-l dăduse în ajun şi cu eel pe care îl purta ea însăşi.

Morhange zîmbi.

— .Aşadar... am spus ou.

— Ce ?

— Ai văzut-o ?

— Am văzut-o, într-adevăr, răspunse Morhange.

•— E tare frumoasă, nu-i aşa ?

— Lucrul mi se pare greu de contestat, răspunse camaradul meu. Cred chiar că se poate spune că e tot atît de inteligentă pe cît e de frumoasă.

Urmă o clipă de tăcere. Morhange, foarte calm, răsucea între degete inelul de oricalc.

— Ştii care trebuie să ne fie soarta aici ? întrebai eu.

— Ştiu. Domnul Le Mesge ne-a explicat-o ieri, în fraze discrete şi mitologice. Vădit lucru, e o aventură extraordinară.

Morhange tăcu, apoi mă privi drept în faţă.

— Mă căiesc amarnic că te-am atras în ea. Un singur lucru mi-ar putea uşura căinţa : faptul de a vedea că, de ieri scară, te împaci destul de uşor cu ce se întîmplă.

De unde dobîndise Morhange cunoaşterea aceeasia a inimii omeneşti ? Nu i-am răspuns, dîndu-i astfel dovada cea mai bună că nu se înşela.

— Ce ai de gînd să faci ? murmurai eu în cele din urmă.

El închise manuscrisul, se aşează comod într-un fotoliu, aprinse o ţigară şi-mi răspunse astfel :

— Am chibzuit adînc. Folosind un pic cazuistica, mi-am descoperit linia de conduită. E simplă şi în afară de orice discuţie.

Pentru mine, problema nu se pune exact ca pentru dumneata, din cauza situaţiei mele cvasi-religioase, care, trebuie să recunosc, se află într-o poziţie cam neliniştitoare. Ce-i drept, n-am depus nici un fel de legămînt, dar în afară de faptul că mă văd oprit de cunoscuta poruncă a noua de la orice fel de legături cu o femeie care nu-mi este soţie, mărturisesc că n-am nici un chef pentru soiul de serviciu comandat în vederea căruia excelentul CegheVr-ben-Che- i'kh a binevoit să ne recruteze.

Acestea spuse, trebuie totuşi ţinut seama că viaţa mea nu-mi aparţine la propriu, că nu am libertatea de a dispune de ea aşa cum ar dispune un explorator particular care călătoreşte pentru scopurile lui personale şi pe socoteala lui. Eu am o misiune de îndeplinit, nişte date de cules. Dacă mi-aş putea deci

recuceri libertatea, după ce aş plăti ciudata vamă obişnuită aici, aş consimţi să-i dau satisfacţie Antineei, pe măsura posibilităţilor mele. Cunosc destul de bine spiritul înţelegător al Bisericii, şi mai ales cel al ordinului către care aspir : felul acesta de a proceda n-ar fi osîndit, ba, cine ştie ? poate că ar fi chiar aprobat. Sfînta iVlaria Egipteanca şi-a dăruit trupul luntraşilor, într-o împrejurare asemănătoare. Şi n-a cules pentru asta decît cuvinte de slavă. Dar, făcînd aceasta, ea avea certitudinea atingerii unui ţel, care era sfînt. Scopul justifica mijloacele.

În ccea ce mă priveşte, lucrurile stau cu totul altfel. Faptul de a mă supune capriciilor celor mai absurde ale acestei doamne, nu m-ar împiedica să fiu curînd catalogat în sala de marmură roşie cu numărul 54, sau 55, dacă ea preferă să ţi se adreseze mai în tîi dumitale. **În** accste condiţii...

— **În aceste condiţii ? ' i**

— **În aceste condiţii, consimţirea mi-ar fi de neiertat.**

■— Şi atunci, ce-ai de gînd să faci ?

■— Ce-am de gînd să fac ?...

Morhange îşi apăsă ceafa pe spătarul fotoliului, trimise un val de fum spre tavan şi zîmbi.

— Nimic, spuse el, şi atîta e de-ajuns. Vezi, în privinţa aceasta, 'bărbatul are o superioritate incontestabilă asupra femeii. Prin conformaţia lui, el poate să opună cel mai deplin refuz. Femeia, nu.

Şi adăugă, cu o privire ironică :

— **Nu-i silit decît cine vrea.**

Mi-am plecat fruntea.

Am încercat faţă de Antinea toate comorile celei mai subtile dialectici, continuă el. Zadarnic. „Dar, la urma urmei, i-am spus. eînd n-am mai găsit argumente, de ce nu domnul Le Mesge ?" Ea a început să rîdă şi mi-a răs- puns**: „Be** ce nupastOFul Spardek ? Domnii I<e Mesge şi **Spardek** suit nişte savanţi pe care îi stimez. Dar ***Blestem pe visătorul stupid care ar vrea» tn nerozia liil şi împotriva firii, El, primul să deslege problema cea mai grea Virind cu sila cinstea în tainele iubirii...***

În afară de asta, a adăugat ea, cu zîmbetul acola care e într-adevăr fermecător, s-ar putea ca tu să nu-i îi privit bine nici pe imul, nici pe altul. „Au urmat cîteva complimente privind persoana mea fizică, la care n-am găsit ce să răspund, într-atîît cele patru versuri ale lui BaudeLaire îmi închiseseră gura. *

Ea a mai binevoit să-mi explice : „Domnul Le Mesge e un savant care îmi este foarte util. Cunoaşte spaniola şi italiana, îmi clasează hîrtiile şi îşi dă Loată silinţa să-mi pună în ordine genealogia divină. Pastorul Spardek cunoaşte engleza şi germana. Contele Bielowsky ştie perfect limbile slave ; pe el, îl şi iubesc, ca pe un tată. M-a cunoscut de mică, pe vremea cînd nu mă gîndeam încă la prostiile pe care le ştii. Ei îmi sînt absolut necesari în relaţiile pe care le pot avea cu vizitatorii do diferite naţionalităţi, deşi încep să mă descurc binişor în limbile de care am nevoie... Dar vorbesc prea mult şi e prima oară cînd dau cuiva explicaţii despre purtarea mea. Prietenul tău e mai puţin curios. „Cu aceasta, m-a lăsat să plec. Ciudată fi-meie, zău aşa. O cred un pic renaniană, dar cu mai multă pricepere în ale voluptăţii decît maestrul ei.

— De ce întîrziaţi, domnilor ? spuse domnul Le Mesge Ivindu-se deodată. Sînteţi aşteptaţi pentru cină.

Micul profesor era în seara aceasta deosebit de bine fhspnf!. Avea ia butoniera o rozeta violetă nouă-nouţă.

—- Ei r facu et cu un aer ştrengăresc. Aţi văzut-o ?

Nici JYiornante, nici eu nu l-am răspuns.

m ■ Jitomir începuseră să
S lînd să apună, aşternea
p ui.

- - t ,uau ioc nomnuor. facu zgomotos domnul Le Me>k, c> n Sa n *A* iseară a-ai fost printre «oi. Vei gusta pentru prima dată mîneările gătite -de Koukou, bucătarul nostru bambara. Ai să vezi i...

Un servitor negru puse în faţa mea un fel de ocheană de mare, plutind pe un sos de ardei roşii ca tomatele.

Am mai spus că muream de foame. Mîncarea era excelentă. Sosul mi-a făcut imediat sete.

— Hoggar alb, 1879, îmi şopti hatmanul de Jitomir, umplîndu-mi paharul cu o licoare fină, de culoarea topazului. Eu îl îngrijesc. Nu atacă de loc capul. Numai picioarele...

Mi-am băut paharul pe nerăsuflate. Cei de faţă începură să mi se pară fermecători.

— Hei, căpitane Morhange, i se adresă domnul Le Mesge camaradului meu care îşi degusta po îndelete oclieana. Ce zici de acantopterigianul acesta ? E pescuit astăzi, în lacul oazei. începi să admiţi ipoteza mării saha- riene ?

— Peştele acesta e un argument, spuse Morhange.

Şi tăcu deodată. Uşa tocmai se deschisese. Targuiul alb
intră. Comesenii făcură linişte.

Noul venit se îndreptă agale spre Morhange. îi atinse brațul drept.

— Bine, spuse Morhange.

Şi, ridieîndu-se, îl urină pe târgui.

Vasul cu Hoggar 1879 se afla între mine şi contele Bielowsky. Mi-am umplut paharul, un pahar, de-o jumătate de litru, şi l-am golit nervos.

Hatmanul îmi aruncă o privire prietenoasă.

— He, hc ! fă:u domnul Le Mesge, dîndu-mi cu roiul» Antinea respectă ordinea ierarhică.

Pastorul Spardek zîmbi pudic.

-— He, he ! repetă domnul Le Mesge.

Paharul meu era gol. O clipă m-am simţit ispitit su-l arunc în capul profesorului de istorie. Dar, basta ! L-am umplut şi l-am golit din nou.

— Domnul Morhange n-o să guste clocit cu gîndul friptura aceasta de berbec, delicioasă, făcu profesorul, din ce în ce mai deşănţat luîndu-şi o bucată zdravănă de carne.N-o să aibă ce regreta ; spuse supărat hatmanul de Jitomir. Asta nu-i friptură : e corn de berbec sălbatic. Zău, Koukou începe să-şi rîdă de noi.

— Pastorul e de vină, ripostă vocea ascuţită a domnului Le Mesge. I-am spus de atîtea ori să nu-şi caute discipoli în bucătăria noastră.

— Domnule profesor, spuse cu demnitate domnul Spardek.

— îmi menţin protestul, strigă domnul Le Mesge care, din clipa aceea, mi se păru niţeluş cherchelit. Dumnealui să fie judecător, continuă el, întorcîndu-se spre mine. Domnul locotenent a venit de curînd şi nu e părtinitor. Ei bine, îl întreb : are cineva dreptul să strice minţile unui bucătar bambara îndopîndu-i toată ziua capul cu discuţii teologice, la care nimic nu-l predispune ?

— Vai ! răspunse pastorul, trist, cît vă înşelaţi. Are o înclinarc puternică spre controversă.

— Koukou e un leneş, care profită de ocazie ca să nu mai facă nimic şi să ne lase şniţelele să se ardă, îşi dădu părerea hatmanul. Trăiască papa ! strigă el apoi umplînd toate paharele.

— Vă asigur că acest bambara mă nelinişteşte, începu să spună, cu multă demnitate, domnul Spardek. Ştiţi la ce-a ajuns acum ? Neagă prezenţa reală. Iată-l la un pas de erorile lui Zwingle şi ale lui Oecolampade. Koukou neagă prezenţa reală.

— Domnule, spuse domnul Le Mesge foarte iritat, oamenii de la bucătărie trebuiesc lăsaţi în pace. Aşa înţelegea lucrurile Isus, care, pe cîte cred, era un teolog la fel de bun ca şi dumneata, şi căruia nu i-a trecut niciodată prin minte s-o ia pe Marta de la plitele ei ca să-i povestească cine ştie ce năzbîtii.

— Aşa c, aprobă hatmanul, ţinînd între genunchi un ulcior pe care se căznea să-l destupe.

— Coaste fripte, coaste fripte, îmi şopti el cînd izbuti să scoată dopul. Paharele, adunarea !

— Koukou neagă prezenţa reală, continuă pastorul, golindu-şi trist paharul.

— Lasă-i să vorbească, îmi spuse la ureche hatmanul de Jitomir. Nu vezi cît sînt de beţi amîndoi...

El însuşi vorbea greu şi abia izbuti să-mi umple paharul aproape pînă sus.

Mi-a venit să-l refuz. Apoi, un gînd mi-a trecut prin minte :

„La ora asta, Morhange... Poate el să zică orice... Ea e atît de frumoasă !"

Şi, trăgînd spre mine paharul, l-am golit din nou.

Acum, domnul Le Mesge şi pastorul se încurcau în cea mai extraordinară controversă religioasă, aruneînclu-şi în cap cu *Book of Common Praver,* cu *Declaraţia Drepturilor Omului,* cu *Bulla Unigenitus.* încet, încet, hatmanul încc- pea să capete asupra lor ascendentul omului de lume care, chiar cînd e beat turtă, se impune cu toată superioritatea pe care o are educaţia asupra învăţăturii.

Contele Bielowsky băuse de cinci ori mai mult decît profesorul şi pastorul. Dar se ţinea de zece ori mai bine decît ei.

— Să-i lăsăm pe beţivii aceştia, făcu el dezgustat. Vino, dragul meu. Partenerii noştri ne aşteaptă în sala de joc.

— Doamnelor şi domnilor, făcu hatmanul intrînd, daţi-mi voie să vă prezint un nou partener, prietenul meu, domnul locotenent de Saint-Avit. Nu te sinchisi, îmi şopti el la ureche, sînt slugile casei... Dar, vezi, îmi fac iluzii...

Mi-am dat seama că era, într-adevăr, beat turtă.

Sala de joc era îngustă şi lungă. O masă cît toate zilele, pusă direct pe podea şi înconjurată do perne pe care stăteau tolăniţi vreo doisprezece indigeni, constituia mobila principală. Pe pereţi, două gravuri, dovedind cel mai deplin eclectism : *Sf. Ioan*

Botezătorul de Da Vinci, şi *Casa ultimelor cartuşe* de Alphonse de Neuville.

Pe masă. pahare de lut. Un ulcior greu, plin cu alcool de palmier.Printre cei de faţă am regăsit cunoştinţe : maseurul meu, manichiurista, bărbierul, doi sau trei tuaregi albi rare îşi coborlseră vălurile şi-şi fumau grav pipele lungi cu capacele do aramă. Pînă una alta, erau toţi cufundaţi **în** detf **riileunei** ■ parfeidede cărţi, care mi **s-a** părut **a** fi *ramsul.* Două dintre frumoasele însoţitoare ale. Antineei. Aguida **şi** Sydya, **se aflau** şi ele printre cei de faţă. Pielea lor netedă şi brună lucea pe sub voalurile împodobite eu fir de argint. Am regretat că nu zăresc şi bluza de mătase roşie **a** micuţei Tanit-Zerga. Din nou m-am gîndit la Mr>r-hange, dar numai o secundă.

— Jetoanele, Koukou, porunci hatmanul. N-am venit aici ca să ne distrăm.

Bucătarul zwinglist depuse în faţa lui o cutie cu jetoane multicolore. Contele Bielowsky începu să le numere, împărţindu-le cu nespusă grijă în mici grămăjoare.

— Cele albe valorează un ludovic, îmi explică el. Cele roşii, o sută de franci. Cele galbene, cinci sute. Cele verzi, o mie. Ah, aici se joacă în draci! De altfel, ai să vezi.

•— Iau banca la zece mii, spuse bucătarul zwinglist.

— Douăsprezece mii, spuse hatmanul.

— Treisprezece, spuse Sydya care, cu un zîmbet moale, aşezată pe genunchii contelui, îi aranja drăgăstoasă jetoanele în mici teancuri.

— Paisprezece, spusei eu.

— Cincisprezece, făcu vocea piţigăiată a Rositei, bă- trîna negresă manichiuri stă,

— Şaptesprezece, proclamă hatmanii!.

— Douăzeci de mii, i-o retează bucătarul.

Şi vorbi apăsat, aruneîndu-ne o privire de sfidare :

— Douăzeci. Iau banca la douăzeci de rnii.

Hatmanul avu un gest de necaz.

— Afurisit Koukou ! Nu poţi să-i faci nimic anima-lului ăstuia. Va trebui să joci strîns, locotenente.

Koukou se instalase în picioare, la capătul mesei. Făcea cărţile cu o măiestrie care m-a uimit.

— Ţi-am spus eu : ca la Anna Deslions, şopti hatmanul eu mîndrie.

■— Faceţi jocurile, domnilor, ehelălăi negrul. Faceţi jocurile, domnilor.

— Aşteaptă, animalule, spuse Bielowsky. Doar vezi bine că paharele sînt goale. Aici, C'acambo. Paharele fură imediat umplute de maseurul cel voios.

— Taie, făcu Koukou, adresîndu-se SyţJyei, frumoasa târgui, pe care o avea la dreapta sa.

Tînăra tăie eu stiuga, ea orice om superstiţios. Dar trebuie spus că dreapta îi era ocupată cu paharul, pe care îl ducea la gură. I-ain văzut gîtlejul fin şi mat umflîn- du-i-se uşor.

— Dau carte, spuse Koukou.

Eram aşezaţi în felul următor : la stînga, hatmanul, Aguida, căreia el îi strîngea talia cu cea mai aristocratică dezinvoltură, Cacambo, o femeie târgui, apoi doi negri acoperiţi cu văluri, gravi, atenţi la joc. La dreapta, Sydya, eu, bătrîna manichiuristă, Rozita, Barouf bărbierul, încă o femeie, doi tuaregi albi, gravi şi atenţi, simetriei cu cei din stînga.

— Vreau carte, îmi spuse hatmanul.

Sydya făcu un gest negativ.

Koukou trase, îi dădu un patru hatmanului şi-.şi scrd un cinci.

\ — Opt, anunţă Bielowsky.

— Şase, spuse frumoasa Sydya.

— Şapte, dădu cărţile pe faţă Koukou. Un tablou plăteşte celuilalt, adăugă el rece.

— Dublez miza, spuse hatmanul.

Cacambo şi Aguida îl imitară. Pe partea noastră, jucătorii erau mai rezervaţi. Manichiurista, mai ales, nu risca mai mult de douăzeci de franci, de fiecare dată.

— Cer egalitatea tablourilor, făcu Koukou, imperturbabil.

— E de nesuportat individul ăsta ! bombăni contele. Iată. Eşti mulţumit ?

Koukou dădu cartea şi arătă un nouă.

— Onoare şi Patrie! zbieră Bielowsky. Aveam opt…

Eu, care aveam două rigi, nu-mi arătai necazul. Rozita îmi luă cărţile din miini.

O priveam, la dreapta mea, pe Sydya. Bogatul ei păr negru îi acoperea umerii. Era, într-adevăr, foarte frumoasă, puţin beată, ca toată adunarea aceasta fantasmagorică. M-a privit şi ea, dar pe furiş, cu un aer de animal sfios.

„Ah ! gîndeam eu. Pe semne că se teme. Port scris pe frunte : vînat păzit."

I-am atins piciorul. Ea şi l-a retras, temătoare.

— Cine vrea carte ? întrebă Koukou.

■—■ Eu, nu, făcu hatmanul.

— Servit, spuse Sydya.

Bucătarul trase patru.

— Nouă, spuse el.

— Cartea care îmi era destinată mie. înjură contele. Cinci, aveam cinci. Ah ! dacă nu i-aş fi făgăduit odinioară majestăţii-sale împăratul Napoleon al III-lea că n-o să trag niciodată peste cinci ! Sînt momente eînd îmi vine greu, greu... Şi iată bruta asta de negru, care nu mai vrea să joace după ce-a cîştigat.

Era adevărat. Koukou, după ce adunase trei sferturi din jetoane, se ridica demn, salutînd asistenţa.

, — Pe mîine, *messies*.

— Ştergeţi-o toţi, urlă hatmanul de Jitomir. Rămîi cu mine, domnule de Saint-Avit.

Cînd am rămas singuri, el şi-a mai turnat încă un pahar mare de alcool. Tavanul sălii nu se mai vedea de fum.

— Cît e ceasul ? întrebai eu.

— Douăsprezece şi jumătate. Dar n-o să mă laşi aşa, fiul meu, dragul meu fiu. Mi-e inima grea, grea. Hatmanul plîngea eu hohote. Poalele hainei lui, pe divan, în spate, păreau nişte aripi de insectă, mari st

— Nu-i aşa că Aguida e fată frumoasă ? făcu el plîn- gînd într-una. Ştii, ea-mi aminteşte, deşi e ceva mai oacheşă, de contesa de Teruel, frumoasa contesă de Teruel, Mercedes, ştii, care se scălda complet goală la

Biarritz, în faţa stîncii Fecioarei, într-o z' cînd prinţul de Bismarck se afla pe pasarelă. Nu-ţi aminteşti ?
Mercedes de Teruel...

Am ridicat din umeri

— .E adevărat, uitam, eşti prea tînăr. Doi, trei ani. Un copil. Da, un copil. Ah, copilul meu, să trăieşti vreraurile acelea şi să ajungi să joci cărţi aici, cu nişte sălbatici... Trebuie să-ţi povestesc...
M-am ridicat şi l-am respins.
— Rămîi, rămîi, se rugă el. Am să-ţi spun tot ce ai să doreşti, am să-ţi povestesc tot ce ai să vrei, cum am venit aici, lucruri pe care nu le-am spus niciodată altcuiva. Rămîi. am nevoie să-mi descarc inima faţă de-un prieten adevărat. Am să-ţi spun tot, repet. Am încredere în tine. Tu eşti francez, gentilom. Ştiu că n-ai să-i repeţi nimic.
— N-am să repet nimic, cui ?
— A...
Glasul i se împletici. Mi s-a părut că-l văd străbătut de-un fior de spaimă.
— Cui ?
— Ei... Antineei, şopti el.

M-am aşezat iar

.CAPITOLUL XIII

POVESTEA HATMANULUI DE JITOMIR

CONTELE CAZIMIR ajunsese la punctul în care beţia capătă un fel de gravitate, de reculegere.

El se reculese o secundă, şi începu povestirea aceasta, căreia regret că nu-i pot reproduce decît slab savurosul arhaism.

¡. — Ciînd noile viţe de tămîioasă vor începe să devină trandafirii în grădinile Antineei, eu voi împlini şaizeci şi opt de ani. E trist lucru, dragul meu, să-ţi iroseşti înainte de vreme tot ce ai. Nu-i adevărat că viaţa e o reîncepere continuă. Ce amărăciune, cînd ai cunoscut Tuileriile din 1860, să ajungi ce-am ajuns eu !

Într-o seară, cu puţin înainte de război (îmi amintesc că Victor Noir mai trăia încă), nişte femei încîntătoare, ale căror nume n-am să ţi le spun (mai citesc din cînd în cînd numele fiilor lor în cronica mondenă a *Gaulois-ului)* îşi manifestară faţă de mine dorinţa de-a sta laolaltă cu eîteva cocote autentice. Le-am dus la un bal, la *Grande Chaumière.* Acolo, era un public format din pktoraşi, cocote şi studenţi. în mijlocul circiumei, eîteva poreclii dansau cancanul de se zguduiau lămpile din tavan. Am remarcat îndeosebi un tinerel oacheş, îmbrăcat cu o redingotă ca vai de ea şi cu nişte pantaloni cadrilaţi pe care, ca-siguranţă» nu-i ţineau-»ici un fel de bretele. Tinerelul era ceacîr, avea © barbă neîngrijită şi un păr lipicios ca bomboanele negre. Felul lui de a ţopăi era într-adevăr extravagant. Doamnele aflară cum îl chema: Leone Gambetta.

Ce mizerie, cînd mă gîndesc că ar fi fost deajuns .să-l dobor atunci cu un foc de pistol pe avocatul acesta păcătos, ca să asigur pentru vecie fericirea mea şi a ţării mele adoptive, căci, dragul meu. dacă nu sînt francez din naştere, sînt din inimă.

M-am născut în 1829 la Varşovia, dintr-un tată polonez şi o mamă rusoaică, mai exact volhiniană. De la ea deţin titlul de hatman de Jitomir, care mi-a fost restituit de ţarul Alexandru al II-lea, la cererea făcută în

timpul vizitei sale la Paris, de către augustul meu slăpîn, împăratul Napoleon al III-lea.

Din motive politice, asupra cărora n-aş putea să insist fără să refac istoria nefericitei Polonii, tata, contele Bielowsky, părăsi Varşovia în 1830 şi veni să locuiască la Londra. Acolo, la moartea mamei, el începu să-.şi risipească nebunește averea imensă, de inimă amară, după cum mi-a spus. Cînd a murit şi el, pe timpul afacerii Pritdhard, nu mi-a lăsat decul o rentă de vreo mie de lire sterline, plus două sau trei martingale a căror ineficacitate am descoperit-o mai tîrziu.

îmi voi aminti totdeauna cu emoţie viaţa mea dintre nouăsprezece şi douăzeci de ani, epocă în care mi-am lichidat pe deplin mica moştenire. Pe atunci, Londra era un oraş cu adevărat îneîntător. îmi aranjasem o garsonieră foarte plăcută în Piccadilly.

*OTii e ivhirling of ichcels, and the murmur oj trees Piccadilly ! Sliops, palaccs, bust le and breeze,*Vînăloarea de vulpi în *hrîska,* plimbările în *boggy* prin Hyde-Park. chefurile, fără să mai amintesc micile escapade cu Afroditelc uşoare din Drury-Lane, îmi ocupau tot timpul. Dar sînt nedrept. Mai rămînea jocul, şi un sentiment de milă filială mă împingea să verifi; în el martin- galcle răposatului conte care îmi fusese tată. Jocul a fost pricina evenimentului pe carc ţi-l voi povesti, şi care mi-a răsturnat în mod atît de straniu întreaga viaţă.

Prietenul meu. lordul Malmesbury, îmi spusese de-o sută de ori : „Trebuie să te duc la o femeie delicioasă, Miss Howard, care locuieşte pe Oxford Street, la numărul 227." într-o seară, m-am lăsat în voia lui. Era în 22 februarie 1848. Stăpîna casei era într-adevăr de o frumusețe desăvîrşită, iar oaspeţii ei erau îneîntători. în afară de Malmesbury, aveam printre ei mai mulți cunoscuți : lord Clebdcn, lord Cheslerfield, sir Francis Mount- joye, maior în regimentul 2 *Life Guards,* contele d'Orsay. S-a jucat, apoi a început să se discute politică. Evenimentele din Franța constituiau principalul subiect, şi se discuta la nesfîrşit despre consecinţele răscoalei izbucnite chiar în dimineaţa aceea la Paris, în

urma interzicerii banchetului din al XH-lea arondisment, despre care telegraful tocmai adusese veşti. Pînă atunci, eu nu mă ocupasem niciodată de politică. Şi nu ştiu ce mi-o fi trecut prin cap cînd am afirmat, cu elanul celor nouăsprezece ani ai mei, că veştile sosite din Franţa erau semnul Republicii de mîine şi al Imperiului de poimîine.

Cei de faţă îmi primiră butada cu un rîs discret, şi privirile lor se îndreptară spre un oaspete aşezat al cincilea la o masă de *bouillotte,* unde jocul tocmai încetase.

Oaspetele zîmbi şi el. Apoi se ridică şi veni spre mine. Era de talie mijlocie, mai degrabă mărunt, strîns într-o redingotă albastră, şi avea privirea pierdută şi vagă.

Toţi cei de faţă priveau nespus de amuzaţi scena aceasta.

„Cu cine am onoarea ?" mă întrebă el cu o voce foarte blîndă.

,.Contele Cazimir Bielowsky", răspunsei eu răspicat, pentru a-i dovedi că diferenţa de vîrstă nu era un motiv suficient să-i justifice întrebarea

...Ei bine, dragă conte, fie ca prezicerea dumitale să se împlinească şi soer că vei binevoi atunci să nu neglijezi Tuileriile", făcu zîmbincl invitatul în redingotă albastră. Şi, consimţind, în sfîrşit, să se prezinte, adăugă : „Prinţul Louis-Napoléon Bonaparte".

N-am jucat nici un rol activ în lovitura de stat şi nu regret asta. Principiul meu e că un străin nu trebuie să se amestece în frămîntările interne ale unei ţări. Prinţul îmi înţelese discreţia şi nu-l uită pe tînărul care îi prevestise odinioară binele.

Am fost unul dintre primii oameni pe care el i-a chemat la Elysée. Soarta mi-a fost definitiv pecetluită prin- tr-o notă răuvoitoare apărută în *Napoleon le Petit*. Un an mai tîrziu, cînd Mgr. Sibour trecu pe acolo, fusesem făcut gentilom al Curţii, iar împăratul împinsese bunătatea pînă la a mă căsători cu fiica mareşalului Repeto, duce de Mondovi.

Nu mă jenez de loc să spun că această însoţire n-a fost ceea ce ar fi trebuit să fie. Contesa, cu zece ani mai mare decît mine, era ursuză şi nu prea frumoasă. În afară de

asta. familia ei ceruse
în mod hotărît regimul
dotai, iar pe atunci eu
n-aveam decît ccle
douăzeci şi cinci de mii
de livre, leafa primită
ca gentilom al Curţii.
Tristă soartă pentru un
om care se vedea cu
contele d'Orsay şi cu
ducele de Gramont-
Cadcrousse. Cum aş fi
putut să mă descurc

fără bunăvoinţa împăratului

?intr-o dimineaţă din primăvara anului 1862, mă aflam în cabinct şi îmi desfăceam corespondenţa. Printre altele, primisem o scrisoare de la majestatea-sa, care mă convoca pentru ora patru la Tuileries, şi o scrisoare de la Clémentine, care anunţa că mă aşteaptă la ora cinci, la ea acasă ! Clémentine era prea frumoasa pentru care făceam pe atunci nebunii. Şi eram cu atît mai mîndru de ea, cu cît i-o suflasem, într-o seară, la *Maison Dorée*, prinţului de Metternieh care era foarte îndrăgostit de ea. Toată curtea mă invidia pentru cucerirea aceasta ; aveam deci obligaţia morală de-a continua să-i asigur cheltuielile necesare. Şi apoi, Clémentine era atît de frumoasă ! Pînă şi Împăratul... Celelalte scrisori, vai ! celelalte scrisori erau tocmai notele furnizorilor copilei care, în ciuda mustrărilor mele discrète, se încapăţîna să mi le-trimită la domiciliul conjugal.

Notele depăşeau cu ceva suma de patruzeci de mii de franci. Rochii şi mantile de la casa Gagelin-Opigez, rue Richelieu nr. 23 ; pălării şi podoabe de cap de la doamna Alexandrine, rue d'Antin nr. 14 ; jupoane multiple şi lenjerie de la doamna Pauline, rue de Cléry nr. 100 ; fireturi şi mănuşi *Joséphine*, de la *Ville de Lyon*, rue de la Ghaussée-d'Antin nr. 6, eşarfe de la Malle des Indes ; batiste de la Compagnie Irlandaise ; dantele de la casa Fer- guson ; lapte de Candès, pentru ten... Mai ales laptele acesta de Candès, pentru ten, m-a uluit. Factura indica cincizeci şi unu de flacoane. De şase sute treizeci şi şapte de franci şi cincizeci, lapte de Candes pentru ten. Deajuns ca să frăgezeşti epiderma unui escadron de o sulă de ostaşi din gardă !

„Lucrurile nu mai pot continui aşa", mi-am spus eu punînd facturile în buzunar.

La ora patru fără zecc intram prin pr.rü'a dinspre Carrousel.

în salonul aghiotanţilor am dat de Bacciochi.

„împăratul e gripat, îmi spuse el. Nu iese din v ameră. A ordonat să te duc la el de îndată ce vei sosi. Vino."

Majestatea-sa, îmbrăcată într-un veston cu brandem- burguri şi cu o pereche de pantaloni căzăceşti, visa în faţa unei ferestre. De acolo se vedea unduind verdeaţa pală a Tuileriilor, care lucea scăldată de-o ploaie uşoară şi călduţă.

„Ah ! iată-te, făcu Napoleon. Ia o ţigară. Se pare că v-aţi întrecut în năzbîtii, tu şi Gram ont-Cadcra ieri seară, la *Castelul Florilor.*"

Am zîmbit satisfăcut.

,,Cum, majestatea-voastră a şi aflat..."

„Am aflat, vag..."

„Majestatea-voastră cunoaşte ultimul spirit al lui Gramont-Caderousse ?"

„Nu, dar ai să mî-l spui tu."

„Atunci iată. Eram vreo cinci sau şase inşi., eu, Vit-1- Castel, Gramont, Pcrsigny..."

„Persigny, spuse împăratul, nu face bine că se afişează cu Gramont, după tot ce povesteşte Parisul despre ne-vasta lui."

„întocmai, sire. Ei bine, Persigny era mişcat, vă rog să credeţi. A început să ne vorbească despre mîhnirile pe care i le pricinuiau purtarea ducesei."

„Fialin nu prea are tact", murmură împăratul.

„întocmai, sire. Şi-atunci, majestatea-voastră şti ce i-a trîntit Gramont."

„Ce ?"

„I-a spus : Domnule duce, vă interzic s-o vorbiţi de rău faţă de mine pe amanta mea."

„Gramont exagerează", făcu Napoleon cu un zîmbet visător.

„Aşa am socotit şi noi, sire, pînă şi Viel-Castel, care era, totuşi, încînial."

„Fiindcă veni vorba, făcu împăratul după o clipă de tăcere, am uitat să te întreb ce mai face contesa Bielowsky."
„E bine, sire. Mulţumesc majestăţii-voastre.[11]'
„Şi Clémentine ? Tot aşa de binevoitoare
„Tot aşa, Sire. Dar..."
„Se pare că domnul Baroche e îndrăgostit nebuneşte de ea."
„Asta mă onorează foarte mult, sire. Dar o asemenea onoare începe să mă coste cam scump..."
Şi am scos din buzunar facturile primite de dimineaţă, desfăcîndu-le sub ochii împăratului.
El le privi cu un zîmbet absent.
„Lasă, lasă... Numai atîta e ? Am să te scap eu, cu atît mai mult cu cît am să-ţi ccr un serviciu."
„Sînt eu totul la dispoziţia majestăţii-voastre."
El agită un clopoţel.
„Chemaţi-l aici pe domnul Mccquard. Eu sînt gripat, adăugă Napoleon. Mocquard îţi va cxplica despre ce este vorba."
SccreLarul particular al împăratului intră. -■•
„Mocquard, iată-l pe Bielowsky, spuse Napoleon. Eşti la curent cu ce aştept din partea lui. Pune-l şi pe el."
Şi începu să bată cu degetele în geamurile pe care ploaia le uda fără milă.
„Dragă conte, spuse Mocquard aşezîndu-se, e foarte simplu. Cu siguranţă că ai auzit vorbindu-se despre un lînăr explorator de talent, domnul Henry Duveyrier."
Am clătinat negativ din cap, foarte mirat de introducerea aceasta.
„Domnul Duveyrier, continuă Mocquard, s-a întors la Paris după o călătorie deosebit de îndrăzneaţă în sudul Ai- gerian şi în Sahar,a. Domnul Vivien de Saint-Martin, pe care l-am văzut zilele accsiea, mi-a spus că Societatea de Geografie are de gînd să-i acorde exploratorului medalia de aur. În decursul călătoriei sale, domnul Duveyrier a intrat în relaţii cu căpeteniile

tuaregilor, populaţii care s-au dovedit pînă acum atît de rebele faţă de influenţa armatelor majcstăţii-sale."

L-am privit pe împărat. Păream atît de năucit, încît el începu să rîdă.

„Ascultă"', spuse Napoleon.

„Domnul Duveyrier, continuă Mocquard, a izbutit să obţină ca o delegaţie a căpeteniilor acestora să vină la Paris pentru a-şi prezenta omagiile majestăţii-sale. Din vizita lor pot reieşi rezultate foarte importante şi exee- lenţa-sa Ministrul Coloniilor trage nădejde că va obţine semnarea unui tratat comercial deosebit de avantajos pentru ţara noastră. Căpeteniile tuarege, în număr de cinci, printre care se află şi şeicul Othman, *amenokal* sau sultan al Confederaţiei azdjerilor, sosesc mîine dimineaţă la gara de Lyon. Domnul Duveyrier le va aştepta acolo. Dar împăratul s-a gîndit că, în afară de asta..."

„M-am gîndit, spuse Napoleon al III-lea, pe care aerul meu năuc il distra la culme, că ar fi corect ca unul din gentilomii mei să-i întîmpine la sosire pe demnitarii musulmani.

De aceea te afli tu aici, bietul meu Biclowsky. Nu te speria, adăugă el rîzînd şi mai tare. îl vei avea cu tine pe domnul Duveyrier. N-ai să te ocupi decît de partea mondenă a primirii : însoţeşte-i pe imanii aceştia la dejunul pe care li-l ofer mîine la Tuilerics ; apoi, seara, cu discreţie, din cauza

religiei lor care e
foarte susceptibilă

,să le dai o înaltă idee despre civilizaţia pariziană, fără a exagera nimic : nu uita că ei, în Sahara, sînt mari căpetenii religioase. în privinţa aceasta, am încredere în tactul tău şi-ţi dau mînă liberă... Mocquard !"
„Sire ?"
„Vei face să i se dea contelui Bielowsky. din buget, jumătate de la Externe jumătate de la Colonii, fondurile necesare pentru primirea delegaţiei targui. Pentru în-ceput, cred că o sută de mii de franci... Contele nu va avea decît să te anunţe dacă a fost nevoit să depăşească suma aceasta.
Clémentine locuia pe strada Boceador, într-o vilişoară în stil maur, pe care o cumpărasem pentru ea de la domnul de Lesseps. Am găsit-o în pat. Zărindu-mă, ea izbucni în lacrimi.
„Nebuni ce sîntem ! îngăimă ea printre suspine. Ce-am făcut !"
,,Liniştește-te. Clémentine !"
,,Ce-am făcut, ce-am făcut ! repeta ea. Şi aveam aproape de mine bogatul ei păr negru, pielea ei caldă care mirosea a apă de Nan on."
„Ce s-a întîmplat ? Ce s-a întîmplat ?"
„S-a întîmplat că"... şi Clémentine îmi şopti ceva la ureche.
„Nu ! făcui eu buimăcit. Eşti sigură ?"
„Cum să nu fiu sigură ? !"
Eram cloborît.
„Nu prea pare să-ţi facă plăcere", spuse ea, foarte acră.
„Nu-i chiar aşa. Clémentine, dar, în sfîrşit... Sînt foarte fericit, te asigur."
,,Dovedeşte-mi : să petrecem ziua de mîine împreună.
..Miine ? am sărit eu. E cu neputinţă !"
,,De ce ?" mă întrebă ca bănuitoare.
„Pentru că miine trebuie să conduc misiunea targui prin Paris... Porunca împăratului."
..Ce mai o şi misiunea asta ?" făcu Clémentine.

Piecunosc că nimic nu seamănă mai bine a minciună decît adevărul.I-am reprodus, de bine de rău, Clémentinei povestirea tui Mocquard. Ea mă asculta cu un aer care voia să însemne : pe mine nu mă duci !

Pînă la urmă am izbucnit furios :

„N-ai decît să vii să vezi. Mîine seară cinez cu ei ; te invit."

„Sigur că am să vin", făcu Clémentine foarte demna.

Mărturisesc că îmi pierdusem sîngele rece în minutul acela. Dar, Doamne ! ce zi... Facturi de patruzeci de mii de /ranci, ia deşteptare. Corvoada de a însoţi misiunea sălbaticilor prin Paris, pentru mîine. Şi, pe deasupra, vestea unei apropiate paternităţi nelegitime...

La urma urmei, gîndeam eu mergînd spre casă, e ordinul Împăratului. EI mi-a cerut să le dau tuaregilor ăstora o idee despre civilizaţia pariziană. Clémentine se prezintă foarte bine în lume, şi, pentru moment, nu trebuie s-o întărit prea mult. Am să reţin un separeu mîine seara, la Café de Paris, şi-am să le spun lui Gramont-Cade- rousse şi lui Viel-Castel să-şi aducă amantele. O să fie foarte nostim de văzut atitudinea fiilor deşertului în mijlocul acestei adunări de cheflii.

Trenul de Marsilia sosea la ora 10. şi 20. Pe peron, l-am găsit pe domnul Duveyrier, un tînăr cumsecade, în vîrstă de douăzeci şi trei de ani, cu ochii albaştri şi cu o bărbuţă blondă. Coborând din vagon, tuaregii îi căzură în braţe. Domnul Duveyrier trăise cu ei doi ani, sub cort, la mama dracului. El mă prezentă şefului, şeicul Otfeman şi celorlalţi patru, nişte bărbaţi superbi în veşmintele lor de bumbac albastru şi cu amuletele lor făcute din piele roşie. Din fericire, toţi vorbeau un fel de *sabir* care uşură mult lucrurile.

N-am să pomenesc decît în treacăt despre masa de la Tuileries, vizitele de seară la Muséun, la Primărie, la Imprimeria Imperială. De ficcare dată, tuaregii îşi înscriau numele în cartea de aur respectivă. Nişte nume interminabile. Ca să-ţi dau o idee, iată care era numele întreg al şeicului Othman: Othman-ben-el-IIadi-el-Beltri-ben-cl-Hadj - el - Faqqi-ben-Mohammed-Boïiya-ben-şi-Ahmed-**es.** Soûki-ben-Mahmoud ! [1]

Şi erau cinci de acelaşi fel !

Totuşi, nu mi-am pierdut buna dispoziţie căci pe bulevarde, pretutindeni, succesul nostru a fost colosal. La Café de Paris, la ora 6 şi 30, a fost un delir. Delegaţia, un pio ameţită, mă îmbrăţişa. *Bono* Napoleon, *bono* Eugenie ; *bono* Casimir ; *bono* ghiauri. Gramont-Caderousse şi Viel-Castel se aflau la numărul 8, cu Anna <Grîmaldi de la Folie-Dramatiques şi Hortense Schneider, amîndouă foc de frumoase. Dar premiul îi reveni scumpei mele Clémentine, cînd îşi făcu apariţia. Să-ţi spun cum era îmbrăcată : rochie de tul alb pe jupon de mătase uşoară chinezească, cu pliseu şi creţuri bufante deasupra pliseului. Juponul de tul era prins în ambele părţi cu nişte ghirlande de frunze verzi amestecate cu zorele roz, formînd astfel un baldachin rotund şi permiţînd să se vadă juponul de mătase chinezească şi din faţă şi din părţi. Ghirlandele urcau pînă la talie, iar în spaţiul celor două crengi se aflau nişte funde de satin roz, cu capete lungi. Corsajul, cu talia terminată în unghi, era drapat cu tul şi completat cu o coleretă de tul încreţit şi cu volan de dantelă. Pe cap, Clémentine purta, peste părul ei negru, o cunună — diademă din aceleaşi flori. Două lungi ghirlande de frunze i se încolăceau în păr şi-i cădeau pe gît. Ca

1 Mi-a fost dat să regăsesc în cartea rle aur a Imprimoric-i Naţionale numele căpeteniile tuarege şi alo i-oJor **itrrc ie** însoreau în *visita lor, domnul Henry Duveyrier fi contele Bielowsky. (Nota* domnului Leroux.)

mantie, purta un fel de pelerină cu glugă, din caşmir bleu brodat cu fir şi căptuşit cu satin alb.Atîta splendoare şi frumuseţe îi mişcă imediat pe tuaregi şi mai ales pe vecircul din dreapta al Clémentine!, El-Hadj-ben-Guemâma, propriul frate al ş.-icu'ui Othman, şi *amenokal* de Hoggar. La supa de vînat stropită cu iokai, tuaregului i se şi aprinseseră căleneîo. Ciad .-- a .servit compotul de fructe de Martinica cu lichiorul doamnei Amphoux, el dădea semnele cele mai excesive ale unui nemărginit amor. Vinul de Cipru de la Commandcrie îl lumină definitiv asupra sentimentelor sale. Horlensc îmi făcea cu piciorul pe sub masă. Gramont, vrînd să-i facă acelaşi lucru Annei, se înşelă şi stîrni protestele indignate ale unuia dintre tuaregi. Pot spune că atunci cînd veni vremea să pornim spre Mabille, eram lămuriţi asupra modului în care oaspeţii noştri respectau interdicţia poruncită do Profet în privinţa vinului.

La Mabille, pe cînd Clémentine, Horace, Anna, Ludovic şi cei trei tuaregi se dedau celui mai îndrăcit galop, şeicul Othman mă luă deoparte şi-mi încredinţă cu vădită emoţie un anumit mesaj din partea fratelui său, şeicul Ahmed.

A doua zi, devreme de tot, am sosit la Clémentine.

„Fata mea, începui eu după ce izbutii, nu fără greutate, s-o trezcsc din somn, am să-ţi vorbesc serios de tot."

Ea se frecă la ochi, bosumflată.

,.Cum ţi se pare tînărul senior arab care, aseară, nu te slăbea de loc ?'[1]

„Păi, nu-i rău", făcu ea roşindu-se.

„Ştii că în ţara lui e prinţ domnitor, şi că domneşte peste nişte ţinuturi de cinci sau de şase ori mai întinse decît cele ale augustului nostru stăpîn, împăratul Napoleon al III-lea ?"

„Parcă mi-a şoptit el aşa ceva", făcu ea, interesată.

„Ei bine, ţi-ar place să te urci pe un tron, după exemplul augustei noastre suverane, împărăteasa Eugénie ?"

Clémentine mă privi încremenită.

„Propriul său frate, şeicul Othman, m-a însărcinat să fac în numele său demersul acesta."

Clémentine nu răspunse, la fel ele năucită pe cît era de înmărmurită.

„Eu, împărăteasă !" izbuti ea să spună pînă la urmă.

„N-ai decît să hotărăşti. Răspunsul tău trebuie dat înainte de amiază. Dacă e da, luăm masa împreună la Voisin, şi bate palma !"

Vedeam bine că hotărîrea Clémentinei çra luată, dar ea crezu nimerit să dovedească un pic de sentiment.

„Şi tu ? sooti ea. Să te părăsesc aşa ? Niciodată..."

„Draga mea, să lăsăm copilăriile, i-am spus cu blajin. Poate nu ştii că sînt ruinat. Dar complet ruinat !... Nici nu ştiu măcar cum o să-ţi pot plăti mîine laptele pentru ten."

„Ah !" făcu ea.

Dar adăugă, totuşi :

„Şi... copilul ?"

„Care copil ?"

„Al... al nostru..."

„Adevărat !... De !... O să-l treci şi tu la profit şi pierderi. Sînt sigur că şeicul Ahmed va găsi eă-i seamănă."

„Tu ai totdeauna haz, făcu ea, jumătate zîmbind, jumătate plîngînd."

A doua zi, la aceeaşi oră, expresul de Marsilia îi ducea pe cei cinci tuaregi şi pe Clémentine. Tînăra femeie, radioasă, se sprijinea de braţul şeicului Ahmed, care nu mai putea de bucurie.

„Sînt multe magazine în capitala noastră ?" îşi întrebă ea, languroasă, logodnicul.

Iar el, zîmbind fericit pe sub văl, îi răspunse :

„Besef, besef. Bono. ghiauri,, *bono."*

În momentul plecării, Clémentine avu o criză de emoţie.

„Cazimir dragă, tu ai fost totdeauna bun eu mine. Am să fiu regină. Dacă vei avea necazuri aici, făgăduieşte-mi, jură-mi..."

Şeicul Ahmed înţelese şi, scoţînd un inel de pe deget, mi-l puse mie.

..Sidi Cazimir camarad, spuse el energic. Tu vine găseşte noi. Ia inel Sidi Ahmcd şi arată. La Hoggar toată lumea camarad. *Bono,* Hoggar, *bono."*

Cînd am ieşit din gara de Lyon, aveam senzaţia că izbutisem să fac o glumă grozav de reuşită.

Hatmanul de Jitomir era beat criţă. M-am chinuit zadarnic să-i înţeleg sfîrşitul poveştii, cu atît mai mult cu cît amesteca mereu în ea cuplete împrumutate din cel mai bun repertoriu al lui Jacques Offenbach :

Printr-o pădure trecc-a un tînăr ; Ce jraţied frumos era ' Şi el ţinea un măr în mină. Tabloul, îl puteţi vedea..

•— Cine **a** fost Repiăeut surpriftsde-k**>vitttra** de la Sedan ? Cazimir, bietul Gazimir... La cinei septembrie, cinci mii de ludovici de plătit, şi el, nici un ban, niti unul... îmi iau pălăria şi curajul şi mă duc la Tuileries. Doamne ! împărat mi mai exista. Dar împărăteasa era atît de bună ! Şi o găsesc singură, vai ! căci oamenii o şterg repede în asemenea împrejurări ; singură, cu un senator, domnul Mérimée, singurul dintre literaţii pe care i-am cunoscut şi care să fi fost în acelaşi timp şi om de lume. „Doamnă, îi spunea el, trebuie părăsită orice speranţă. I^am întîl- nit pe domnul Thiers, pe Pont Royal, şi el nu vrea s-audă de nimic..."

„Doamnă, i-am spus la rîndu-l meu, ma jestatea-voastră va şti totdeauna unde îi sînt adevăraţii prieteni.^

Şi i-am sărutat mîna.

Evohé ! După cum vedeţi Zeiţele au felul lor __
De-a-i prinde-n mreje pe băieţi...

M-am întors acasă, pe rue de Lille. în drum, am în- tîlnit gloata care se ducea de la Corpul Legislativ la Primărie. Hotărirea mea era luată.

„Doamnă, i-am spus soţiei mele, dă-mi pistoalele."

„Ce s-a întîmplat T făcu ea speriată.

„Totul e pierdui Rămîne de salvat onoarea. Mă duc să mor pe baricade."

„Ah, Cazimir ! suspină ea căzîndu-mi în braţe. Te-am judecat greşit. Iartă-mă !"

„Te iert. Aurélie, spusei eu cu o demnitate emoţionantă. Şi eu am greşit, de multe ori."

M-am smuls de la scena aceasta tristă. Era ora şase. Pe rue du Bac, am oprit din mers o birjă.

„Ai douăzeci de franci bacşiş dacă prinzi la gara de Lyon trenul de Marsilia, care pleacă la şase şi treizccişi- şapte", i-am spus eu birjarului.

Hatmanul de Jitornir nu izbuti să spună mai mult. Se rostogolise pe perne şi dormea tun.

M-am apropiat, clătinîndu-mă, de fereastra cea mare.

Soarele- se ivea, galben-pal, de după munţii de un albastru aprins,CAPITOLUL XIV.

ORE DE AŞTEPTARE

LUI SAIN-AVIT IT plăcea să-mi povestească noaptea amănuntele minunatei lui aventuri. El mi-o servea în porţii mici, riguroase şi cronologice, neanticipind asupra episoadelor unei drame al cărei sfîrşit tragic îl cunoşteam dinainte. Şi, fără doar şi poate, nu pentru a-şi menaja efectele, îl simţeam atît de d~păriat de-un calcul de felul acesta ! Ci numai datorită extraordinarei nervozităţi în care îl arunca evocarea unor asemenea amintiri.

în seara aceea, tocmai sosise convoiul care ne aducea corespondenţa din Franţa. Scrisorile înmînate de Châtelain zăceau pe masă, nedesfăcute. Fotoforul, cerc palici de lumină în mijlocul imensului deşert întunecat, ne îngăduia să recunoaştem scrisul de- pe adrese. Oh ! Zîmbetul victorios al lui Saint-Avit eînd, împingînd cu mina toate scrisorile primite, i-am spus gîfîind de neräbdare :

— Continuă. ^ El acceptă fără să se lase rugat.Nimic n-ar putea să-ţi dea o idee despre febra care m-a cuprins din ziua eînd hatmanul de Jitomir mi-a povestit păţania lui şi pînă în ziua eînd m-am aflat din nou în faţa Antineei. Ce-i mai ciudat e că, în toată febra mea, nu intra de loc gîndul că eram într-un fel condamnat la moarte. Dimpotrivă, ea era motivată de graba mea de-a vedea sosind evenimentul cave avea să dea semnalul piei- rii mele, chemarea Antineei. Dar, chemarea aceasta nu se grăbea să vină. Şi, din întîrzierea ci, mi se năştea bolnăvicioasa exasperare.

Avut-am oare, în decursul orelor acelora, vreo clipă de luciditate ? Nu cred. Nu-mi amintesc să-mi fi spus vreodată : „Cum ? Nu ţi-e ruşine? Prins într-o situaţie de nccalificat, nu numai că nu faci nimic ca să scapi, ba îţi mai şi binecuvîntezi robia şi aspiri la distrugerea ta." Gustul de a rămîne acolo, de a dori urmarea aventurii. nu-l coloram nici măcar cu pretextul pe care mi l-ar fi putut oferi voinţa de a nu căuta să

evadez fără Morhange. Dacă mă bîntuia neliniştea surdă de a nu-mi mai fi revăzut camaradul, motivele ei erau altele dccît dorinţa de a-l vedea viu şi sănătos.

Viu şi sănătos, de altfel, ştiam că este. Tuaregii albi din serviciul personal al Antineei erau, nici vorbă, destul de tăcuţi. Femeile nu erau nici ele mai vorbăreţe. Ştiam, ce e drept, de la Sydya şi Aguida, că lui Morhange îi plăceau rodiile şi că nu putea să sufere cuşcuşul cu banane. Dar, de cum era vorba să capăt vreo informaţie de alt gen, ele o luau la fugă, înspăimîntate, prin lungile coridoare. Cu Tanit-Zerga se întîmpla cu totul altfel. Micuţa părea să aibă un fel de repulsie să evoce în faţa mea cel mai mic lucru în legătură cu Antinea. Şi totuşi, ştiam că îi era credincioasă ca un cîine stăpînei sale. Dar păstra o muţenie îndîrjită dacă rosteam numele ci, şi, prin reper-cusiune. numele lui Morhange.

Cît despre albi, nu-mi plăcea să le pun întrebări marionetelor acestora sinistre. De altfel, toţi trei se pretau foarte puţin la asta. Hatmanul de Jitomir se îneca din ce

în ec mai tare în alcool. Mintea, care .îi mai rămăsese, părea că şi-o lichidase în noaptea eînd îşi evocase, pentru mine. tinereţea. îl întîlneam din eînd în cînd pe coridoarele devenite, deodată, prea strimte pentru el, şi-l auzeam fre- donînd cu glas cleios un cuplet din aria *Reginei Hortense : Cu jiica-mi Isabelle Să te cununi chiar azi, Căci ea-i cca mai inimoasă Iar tu cel mai viteaz*

.Pe pastorul Spardek, pe zgîrciobul ăsta, l-aş fi pălmuit cu plăcerc. Cît despre hidosul omuleţ cu decoraţii, care compunea liniştit etichetele din sala de marmură roşie, cum sănl intilneşti fără să ai poftă să-i strigi în obraz : „Hei, domnule profesor, un caz foarte curios de apo- copă : A–Xay : ivsa suprimarea lui *afla, tau* şi *lambda !* Ap la dispoziţia dumneavoastră un caz la fel de curios : K/.^xivtivsx , Clémentine. Apocopa lui *kappa, lambda, eta* şi *mu.* Dacă Morhange ar fi printre noi, v-ar spune în privinţa aceasta o sumedenie de nimicuri savante. Dar vai ! Morhange nu mai binevoieşte să vină printre noi. Nu-l mai vedem pe Morhange ! "

Setea mea de a şti era primită cu mai puţină rezervă de Rozita, bătrîna negresă manichiurează ; în viaţa mea nu mi-am lustruit atîta unghiile ca în zilele acelea de incertitudine. Astăzi, după şase ani, ca probabil că e moartă. N-am să-i păstrez memoria dacă spun că iubea grozav băutura. Biata femeie era victima băuturii adusă de mine, pe care o beam cu ea, din politeţă.

Contrar celorlalte sclave, aduse din sud, dinspre Turcia prin intermediul neguţătorilor din Rhât. ea era născută la Constantinopol, şi fusese adusă în Africa de stăpînul ei, devenit caimacam de Rhadamès... Dar nu te aştepta să complic o poveste şi aşa destul de bogată în peripeţii, prin povestirea păţaniilor unei manichiuristc.

— Antinea, îmi spunea ea, e fiica lui El-Hadj-Ahmed- ben-Guemâma, amenokal al Hoggarului şi şeic al marelui trib nobil Kel-Rhela. Ea e născută în anul o mie două sute patruzeci şi unu de la Hegiră. Şi n-a vrut niciodată să se mărite, cu nimeni. Voinţa i-a fost respectată, căci voinţa femeilor e atotstăpînitoare în Hoggarul peste care ea domneşte astăzi. Antinea e rudă cu Sidi-El-Senoussi, şi e de-ajuns să spună un cuvînt pentru ca sîngele ghiauriior să curgă în valuri de la Djerid la Touat şi ele la Tchad pînă în Senegal. Dacă ar fi vrut ea. ar fi trăit frumoasă .şi respectată în ţara ghiauriior. Dar ea preferă să vină ei aici.

— Pe Cekheir-ben-Cheîkh îl cunoşti ? o întrebam eu. li e pe deplin credincios ?

— Nimeni nu-l cunoaşte aici prea bine pe Cegheîr-ben- Chei'kh, pentru că el e mereu plecat. E adevărat că îi e devotat Antineei. Ceghei'r^ben-Cheîkh e un senoussi, iar Antinea e verişoara căpeteniei senoussilor. În afară de asta, el îi datoreşte viaţa. Cegheir-benCheikh e unul dintre cei ce le-au ueis pe marele *kebir* Flatters. Din cauza asta, Ikhe- noukhen, amenokal al tuaregilor Azdjer, temîndu-se de represaliile francezilor, a vrut să li—l predea pe Cegheîr- ben-Cheîkh. Cînd întreaga Sahară îl alunga, el şi-a găsit adăpost lîngă Antinea. Cegheîr-ben-Chei'kh nu va uita asta niciodată, căci e brav şi trăieşte după legea Profetului. Ca să-i mulţumească, el a condus la Antinea, pe atunci în vîrstă de douăzeci şi trei de ani şi fecioară, trei ofiţeri francezi din primul corp de ocupaţie a Tunisiei. Ei sînt cei ce poartă ,în sala de marmură roşie numerele 1, 2 şi 3.

— Şi Ceghcir-ben-Chcîkh s-a achitat totdeauna cu succes de misiunea lui ?

— Ceghci'r-ben-Che'ikh e bine dresat şi cunoaşte uriaşa Sahară aşa cum îmi cunosc eu odăiţa de pe vîrful muntelui. La început, s-a mai întîmplat să se înşele. Astfel, în primele lui călătorii, i-a adus pe bătrînul Le Mesge şi pe hogea Spardek.

— Ce-a spus Antinea când i-a văzut ?

— Antinea ? A rîs atîta înc.ît le-a cruţat viaţa. Cegheîr- ben-Chei'kh se simţea jignit văzînd-o cum rîde. De-atunci, nu s-a mai înşelat niciodată.

— Nu s-a mai înşelat niciodată ?

— Nu. La toţi cei care au venit aici, aduşi de el, eu le-am îngrijit picioarele şi mîinile. Toţi erau tineri şi frumoşi. Dar trebuie să spun că cel la care am fost dusă acum cîteva zile, după tine, camaradul tău, e poate cel mai frumos.

— De ce, întrebai eu schimbînd vorba, de ce, dacă le-a cruţat viaţa, nu le-a redat ea şi libertatea pastorului şi domnului Le Mesge ?Se pare că a găsit la

c« să-i folosească, făcu bătrâna. Şi-apoi, oricine intră o dată aici, nu mai trebuie să iasă. Altfel, francezii ar sosi imediat, şi cînd ar vedea sala de marmură roşie, ar măcelări pe toată lumea. De altfel, toţi **eîţi au fost aduşi aici de Ceghe'ir-ben-Cheîkh, toţi, în afară de unul, cînd au văzut-o pe Antînea, n-iau mai încercat să scape.**

■ — Şi ea îi păstrează multă vreme ?

:— Depinde de ei şi de cît îi place ea. În medie, cam două, trei luni. Depinde. Un ofiţer înalt, un belgian, croit ca un uriaş, n-a împlinit nici o săptămînă. Dimpotrivă, toată lumea şi-l aminteşte aici pe micul Douglas Kaine, un ofiţer englez; ea l-a păstrat aproape un an.

— **Şi-apoi ?**

— Şi-apoi a murit, făcu bătrîna, mirată parcă de întrebarea mea.

■— De ce **a murit ?**

Ea îmi răspunse exact ca domnul Le Mesge s

•— Ca toţi ceilalţi : de dragoste. De dragoste, continuă ea. Toţi mor de dragoste, cînd văd că ie-a trecut vremea şi că Cegheir-ben-Chei'kh pleacă în căutarea altora. Mulţi dintre ei au murit lîn, cu ochii plini de lacrimi. Nu mai dormeau şi nu mai mîncau. Un ofiţer de marină francez a înnebunit. Cînta noaptea un cîntec trist din ţara lui, care se auzea de la un capăt la altul al muntelui. Altul, un spaniol, parcă turbase : voia să muşte. A trebuit să fie ucis. Mulţi au murit de kif, un kif mai puternic decît opiumul. Cînd n-o mai au pe Antinea, fumează, fumează. Cei mai mulţi au murit aşa... cei mai fericiţi. Micul Kaine a murit altfel.

, — Cum a murit micul Kaine ?

— într-un fel care ne-a mîhnit pe toţi. Ţi-am spus că el a rămas cel mai mult printre noi. Ne obişnuiserăm cu e'. în odaia Antincei, pe o măsuţă de Kairouan, vopsită în albastru şi auriu, e un gong, cu un ciocan lung de argint, cu rnîner de abanos, foarte greu. Aguida mi-a povestit cele întîmplate. Cînd Antinea, zîmbind aşa cum zîmbeşte ca într-una, i-a spus micului

Kaine să-şi ia rămas bun de la ea. el a rămas în faţa ci, mut şi foarte palid. Antinea a lovit în gong, ca să fie dus de acolo. Un târgui alb a intrat. Dar micul Kaine şi sărise la ciocan iar targuiul alb căcea la pămînt cu ţeasta zdrobită. Antinea zîmbea mereu. Micul Kui.no a fost dus în odaia lui. în aceeaşi noapte, înşeiînd supravegherea paznicilor, el a sărit pe fereastră, de la o înălţime de două sute de picioare. Lucrătorii de la atelierul de îmbălsămare mi-au spus că au avut mult de furcă cu trupul lui. Dar au scos-o bine la capăt. N-ai decît să te duci să-l vezi. În sala de marmură roşie, el ocupă firida numărul 26.

Bălrîna îşi îneca emoţia în pahar.

— Cu două zile înainte, continuă ea, venisem aici să-i fac unghiile, căci asta era camera lui. El scria ceva cu briceagul, pe perete, lîngă fereastră. Priveşte, se mai vede încă :

Was it not Fatc, that, on this July midnight...[1]

În oricare alt moment, versurile acestea, gravate în piatra ferestrei prin care ofiţerul englez se aruncase în gol, m-ar fi emoţionat profund. Dar un alt gînd îmi străbătea atunci inima.

— Spune-mi. făcui cu cu glas cît putui mai calm, cînd Antinea ne ţine în puterea ei pe vreunul dintre noi, îl închide lîngă ea, nu-i aşa ? Atunci el nu mai poate fi văzut...

Bălrîna făcu un gest negativ.

— Antinea nu se teme că el o să fugă. Muntele e bine zăvorit. Ea n-are decît să bată într-un gong de argint, şi el îi va fi adus imediat.

— Totuşi, camaradul meu... De cînd l-a chemat ea, nu l-am mai revăzut...

Negresa zîmbi cu un aer de cunoscătoare.

— Dacă nu-l mai vezi, înseamnă că el preferă să rămînă lîngă ea. Antinea nu-l sileşte. Şi nici nu-l împiedică

---

1 Nu era Soarta, aceasta, în acel miez de noapte de vară i'cngl.).

Am izbit puternic cu pumnul în masă.

■— Pleacă de-aici, bălrînă nebună ! Pleacă imediat...

Speriată, Rosita fugi, după ce abia apucă să-şi adune micile unelte.

Was it not Fate, that, on this July midnight...

Am ascultat sugestia bătrînei. Mergînd drept, pe coridor, am rătăcit drumul, am fost pus pe calea cea bună de pastorul Spardck, întîlnit din intimplare, am deschis uşa sălii de marmură roşie, şi am intrat.

Răcoarea aceea de criptă înmiresmată mi-a făcut bine. Nu există loc, oricît de sinistru ar fi el, pe care să nu-i purifice murmurul apei curgătoare. Zgomotul cascadei din mijlocul sălii mă întărea. într-o zi, înaintea unei lupte, mă aflam culcat cu oamenii mei printre ierburile înalte, aşteptînd momentul, fluieratul care te face să tc ridici sub gloanţe. La picioarele mele, un pîrîu. îi ascultam gîl- gîitul răcoros. Admiram jocul de umbre şi de lumini în apa străvezie, gîzele, peştişorii negri, ierburile verzi, nisipul gălbui şi plin de cute... Misterul apei m-a vrăjit în- toLdeauna...

Aici, în sala tragică, gîndirea îmi e polarizată de cascada întunecoasă. O simt prietenă. Ea mă ajută să nu mă prăbuşesc în faţa mărturiilor înţepenite ale atîtor monstruoase nelegiuiri.

Numărul 26. E chiar el. *Locotenent Douglas Kaine, născut la Edimbourg, în ziua de 21 septembrie 1862. Mort la Hoggar în ziua de 16 iulie 1890.* Douăzeci şi opt **de** ani. N-avea nici douăzeci şi opt de ani! O faţă extrem de slăbită, sub crusta rle oricalc. O gură tristă şi pasionată. El e. Bietul băiat. Edimbourg, cunosc Edimbourgul fără să fi fost vreodată acolo. **De** pe zidurile castelului se zăresc colinele Pentlandului. *„Priveşte ceva mai jos,* îi spunea Annei de Saint-Yves blinda miss Flora a lui Stevenson, *priveşte ceva mai jos şi vei vedea, la cotiil colinei, un pîlc de copaci şi o dîră de fum înălţîndu-se printre ei. E Swan- ston Cottage, unde eu şi fratele meu locuim împreună cu mătuşa.*

Dacă vederea lui îţi poate face într-adevăr plăcere, aş fi fericită..." Cînd a plecat spre Darfour, Douglas Kaine lăsa eu siguranţă la Edimbourg o miss Flora, la fel de blondă ca accca de Saint-Yves. Dar ce pot să însemne fetele acestea firave pe lîngă Antinea ! Kaine, atît de cumpătat totuşi, atît de făcut pentru o astfel de iubire, a iubit-o pe cealaltă. Acum e mort. Şi iată numărul 27, din a cărui cauză s-a zdrobit de stincile sahariene, şi care e mort şi el.

A muri, a iubi. Cît de firesc răsună cuvintele acestea în sala de marmură roşie. Şi Antinea, cu cît pare ea mai mare în mijlocul horei acesteia de statui palide ! Într-atît are, deci, dragostea nevoie de moarte, încît să fie astfel multiplicată ! În lume alte femei sînt fără doar şi poate la fel de frumoase ca Antinea, ba poate chiar şi mai frumoase. Te iau ca martor că nu ţi-am vorbit prea mult despre frumuseţea ei. Şi atunci, de unde imboldul, febra, sacrificarea aceasta a întregii mele fiinţe ? Cum de sînt gata să strîng o clipă în braţe năluca aceea nesigură, să fac lucruri pe care nu îndrăznesc nici măcar să mi le închipui, ca să nu mă cutremur pe loc ?

Iată numărul 53, ultimul. 54 va fi Morhange. 55 voi fi eu. Peste şase, sau poate peste opt luni, îmi e perfect egal cînd mă vor aşeza în firida aceasta, simulacru fără ochi, suflet mort, trup mulţumit.

Mă aflu pe pragul fericirii supreme, a exaltării care se analizează. Ce copil eram, adineauri ! Protestam în faţa unei manichiuriste negre. Eram gelos pe Morhange, zău aşa ! Atunci, de ce să nu fiu gelos pe cei prezenţi, apoi pe ceilalţi, pe absenţi, pe cei ce vor veni, unu cîte unu, să umple cercul negru al firidelor încă goale... Morhange, ştiu, în clipa asta e lîngă Antinea, şi simt o bucurie amară şi superbă gîndindu-mă la bucuria lui. Dar, într-o scară, peste trei luni, sau poate peste patru, îmbălsămătorii vor veni aici. Firida numărul 54 îşi va primi prada. Atunci, un târgui alb va înainta spre mine. Şi am să mă cutremur, prins de un extaz de

neînchipuit. El îmi va atinge braţul. Şi va fi rindul meu să intru în veşnicie prin poarta sîngo- roasă a dragostei.

Cînd mi-am sfîrşit meditaţia şi m-am aflat, din nou în bibliotecă, noaptea care începuse să se lase amesteca umbrele personajelor adunate acolo.

I-am recunoscut pe domnul Le Mesge, pe pastor, pe hatman, pe Aguida, pe cei doi tuaregi albi, şi pe alţii, strinşi laolaltă în cel mai însufleţit sobor

.Mirat, neliniştit chiar de faptul că vedeam împreună atîţia oameni care, de obicei, nu se simpatizau de loc, m-am apropiat de ei.
Se întîmplase ceva, ceva nemaipomenit, ceva în stare, la ora aceea, să tutbure populaţia muntelui.
Doi exploratori spanioli, veniţi de la Rio de Oro, fuseseră semnalaţi la vest, în Adrar Ahnet.
De cum aflase, Cegheîr-ben-Chei'kh se şi pregătise, de îndată, să pornească în întîmpinarea lor.
Dar primise imediat ordin să rămînă locului.
Din clipa aceea, nici cea mai mică îndoială nu mai erq posibilă.
Pentru prima oară, Antinea iubea.CAPITOLUL XV
TRISTA POVESTE A LUI TANIT-ZERGA
— ARAUU, ARAUU...
Vag, m-am trezit din aţipirea care mă cuprinsese pînă la urmă. Ochii mi s-au întredeschis. M-am tras brusc înapoi.
— Arauu...
La doi paşi de faţa mea se afla botul galben, punctat **cu** negru, al lui Hiram-Rege. Ghepardul asista la deştep-tarea mea, de altfel fără prea mare interes, căci casca ; gura lui roşie-întunecată, în care luceau frumoşii colţi albi, se deschidea şi se închidea alene.
în aceeaşi clipă am auzit un hohot de rîs.
Era micuţa Tanit-Zerga. Ea stătea ghemuită pe o pernă, lîngă divanul pe care mă lungisem, şi supraveghea curioasă confruntarea mea cu ghepardul.
— Hiram-Rege se plictisea, socoti ea nimerit să-mi explice. L-am adus cu mine.
— Bun, bombănii eu. Dar, ia spune-mi, nu s-ar putea duce să se plictisească în altă parte ?
— Acum e singur ae tot, spuse micuţa. *L-au* alungat. Făcea zgomot jucîndu-se.
Cuvintele acestea îmi reamintiră întîmplările din ajun.
-— Dacă vrei, îl trimit de-aiei, spuse Tanit-Zerga.
Nu, lasă-l

.Am privit, ghepardul cu simpatie. Nefericirea noastră comună ne lega.
I-am mîngîiat fruntea bombată. Hiram-Rege îşi mar nifestă mulţumirea întinzîndu-se cît era de lung, şi arătindu-şi enormele lui gheare ele culoarea chihlimbarului. Rogojina de pe jos avu mult de suferit din clipa aceea.
— Mai e şi Gale, spuse fetiţa.
— Galé ? Asta ce-o mai fi ?
În aceeaşi clipă am zărit pe genunchii lui Tanit-Zerga un animal bizar, cam de mărimea unei pisici mari, cu urechi turtite, cu botul alungit. Blana lui gri-deschisă era aspră.
Animalul mă privea cu nişte ochişori roz, destul de ciudaţi.
— E mangusta mea, îmi explică Tanit-Zerga.
— Ascultă, făcui eu supărat, asta e tot ?
Pe semne că aveam un aer atît de posac şi de caraghios, încît Tanit-Zerga se porni pe rîs. Am rîs şi eu.
— Galé e prietena mea, spuse ea cînd se potoli din rîs. Eu i-am salvat viaţa. Era mică de tot, pe-atunci. Într-o zi am să-ţi povestesc cum s-a intîmplat. Uite *ce* drăguţă e.
Spunînd acestea, ea îmi puse mangusta pe genunchi.
— E frumos din partea ta, Tanit-Zerga, că ai venit să-mi faci o vizită, vorbii eu agale, treeîndu-mi palma peste coapsa mangustei. Cit e ceasul ?
— Nouă trecute. Priveşte, soarele s-a şi înălţat. Dă-mi voie să las storul.
Camera se umplu de umbră. Ochii lui Galé deveniră şi mai roz. Cei ai lui Hiram-Rege se făcură verzi.
— E foarte frumos, repetai eu, continuîndu-mi gîn- dul. Văd că astăzi eşti liberă. Pînă acum n-ai venit niciodată atît de dimineaţă.
O umbră trecu peste fruntea fetiţei.
— E-adevărat, sînt liberă, făcu ea aproape cu asprime.
Am privit-o atunci mai cu atenţie pe Tanit-Zerga.

Pentru prima oară am observat că era frumoasă. Părul, pe care şi-l purta răvăşit pe umeri, îi era mai mult bu-
 clat decît creţ. Trăsăturile îi erau de o puritate deosebită : nas foarte drept, gură mică cu buze fine, bărbie voluntară. Tenul îi era arămiu, nu negru. Trupul, subţire şi mlădios, n-avea nimic comun cu oribilii cîrnaţi unsuroşi care devin trupurile negrilor, bine îngrijite.

Un cerc larg de aramă îi forma, în jurul frunţii şi a părului o diademă grea. Tanit-Zerga purta patru brăţări, şi mai late încă, la încheieturile mîinilor şi la glezne, iar ca veşmînt, o tunică de mătase verde, cu decolteu în unghi şi eu broderii de aur. Verde, bronz, aur.

— Tu eşti din neamul sonrhai', Tanit-Zerga ? o întrebai eu cu blîndeţe.

— Da, sînt din neamul sonrhai, răspunse ea cu un aer de mîndrie aspră.

„Ciudată fiinţă", gîndii eu.

Vădit lucru, exista un punct asupra căruia Tanit-Zerga nu înţelegea să lase să alunece discuţia. îmi aminteam aerul aproape de suferinţă cu care, atunci cîftd îmi spusese că Hiram-Rege fusese alungat, rostise acel *I-au.*

— Sînt din neamul sonrhai, repetă ea. M-am născut la Gâo, pe Niger, străvechea capitală sonrhaî. Strămoşii mei au domnit peste marele imperiu manţiing. Dacă mă aflu aici, ca sclava, nu trebuie să mă disprefuieşti.

într-o rază de soare, Gale, aşezată pe dosul ei micuţ, îşi lustruia mustăţile lucioase cu labele dinainte ; Hiram- Rege, tolănit pe rogojină, dormea, scoţînd ici, colo, cîte un mîrîit plîngător.

— Visează, spuse Tanit-Zerga ducîndu-şi un deget la buze.

— Numai jaguarii visează, făcui eu.

— Şi gheparzii visează, răspunse ea gravă, fără a părea că sesizează cîtuşi de puţin spiritul acestei glume parnassiene.

Urmă un moment de tăcere. Apoi, ea spuse :

— Poate că îţi e foame. Şi cred că nu ţi-ar face plăcere să mănînci cu ceilalţi.

Nu i-am răspuns.

— Trebuie să mănînci, continuă ea. Dacă îmi daî voie, mă duc să caut de mîncare, pentru tine şi pentru mine. Am să aduc masa şi pentru Hiram-Rege şi pentru Gale. Cînd eşti mihnit, nu trebuie să rămîi singur.

Şi mică zînă verde-aurie ieşi, fără să-mi aştepte răspunsul.

Astfel se înnoclară legăturile mele cu Tanit-Zerga. **În** fiecare dimineaţă ea sosea în camera mea cu cele două animale. Despre Antinea, îmi vorbea foarte rar, totdeauna într-un fel indirect. Părea că nu poate suferi întrebarea pe care mi-o vedea veşnic pe buze, şi o simţeam fugind de toate subiectele despre care îndrăzneam eu însumi să aduc vorba.

Şi, ca să le evite mai bine, ea vorbea, vorbea, vorbea într-una, ca ujqţ mic papagal, prins de friguri.

Am fost bolnav şi îngrijit cum n-a mai fost nimeni pe lume, de infirmiera aceasta de mătase verde şi bronz. Cele două sălbăticiuni, cec mare şi cea mică, erau acolo, de fiecare parte a patului meu şi, cît a ţinut delirul, vedeam aţintite spre mine tristele lor pupile misterioase.

Cu vocea ei cîntătoare, Tanit-Zerga îmi spunea frumoasele ei poveşti, printre care, mai frumoasă decît toate, socotea că este povestea vieţii ei.

Abia mult mai tîrziu mi-am dat seama, pe neaşteptate, cît de mult pătrunsese în viaţa mea barbara aceasta micuţă. Fetiţă scumpă, oriunde te-ai afla în clipa de faţă, oriunde ar fi ţărmul liniştit de pe care asişti la tragedia mea, aruncă o privire prietenului tău, iartă-l că nu ţi-a dat, din primul moment, atenţia pe care o meritai atît de mult.

— Din anii copilăriei mele, spunea ea, păstrez imaginea unui soare tînăr şi roz, înălţîndu-se printre ceţurile matinale, pe un mare fluviu care se rostogolea în unde largi şi netede, *fluviul care are apă,* Nigerul. Era… Dar tu nu mă asculţi.

— Te ascult, îţi jur, micuţă Tanit-Zerga.

— Adevărat ? Nu te plictisesc ? Vrei să vorbesc ?

— Vorbeşte, Tanit-Zerga, vorbeşte.

25*

— 387Ei bine, cu micile mele tovarăşe, faţă de care eram foarte bună, ne jucam pe malul fluviului care are apă, pe sub jujubi, fraţi ai *zeg-zeg-ului* ai căitti spini au însîn- gcrat capul profetului vostru şi căruia noi îi spunem arborele paradisului, pentru că sub el profetul nostru a spus că vor locui în rai cei aleşi \ şi care e uneori atît de mare, atît de mare încît un călăreţ nu poate, într-un veac întreg, să străbată umbra aruncată de el.

Acolo, împleteam cununi frumoase, din mimoze, din flori roze de caper şi din cernuşcă albă. Le aruncam apoi în undele verzi, ca să ne ferească de vrăji rele, şi rîdeam ca nişte mici nebune cînd vreun hipopotam scotea fornăind capul lui plăcut, mare şi bucălat, şi-l bombardam fără nici o răutate, pînă se cufunda iar în mijlocul unei ploi de spumă.

Asta se petrecea dimineaţa. Apoi, peste Gâo se întindea, pîrîind, nemişcarea somnului roşu. După aceea, cînd ca se termina, ne reîntorceam pe malul fluviului, ca să vedem, printre norii de ţînţari şi de efemere, uriaşii crocodili blindaţi cu bronz ridieîndu-se încetul cu încetul pe uscat şi strecurîndu-se liaini în nămolurile galbene ale băltoacelor.

Atunci îi bombardam şi pe ei, cum îi bombardaserăm de dimineaţă pe hipopotami şi, ca să slăvim soarele care se pregătea să apună pe după ramurile negre ale *douldou- lilor,* jucam, bătînd din picioare şi apoi din mîini, hora rituală, cîntînd imnul *sonrhai.*

Acestea erau ocupaţiile noastre obişnuite, de fetiţe libere. Te-ai înşela totuşi, dacă ne-ai crede numai uşuratice, şi am să-ţi povestesc, dacă vrei, cum eu în persoană am salvat un şef francez, care poate că era mai mare decît tine, judccînd după benzile aurii aflate pe mânecile lui albe.

— Povesteşte, Tanit-Zerga, spuneam eu cu ochii aiurea.

— Nu faci bine că zîmbeşti şi că nu mă asculţi mai atent, continua ca niţeluş jignită. Dar n-are a face! Eu povestesc pentru mine, din cauza amintirii. Ei bine, mai sus de Gâo, Nigerul face un cot. Acolo, în fluviu, există un mic: cap, încărcat cu arbori de gumă uriaşi. Era într-o seară de august, şi soarele apunea, căci în pădurea din preajmă nu mai exista pasăre care să nu se fi cocoţaţi prin eopaei ca să rămînă acolo, neclintită, pînă a doua zi.. Deodată am auzit un zgomot necunoscut dinspre apus,, *bum-bum, bum-bara-bum, bum-bum,* care creştea, *bum- bum, bum-bo,rabum,* şi s-a stîrnit pe neaşteptate un potop de păsări de apă, egrete, pelicani, raţe sălbatice şi lişiţe, risipindu-se pe deasupra arborilor de gumă, urmate în aer de-o dîră de fum negru, abia clintită de briza care se pornea.

Era o canonieră, ocolind capul şi stîrnind, de fiecare parte a fluviului, valuri care făceau să tresalte crengile plecate peste apă. Seara era atît de caldă încît, în spatele canonierei se vedea tîrîndu-se în apă drapelul albastru- alb-roşu.

Canoniera veni să tragă la micul dig de lemn. Fu co- borîtă o şalupă cu doi marinari negri care vîsleau şi trei şefi care, curînd săriră pe uscat.

Cel mai în vîrstă dintre ei, un *marabu* francez, cu un mare burnuz alb, şi care cunoştea la perfecţie limba noastră, ceru să-i vorbească şeicului Sonni-Azkia. Cînd tata făcu cîţiva paşi înainte şi spuse că el era, noul venit îi povesti că comandantul cercului din Tombuctu era foarte mîniat pentru că, la o milă de-acolo, canoniera dăduse într-un dig de pari invizibil, că suferise stricăciuni, şi că nu-şi mai putea continua astfel drumul spre Ansango.

Tata răspunse că francezii, ocrotitori ai bieţilor băştinaşi împotriva tuaregilor, erau bineveniţi; că nu cu intenţii rele, ci din cauza peştilor şi a hranei fusese făcut barajul şi că punea la dispoziţia căpeteniei franceze toate mijloacele din Gâo, printre care şi o fierărie, pentru repararea canonierei.

Pe cînd el vorbea, căpetenia franceză mă privea, şi îl priveam şi eu. Era un om destul de vîrstnic, cu umeri puternici, un pic încovoiaţi, cu ochi albaştri la fel de limpezi ca izvorul al cărui nume îl port.

„Vino aici, fetiţo, spuse el cu glasul care îi era blînd.

„Sînt fiica şeicului Sonni-Azkia, şi fac ce vreau", i-am răspuns eu, jignită de purtarea lui atît de nerespec- tuoasă. .

„Ai dreptate, zîmbi el, căci eşti frumoasă. Vrei să-mi dai florile pe care le porţi la gît ?"

Purtam un mare colier de hibişcuşi purpurii. I l-am întins. El m-a sărutat. Făcuserăm pace.

în acest timp, sub conducerea tatălui meu, marinarii negri şi oamenii cei mai voinici din trib trăseseră cano- niera într-un ochi al fluviului.

„E de lucru pentru toată ziua de mîine, domnule colonel, spuse mecanicul-şef care tocmai cercetase stricăciunile. N-o să putem pleca decît poimîine dimineaţa. Şi asta numai dacă leneşii de marinari negri n-o să chiulească de la lucru".

„Ce plictiseală !^c bombăni noul meu prieten.

Dar supărarea lui nu dură mult, căci eu şi micile mele prietene ne-am dat toată osteneala să-l distrăm. EI a ascultat cîntecele noastre cele mai frumoase, şi, drept mulţumire, ne-a dat să gustăm din bunătăţile aduse de pe canonieră pentru cina lui. Noaptea, a dormit în coliba noastră cea mare, pe care tata i-a cedat-o, iar eu, multă vreme, printre crengile colibei în care mă retrăsesem cu mama, am văzut, înainte de a adormi, felinarul cano- nierei tremurînd în vîrtejuri roşiatice, peste undele întunecate.

în noaptea aceea am avut un vis înfricoşător. Se făcea că prietenul meu, ofiţerul francez, moţăia tihnit, pe cînd un corb cît toate zilele plutea pe deasupra capului său, croncănind : *Cîrr, cîrr*, umbra arborilor de gumă din Gâo, *cîrr, cîrr*, nu-i va fi prielnică noaptea viitoare, *cîrr, cîrr*, căpeteniei albe şi oamenilor săi.

Abia se iviseră zorile cînd m-am dus că-i caut pe marinarii negri. Ei stăteau lungiţi pe puntea canonierei,

pro- fitînd, ca să trândăvească, de faptul că albii mai dormeau încă.

L-am luat pe cel mai în vîrstă dintre ei şi i-am spus cu autoritate :

„Ascultă, în noaptea asta am visat un corb negru. El mi-a spus că umbra arborilor din Gâo va fi fatală, la noapte, pentru căpetenia voastră..."

Şi cum ei stăteau mai departe nemişcaţi, tolăniţi, cu ochii la cer, de parcă nici nu m-ar fi auzit măcar, am aduăgat:

„Şi pentru oamenii săi."

La ceasul cînd soarele se află cel mai sus pe cer, colonelul stătea la masă, în colibă, cu ceilalţi francezi, cînd intră mecanicul.

„Nu ştiu ce i-a apucat pe marinarii negri. Lucrează de mai mare dragul. Dacă vor continua aşa, domnule colonel, putem pleca deseară."

„Cu atît mai bine, spuse colonelul; dar să **nu strice** treaba, dînd prea mult zor. Nu **e** nevoie să **fim la An-** sango pînă la sfîrşitul săptămlnii. Mai bine **plecăm pe** lumină."

M-am înfiorat. Rugătoare, m-am apropiat de el şi i-am povestit ce visasem. El mă ascultă cu un zîmbet mirat, apoi, la sf îrşit, îmi spuse grav :

„Ne-am înţeles, micuţă Tanit-Zerga. Fiindcă -vrei **tu,** vom pleca deseară."

Si mă sărută.

întunericul se şi lăsase cînd canoniera reparată ieşi din golfuleţ. Francezii, în mijlocul cărora îl vedeam pe prietenul meu, ne salutară multă vreme fluturîndu-şi căştile, atîta cît i-am putut urmări cu privirea ; şi, rămasă singură pe puntea tremurătoare, am stat aşa, privind curgerea fluviului, pînă cînd zgomotul canonierei bum- *barghum* se pierdu în noapte.[1]

---

1 **Cf. dările de seamă şi *Buletinul Societăţii de Geografie din Paris* (1897) pentru călătoriile pe Niger ale comandantului regiunii Tombuctu, colonelul Joffre, locotenenţilor Baudry şi Bluset şi părintelui Hacquart din ordinul călugărilor albi.**

Tanit-Zerga făcu o pauză. .„

— Aceasta a fost ultima noapte pentru Gâo. Pe cînd eu dormeam iar luna se mai afla încă sus, deasupra pădurii, un cîine lătră, dar nu multă vreme. Apoi urmară urlete de bărbaţi, de femei, ţipete, ştii, pe care nu le mai poţi uita dacă le-ai auzit o dată. Cînd soarele răsări, mă găsi goală do tot, cu micile mele tovarăşe, alergînd, potic- nindu-ne spre nord, din cauza vitezei cămilelor încălecate de tuaregii care ne escortau. în urma noastră veneau femeile tribului, printre care şi mama, două cîte două, cu jugul la gît. Bărbaţi erau puţini. Rămăseseră aproape toţi, împreună cu tata, viteazul Sormi-Azkia, cu gîturile retezate sub rămăşiţele de paie ale Gâoului, ale Gâoului nimicit o dată în plus de-o ceată de aouelimideni veniţi în grabă să-i măcelărească pe francezii de pe canonieră.

Acum, tuaregii ne grăbeau, ne grăbeau, căci se temeau să nu fie urmăriţi. Am mers aşa vreo zece zile şi, pe măsură ce meiul şi cînepa dispăreau, marşul nostru devenea şi mai groaznic. în sfîrşit, lîngă Isakeryen, în ţinutul Kidal, tuaregii ne vîndură unei caravane de mauri trarza, care mergeau de la Mabroult la Rhât. La început, fiindcă nu mai mergeam atît de repede, credeam că ne-a ieşit norocul în cale. Pe neaşteptate însă, pustiul se acoperi cu pietre tari şi femeile începură să cadă. Cît despre bărbaţi, trecuse multă vreme de cînd ultimul dintre ei .murise sub lovituri de ciomege, fiindcă refuzase să meargă mai departe.

Eu mai aveam .încă putere să tropăi, ba chiar alergam cît mai

---

(Nota domnului Leroux.)

în faţă cu putinţă,
încercînd să nu aud
ţipetele micilor mele
prietene ; cînd vreuna
dintre ele cădea pe
drum şi cînd era vădit
că nu se va mai ridica,
unul din paznici se
dădea jos de pe cămilă
şi o tîra ceva mai la o
parte de caravană, ca
s-o ucidă. Dar, într-o zi,
am auzit un ţipăt care
m-a silit să mă întorc.
Era mama. Stătea

îngenuncheată şi îşi
întindea spre mine
bietele ei braţe. Cit ai
clipi, am fost lîngă ea.
Dar un maur uriaş,
îmbrăcat tot în alb, ne
despărţi. Maurul avea
legată la gît, cu un
şirag negru, o teacă de
piele roşie din care îşi
scoase cuţitul. Văd
încă lama albastră a
cuţitului pe pielea
oacheşă. Un r.ll ţipăt
înfiorător. O clipă mai

tîrziu, gonită do lovi-turi do bîtă, alergam înghiţindu-mi lacrimile, ca să-rni reiau locul în caravană

.Pe la puţurile din Asiou, neguţătorii mauri fură atacaţi de o ceată de tuaregi kel-lazholet, şerbi ai marelui trib kel-rlielâ, care stăpîneşte Hoggarul, şi măcelăriţi la rîndul lor de aceştia. Aşlfel am fost adusă aici şi dăruită ca omagiu Antineei, eărcia i-am plăcut, şi care de atunci a fost totdeauna bună cu mine. Aşa se face că tu ai astăzi, ca să-ţi legene febra cu poveşti pe care nici măcar nu le asculţi, nu o sclavă oarecare, ci pe ultima urmaşă a marilor împăraţi sonrha'i, a lui Sonni-Ali, nimicitorul de oameni şi de ţări, a lui Mahommed-Azkia, care a fost în hagialîc la Meka ducînd cu el o mie cinci sute de călăreţi şi trei sute de mii de *mithkale* de aur, pe cînd puterea noastră se întindea fără tăgadă de la Tchad pînă la Touat şi la marea apuseană, iar Gâo îşi înălţa deasupra celorlalte oraşe cupola, soră a cerului, mai înaltă printre cupolele rivale decît e tamariscul printre bietele plantaţii de sorg.

CAPITOLUL XVI

CIOCANUL DE ARGINT

Eu, una, nu mă apăr, ci vreau doar să decid **în** care loc anume se cade să-l ucid.
(Andromaca)

IATĂ CUM ERA vremea în noaptea cînd s-a petrecut ce-ţi voi povesti acum. Pe la cinci, cerul se întunecă şi semnele furtunii aproapiate se iviră în aerul înăbuşitor.

Noaptea aceea n-o voi uita niciodată. Era în 5 ianuarie 1897.

Toropiţi, Hiram-Rege şi Gale zăceau pe rogojina din camera mea. Rezemat, împreună cu Tanit-Zerga, de fereastra tăiată în stîncă, pîndeam semnele prevestitoare ale fulgerelor.

Unul cîte unul, ele ţîşneau brăzdînd întunericul acum deplin, cu dungile lor albăstrui. Dar nu le urma nici un bubuit de tunet. Furtuna nu se putuse căţăra pe crestele Hoggarului, şi se ducea, fără să izbucnească, lăsîndu-ne în întunecatul nostru zăduf.

— Mă duc la culcare, spuse Tanit-Zerga.

Am mai spus că odaia ei se afla deasupra odăii mele. Fereastra care o lumina se afla cu vreo zece metri mai sus decît cea în faţa căreia mă aflam.

Tanit-Zerga o luă pe Gale în braţe. Dar Hiram-Rege nu vru s-o asculte nici în ruptul capului. Agăţat cu labele de rogojină, el se pornise să miorlăie mînios şi jalnic.

— Lasă-l, i-am spus pînă la urmă lui Tanit-Zerga. O dată, poate să doarmă foarte bine şi aici.

Aşa se face că mica sălbăticiune are o largă parte de responsabilitate în evenimentele ce vor urma.

Rămas singur, m-am adîncit în gînduri. Noaptea era neagră. întregul munte era învăluit în tăcere.

Au trebuit mîrîielile din ce în ce mai răguşite ale ghepardului ca să mă scoată din gîndurile mele.

Stînd pe două labe în faţa uşii, Hiram-Rege o zgîria cu ghearele lui scîrţîietoare. El care mai adineauri refuzase s-o urmeze pe Tanit-Zerga, voia să iasă. Voia să iasă.

— Linişte ! i-am spus eu. Destul. Culcă-te.

Şi am încercat să-l trag de la uşă.

Ca rezultat am obţinut doar o lovitură de labă care m-a făcut să mă clatin.

Atunci, m-am aşezat pe divan.

Nemişcarea mea n-a durat mult. „Ia să fiu un pic sincer cu mine însumi, mi-am spus. De cînd m-a părăsit Morhange, de cînd am văzut-o pe Antinea, nu mai am decît un gînd. La ce bun să mă amăgesc cu poveştile, altminteri îneîntătoare, ale lui Tanit-Zerga ? Ghepardul e un pretext, poate un ghid. Oh ! simt că în noaptea

asta se vor petrece lucruri misterioase. Cum de-am putut să rămîn atîta vreme pasiv !"

Imediat, hotărîrea îmi era luată.

„Dacă deschid uşa, gîndeam eu, Hiram-Rege va ţîşnl pe coridoare şi-mi va fi tare greu să-i ţin urma. Trebuie procedat altfel."

Storul ferestrei se mînuia cu o sfoară. Am dat-o jos. Am răsucit din ea o lesă trainică pe care am fixat-o de zgarda metalică a ghepardului.

Am întredeschis uşa.

— Hai, acum poţi să pleci. încetişor, hei ! încetişor !

într-adevăr, îmi era nespus de greu să potolesc avîn-
tul lui Hiram-Rege care mă tîra după el prin labirintul întunecat al coridoarelor.

Era aproape nouă şi lămpile roze abia mai pîlpîiau în firidele lor. Din cînd în cînd, întîlneam în cale cîte una care îşi arunca troznind ultimele licăriri. Ce labirint!
Ştiane de pe acum că nu voi mai putea regăsi dramul spre camera mea. Nu-mi rămăsese decît să urmez ghepardul.

Deşi la început fusese furios, acesta se obişnuise, încet, încet, să mă ducă după el. înainta aproape lipit de pă- mînt, pufnind pe nas, fericit.

Nimic nu seamănă mai mult cu un coridor întunecat, decît un alt coridor întunecat. Am început să am îndoieli. Dacă mă pomeneam, pe neaşteptate, în sala de bacara ? Dar îl nedreptăţeam pe Hiram-Rege. Biata sălbăticiune, lipsită ea însăşi atîta vreme de-o fiinţă dragă, mă conducea tocmai unde doream şi eu să mă conducă.

La o cotitură, bezna spre care înaintam se lumină bras?. Un ochi de geam în formă de rază, colorat în verde şi roşu şi luminat slab, ni se ivi în faţă.

în acelaşi timp, ghepardul se opri miorlăind înăbuşit în faţa uşii în care era decupat ochiul de geam.

x\m recunoscut uşa prin care mă făcuse să trec, a doua zi după sosirea mea, targuiul alb, cînd fusesem atacat de Hiram-Rege şi mă aflasem în faţa Antineei.

— Astăzi sîntem prieteni mult mai buni, i-am şoptit eu, mîngîindu-l, ca să nu scoată cumva vreun mîrîit indiscret.

În acelaşi timp, încercam să deschid uşa. Pe jos, ochiul de geam se reflecta, verde şi roşu.

Un fel de clanţă simplă, pe care am răsucit-o. Făcînd aceasta, am scurtat şi lesa, ca să fiu mai stăpîn pe Hiram Rege care începea să devină nervos.

Sala cea mare, în care o văzusem pentru prima oară pe AnLinea, era cufundată în beznă. Dar grădina spre care se deschidea, strălucea sub lumina tulbure a lunii, răsărită pe cerul apăsător al unei furtuni care nu izbucneşte. Nici o adiere. Lacul lucea ca o masă metalică.

M-am aşezat pe-o pernă, ţinînd zdravăn între genunchi ghepardul care mîrîia de nerăbdare. Am cugetat. Nu la scopul pe care mi-l fixasem, ci la mijloace.

Atunci mi s-a părut că desluşesc un murmur îndepărtat, un zgomot de şoapte înăbuşite

.Hiram-Rege mîrîi mai tare, se zbătu. I-am mai slăbit un pic lesa. El porni, lipindu-se de pereţii întunecaţi, spre **locul de unde ţ>ărea că vine zgomotul. L-am urmat, îm- piedicîndu-imă de pernele risipite pretutindeni şi căutînd Să mă fac *cSt* mai puţin auzit.**

Acum, ochii mei deprinşi cu întunericul, distingeau piramida de covoare pe care îmi apăruse Antinea.

Deodată, m-am poticnit. Ghepardul se oprise. Am simţit că îl călcasem pe coadă. Animalul cumsecade, nu se .vaită.

Pipăind zidul, am simţit o a doua uşă. Încet, încet, ca **şi** pe prima, am deschis-o. Ghepardul mirii abia auzit.

— Hiram-Rege, şoptii eu, taci!

Şi i-am înconjurat eu braţele gîtul puternic.

I-am simţit pe mîini limba umedă şi caldă. Coastele i se zbăteau. O imensă fericire i le agita.

În faţa noastră se ivise o nouă sală, luminată în partea ei centrală. În mijloc, şase oameni ghemuiţi pe o rogojină, jucau zaruri, bînd cafele în ceşcuţe mici de aramă **cu** cozi lungi.

Erau tuaregii albi.

O lampă atîrnată în tavan lumina rotund grupul lor. De jur împrejurul nodului acestuia de lumină domnea întunericul ccl mai compact.

Feţele negre, ceştile de aramă, burnuzurile albe, obscuritatea şi lumina mişcătoare compuneau parcă o gravură neobişnuită.

Tuaregii jucau cu gravitate liniştită, anunţînd cu voci aspre zarurile.

Atunci, încetişor, încetişor, am desprins lesa de la zgarda sălbăticiunii nerăbdătoare.

— Hai, băiete !

Ghepardul se năpusti chelălăind ascuţit.

Ceea ce prevăzusem se întîmplnse.

Primul salt al lui Hiram-Rege îl duse în mijlocul tuaregilor albi, semănînd dezordinea în corpul acesta de garclă. Cu un alt salt, ghepardul reintrase în beznă. Am zărit vag gura întunecată a unui al doilea coridor, do cealaltă parte a încăperii, în faţa celei unde mă oprisem.

„Acolo e", m-am gîndit eu.

În încăpere domnea o zăpăceală de nedescris, mută totuşi, şi se vedea că apropierea unei prezenţe importante le impunea să se stăpînească paznicilor acestora scoşi din fire. Banii şi cornetele cu zaruri se rostogoliseră de-o parte, ceştile de altă parte.

Doi dintre tuaregi, complet deşelaţi, îşi frecau coastele înjurînd înăbuşit.

Inutil să mai spun că profitasem de învălmăşeala aceea tăcută ca să mă strecor în încăpere. Acum, eram lipit de peretele celui de-al doilea coridor, prin care tocmai dispăruse Hiram-Rege.

În aceeaşi clipă, un gong răsună limpede în tăcere. După tresărirea tuaregilor, mi-am dat seama că pornisem pe calea cea bună.

Unul din cei şase oameni se ridică. Trecu pe lîngă mine. îl urmării de aproape. Eram cu desăvîrşire calm. Cea mai mică mişcare îmi era admirabil calculată.

„În situaţia mea, ce risc ? îmi spuneam eu. Să fiu readus, politicos, la mine în cameră."

Targuiul ridică o perdea groasă. În urma lui am intrat şi eu în camera Antineei.

Camera aceasta, imensă, era în acelaşi timp şi luminată şi foarte întunecată. Pe cînd partea dreaptă, unde stătea Antinea, strălucea în lumini limitate exact de abajururi, partea stingă rămînea în beznă.

Cei ce au intrat în vreo casă musulmană cunosc firida pătrată din zid, la patru picioare de podea, lîngă intrarea astupată de un covor. Acolo se ajunge pe o scară de lemn. O asemenea firidă dibuisem eu, la stînga. Şi m-ara vîrît înăuntru. Tîmplele îmi zvîcneau în întuneric. Dar eram tot calm.

De acolo, vedeam şi auzeam tot.

Mă aflam în camera Antineei. Nimic deosebit în camera aceasta, în afara unui mare lux de covoare. Tavanul era întunecat, dar mai multe felinare multicolore împrăştiau o lumină depărtată şi blîndă peste ţesăturile lucioase şi peste blănuri.
întinsă pe-o blană de leu, Antinea fuma. O tăviţă **de** argint şi-un ibric mare şi pîntecos se aflau iihgă ea. Ghemuit la picioarele ei, Hiram-Rege i le lingea nebuneşte.
Targuiul alb stătea în picioare, neclintit, cu o mînă pe inimă, cu cealaltă pe frunte, în poziţie de salut.

Fără să-l privească, Antinea vorbi cu glas foarte aspru.
— De ce aţi lăsat ghepardul să treacă ? Am spus că vreau să fiu singură.
— S-a năpustit peste noi, stăpînă, răspunse umil targuiul alb.
— Aşadar, uşile nu erau închise ?
Targuiul nu răspunse.
— Trebuie să iau ghepardul ? întrebă el apoi.
Şi ochii lui, aţintiţi pe Hiram-Rege care îl privea fix, fără pic de bunăvoinţă, arătau îndeajuns că doreşte un răspuns negativ.
— Dacă tot e aici, lasă-l, spuse Antinea.
Şi lovi nervoasă în tăviţă, cu ciubucul de argint.
, — Ce face căpitanul ? întrebă ea.
— Adineauri a cinat, cu multă poftă, răspunse targuiul.
— N-a spus nimic ?
— Ba da. A cerut să-şi vadă camaradul, pe celălalt ofiţer.
Antinea ciocăni de cîteva ori, scurt, în tăviţă.
— Şi altceva n-a mai spus ?
— Nu, stăpînă, răspunse targuiul.
O paloare se ivi pe fruntea Atlantidei.
— Du^te şi adu-l aici, spuse ea brusc.
Targuiul se înclină şi ieşi.
Ascultasem dialogul acesta cu o tulburare de nedescris. Aşadar, Morhange, Morhange... Era deci adevărat? Oare mă îndoisem pe nedrept de Morhange ? El voise să mă vadă şi nu izbutise !
N-o mai slăbeam din ochi pe Antinea.

Acum nu mai era prinţesa trufaşă şi batjocoritoare de la prima noastră întîlnire.

PIERRE BENOIT

Uraeusul de aur nu i se ma

înălţa pe frunte. Nici o brăţară, nici un inel. N-o acoperea deoit o tunică largă, ţesută cu fir. Părul ei negru, complet liber, i se împrăştia în şuviţe de abanos pe umerii plă- pînzi, pe braţele goale.

Frumoasele ei pleoape erau uşor colorate cu albastru. O cută de oboseală îi strîmba gura divină. Nu ştiu dacă mă bucursSn sau eram mîhnit văzînd-o cît se frămînta, pe această nouă Cleopatră.

Ghemuit la picioarele ei, Hiram-Rege o privea lung şi supus.

O imensă oglindă de oricalc, cu reflexe aurii, se afla încrustată în peretele din dreapta. Pe neaşteptate, Anti- nea se ridică în faţa ei. Şi am văzut-o goală.

Spectacol dureros şi superb ! Oh, cum se comportă în faţa oglinzii o femeie care se crede singură, aşteptînd bărbatul pe care vrea să şi-l supună.

Din şase arzătoare de miresme, risipite prin încăpere, se înălţau coloane invizibile de fum frumos mirositor. Esenţele balsamice ale Arabiei pietroase ţeseau urzeli unduitoare ca să-mi prindă simţurile desfrînate... Şi, cu spatele la mine, mereu dreaptă, ea un crin, în faţa oglinzii, Antinea zîmbea.

Pe coridor se auziră zgomote înăbuşite de paşi. Brusc, Antinea îşi reluă poza nepăsătoare în care mi se arătase prima oară. Trebuie să fi văzut o asemenea .transformare ca să poţi crede în ea.

Precedat de targuiul alb, Morhange intră în cameră.

Şi el era oarecum palid. Dar m-a mirat mai ales expresia de linişte senină de pe faţa aceasta pe care credeam, totuşi, că o cunosc. Am simţit că niciodată nu-l înţelesesem pe omul care era Morhange, niciodată.

El rămase în picioare, drept, în faţa Antineei, părlnd că nu observă gestul invitaţiei de a lua loc, făcut de ea.

Antinea îl privi zîmbind.

— Te miră poate că te-am chemat la ora aceasta tîr- zie, spuse ea.

Morhange nici nu clipi măcar.

Te-ai gîndit bine ? întrebă ea.Morhange zîmhi grav şi nu răspunse.

Pe faţa Antineei am văzut efortul făcut de ea ca să mai poată zîmbi. Admiram puterea de stăpânire a acestor două fiinţe.

— Am trimis după tine, spuse ca. Nu ghiceşti de ce? Ei bine, ca să-ţi anunţ un lucru la care nu te aştepţi. Nu-ţi spun un secret afirmând că n-am mai întâlnit niciodată un bărbat ca tine. De cînd te afli în captivitate aici, n-ai manifestat decît o singură dorinţă. îţi aminteşti oare ?

— V-am cerut voie să-mi revăd, înainte de a muri, prietenul, spuse simplu Morhange.

Auzindu-i cuvintele, nu ştiu care dintre cele două sentimente, nespusa încîntare sau emoţia, avu întîietate în inima mea: încîntarea de a-l auzi pe Morhange spunîn- du-i *dumneavoastră* Antineei, sau emoţia de a afla care fusese singura lui dorinţă.

Dar, cu un glas foarte calm, Antinea îi tăie vorba <

— Tocmai pentru asta te-am chemat, ca să-ţi spun că ai să-l revezi. Fac ceva mai mult chiar. Poate că dispreţul tău faţă de mine va spori constatînd că ţi-a fost de- ajuns să mă înfrunţi ca să mă supui voinţei tale, pe mine care pînă acum i-am supus pe toţi voinţei mele. Oricum ar fi, e hotărit: vă redau libertatea la amîndoi. Mîine, Ceghei'r-ben-Cheîkh vă va conduce în afara celor cinci incinte. Eşti mulţumit ?

— Sînt, făcu Morhange cu nu zîmbet ironic.

Antinea îl privea.

— Asta îmi va îngădui, continuă el, să-mi organizez ceva mai bine viitoarea excursie pe care am de gînd s-o fac pe aici. Căci, fiţi sigură că ţin să mă reîntorc pentru a vă dovedi recunoştinţa mea. Numai că atunci, ca să pot aduce unei atît de mari regine onorurile ce i se cuvin, voi ruga guvernul francez să-mi încredinţeze două sau trei sute de soldaţi europeni şi cîteva tunuri.

Antinea se ridicase în picioare, foarte palidă.
— Ce spui ?

Spun, răspunse rece Morhange, că aceasta era de prevăzut. După ameninţări, făgăduieli.Antinea înainta spre el. Morhange **îşi** încrucişase braţele pe piept **şi o** privea cu un fel de milă gravă.

— Te voi face să mori în cele mai cumplite chinuri, spuse ea în cele din urmă.

— Sînt prizonierul dumneavoastră, răspunse Morhange.

— Ai să înduri lucruri pe care nici nu ţi le poţi închipui măcar.

Şi Morhange repetă cu acelaşi calm trist: ^

— Sînt prizonierul dumneavoastră.

Antinea umbla de colo, colo, ca **o** fiară în cuşca. Pe neaşteptate, ea se îndreptă spre Morhange, şi nemaipu- tîndu-se stăpîni, îl lovi peste faţă.

El zîmbi şi izbuti să o stăpînească unindu-i, cu un ciudat amestec de forţă şi gingăşie, micile încheieturi ale rnîi- nilor pe care i le ţinea strîns.

Hiram-Rege scoase un răget. Credeam că o să se năpustească. Dar privirea rece a lui Morhange îl reţinu locului, fascinat.

— Am să-ţi ucid prietenul în faţa ta, bîigui Antinea.

Mi se păru că Morhange devenise şi mai palid, dar numai pentru o clipă ; apoi îi răspunse cu o frază a cărei perspicacitate şi nobleţă mă uimiră :

— Prietenul meu e viteaz. El nu se teme de moarte. Şi, în afară de asta, sînt sigur că ar prefera-o unei vieţi răscumpărată de mine cu preţul pe care mi-l propuneţi.

Spunînd acestea, el dădu drumul mîinilor Antineei. Ea era de o paloare înspăimîntătoare. Simţeam că gura ei va rosti cuvintele definitive.

— Ascultă, spuse ea.

Cit era de frumoasă în clipa aceea, în măreţia ei dispreţuită, în toată splendoarea ei pentru prima dată neputincioasă !

— Ascultă, continuă ea. Ascultă. Pentru ultima oară. Gîndeşte-te că eu am cheile acestui palat. Gîndeşte-te că am stăpînire deplină asupra vieţii tale. Gîndeşte-te că nu respiri decît atîta timp cît te iubesc, gîndeşte-te.

— M-arn gîndit la toate acestea, spuse Morhange.

— Pentru ultima oară, repetă Antinea.

Minunata seninătate de pe chipul lui Morhange căpătă atunci **o** asemenea lumină încît n-o mai văzui pe femeia cu care vorbea. Pe faţa lui transfigurată nu mai rămăsese nimic pămîntesc.

— Pentru ultima oară, se auzi glasul aproape frînt al Antineei.

Morhange n-o mai vedea.

— Atunci, facă-se voia ta ! spuse ea.

Se auzi un sunet clar. Antinea lovise în gongul de argint. Targuiul alb se ivi.

— Ieşi.

Morhange, cu fruntea sus, ieşi.

Acum Antinea e în braţele mele. Aceea pe care o strîng la piept nu mai e trufaşa, dispreţuitoarea voluptuoasă. Nu mai e decît o biată fetiţă, nefericită şi batjocorită.

E atît de distrusă, încît nu s-a mirat de loc văzîndu-mă deodată lîngă ea. Îi ţin capul pe umăr. Şi, asemeni cornului lunii printre norii negri, îi văd micuţul profil de uliu apărînd şi dispărînd printre pletele-i negre. Braţele ei calde mă strîng convulsiv...

Biet suflet omenesc...

Cine ar putea rezista unor asemenea îmbrăţişări, printre miresmele acestea multiplicate, în umezeala aceasta nocturnă ! Simt că nu mai sînt decît o fiinţă care a renunţat la sine. E oare glasul meu, glasul meu cel care şopteşte :

— Tot ce vei voi, tot ce-mi vei cere, am să fac, am să fac...

Simţurile îmi sînt ascuţite, înzecite. Capul răsturnat mi se odihneşte pe un mic genunchi nervos şi dulce. Norii de miresme au devenit vîrtejuri. Şi, deodată, mi se pare că felinarele de aur din tavan încep să se clatine ca nişte căderniţe uriaşe. E vocea mea, oare, vocea mea aceea care repetă ca în vis :

Tot ce vei voi, am să fac.Văd faţa Antineci aproape lipită de faţa mea; prin pupilele ei imense a trecut o licărire ciudată.

Ceva mai încolo, văd pupilele fosforescente ale lui Hi- ram-Rege. Lîngă el se află o măsuţă de Kairouan, albastră şi aurie. Pe măsuţă văd gongul pe care îl foloseşte Antinea eînd cheamă. Văd ciocanul cu care ea a lovit mai adineauri, un ciocan cu mîner de abanos foarte lung, cu cap greu, de argint... ciocanul cu care micul locotenent Kaine a ucis.

Nu mai văd nimic...CAPITOLUL XVII

FECIOARELE DE LA STÎNCI

M-AM TREZIT IN camera mea. Soarele, ajuns la zenit, o umplea cu o lumină şi o căpuşeală de nesuportat.

Primul lucru pe care l-am văzut cînd am deschis ochii, a fost storul smuls şi aruncat în mijlocul încăperii. Atunci, întîmplările din timpul nopţii începură să-mi revină vag în minte.

Capul, îngreunat, mă durea. Nu izbuteam să judec limpede. Memoria îmi era parcă astupată. „Am ieşit cu ghepardul, asta e sigur. Urma roşie de pe degetul meu arătător e dovada forţei cu care el trăgea de lesă. Genunchii îmi mai sînt încă murdăriţi de praf. îmi amintesc că m-arn tîrît un timp de-a lungul peretelui, în sala în care tuaregii albi jucau zaruri, în momentul cînd Hiram-Rege s-a năpustit. Şi după aceea ? A ! Da! Morhange, şi Antinea... Şi după aceea ?..."

După aceea, nu mai ştiam. Şi totuşi, trebuie să mai fi fost ceva, ceva de care nu-mi mai aminteam.

îmi era tare rău. Aş fi vrut să-mi amintesc, şi totuşi mi se părea că mă temeam s-o fac; niciodată n-am simţit ceva mai groaznic decît contradicţia aceasta.

„De aici pînă la apartamentul Antineei, drumul e lung. Probabil că dormeam adînc atunci cînd m-au adus, căci, oricum, am fost adus, dacă nu mi-am dat seama de nimic !"

Mi-am Gprit întrebările. Prea mă durea capul.

— Să iau puţin aer, am şoptit. Te coci aici. Am ¿ă înnebunesc.

Aveam nevoie să văd oameni, indiferent pe cine. Fără să-mi dau seama, m-am îndreptat spre bibliotecă.

L-am găsit pe domnul Le Mesge într-o criză de bucurie delirantă. Profesorul tocmai spinteca un balot enorm, cusut cu grijă într-o pînză cafenie.

— Vii la timp, dragă domnule, exclamă el cînd mă văzu intrînd. Au sosit revistele.

Profesorul se agita cu o grabă febrilă. Din interiorul balotului curgea acum un val de broşuri albastre, verzi, galbene, roşcate.

— Ehei, totul merge bine, continuă el jucînd de bucurie. N-au întîrziat prea mult, căci iată numerele de la 15 octombrie. Merită să-l felicităm pe bravul Ameur.

Veselia lui era molipsitoare.

— Ameur e vrednicul neguţător turc din Tripoli care primeşte să ia abonamente la toate revistele interesante din cele două continente, şi le trimite prin Rhadames la o destinaţie de care nu prea îi pasă. Dar iată revistele franţuzeşti.

Domnul Le Mesge parcurse nerăbdător sumarele.

— Politică internă : articolele domnilor Francis Char- mes, Anatole Leroy-Beaulieu şi d'Haussonville despre călătoria ţarului la Paris. Ia te uită, un studiu despre salariile din evul mediu, de domnul d'Avenei. Acum versuri, de tinerii poeţi Fernand Gregh, Edmond Haraucourt. Ah ! o dare de seamă despre cartea lui Henry de Castries asupra Islamului. Asta poate fi mai interesant... Dar te rog, dragă domnule, ia ce doreşti.

Bucuria îi face pe oameni amabili, şi într-adevăr, domnul Le Mesge delira.

O uşoară adiere de vînt venea acum dinspre fereastră. M-am apropiat de balustradă şi, rezemîndu-mă de ea, am început să răsfoiesc un număr din *Revue des Deux Mondes.*

Nu citeaiji, răsfoiam privind cînd paginile pe care mişunau literele mici şi negre, cînd pîlnia stîncoasă care sfîrîia, roz-pală, sub soarele în amurg.

Deodată, atenţia începu să mi se fixeze. O corespondenţă ciudată se stabilea între text şi peisaj :

„Deasupra capetelor noastre, cerul abia mai păstra din norii săi cîteva urme uşoare, asemeni pumnului de cenuşă pe care îl lasă butucii arşi. Soarele aprindea în cerc culmile stîncilor, reliefînd pe cer liniile lor solemne. De sus, o mare tristeţe şi o imensă pace cădeau în incinta singuratecă, aşa cum ar cădea o băutură magică într-o cupă adîncă..." [1]

Am întors cîteva pagini, febril. S-ar fi zis că gîndurile începeau să mi se limpezească.

În spatele meu, domnul Le Mcsge, adîncit în citirea unei publicaţii, îşi manifesta prin bombăneli indignarea pricinuită de lectura.

Am citit mai departe :

„De pretutindeni, în lumina crudă, se desfăşura la picioarele noastre un spectacol superb. Lanţul de stinci, vizibil pe de-a-ntregul în sterilitatea sa dezolată, pînă la capătul piscurilor, se întindea ca o imensă îngrămădire de lucruri gigantice şi informe, rămase ca să-i uimească pe oameni ca mărturie a vreunei titanomachii primordiale. Turnuri prăbuşite..."

— E o ruşine, o adevărată ruşine, repeta profesorul.

„...turnuri prăbuşite, citadcle răsturnate, cupole sfărî-
mate, colonade sparte, coloşi mutilaţi, ciocuri de corăbii, crupe de monştri, osaturi de titani, grămada aceasta formidabilă prin reliefurile şi scobiturile ei, simula tot ce există ca enorm-şi tragic. Atit de limpezi erau zările."

— Adevărată ruşine, spunea domnul Le Mesge, scos din sărite, bătînd cu pumnul în masă.

„Atît de limpezi erau zările încît desluşeam fiecare contur, ca şi cum aş fi avut sub ochi, mărită la infinit,

[1] *Gabriele d'Annunzio, Fecioarele de la stinci.* **Cf.** *La Revue des Deux Mondes* **din 15 octombrie 1896, pag. 867 şi urm. (Nota autorului.)** *stînca pe carp Violania mi-o arătase pe fereastră, cu un gest creator..."*

Ani închis revista înfiorat. La picioarele mele, domini nd grădina aurie, aveam, roşie acum, uriaşă, abruptă, stînca albă pe care Antinea mi-o arătase în ziua primei noastre întâlniri.

— Stînca aceasta e tot orizontul meu, âmi spusese ea.

Acum, delirul domnului Le Mesge nu mai cunoştea
margini.

— E mai mult decît o ruşine, e o ticăloşie.

Aş fi vrut să-l sugrum ca să-l silesc să tacă. El mă apucase de braţ şi mă lua ca martor.

— Vei citi aici, domnule, şi, fără a fi prea competent, vei vedea că articolul acesta despre Africa romană e un miracol de inconştienţă, un monument de ignoranţă. Şi e semnat!... Ştii de cine e semnat ?

— Lasă-mă, i-am spus eu brutal.

— Ei bine, e semnat de Gaston Boissier. Chiar aşa, domnule ! De Gaston Boissier, mare-ofiţer al Legiunii do Onoare, conferenţiar la Şcoala normală superioară, secretar perpetuu al Academiei Franceze, membru al Academiei de inscripţii şi lileratură, unul din cei care mi-au refuzat odinioară subiectul tezei, unul din cei... Sărmană Universitate, biată Franţă !

Nu-l .mai ascultam. începusem iar să citesc. Fruntea îmi era scăldată în sudoare. Dar mi se părea că în capul meu, limpede ca o cameră căreia i se deschid una cîte una ferestrele, amintirile reveneau, asemeni porumbeilor care se reîntorc, filflind din aripi, la hulubăria lor.

„...Acum un tremur de nestăpînit o scutura toată; şi ochii i se căscau ca şi cum o viziune fioroasă i-ar fi umplut de groază.

„Anlunello"... bîigui ea.

Şi, timp de cîteva secunde, nu mm putu să rostească nici un alt cuvint.

O priveam, cu spaima de nespus, şi simţeam în sufletul meu strîngerea buzelor ci scumpc. Iar viziunea din ochii eî trecea în ai mei, şi revedeam faţa îngrozitor de palidă
şi de slabă a lui AntoneUo, şi rapida bălaie
a ;pleoapelor lui, şi undele de spaimă care, luindu-i deodată în stăpînire trupul lung şi slab, i-l scuturau ca pe o trestie fragilă."

Fără să citesc mai departe, am aruncat revista pe masă.

— E chiar aşa, spusei eu.

Ca să tai paginile, folosisem cuţitul cu care domnul **Le** Mesge .tăiase sforile .balotului, un pumnal scurt cu miner de abanos, unul din pumnalele acelea pe care tuaregii **le** poartă lipite pe bicepsul sting, într-o teacă-brăţară.

L-am vîrît în buzunarul larg al dolmanului meu **iie** flanel şi am pornit spre uşă.

Tocmai mă pregăteam s-o deschid, cînd mă auzii che-mat de domnul Le Mesge.

— Domnule de Saint-Avit! Domnule de Saint-Avit 1

M-am întors.

— O mică informaţie, te rog.

— Despre ce-i vorba ?

— O nimica toată. Ştiţi că eu am sarcina să fac etichetele din sala de marmură roşie...

M-am apropiat de masă.

— Ei bine, la început am uitat să-l întreb pe domnul Morhange .data şi locul naşterii. Apoi n-am mai avut prilejul. Nu l-am mai revăzut. Aşa că, acum, sînt nevoit să recurg la dumneata. Ai putea să mă informezi ?

— Pot, am spus eu, foarte calm.
El luă dintr-o cutie în care se aflau mai multe, o etichetă lată, din carton alb. Apoi îşi muie tocul în cerneală.
— Să zicem, deci: Numărul 54... *Căpitan ?*
— *Căpitan Jean-Marie-Francois Morhange.*
Şi, pe oînd îi dictam cu o mînă pusă pe marginea mesei, am observat, pe mîneca mea albă, o pată, o mică pată roşie.
— *Morhange,* repetă domnul Le Mesge tcrminînd **ds** caligrafiat numele camaradului meu. *Născut la..*
— *Villefranche.*
— *Villefranche Rhone.* Ce dată ?
14 octombrie 1859

— .*14 octombrie 1859*. Bun. *Decedat la Hoggar în ziua de 5 ianuarie 1897*. S-a făcut. Toate mulţumirile mele, domnule, pentru bunăvoinţa dumitale.

— Vă stau la dispoziţie, domnule.

Acestea zise, l-am părăsit în linişte pe domnul Le Mesge.

De aici înainte hotărîrea mea era definitiv luată şi, repet, eram foarte calm. Totuşi, despărţindu-mă de domnul **Le** Mesge simţeam nevoia să pun cîteva clipe între hotărîrea aceasta şi executarea ei.

Mai întâi, am rătăcit pe coridoare. Apoi, pomenin- du-mă aproape de camera mea, m-am îndreptat spre ea. Am intrat. înăuntru era tot insuportabil de cald. M-am aşezat pe divan şi-am început să cuget.

Pumnalul din buzunar mă jena. L-am scos şi l-am pus
Jos.

Era un pumnal solid, cu lamă rombică.

între mîner şi lamă avea un inel de piele roşie.

Vederea lui mi-a readus în minte ciocanul de argint. Mi-am amintit cu cîtă uşurinţă îl ţineam în mi,nă cînd am lovit...

Toate amănuntele scenei îmi reveniră cu o limpezime de neasemuit. Dar nu m-am înfiorat de loc. Părea că hotărîrea pe care o luasem, de-a o ucide peste o clipă pe Instigatoarea crimei, îmi îngăduia să evoc fără tulburare .cumplitele amănunte.

Cînd mă gîndeam la fapta mea, mă miram, dar nu mă condamnam.

„Ei cum ! îmi spuneam eu, pe Morhange, care a fost **şi** el copil, care, şi el, ca şi toţi ceilalţi copii, i-a pricinuit atîtea griji maică-şi în timpul bolilor copilăriei, eu l-am ucis. Eu sînt cel ce i-a curmat viaţa nimicind monumentul acesta de dragoste, de lacrimi şi de piedici învinse, care formează o 'viaţă omenească. într-adevăr, ce aventură neobişnuită \"

Atîta tot. Nici teamă, nici remuşcări, nici groaza aceea shakespeariană care urmează după crimă şi care face ca astăzi, 'cînd sînt sceptic, şi blazat, şi mai deziluzionat decît poate fi cineva, să încep deodată să tremur dacă mă aflu singur, noaptea, într-o cameră întunecată.

„Hai, gîndeam eu, a sosit ceasul. Trebuie să termin."

Am luat pumnalul de jos şi, înainte de a-l vârî ân buzunar, am făcut gestul lovirii. Totul mergea bine. Ţineam strâns minerul în pumn.

Pînă acum nu făcusem drumul spre apartamentele An- tineei decît călăuzit, prima oară de targuiul alb, a doua oară de ghepard. L-am găsit, totuşi, destul de uşor. Puţin înainte de-a ajunge la uşa cu fereastră luminoasă, în formă de rozã, am întâlnit un târgui.

— Lasă-mă să trec, i-am poruncit eu. Stăpîna ta m-a chemat.

Omul se supuse, dîndu-se la o parte din calea mea.

Curînd, o melodie înăbuşită îmi ajunse la urechi. Am recunoscut sunetul unei *rebaza,* vioara cu o singură coardă a femeilor tuarege. Cînta Aguida, ghemuită ca deobicei la picioarele stăpânei. Celelalte trei femei o înconjurau **şi** ele. Tanit-Zerga nu se aila acolo.

Ah! fiindcă aceasta e ultima dată cînd am văzut-o, lasă-mă, lasă-mă să-ţi vorbesc despre Antinea, să-ţi spun cum mi-a apărut în clipa aceea supremă.

Simţise oare ameninţarea care îi plutea deasupra capului şi ţinuse s-o înfrunte recurgînd la cele mai invincibile dintre artificiile ei ? Aveam în amintire corpul subţire şi gol pe care îl strânsesem la piept noaptea trecută, fără inele, fără giuvaeruri. Şi iată că aproape m-am tras înapoi cînd am văzut în faţa mea, Împodobită ca un idol, nu o femeie, ci o regină.

Formidabilul lux al faraonilor ii strivea trupul firav. Antinea purta pe cap *psefientul* zeilor şi al regilor, enorm şi de aur, pe care smaragdele, pietrele naţionale

ale tuaregilor, îi scriau şi îi rescriau numele în litere tifinar. Era înveşmântată în *schenti,* ca într-un înveliş hieratic. Un *schenti* de mătase roşie, cu lotuşi brodaţi în fir de aur. **La** picioare avea un sceptru de abanos, terminat cu un trident. Braţele goale îi erau încercuite de două *uraeusuri* ale căror capete i se urcau pînă aproape de subsuori, ca pentru **a** se ghemui acolo. Din partea de peste urechi **a** *pschentului* curgea un colier de smaragde, al cănii prim şirag îi trecea pe sub bărbia încăpăţînată, ca un jugular, pe cînd celelalte şiraguri îi coborau în cerc peste pieptul gol.
Cînd am intrat, Antinea zîmbi.
— Te aşteptam, spuse ea simplu.
Am înaintat, şi Cînd m-am aflat la patru paşi de tron m-am oprit, drept, în faţa ei.
Ea mă privea ironică.
— Ce-i asta? îmi spuse apoi, cît se poate de calmă.
I-am urmărit direcţia gestului. Am văzut mînerul pumnalului care îmi ieşea din buzunar.
L-am scos de tot şi l-am ţinut strîns în pumn, gata să lovesc.
— Pe prima dintre voi care se va clinti, o voi trimite la şase leghe de aici şi va fi lăsată acolo, goală, în mijlocul deşertului roşu, le spuse rece Antinea femeilor printre tare gestul meu stîrnise un murmur de spaimă.
Apoi, adresîndu-mi-se mie, continuă :
— Pumnalul acesta e, într-adevăr, foarte urît, şi tu mi se pare eă-l ţii tare prost. Vrei s-o trimit pe Sydya în camera mea, să-ţi aducă ciocanul de argint ? îl mlnuieşti mai bine decît pumnalul.
— Antinea, am spus eu cu glas înăbuşit, am să vă ucid.
— Spunc-mi *tu,* spune-mi *tu.* Ieri seară, mă tutuiai. Nu mai ai curaj, în faţa lor ? făcu ea arătînd cu un gest femeile holbate de spaimă.
Şi continuă :

— Să mă ucizi ? Nu eşti de loc consecvent cu tine însuţi. Să mă ucizi tocmai când poţi culege răsplata pentru uciderea celuilalt...
— A... a suferit ? întrebai eu, tresărind, deodată.
— Te-ai servit de ciocan de parcă toată viaţa n-ai făcut decît asta.
— Ca micul Kaine, murmurai eu.
Ea zîmbi, mirată.
— A ! eunoşteai povestea... Da, ca micul Kaine... Dar Kaine era cel puţin logic. Pe cînd tu... nu înţeleg.
— Nici eu nu înţeleg prea bine.
Ea mă privi cu o curiozitate amuzată.
— Antinea, am spus eu.
— Ce e ?
— Ce mi-ai cerut să fac, am făcut. La rîndul meu, pot şi eu să te rog ceva, să-ţi pun o întrebare ?.
— Vorbeşte !
— Era întuneric, nu-i aşa, în camera în care se afla *el*?
— Foarte întuneric. Am fost nevoită să te conduc pînă la divanul pe care dormea.
— *El* dormea ? Eşti sigură de asta ?
— Dacă îţi spun...
— El... n-a murit pe loc, nu-i aşa ?
— Nu. Ştiu exact cînd a murit *el*, la două minute după ce l-ai lovit şi ai fugit scoţînd un ţipăt.
— Atunci, fără îndoială, *el* n-a putut să stie...
— Ce?
— Că eu... ţineam ciocanul.
— *El* ar fi putut, într-adevăr, să nu ştie, spuse Antinea ; şi totuşi, a ştiut.
— Cum ?
— A ştiut, fiindcă i-arn spus eu, răspunse ea, aţintin- du-şi cu un curaj minunat ochii în ochii mei.
— Şi a crezut ? murmurai eu.
— Cu ajutorul explicaţiei mele, *el* te-a recunoscut după ţipătul pe care l-ai scos. Dacă *el* n-ar fi putut să afle că ai fost tu, totul n-ar mai fi avut nici un interes pentru mine, încheie ea cu un mic rîs dispreţuitor.

Am spus că doar patru paşi mă despărţeau de Anlinea. Dintr-un alt, i-am străbătut; dar, înainte de-a o putea lovi, mă şi aflam doborît la pământ.
Hiram-Rege îmi sărise în piept.
în acelaşi timp, am auzit glasul poruncitor şi calm al Antineei.
— Chemaţi oamenii, spuse ea.

O clipă mai tîrziu eram eliberat din strînsoarea ghepardului. Cei şase tuaregi albi mă înconjurau şi încercau să mă lege.Sînt destul de puternic şi foarte nervos. O secundă am izbutit să mă ridic în picioare. Unul din duşmanii mei zăcea la zece paşi, aruncat acolo de-o lovitură de pumn pe care i-o plasasem în bărbie după toate regulile artei. Un altul horcăia sub genunchiul meu. Atunci am zărit-o, pentru ultima oară pe .Antinea. Stătea în picioare, sprijinită cu amîndouă mîinile de sceptrul de abanos, şi urmărea lupta cu un zâmbet de interes ironic.

În aceeaşi clipă am scos un ţipăt cumplit şi am dat drumul victimei mele. Un troznet al braţului meu stîng : unul dintre tuaregi, apueîndu-mi pe la spate braţul şi răsucindu-l, mi-l scosese din umăr.

Cînd am leşinat de-a binelea, mă şi aflam pe coridoarele de-a lungul cărora două fantome albe mă duceau, legat în aşa fel încât nu mai puteam să fac nici o mişcare.CAPITOLUL XVIII

LICURICII

PRIN FEREASTRA larg deschisă, lumina palidă a lunii pătrundea în valuri în odaia mea.

Lîngă divanul pe care eram întins stătea dreaptă o siluetă subţire şi albă.

— Tu eşti, Tanit-Zerga ! murmurai eu

Ea .îşi puse un deget pe buze.

— Ssst! Eu sînt.

Aan vrut să mă ridic în aşternut, dar o durere cumplită îmi strînse umărul. Intîmplările ele după-amiază reveniră în bietul meu cap care mă durea şi eL

— Ah, micuţo, micuţo, dacă ai şti !

— Ştiu, făcu ea.

Eram mai neputincios decît un copil. Noaptea, după imensa iritare din timpul zilei, urmase o depresiune nervoasă totală. Un val de lacrimi mi se urcă în gît, mă sufoca.

— Dacă ai şti, dacă ai şti !... Du-mă de aici, micuţo, du-mă de-aici.

— Vorbeşte mai încet, şopti ea. În dosul uşii tale stă de pază un târgui alb.

— Du-mă de-aici, salvează-mă, repetai eu.

Pentru asta am venit, spuse ea simplu.O priveam. Acum nu mai avea frumoasa ei tunică de mătase roşie : LUI simplu *heilc* alb o înfăşură; ea îşi ridicase o pulpană peste cap.

-— Şi eu vreau să plec, spuse cu glas stins Tanit-Zerga ; de multă vreme vreau să plec : vreu să revăd Gâo, satul de pe malul fluviului, arborii de gumă albaştri, apa .verde.

Apoi repetă :

— De când mă aflu aici vreau să plec; dar sînt prea mică pentru a străbate singură marea Sahară. Pînă la sosirea ta, n-am îndrăznit niciodată să vorbesc despre asta cu cei veniţi aici. Toţi nu se gîndeau decît la *ea...* Dar tu, tu ai vrut s-o ucizi.

Am scos un geamăt înăbuşit.

— Suferi, spuse ea, ţi-au rupt braţul.

— Mi l-au scrîntit, în orice caz.

— Arată.

Cu nespusă gingăşie, ea îşi trecu mînuţele plate peste umărul meu.

-— În dosul uşii mele stă de pază un târgui alb, Tanit- Zerga. Pe unde ai venit ?

— Pe acolo, apuse ea.

Cu un gest, Tanit-Zerga îmi arata fereastra. O dungă neagră şi verticală bara mijlocul spaţiului de cer pătrat.

Tanit-Zerga se îndreptă spre fereastră. Am văzut-o în picioare, pe pervaz ; în mînă îi lucea un cuţit; ea tăie frînghia, sus, la marginea ferestrei. Funia căzu cu un zgomot sec pe podea.

Tanit-Zerga se întoarse lîngă mine.

— Să plecăm, să plecăm, spusei eu, dar pe unde ?,

■— Pe acolo, repetă ea.

Şi-mi arătă, din nou, fereastra.

M-am plecat în afară. Ochii mei bîntuiţi de febră scrutară abisul întunecos, căutînd stînicile invizibile, stîn- cile de care se zdrobise micul Kaine.

— Pe acolo ! făcui eu, înfiorîndu-mă. Sînt două sute de picioare de aici pînă la sol.Funia are două sute cincizeci, răspunse ea. E o funie bună, foarte solidă ; am furat-o adineauri din oază; era folosită la doborît copacii. E nouă-nouță.

— Să cobor pe-acolo, Tanit-Zerga. Și umărul meu!

— Am să te cobor eu, spuse ea hotărîtă. Atinge-mi brațul și vei vedea cît e de vînjos. Sigur, n-am să te țiu în brațe. Dar privește : de fiecare parte a ferestrei e cîte o coloană de marmură. Trecînd funia în jurul uneia din ele, și încolăcind-o o dată, te voi lăsa să aluneci fără să-ți simt de loc greutatea.

Apoi adăugă :

— Ia uită-te : la fiecare zece picioare am făcut cîte un nod zdravăn ; din cînd în cînd, nodurile îmi vor îngădui să întrerup coborîrea, dacă voi avea nevoie să-mi recapăt puterile.

— Și tu ? făcui eu.

— Cînd te vei afla jos, am să leg funia de coloană și am să vin la tine. Voi avea nodurile, ca să mă odihnesc, dacă funia îmi va roade prea tare palmele. Dar nu te teme : sînt foarte sprintenă. La Gâo, cînd eram mică de tot, mă cățăram pe arborii de gumă aproape pînă la înălțimea asta, ca să dibui puii de tucani. E mai ușor să cobori.

— Dar cînd vom fi jos, cum vom ieși ? Cunoști incintele ?

— Nimeni nu le cunoaște, spuse ea, în afară de Ce- ghe'fr-ben-Cheikh, și, poate, de Antinea.

— Atunci ?

— Atunci... mai sînt și cămilele lui Cegheîr-ben- Cheikh, cele pe care le folosește în călătoriile lui. Am dezlegat una din ele, cea mai voinică, și am dus-o

jos, cu multă iarbă, ca să nu facă zgomot şi să fie sătulă cînd vom porni.

— Dar... mai spusei eu.

Ea bătu din picior.

— Dar ce ?... Rămîi, dacă vrei, dacă ţi-e teamă ; eu am să plec. Vreau să revăd Gâo, arborii de gumă albaştri, apa verde.

Am simţit că roşesc.

— Voi pleca, Tanit-Zerga. Mai bine mor de sete în mijlocul nisipurilor decît să rămîn aici. Hai...

— Ssst ! făcu ea. Nu încă...

Şi-mi arătă prăpastia abruptă, puternic luminată de lună.

— Nu încă. Trebuie să mai aşteptăm. Ne-ar vedea. Peste un ceas, luna se va afla în dosul muntelui şi atunci va fi momentul.

Tanit-Zerga se aşeză şi rămase tăcută, cu *haik*-ul complet tras peste feţişoara ei întunecată. Se ruga ? Poate.

Apoi, deodată, n-am mai văzut-o. Prin fereastră pătrunsese întunericul. Luna trecuse de partea cealaltă a muntelui.

Tanit-Zerga îmi puse mîna pe braţ. Mă ducea spre prăpastie. Eu mă căzneam să nu tremur.

Sub noi nu mai era decît bezna. Cu o voce foarte înceată, dar hotărîtă, Tanit-Zerga îmi spuse :

— Gata. Am potrivit funia pe după coloană. Iată nodul alunecător. Trece-ţi-l pe sub braţe. Ah ! Ia perna asta. Ţine-o strîns lîngă umărul rănit... O pernă de piele... e bine umplută. Stai cu faţa spre zid. Te va apăra de lovituri şi de rosături.

Acum, eram foarte stăpîn pe mine, foarte calm ; m-am aşezat pe marginea ferestrei, cu picioarele în vid. O pală de vînt, venită dinspre înălţimi, mi-a făcut bine.

Am simţit în buzunarul hainei mînuţa lui Tanit-Zerga.

— E o cutie. Trebuie să ştiu cînd ajungi jos, ca să cobor şi eu. Să deschizi cutia. înăuntru sînt licurici. Am să-i văd, şi am să vin.

Mîna ei îmi strînse îndelung mîna.

Acum du-te, şopti ea.Am pornit.

Despre coborîrea aceasta de la două sute de picioare, nu-mi amintesc decît un lucru : mă necăjeam grozav do cîte ori funia se oprea iar cu mă pomeneam, cu picioarele bălăbănindu-se în aer, pe marginea peretelui absolut no- ted. „Ce mai aşteaptă prostuţa asta ? îmi spuneam eu. E peste un sfert de oră de cînd mă aflu atirnat aşa... Ah ! în sfîrşit! Bun, iată-mă din nou oprit". O dată sau de două ori mi s-a părut că ating pămîntul. Dar nu era de ,-ît o ieşitură a stîncii. Trebuia să dau, repede, o uşoară lovitură cu piciorul... Şi, deodată, m-am pomenit pe pămînt, am întins mîinile. Tufe... Un spin m-a înţepat în deget. Ajunsesem.

Imediat am redevenit extrem de nervos.

Am dat încolo perna, m-am desfăcut din nodul alunecător. Cu mîna sănătoasă am întins funia, depărtînd-o la cinci sau şase paşi de peretele stâncos, şi am pus talpa pe ea.

în acelaşi timp, am luat din buzunar cutiuţa de carton şi am deschis-o.

Rînd pe rînd, trei nimburi călătoare se înălţară în noaptea ca de păcură ; am văzut licuricii urcînd, urcînd pe zidul stîncos. Aureola lor roz-pală aluneca molatecă. Unul cîte unul, nimburile se întoarseră în aer, pieriră...

— Eşti obosit, sidi locotenent. Lasă că ţin eu funia.

Ceghei'r-ben-Chei'kh se ivise pe neaşteptate lîngă mine.

I-am privit înalta siluetă neagră. M-am înfiorat îndelung, dar n-am dat drumul funiei, pe care şi începusem să simt smucituri depărtate.

— Las-o, repetă el autoritar.

Şi mi-o luă din mîini.

În minutul acela, nu ştiu ce s-a întîmplat cu mine. Eram în picioare, lîngă năluca aceea întunecată. Şi, te întreb, ce-i puteam face, cu umărul meu scrîntit, unui bărbat căruia îi cunoşteam puterea şi vioiciunea? Şi-apoi, la ce bun ? îl vedeam proptindu-se, întinzînd cu amîndouă mîinile, cu amîndouă picioarele, cu tot corpul, funia, mult mai bine decît aş fi putut-o face eu însumi.
Un foşnet deasupra capetelor noastre. O mică siluetă întunecată.
— Aici, spuse Ceghex'r-ben-Cheîkh, prinzînd în braţele lui puternice mica umbră şi punînd-o pe pămînt, în timp ce funia liberă se izbea de stîncă.
Recunoscîndu-l .pe târgui, Tanit-Zerga gemu.
El îi acoperi brutal gura cu palma.
— Taci, hoaţă de cămile, musculiţă afurisită.
O luă în braţe. Şi se întoarse spre mine.
— Acum, hai! făcu el cu glas poruncitor.
M-am supus. Puţin, cît a durat drumul, am auzit maxilarele lui Tanit-Zerga clănţănind de groază.
Am ajuns la o mică peşteră.
— Intraţi, spuse targuiul.
Acolo, el aprinse o făclie. Lumina roşiatică mi-a îngăduit să zăresc o minunată cămilă-mehari, rumegînd liniştită.
— Micuţa nu-i proastă, spuse Cegheîr-ben-Che'ikh, a- rătînd animalul. S-a priceput s-o aleagă pe cea_mai frumoasă, pe cea mai voinică. Dar e nechibzuită.
îşi apropie făclia de cămilă.
— E nechibzuită, continuă el. N-a ştiut decît să pună şaua. Nici apă, nici merinde. Peste trei zile, la ora asta aţi fi fost toţi trei morţi pe drum... Şi încă pe ce drum !

Tanit-Zerga nu mai clănţănea din dinţi. Acum îl pricea pe târgui cu un amestec de spaimă şi de speranţă.

— Sidi locotenent, spuse Cegheir-ben-Cheîkh, vino aici, lîngă cămilă, să-ţi explic.

Cînd m-am aflat lîngă el, îmi spuse :

— De fiecare parte e cîte un burduf plin cu apă. Păstraţi apa asta cît mai mult cu putinţă, căci o să străbateţi un ţinut necruţător. S-ar putea ca pe cinci sute de kilometri să nu întîlniţi nici o fîntînă.

Acolo, continuă el, în coburii ăia, sînt nişte cutii de conserve. Nu multe, căci apa e mai preţioasă ; mai e acolo şi o carabină, carabina ta, sidi locotenent. Caută să n-o foloseşti decît împotriva antilopelor. Acum, mai e asta...

Cegheir-ben-Cheikh desfăşură un sul de hîrtie ; i-am văzut faţa voalată, apleeîndu-se. Ochii îi surîdeau ; el mă privi.

— încotro aveai de gînd să te îndrepţi după ieşirea din incinte ? mă întrebă.

— Spre Ideles, ca să ajung la drumul pe oare m-ai în- tîlnit împreună cu căpitanul, spusei eu.

Cegheir-ben-Cheikh clătină din cap.

— Mi-am închipuit eu, murmură el. Şi adăugă : Mi ine, pînă ce n-ar apuca să apună soarele, tu şi micuţa aţi fi prinşi şi măcelăriţi, spuse el rece.

Apoi continuă :

— Spre nord e Hoggarul şi întregul Hoggar e supus Antineei. Spre sud trebuie mers.

— Ne vom duoe, deci, spre sud, spusei eu.

— Pe unde veţi merge spre sud ?

— Păi, prin Silet şi Timissao.

Targuiul clătină iar din cap.

— Şi pe partea aceea au să vă caute, spuse el, căci e drumul cel mai bun, drumul cu fîntîni. Se ştie

că tu îl cunoşti. Tuaregii te vor aştepta neapărat la fîntîn»
, — Atunci ? —

Atunci, spuse Cegheir-ben-Cheikh, nu trebuie să atingi drumul de la Timissao la Tombuctu decît la şapte sute de kilometri de aici, spre Iferouane, sau, şi mai bine, spre uedul Telemsi. Acolo se sfîrşesc drumurile obişnuite ale tuaregilor din Hoggar şi încep cele ale tuaregilor aue- limideni.Glăsciorul voluntar al lui Tanit-Zerga se făcu auzit :

— Auelimidenii i-au măcclărit pe ai mei şi m-au făcut roabă ; nu vreau să trec pe la auelimideni.

— Taci din gură, musculiţă afurisită, spuse aspru Ce- ghe'ir-ben-Cheîkh.

Şi continuă adresîndu-mi-se mie :

— Ce ţi-am spus, e bun spus. Micuţa nu se înşeală. Auelimidenii sînt cruzi. Dar se tem de francezi. Mulţi dintre ei au legături cu posturile de la nord de Niger. Pe de altă parte, ei se află în război cu cei din Hoggar ; care nu se vor duce să vă urmărească la ei. Ce-am spus, e bun spus : trebuie să atingeţi drumul Tombuctului acolo unde intră în pămînturile obişnuite ale auelimidenilor. Ţara lor e pădurosă şi bogată în izvoare. Dacă ajungeţi la uedul Telemsi, vă veţi încheia călătoria sub o boltă de mimoze înflorite. De altfel, de aici la uedul Telemsi drumul e şi mai scurt decît prin Timissao. Şi e drept de tot.

— E drept de tot, adevărat, spusei eu, dar ştii că pentru a-l urma trebuie să traversezi *Tanezrouftul*.

Cegheîr-ben-Chei'kh făcu un gest de nerăbdare.

— Ceghei'r-ben-Cheikh ştie asta, spuse el. Ştie ce e Tanezrouftul. Ştie că, el, care a călătorit în toată Sahara, s-ar înfiora trecînd prin Tanezrouft şi prin Tassiliul de Sud. Ştie că toate cămilele care se rătăcesc pe acolo sau pier sau se sălbăticesc, căci nimeni nu vrea să-şi pună în primejdie viaţa ca să le caute... Tocmai teama care împresoară ţinutul acesta vă poate salva. Şi apoi, trebuie ales : sau riscul de a pieri de sete

pe potecile Tanezrouftului, sau cel de a fi cu siguranţă măcelăriţi pe oricare alt drum.

Şi adăugă :

— Puteţi, de asemenea, să rămîneţi aici.

— Alegerea mea e făcută, Cegheîr-ben-Cheîkh, spusei eu.Bine, făcu el, desfăşurînd din nou sulul de hîrtie. Linia pe care o vezi începe la gura celei de a doua incinte de pămînt, unde am să vă conduc, şi se termină la Ife- rouane. Am însemnat puţurile, dar nu prea te încrede în ele, căci multe sînt secate. Ai grijă să nu te depărtezi de linia aceasta. Dacă te depărtezi de ca, sînteţi pierduţi. Acum, urcă-te cu micuţa pe cămilă. Doi fac mai puţin zgomot decît patru.

Am mers multă vreme în tăcere. Cegheîr-ben-Cheikh mergea înainte iar cămila sa îl urma supusă. Am străbătut rind pe rînd un defileu întunecos, o strungă strînsă între munţi, încă un defileu... Fiecare intrare era ascunsă sub o îneîlceală teribilă de stînci şi de măräcinişuri.

Deodată, o pală de vînt fierbinte ne trecu pe lîngă tîm- ple. O lumină mohorîtă şi roşiatică pătrunse în defileul care se termina. începea pustiul...

Ceghei'r-ben-Chei'kh se oprise.

— Coborîţi, spuse el.

Un izvor cînta în stîncă. Targuiul se apropie de el şi umplu cu apă un fel de pahar făcut din piele.

— Beţi, spuse el, întinzîndu-ni-l pe rînd.

L-am ascultat.

— Mai beţi, porunci el. Cît beţi, atîta economisiţi din burdufuri. Acum încercaţi să nu vă mai fie sete pînă la apusul soarelui.

Apoi controlă chinga cămilei.

— Totul e bine, şopti el. Hai, peste două ceasuri se i- vesc zorile : pînă atunci trebuie să fiţi departe.

În clipa aceea supremă m-a cuprins un fel de emoţie ; m-am îndreptat spre târgui, i-am luat mîna.

— Cegheîr-ben-Cheikh, i-am spus eu încet, de ce faci asta?

El se dădu un pas înapoi. I-am văzut ochii întunecaţi lucind.

— De ce ?

— Da. De ce?

~

— Profetul, spuse el grav, îi îngăduie celui drept, o dată în viaţă să pună mila înaintea datoriei. Cegheîr-ben-
Cheîkh foloseşte îngăduinţa aceasta pentru oel care i-a salvat viaţa.

— Şi nu te temi că, dacă mă reîntorc printre francczi, voi vorbi, că voi dezvălui taina Antineei ?

El clătină din cap :

— Nu mă tem. Şi glasul îi era ironic. Tu n-ai interes, sidi locotenent, să afle cei de acasă cum a murit sidi căpitan.

Răspunsul acesta atît de logic m-a înfiorat.

— Poate fac o greşeală că n-o ucid pe fetiţă, adăugă targuiul. Dar ea te iubeşte. Ea n-o să spună nimic. Hai, curînd se vor ivi zorile.

Am încercat să-i strîng mîna ciudatului meu salvator, dar el se dădu din nou înapoi.

— Nu-mi mulţumi. Ceea ce fac e pentru mine, pentru **a** dobîndi mila Domnului. Şi află că a doua oară n-am s-o mai fac, nici pentru altul, nici pentru tine.

Şi, cum schiţam un gest ca să-l liniştesc în privinţa a- ceasta, el îmi spuse cu un glas al cărui ton batjocoritor îmi mai sună şi azi în urechi :

— Nu spune că nu-i aşa, nu spune că nu-i aşa; ce fac **e** folositor pentru mine, nu pentru tine.

L-am privit fără să înţeleg.

— Nu pentru tine, sidi locotenent, nu pentru tine, rosti el cu voce gravă, căci tu ai să te reîntorci şi, în ziua aceea, să nu te mai bizui pe bunăvoinţa lui Cegheîr-ben- Gheîkh.

— Am să mă reîntorc ? şoptii eu înfiorat.

■— Ai să te reîntorci, ai să te reîntorci, spuse targuiul.

Cegheîr-ben-Cheikh se afla în picioare, statuie întunecată la marginea peretelui de stîncă cenuşie.

— Ai să te reîntorci, continuă el convins. Acum fugi, dar te înşeli dacă îţi închipui că vei revedea lumea ta cu ochii pe care îi aveai cînd ai părăsit-o. Un gînd, acelaşi, te va urmări de acum înainte pretutindeni, şi, într-o bună zi, peste un an, peste cinci, peste zece poate, vei trece din nou prin acelaşi defileu pe unde ai trecui mai adineauri.

— Taci, Gegheîr-ben-Cheîkh l se auzi glasul fremătător al lui Tanit-Zerga.

— Taci tu, musculiţă afurisită, spuse Cesheîr-ben- Cheîkh.

Şi adăugă rînjind **r**

— V

ezi? Fetiţei îi e frică, fiindcă ştie că e adevărat ce spun, fiindcă cunoaşte povestea, povestea locotenentului Ghiberti. *

— Locotenentul Ghiberti ? întrebai eu, cu tîmplele muiate de sudoare.

— Locotenentul Ghiberti era un ofiţer italian. L-am întîlnit între Rhât şi Rhadames, acum ogt ani. Şi s-a nimerit ca dragostea lui pentru Antinea să nu-l facă să-**şi** uite de tot mai întîi dragostea pentru propria lui viaţă. **A** încercat să fugă, a izbutit, nu ştiu cum, căci pe el nu l-am ajutat; s-a reîntors în ţara lui. Ei bine, ascultă ; exact peste doi ani, plecând eu însumi în recunoaştere, am găsit, ân faţa incintei dinspre nord, a cărei intrare o căuta zadarnic, un nefericit în zdrenţe,

pe jumătate mort de oboseală şi de foame. Era locotenentul Ghiberti care se ântor» cea. În sala de marmură roşie el ocupă numărul 39.

Targuiul rise încetişor.

— Asta e povestea locotenentului Ghiberti, pe care a] vrut s-o afli... Dar, ajunge... Urcă-te pe cămilă.

M-am supus, fără un cuvînt. Tanit-Zerga, alături de ■mine, mă strîngea cu braţele ei micuţe.

Cegheîr-ben-Cheikh ţinea mai departe clîrlogii

— .încă un cuvînt, spuse el, arătîndu-mi în colţ, sprt sud, o pată neagră pe linia violetă a cerului. Vezi *gourul* de colo ? El vă arată direcţia. Se află cam la treizeci de kilometri de aici. Trebuie să ajungeţi la înălţimea lui cînd va răsări soarele. Atunci, uită-te pe hartă, yiitorul punct de reper e însemnat acolo. Daca nu ţe depărtezi de dirce- ţia asta, peste opt zile veţi fi la uedul Telemsi.

Gîtul mare al cămilei se întindea spre vîntul întuneoat care venea dinspre sud.

Cu un gest larg, targuiul dădu drumul dîrlogilor.

— Acum, plecaţi.

— Mulţumesc, i-am spus eu întorcîndu-mă în şa, mulţumesc, Ceghe'fr-ben-Cheikh, şi adio.

I-am auzit glasul, acum depărtat, răspunzîndu-

mi: ■— La revedere, locotenente de Saint-Avit

.CAPITOLUL XIX

TANEZROUFTUL

IN PRIMA ORA a fugii noastre, marea cămilă-meharl a lui Ceghe'ir-ben-Cheîkh ne duse cu o viteză nebună. Am străbătut cel puţin cinci leghe. Cu ochii ţintă, conduceam animalul spre movila izolată pe care mi-o arătase targuiul şi a cărei siluetă creştea pe cerul din ce în ce mai pal. «

Viteza făcea să ne şuiere pe la urechi o briză uşoară.' Marile tufe de *retem* goneau la dreapta şi la stînga noas.- tră, ca nişte schelete sumbre şi descărnate. Ca o şoaptă, am auzit glasul lui Tanit-Zerga.

— Opreşte cămila.

La început n-am înţeles.

Şi mîna ci îmi strîngea cu putere braţul drept. M-am supus. Cămila, de loc bucuroasă, îşi încetini goana.

— Ascultă, spuse micuţa.

Mai întîi, n-am auzit nimic. Apoi am desluşit un zgomot foarte uşor, ca un foşnet sec, în urma noastră. \

— Opreşte cămila, porunci Tanit-Zerga. Nu-i nevoie s-o faci să îngenuncheze.

]

În aceeaşi clipă, o formă firavă şi cenuşie sări pe spinarea cămilei care porni iar în goană.

— Las-o, spuse Tanit-Zerga, Gale a sărit.

în acelaşi timp simţii sub braţ un ghem de peri zburliţi. Mangusta, luîndu-ne urma, pornise după noi şi na ajunsese. Acum auzeam gifiitul din ce în ce mai potolit al micului şi curajosului animal.

— Sînt fericită, murmură Tanit-Zerga.

Cegheîr-ben-Cheikh nu se înşelase. Am trecut de movila izolată cînd soarele răsărea. Am privit în urmă : Ata- k:orul nu mai era decît un haos monstruos în mijlocul aburilor nocturni hăituiţi de zori. Printre piscurile fără nume era acum cu neputinţă să-l mai desluşeşti pe cel unde Antinea continua să-şi urzească uneltirile pasionate.

Ştii ce e Tanezrouftul, „platoul platourilor", ţara părăsită, nelocuibilă, ţinutul setei şi al foamei. în clipa aceea intraserăm în partea deşertului pe care Duveyrier o numeşte Tassili de Sud, şi care pe harta Ministerului Lucrărilor Publice figurează cu această atrăgătoare menţiune : „Platou stîncos, fără apă, fără vegetaţie, inospitalier pentru om şi animale".

Nimic, în afară poate de cîteva porţiuni din Kalahari, nu-i atît de groaznic ca deşertul acesta de piatră. Ah I Cegheîr-ben-Cheikh nu exagerase de loc afirmînd că nimeni nu se va gîndi să ne urmărească pe aici.

Cîteva imense bucăţi de umbră se încăpăţînau încă să nu se lumineze. Amintirile mi se ciocneau în minte cu în- coherenţa cea mai desăvârşită. O

frază îmi revenea, textual : *„Lui Dich i se părea cu, de la începutul începuturilor, nu făcuse altceva, în bezna lui, decît să spintece aerul pe spinarea unei cămile-mehari."*

Am zîmbit. „De cîteva ore, îmi spuneam, nu fac decît să adun situaţii literare. Mai adineaori, la o sută de picioare de sol, eram Fabrice din *Mănăstirea din Parma,* de-a lungul turnului său italienesc. Acum, pe cămila mea, iată că sînt Dick din *Lumina ce se stinge,*

spintecînd deşertul în căutarea fraţilor de arme." Din nou am rîs, apoi m-am înfiorat, gîndindu-mă la noaptea trecută, la Oreste din *Andromaca* aceeptînd să-l ucidă pe Pyrrhus... O situaţie destul de literară şi asta..

.Cegheir-ben-Chei'kh socotise opt zile pînă la sosirea noastră în ţinuturile păduroase ale auelimidenilor, vestitoare ale stepelor ierboase din Sudan. El cunoştea valoarea cămilei sale. Tanit-Zerga îi dăduse imediat un nume, *El- Mellen*, Alba, pentru eă mehariul acesta avea o culoare aproape imaculată. El-Mellen rămase o dată două zile fără să mănînce, smulgînd doar, ici colo, cîte o creangă de sal- cîm-de-gumă, ai cărui hidoşi spini albi, lungi de aproape zece centimetri, mă făceau să tremur pentru esofagul prie-

tenei noastre. Puţurile reperate de Cegheîr-ben-Cheîkh se aflau chiar pe locurile indicate, dar n-am găsit în ele decît un noroi fierbinte şi gălbui. Noroiul acesta însă, îi fu atît de suficient cămilei, încît, după cinci zile, datorită unei minuni de cumpătare, nu consumasem decît conţinutul unuia din cele două burdufuri cu apă. În momentul acela, ne-am putut socoti salvaţi.

Lîngă una din băltoacele acestea mocirloase, am izbutit în ziua aceea să dobor cu un glonte de carabină a gazelă de dune, cu coarne mici şi drepte. Tanit-Zerga a jupuit-o şi ne-am regalat cu cîte o ciozvîrtă bună, bine friptă. în zilele acelea, în popasurile noastre făcute cînd zăduful era de nesuportat, mica Gale scotocea într-una printre stîncile seorburoase şi o dată descoperi un *urane,* un crocodil de nisipuri, lung de trei ccţi, căruia îi frînse imediat gîtul. Apoi mîncă pînă ce nu mai putu să se mişte. Ca să-i uşurăm digestia, am cheltuit cam un litru de apă. I-am dăruit-o din toată inima, căci eram fericiţi. Tanit-Zerga nu-mi spunea asta, dar vedeam cît o bucura convingerea că nu mă mai gîndeam la femeia cu *pschentul* de aur şi de sma- ragde. Şi, într-adevăr, în zilele acelea, nu m-am gîndit de loc la Antinea. Nu mă gîndeam decît la zăduful fierbinte care trebuia evitat : la burduful din piele de ţap care trebuie vîrît un ceas în scorbura vreunei stînci dacă vrei ca apa să rămână proaspătă; la marea fericire care te cuprinde cînd duci la buze paharul de piele plin ochi cu lichidul salvator... Pot să spun sus şi tare, mai sus şi tare decît oricine : marile patimi, cerebrale sau senzuale, îi privesc numai pe oamenii ghiftuiţi, sătui de băut şi odihniţi.

Era ora cinci seara. Zăduful îngrozitor începuse să scadă. Ieşiserăm din adîncitura stîncoasă în care ne făcu- serăm siesta. Aşezaţi pe un bolovan uriaş, ne uitam cum se roşeşte cerul spre apus.

Am desfăcut sulul de hîrtie pe care Cegheir-ben-Cheîkh trasase etapele pînă la drumul Sudanului. Şi am constatat din nou, cu bucurie, că itinerarul era exact, şi că îl urmasem fără abatere.

— Poimîine seara vom fi pe punctul de a începe etapa care ne va conduce, a doua zi în zori, la

uedul Telemsi, am spus eu. Acolo nu va mai trebui să ne gîndim la apă.

Ochii lui Tanit-Zerga seînteiară pe faţa ei slăbită.

— Şi Gâo ? întrebă ea.

— Abia peste o săptămînă vom fi la Niger. Cegheîr- bcn-Cheikh a spus că de la uedul Telemsi începe drumul pe sub mimoze.

— Cunosc mimozele, spuse ea. Sînt nişte balonaşe mici şi galbene, care se topesc în palmă. Dar eu prefer florile de caper. Ai să vii cu mine la Gâo. Tata, Sonni-Azkia, a fost ucis, după cum ţi-am spus, de auelimideni. Dar oamenii de la noi desigur că au reclădit, de-atunci, satul. Ei sînt deprinşi cu asta. Ai să vezi cum vei fi primit.

■— Am să vin, Tanit-Zerga. am să vin, îţi făgăduiesc. Dar trebuie şi tu să-mi făgăduieşti...

— Ce ? A, ghicesc. Pe semne că mă socoteşti o prostuţă dacă mă crezi capabilă să vorbesc despre anumite lucruri care ar putea să-l mîhnească pe prietenul meu.

Şi, spunînd acestea, ea mă privea. Oboseala nesfîrşită şi lipsurile îi stilizaseră parcă faţa oacheşă pe care îi străluceau ochii, imenşi... De atunci, am avut timp să adun hărţile şi compasul trebuitor ca să fixez pentru totdeauna locul unde, prima oară, am înţeles frumuseţea ochilor lui Tanit- Zerga.

O linişte adîncă plutea între noi. Ea fu aceea care îi puse capăt.

— Se înnoptează. Trebuie să mîneăm ca să putem pleca iar, cît mai repede cu putinţă.

Tanit-Zerga se ridică şi se îndreptă spre stîncă.

Aproape imediat i-am auzit glasul chemîndu-mă, cu un ton de spaimă care mă îngheţă.

— Vino ! O ! Vino să vezi.

Dintr-un salt am fost lîngă ea.

— Cămila, murmură Tanit-Zerga, cămila !

Am privit şi am simţit că mă străbate un fior de moarte.

întinsă cît era de lungă pe partea cealaltă a stîncii, cu pintecele gălbui zguduit de convulsii bruşte, El-Mellen îşi dădea sufletul.

Cu cîtă grabă i-am sărit în ajutor nu mai e nevoie să-ţi spun. Din ce i se trăgea moartea, nu ştiam. Şi n-am ştiut niciodată. Aşa sînt toate cămilele-meharі. Ele sînt animalele cele mai robuste şi totodată şi cele mai gingaşe. O asemenea cămilă ar fi în stare să meargă şase luni prin pustietăţile cele mai îngrozitoare, abia hrănită, neadăpată, şi să se simtă cît se poate de bine. Apoi într-o bună zi, cînd nu duce lipsă de nimic, se lungeşte jos şi te părăseşte cu o simplitate uimitoare.

Cînd Tanit-Zerga şi eu am văzut că nu mai era nimic de făcut, ne-am ridicat şi am privit, fără să spunem un cu- vînt, spasmele din ce în ce mai slabe ale bietului animal. Iar cînd El-Mellen îşi dădu ultima suflare, am simţit că şi viaţa noastră îşi lua zborul.

Tanit-Zerga fu aceea care vorbi prima.

— La ce distanţă sîntem de drumul Sudanului ? întrebă ea.

— Ne aflăm la două sute de kilometri de uedul Te- lemsi, îi răspunsei eu. Putem cîştiga treizeci de kilometri mergînd spre Iferouane, dar pe drumul acesta puţurile nu sînt indicate.

— Atunci trebuie să mergem spre uedul Telemsi, spuse ea. Două sute de kilometri înseamnă şapte zile, nu-i aşa ?

— Cel puţin şapte zile, Tanit-Zerga.

— La ce distanţă e primul puţ ?

— La şaizeci de kilometri.

Trăsăturile fetiţei se contractară un pic. Dar ea îşi reveni repede.

— Trebuie să plecăm imediat.

■— Să plecăm, Tanit-Zerga, să plecăm, pe jos !

Ea bătu din picior. O admiram văzînd-o atît de puternică.

■— Trebuie să plecăm, repetă ea. Vom mînca şi vom bea, şi-i vom da şi lui Gale să mănînce şi să bea, fiindcă nu putem cără toate cutiile de conserve, iar burduful e atît de greu încît nu vom putea merge nici

zece kilometri cu el în spinare. Vom lua puţină apă într-o cutie de conserve pe care o vom goli printr-o găurică. Ea ne va servi pentru etapa din noaptea asta, care va fi o etapă de treizeci de kilometri, fără apă. Apoi, mîine seară, vom porni pentru o nouă etapă de treizeci de kilometri, şi vom ajunge la puţul însemnat pe hîrtia lui Cegheir-ben-Chei'kh.

— Ah ! făcui eu mîhnit, dacă umărul nu mi-ar fi aşa cum e, aş fi putut căra burduful.

— Umărul e aşa cum e, spuse Tanit-Zerga. Tu vei lua carabina şi două cutii de conserve. Eu le voi duce pe celelalte, plus cea în care va fi apa. Acum, vino. Peste o oră trebuie să fim porniţi la drum, dacă vrem să facem etapa de treizeci de kilometri. Ştii doar că, după răsăritul soarelui, stîncile sînt atît de fierbinţi, încît nu se mai poate umbla pe ele.

Te las să-ţi închipui în ce tăcere mohorîtă se încheie ora aceea al cărei început ne găsise atît de încrezători. Fără Tanit-Zerga, cred că m-aş fi aşezat pe stîncă şi aş fi aşteptat. Numai Gale era fericită.

Nu trebuie lăsată să mănînce prea mult, spuse Tanit-Zerga. Nu ne-ar mai putea urma. Şi-apoi, mîine, va trebui ca ea să lucreze.

PIERRE BENOIT

Dacă mai prinde vreun *urane,* i-l vom lua noi

.Tu ai mers prin deşert. Ştii că primele ore ale nopţii sînt cumplite. Cînd se iveşte luna, enormă şi galbenă, pare că un praf acru se ridică şi urcă în aburi sufocanţi. Fără să vrei, mişti într-una din maxilare, ca pentru a măcina praful acesta care îţi pătrunde în gîtlejul încins. Apoi, poate din obişnuinţă, urmează un fel de aţipire, de somnolenţă. Mergi, fără să te gîndeşti. Uiţi că mergi. Trebuie să te împiedici de ceva ca să-ţi aduci aminte. E adevărat că te împiedici destul de des. Dar, în sfîrşit, e suportabil, „Noaptea se va sfîrşi, îţi zici, şi, odată cu ea, şi etapa. La urma urmei, acum sînt mai puţin ostenit deeît la plecare." Noaptea se termină şi, totuşi, atunci e ora cea mai groaznică. Mori de sete şi tremuri de frig. Toată oboseala îţi revine, grămadă. Oribila adiere de vînt care vesteşte zorile nu te ajută cu nimic, ba dimpotrivă. La fiecare poticnire îţi spui : următoarea va fi şi ultima.

Iată ce simt şi ce spun oamenii care ştiu, totuşi, că peste cîteva ore îi aşteaptă un popas bun, cu băutură şi mîncare...

Sufeream îngrozitor. Toate zdruncinăturile se repercutau în bietul meu umăr. La un moment dat, mi-a venit să mă opresc, să mă aşez. Şi am zărit-o atunci pe Tanit-Zerga. Cu ochii aproape închişi, ea înainta. Pe faţa ei se vedea un amestec de nedescris de suferinţă şi de voinţă. Am închis şi eu ochii şi am mers mai departe.

Aşa a fost prima etapă. În zori, ne-am oprit într-o scorbură a stîncii. Curînd, căldura ne-a silit să ne ridicăm şi să căutăm alta, mai adîncă. Tanit-Zerga nu mîncă. Îşi înghiţi, în schimb, pe nerăsuflate, porţia de-o jumătate cutie de apă. Apoi rămase ca amorţită întreaga zi. Gale dădea tireoale stîncii, văitîndu-se încetişor şi jalnic.

Despre a doua etapă, nu mai vorbesc. Ea a întrecut în grozăvie tot ce se poate imagina. Am îndurat tot ce e omeneşte posibil să înduri în pustiu. Dar îmi dădeam seama acum, cu nesfîrşită milă, că puterea mea de bărbat începuse să fie mai tare decît nervii micuţei mele tovarăşe. Biata copilă mergea, fără să scoată un cuvînt, cu *haikul* căruia îi rodea un colţ, tras peste faţă. Gale o urma.

Puţul spre care ne tîram era indicat pe harta lui Ce- gheir-ben-Chei'kh prin cuvîntul *Tissaririn* Tissaririn e perechea lui *Tesarirt* şi înseamnă doi copaci izolaţi.

Se iveau zorile cînd, în sfîrşit, am zărit cei doi copaci, doi arbori de gumă. Abia o leghe ne mai despărţea de ei. Am scos un strigăt de bucurie :

— Curaj, Tanit-Zerga ! Iată f întîna !

Tanit-Zerga îşi dădu vălul la o parte şi i-am văzut biata faţă înspăimîntată.

— Cu atît mai bine, murmură ea. Cu atît mai bine, fiindcă altfel...

Şi nu izbuti să termine.

Ultimul kilometru l-am străbătut aproape alergînd. Se şi vedea deschiderea, gura puţului

.în sfîrşit, am ajuns la el.
Era gol!
Cînd mori de sete ai o senzaţie ciudată. La început, suferi cumplit. Apoi, suferinţa ţi se domoleşte. Devii insensibil. În minte ţi se ivesc mici întîmplări ridicole din viaţă, şi ele îţi dau tîrcoale ca un roi de ţînţari. Eu am început să-mi reconstitui în gînd teza de istorie pentru examenul de intrare la Saint-Cyr, campania de la Marengo. îmi repetam cu încăpăţînare : „Am spus că bateria descoperită de Marmont în momentul şarjei lui Kellermann avea optsprezece piese... Iar acum, îmi aduc aminte că nu era decît de douăsprezece. De douăsprezece piese, sînt sigur !"
Şi repetam într-una :
„De douăsprezece piese."
Apoi am căzut într-un fel de comă.
Din ea m-a scos senzaţia unui fier roşu pe frunte. Am deschis ochii. Tanit-Zerga era aplecată peste mine. Mîna ei mă ardea aşa.
— Ridică-te, îmi spuse ea. Să mergem.
— Să mergem, Tanit-Zerga ! Deşertul arde. soarele e la zenit. E amiază.
Atunci, am văzut că ea delira.
Era în picioare : *haîkul* îi lunecase la pămînt. Gale dormea încolăcită pe el.
Cu capul descoperit, fără să se ferească de soarele necruţător, Tanit-Zerga repeta :
•— Să mergem !
Judecata îmi mai reveni un pic.
— Acoperă-ţi capul, Tanit-Zerga. Acoperă-ţi capul.
— Să mergem, repetă ea, să mergem. Gâo e colo, aproapo de tot, îl simt. Vreau să revăd Gâo.
Am silit-o să se aşeze lîngă mine, la umbra unei stînci. Simţeam că o părăsiseră şi ultimele puteri. Nesfîrşita milă care mă cuprinsese îmi readuse întreaga judecată.

Gâo e acolo, aproape de tot, nu-i aşa ? spuse eaŞi ochii care îi străluceau deveniră rugători.

— Ua, micuţo, fetită iubită. Gâo e acolo. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, culcă-te ! Soarele e rău.

— Ah ! Gâo, Gâo ! Ştiam bine, repetă ea. Ştiam bine că îl voi revedea.

Tanit-Zerga se ridicase pe jumătate. Mînuţele ei fierbinţi îmi strîngeau mîinile.

— Ascultă, trebuie să-ţi spun, ca să poţi înţelege de ce ştiam că am să-l revăd.

— Tanit-Zerga, liniştcşte-te, fetiţa mea, linişteşte-te !

— Nu. Trebuie să-ţi spun. S-a întîmplat, de mult, pe malul fluviului care arc apă, la Gâo, în sfîrşit, unde tata era căpetenie... Ei bine, într-o bună zi, într-o zi de sărbătoare, a venit din lăuntrul ţinuturilor un vrăjitor bătrîn, înveşmîntat în piei şi pene, cu o mască şi o scufă ascuţită, cu nişte castaniete şi cu doi şerpi veninoşi în sac. în piaţa satului, unde se aflau adunaţi în cerc toţi ai noştri, el dansă *boussadilla*. Mă aflam în rîndul din faţă, şi fiindcă aveam un şirag de turmalină roză, el şi-a dat seama că sînt fiica unei căpetenii sonrha'i. Şi mi-a vorbit atunci despre trecut, despre marele imperiu manding, peste care au domnit strămoşii mei, despre duşmanii noştri, cumpliţii Kountas, despre tot, în sfîrşit. Apoi, mi-a spus...

— Liniştcşte-te, fetito...

— Apoi mi-a spus : „Să n-ai teamă. Zilele pot fi vitrege pentru tine, dar n-are a face, căci într-o bună zi vei vedea strălucind în zare Gâo, nu un Gâo robit şi ajuns un mărunt tîrguşor negru, ci un Gâo măreţ, ca odinioară, marea capitală a ţării negrilor, Gâo renăscut, cu moscheia cu şapte turnuri şi paisprezece bolţi de peruzea, cu mulţime de case avînd curţi interioare, răcoroase, cu fîntîni ţîşnitoare, cu grădini irigate, pline de flori mari, albe şi roşii... Atunci, va fi pentru tine ora mîntuirii şi a domniei".

PIERRE BENOM

Tanit-Zerga se ridicase în picioare. Deasupra capetelor noastre, în jurul nostru, pretutindeni, soarele sfîrîia peste întinderea pietroasă şi o încingea pînă la alb.Copila îşi întinse deodată braţele şi scoase un strigăt teribil:

— Gâo ! Iată Gâo l

Am privit. . ..

— Gâo, repetă ea. ÂH i ştiam eu bine. Iată arborii şi fîntînele, bolţile şi turlele, palmierii şi florile mari, albe şi roşii, Gâo !...

La orizontul în flăcări se înălţa, într-adevăr, un oraş fantastic etajîndu-şi uluitoarele clădiri de curcubeu. În faţa ochilor noştri larg deschişi, fiorosul miraj îşi multiplica ticăloasa febră.

— Gâo, strigai eu, Gâo !

Şi aproape imediat am scos încă un strigăt, de durere şi de groază. Simţeam cum mînuţa lui Tanit-Zerga se moleşeşte în mîna mea. Am mai avut timp doar s-o prind în braţe pe copilă şi s-o aud murmurîndu-mi, abia şoptit:

— Atunci va fi ora mîntuirii. Ora mîntuirii şi a domniei.

Abia peste eîteva ore, cu ajutorul cuţitului pe care ea îl folosise cu două zile mai înainte **ca** să jupoaie gazela de dună, am săpat în nisip, la poalele stîncii unde îşi dăduse sufletul, groapa în care avea **să** doarmă Tanit- Zerga.

Cînd totul a fost gata, am vrut să-i revăd chipul drag. Am simţit, o clipă, că leşin... Repede, am tras *haikul* alb peste faţa oacheşă şi am depus în groapă trupul copilei.

Dar nu mă gîndisem la Gal6.

Mangusta nu mă slăbise din ochi tot timpul cît îmi îix- deplineam trista muncă. Iar cînd auzi primii pumni de nisip rostogolindu-se peste *haik,* scoase un ţipăt asurzitor. M-am uitat la ea şi am văzut-o, cu ochii roşii, gata să se repeadă.

PIERRE BENOM

— - Gale, am rugat-o eu. Şi am vrut s-o mîngîi.

Ea mă mușcă de mînă, apoi, sărind în groapă, începu să scormonească, dînd la'o parte, furioasă, nisipul.De trei ori am încercat s-o îndepărtez. Am simţit că n-o să izbutesc niciodată şi că, chiar dacă aş izbuti, Gale tot ar rămîne acolo, şi ar dezgropa trupul.

Carabina era la picioarele mele. Un pocnet trezi ecourile imensului pustiu vid. O clipă mai tîrziu, Gale, culcată pe gîtul stăpînei sale, pe locul unde o văzusem de-atîtea ori, îşi dormea şi ea somnul de pe urmă.

Cînd n-a mai rămas la suprafaţa solului decît o uşoară movilă de nisip bătătorit, m-am ridicat clătinîndu-mă şi-am pornit în deşert, la întîmplare, spre sud.CAPITOLUL XX

CERCUL S-A ÎNCHIS

În fundul văii ucdului Mia, din locul unde uriaşe un şacal, în noaptea cînd Saint-Avit mi-a spus că-l ucisese pe Morhange, un alt şacal, sau poate acelaşi, urlă din nou.

Am avut imediat senzaţia că noaptea aceea avea să se împlinească ce era de neînlăturat.

În seara aceea, ca şi în seara din ajun, stăteam pe modesta verandă amenajată la capătul sufrageriei noastre. O podea de ghips, o balustradă de butuci încrucişaţi şi patru bîrne care susţineau un acoperiş de alfa.

Am mai spus că balustrada se deschidea larg spre deşert. Cînd isprăvi de vorbit, Saint-Avit se ridică şi veni să se rezime de ea. L-am urmat.

— Şi-apoi ? am întrebat eu.

El mă privi.

— Şi-apoi, ce ? Ştii, cred că toate ziarele au povestit cum am fost regăsit, mort de foame şi de sete, de o ***harka*** sub comanda căpitanului Aymard, în ţinutul auelimide- nilor, şi adus la Tombuctu. Am delirat o lună de zile. N-am aflat niciodată ce am putut povesti în crizele mele de febră. Ofiţerii de la cercul din Tombuctu, după cum îţi închipui, nu s-au grăbit de loc să-mi repete ce-am spus. Cînd le-am povestit aventurile mele, aşa cum figurează în raportul misiunii Morhange — Saint-Avit, nu mi-a fost greu, totuşi, să înţeleg, după politeţea rece cu care mi-au ascultat explicaţiile, că

versiunea oficială dată de mine trebuie că se deosebea în anumite puncte de amănuntele scăpate de mine în delir.

Nimeni n-a insistat. A rămas acceptat faptul că Mor- hange, murind de insolaţie, fusese înmormîntat prin grija mea pe malul uedului Tarhit, la trei etape de Timissao. Toată lumea simţea bine golurile care existau în povestirea mea. Se bănuia, fără doar şi poate, vreo dramă misterioasă. Dar în privinţa dovezilor, era cu totul altceva, în faţa imposibilităţii de-a le aduna, s-a preferat înăbuşirea a ceea ce n-ar fi fost decît un scandal inutil. De altfel, toate amănuntele acestea tu le cunoşti la fel de biîie ca şi mine.

— Şi... ea ? întrebai eu timid.

El avu un zîmbet de triumf. Triumf că mă făcuse astfel să nu mă mai gîndesc nici la Morhange, nici la crima să- vîrşită : triumful de a simţi că izbutise să-mi transmită nebunia lui.

— Ea, făcu el, ea... De şase ani nu mai ştiu nimic despre ea. Dar o văd, îi vorbesc. Visez clipa cînd voi apare din nou în faţa ei. Am să mă arunc la picioarele ei şi am să-i spun doar atît: „Iartă-mă, am putut să mă răzvrătesc împotriva legii tale. N-am înţeles. Acum ştiu şi, vezi, mă reîntorc, ca şi locotenentul Ghiberti!"

„Familie, onoare, patrie, spunea bătrînul Le Mesge, le vei uita pe toate, pentru ea." Bătrînul Le Mesge e un stupid, dar vorbea din experienţă. Ştia cît preţuise, faţă de Antinea, voinţa celor cincizeci de fantome din sala de marmură roşie.

„Şi acum, o să-mi spui şi tu, ce e de fapt femeia aceasta ?" Parcă eu ştiu ? Şi, de altfel, ce-mi pasă ? Ce-mi pasă de trecutul şi de misterul naşterii ei, fie că ea e urmaşa neîndoielnică a zeului Mărilor şi a sublimelor Lagide, fie că e bastarda unui beţivan polonez şi a unei tîrfe din cartierul Marbeuf.

La vremea cînd am avut slăbiciunea să fiu gelos pe Mor- lwmge, amănuntele acestea puteau interesa ridicolul araor- propriu pe care oamenii civilizaţi îl amestecă mereu în lucrurile legate de pasiune. Dar eu am ţinut în braţe trupul

Antineei. Şi nu mai vreau să ştiu nimic altceva, nici dacă înfloresc câmpiile, nici ce-o să se întîmple cu simulacrul uman.

Nu vreau să ştiu. Sau, mai degrabă, pentru că am o viziune prea exactă a viitorului acestuia, pretind să mă distrug pe singura cale a destinului care merită osteneala : o natură necercetată şi virgină, o dragoste misterioasă.

O natură necercetată şi virgină. Trebuie să-ţi explic. Odată, într-un oraş eu multă sărăcime, într-o zi de iarnă, mînjit tot de funinginea căzută din coşurile negre ale fabricilor şi ale îngrozitoarelor caravanseraiuri care sînt casele de la periferii, am luat parte la o înmormîntare.

însoţeam convoiul, prin noroi. Biscrica era clădită de curînd, umedă şi săracă. **În** afară de două sau trei persoane, rude îndobitocite de o durere întunecată, în ochii tuturor celor de faţă nu se citea decât un gând : să găsească vreun pretext ca s-o şteargă. Au ajuns până la cimitir numai cei ce nu găsiseră pretextul acesta. Văd zidurile cenuşii, arborii de tisă amărîţi, arborii aceştia ai soarelui şi ai umbrei, atât de frumoşi în peisajul Sudului, pe o subţire colină de azur. Văd groparii hidoşi, în haine soioase şi cu jobene cernite. Văd... Dar **nu! e** groaznic !...

Lângă zid, într-un ungher retras, o groapă era săpată într-tui lut murdar, pietros şi galben. Acolo a fost lăsat mortul acela, al cărui nume nici nu mi-l mai amintesc măcar.

În timp ce era vîrît în groapă, mi-am privit mîinile, mîinile mele care strînsescră, într-un peisaj de-o lumină unică, mîinile Antineei. Şi m-a cuprins o milă imensă faţă de trupul meu, o spaimă imensă faţă de ceea ce îl ameninţa între zăbrelele astea de noroi. „Se poate oare ca trupul meu, dragul meu trup, unic fără îndoială, să ajungă acolo ! îmi spuneam eu. Nu ! Nu! Trup mai preţios decît toate comorile lumii, îţi jur că te voi scăpa de ocara aceasta, că nu vei putrezi sub un număr de închisoare, în murdăria unui cimitir de mahala. Fraţii tăi întru dragoste, cei cincizeci de

cavaleri de oricalc, te aşteaptă, gravi şi tăcuţi, în sala de marmură roşie. Voi şti să te duc lîngă ei."

O dragoste misterioasă. Ruşine celui ce arată altora tainele dragostei lui. Sahara îşi întinde în jurul Antineei barieră ei de netrecut, de aceea exigenţele cele mai complicate ale femeii acesteia sînt în realitate mai pudice şi mai caste decît va fi căsătoria ta, cu obscenul ei lux de publicitate, cu strigările, anunţurile, invitaţiile informînd o mulţime zeflemistă şi mîrşavă, că în cutare zi, la cutare oră, vei avea plăcerea să-ţi violezi mica fecioară de doi bani.

'Asta cred că **e** tot ce aveam să-ţi spun. Nu. Mai **e** ceva. îţi vorbeam adineauri despre sala de marmură roşie. La sud de Cherchell, vechea Cezaree, la vest de micul rîu Mazafran, pe o colină scăldată dimineaţa în brumele roze din Mitidga, există o misterioasă piramidă de piatră. Băştinaşii o numesc *Mormântul Creştinei.* Acolo a fost depus trupul străbunei Antineei, al Cleopatrei Selene, fiica lui Marc-Antoniu şi a Cleopatrei. Aşezat în calea invaziilor, mormîntul şi-a păstrat compara. Nimeni n-a izbutit, niciodată, să descopere încăperea pictată în care se odihneşte, în sicriul său de sticlă, minunatul trup. Ceea ce a făcut străbuna, nepoata va şti să întreacă în măreţie sumbră. în centrul sălii de marmură roşie, pe stînca unde palpită tînguirea invizibilă a fîntînii întunecate, e pregătită o platformă. Acolo va sta, pe-un jilţ de oricalc, pe cap cu *pschentul* şi *uraeusul* de aur, î'n mînă cu tridentul lui Nep- tun, femeia minunată despre care ţi-am vorbit, în ziua cînd cele o s.ută douăzeci de firide săpate în cerc de jur împrejurul tronului ei îşi vor primi fiecare prada, care a consimţit la aceasta şi a avut fericirea supremă.

Cînd am părăsit Hoggarul, îţi aminteşti,

firida a 55-a trebuia să fie a mea. De-atunci, am calculat mereu, şi am ajuns la concluzia că va trebui să mă odihnesc în firida a 80-a sau a 85-a. Dar calculele mele, întemeiate pe. ceva ntit de fragil cum e fantena unei femei, pot fi gLVeşite

.Iată de ce sînt din ce în ce mai nervos. Trebuie să ne grăbim, îţi spun, trebuie să ne grăbim.

— Trebuie să ne grăbim, repetai eu, ca într-un vis.

El ridică fruntea, şi avea pe faţă o indescriptibilă expresie de bucurie. îmi strînse mîinile şi mîinile îi tremurau de fericire.

— Ai s-o vezi, îmi spuse apoi, ca beat, ai s-o vezi.

Nebun de bucurie, mă luă în braţe şi mă strînse îndelung.

O fericire nemaipomenită ne înecă pe amîndoi ; rîdeam şi plîngeam, rînd pe rînd, ca nişte copii, şi repetam într-una :

— Să ne grăbim ! Să ne grăbim !

Deodată se stîrni o adiere uşoară, care făcu să foşnească tufele de alfa de pe acoperiş. Cerul, de-un liliachiu foarte palid, păli şi mai mult, şi, pe neaşteptate, fu spintecat spre răsărit de-o imensă spărtură galbenă. Peste deşertul vid se iviră zorile. În fundul cantonamentului se auziră zgomote înăbuşite, mugete, zornăit de lanţuri. Postul se trezea.

Timp de cîteva secunde am rămas amîndoi, fără să spunem o vorbă, cu ochii aţintiţi pe calea sudului, cale prin care se ajunge la Temassinin, Eguéré, Hoggar.

Un ciocănit, în spatele nostru, la uşa sufrageriei, ne făcu să tresărim.

— Intră, spuse André de Saint-Avit, cu un glas din nou foarte aspru.

Subofiţerul-şef Châtelain se afla în faţa noastră.

— Ce vrei cu mine la ora asta? întrebă brusc André de Saint-Avit.

Subofiţerul stătea în poziţie de drepţi.

— Iertaţi-mă, domnule căpitan. Azi noapte, patrula a prins un băştinaş în apropierea postului. De altfel, omul nu se ascundea de loc. De cum a fost adus aici, el a cerut să fie condus în faţa comandantului. Era miezul nopţii, şi n-am vrut să vă deranjez.

— Cine e băştinaşul acesta ?

— Un targui, domnule căpitan.

44 2

— Un târgui ? Adu-l aici.

Châtelain se dădu la o parte. Escortat de unul din soldaţii noştri, omul, aflat în spatele lui, intră pe terasă. înalt de şase picioare, noul venit era într-adevăr un târgui. Lumina zorilor lucea pe veşmintul lui de bumbaa negru-albastru. Ochii mari şi întunecaţi i se vedeau strălucind.

Cînd targuiul ajunse în faţa lui Saint-Avit, am observat la amîndoi o tresărire, imediat stăpînită.

Ei se priviră o clipă, în tăcere.

Apoi, cu un glas foarte calm, targuiul spuse, înclinîndu-se :

— Pacea cu tine, locotenente de Saint-Avit.

Cu acelaşi glas calm, Andre îi răspunse :

Pacea cu tine, Cegheîr-ben-Cheikh.CUPRINS

KOENIGSMARK

În românește de *Râul Joii*
Cuvînt înainte.....11
Prolog.....13
. .....¿3
II.....™
III ... .70
I V.....90
, ...102
VI ... .
VII.....**16B**
VIII.....**196**
Epilog.....216

ATLANTIDA În românește de Gellu Naurn
Scrisoare de început.....229
Capitolul I — Un post în sud.....**233**

Capitolul II — Căpitanul de Saint-Avit . . . « .245Capitolul TII — Misiunea Morhange — Saint-Avit 257
Capitolul IV — Spre al douăzeci şi cincilea grad . 265
Capitolul V — Inscripţia.....276
Capitolul VI — Neajunsurile pricinuite de lăptuci . 286
Capitolul VII — Ţinutul spaimei ... 296
Capitolul VIII — Deşteptarea la Hoggar 306
Capitolul IX — Atlantida.....318
Capitolul X — Syla de marmură roşie 330
Capitolul XI — Antinea 340
Capitolul XII — Morhange se ridică şi dispare . . 351
Capitolul XIII — Povestea hatmanului de Jitomir ■ 362
Capitolul XIV — Ore de aşteptare.....375
Capitolul XV — Trista poveste a lui Tanit-Zerga , 384
Capitolul XVI - Ciocanul de argint 394
Capitolul XVII — Fccioarele de la stînci . . 405
Capitolul XVI II — Licuricii 415
Capitolul XIX — Tanezrouftul..... . . 427
Capitolul XX — Cercul s-a închis ...43

Redactor : FLORIN CHIRITESCU Tehnoredactor : DECEBAL EIMESCU
Dat la cules 0i P5.1S6S, gun da tipar oq 0()) 19G8. Apărut 1968. Tiraj 40.ISO. Broşată 15.000. Legată 3000. Tiparul Scris I A rotativ ile 70) g.m-. Format 5« <S«IX6. Coli ed. 22,53. Coli tipar 2S. A. nr. 025D2 C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici SI— 31■— R
Tiparul cxccutat la Combinatul Poligrafic „Casa Scîn- teii", Piaţa Scinteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România,

comanda nr. 80 3G1
EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSAL

Â³ *Wilhelm Meyer-Forster* (1062—1934), scriitor şi dramaturg german, născut la Hanovra.

[1] **Jucărie făcută dintr-ua fel de mosor, alcătuit din două conuri cu vîrfurile opuse unul altuia.**

[1] *Henri Blazc de Bury* **(1813—1CCG), autorul lucrării :** *Episod din istoria Ilanovrei.*

[1] *Louis de Bussy d'Amboise* **0549—1579), celebru prin numeroasele sale dueluri; a murit asasinat de contele de Montsoreau pe a cărui soție a sedus-o. Ultima sa aventură constituie subiectul romanului** *Doamna de Monsoreau* **de Alexandre Dumas.**

[1] *Istoria secretă a ducesei de Hanovra,* **expunere, succintă publicată la Londra, în 1732, fără nume de autor şi atribuită baronului de Bielefeld, însărcinatul cu afaceri al Cuinii Prusiei la Ilunovru. În urma acestei indicaţii bibliografice şi a celor următoare, am completat amintirile po care mi !e-n lăsat povestirea lui Vignerte, cu ajutorul articolelor lui Blaze de liui'.y, apărute în** *Revue* ***des*** *Deux Mondes,* **şi adunate în 1855-într-un volum intitulat:** *Episod din istoria Hanovrei, Kaenigsmark.* **(Nota autorului.)**

[1] **Blaze de Bury.** *Episod din istoria Hanovrei, însemnări şi piese justificative,* p. **378. (Nota autorului.)**

[1] **Copia acestei confesiuni, intitulată** *Discurs funebru al contcsoi C. E. de Ptăten„* **figurează în manuscris în arhivele oraşului Viena. (Nuta autorului.)**

1 **prezenta scrisoare ca şi manuscrisul pe care îl însoţeşte — acesta din urmă în plic special sigilat — i-au fost încredinţate subofiţerului Châtelain, din regimentul 3 de spahii, de către locotenentul Ferrieres, la 10 noiembrie 1903, ziua plecării acestuia din urmă la locul numit Tassili (Sahara Centrală) de către tuaregii Azijer. Subofiţerul primise ordin s-o înmîneze, la prima permisie, domnului Leroux, consilier onorar la Curtea de apel din Riom, ruda cea mai apropiată a locotenentului Ferrieres. Dar cum magistratul a decedat subit înaintea expirării termenului de zece ani, fixat pentru publicarea manuscrisului de faţă, s-au ivit, din pricina aceasta, unele dificultăţi care au amînat pînă astăzi publicarea manuscrisului despre care este vorba (n.a.).**

[1] *De nomine et genere populorum qui berberi vulgo dicuntur,* **Paris în 4°, 1882. (Nota domnului Leroux.)**

[1] **Drumul şi etapele de la Tit la Timissao au fost într-adevăr reperate, începînd din 1888, de căpitanul Hissuel,** *Tuaregii din vest,* **ilinerariul 1 şi 10. (Nota domnului Leroux.)**

[1] **E bine poate să amintim aici că** *Chipurile ele la Proră* **e tocmai titlul unei remarcabile culegeri poetice de doamna Delarue- JVIardrus. (Nota domnului I-eroux.)**

[1] **Căpitanul Morhange pare să fi uitat în enumerarea aceasta, pe alocuri fantezistă, etimologia ivOivsoc formă dialectică doriana, a lui ao0Oiv7], de la ocvOoţ** *floare,* **şi care înseamnă** *care e floare.* **(Nota domnului Leroux.)**

[1] **Piccadilly ! Magazine, palate, forfotă .şi larmă, / Invîrtiri da roii şi foşnet de copaci (engl.).**
[1] *Coran,* **cap, (30, verset 17. (Nota domnului Lcroux.)**